JULES VERNE

LEDENA SFINGA

17956

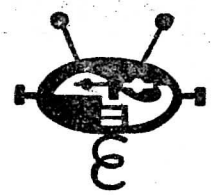

29.IX 1962

JULES VERNE: LEDENA SFINGA

BIBLIOTEKA NAUČNO-FANTASTIČNIH ROMANA

Urednik
BRANKO GJURGJAN

3. knjiga

JULES VERNE
LEDENA SFINGA

ZA IZDAVAČA: LJUBO GRUBOR
IZDAVAČKO PODUZEĆE: »EPOHA«
Zagreb, Bogovićeva ul. 3

Tisak: »Tipografija«, grafičko-nakladni zavod, Zagreb

JULES VERNE

LEDENA SFINGA

Preveo
FRANJO TUČAN

EPOHA 1958

Uspomeni

Edgara Alana Poea

PRVI DIO

I

KERGUELENOVO OTOČJE

Pripovijest, koju sam nazvao »Ledena sfinga«, ne će po svoj prilici nitko smatrati istinitom. Ipak, mislim, da je valja objaviti bez obzira na to, hoće li joj tko povjerovati ili ne.

Za ove bi čudesne i strašne pustolovine teško bilo naći prikladniju polaznu točku od Obale Pustoši.* To je ime glavnom otoku navedene otočne skupine dao kapetan Cook godine 1779. Nakon svega onog što sam ovdje vidio za svog boravka od nekoliko sedmica, mogu svakako potvrditi, da tužno ime, koje mu je nadjenuo znameniti engleski pomorac, s punim pravom zaslužuje.

Poznato mi je, da se u geografskim kartama ova otočna skupina na 49°54' južne širine i 69½° do 70½° istočne dužine od Greenwicha još uvijek općenito vodi pod nazivom Kerguelenovo otočje (ili Kerguelenova zemlja). To dolazi otuda, što je francuski pomorac Ives Joseph de Kerguelen Trèmarec o tom otočju dao godine 1772. prve podatke. Za vrijeme svog prvog putovanja ovim područjem, vođa je ekspedicije bio uvjeren, da pred njim leži nova zemlja na granici antarktičkog mora. Tek drugo putovanje objasnilo mu je zabludu; utvrdio je, da je to samo otočna skupina. Uvjeravam, međutim, čitaoca, da je ovom, usred oceanskog beskraja zaboravljenom kutku zemlje, koji se sastoji od tristotinjak otoka i otočića, jedino ispravno ime Obala Pustoši.

Božićna luka nalazi se na najvećem otoku arhipelaga, koji zauzima površinu od četiri tisuće i pet stotina kvadratnih

* Kerguelenovo otočje otkrio je engleski pomorac James Cook (1728—1779) na svom drugom putovanju (1772—1775) i nazvao ga Desolation island. Op. pr.

kilometara. Sigurna je i uglavnom lako pristupačna, te ima dobro sidrište, duboko oko 4 hvata. Oplovivši sjeverni kraj otoka, rt François, opazit ćemo uzak zaljev, neke vrste fjord, dobro zaštićen od oštrih istočnih i zapadnih vjetrova nizom otočića. Na kraju zaljeva leži Božićna luka. Držeći se više desne strane, brodovi ulaze ravno u luku i pošto stignu, puštaju samo jedno sidro, što im, kad nema leda, dopušta lako okretanje.

Kerguelenovo otočje ima posvuda još stotine drugih fjordova. Obale su mu raspucane i moglo bi se gotovo reći raščešljane na dva dijela, okrenuta prema sjeveru i jugoistoku. Tlo je vulkanskog podrijetla i sastoji se uglavnom od kremena pomiješanog s nekim plavkastim kamenom. Ljeti je pokriveno zelenom mahovinom, sivim lišajevima, različitim pustinjskim biljem uglavnom tvrdim nesavitljivim kamenolomkama. Pojavljuje se još neko zeljasto džbunje, neka vrsta kupusa vrlo trpka ukusa, kakvo jedva da se može naći gdje drugdje.

Takvo tlo osobito je pogodno prebivalište za kraljevske pingvine i slične ptice, koji to područje i nastavaju u bezbrojnim jatima. Žutog i bijelog perja, zabačene glave, s krilima poput krajeva talara, izgledaju izdaleka kao neka povorka redovnika, koja se kreće obalom. Osim toga Kerguelenovo otočje pruža izvrstan zaklon velikom broju tuljana, morževa i morskih goveda. Lov na ove skupocjene morske sisavce davao je poticaja za unosnu trgovinu, što je tada mnoge brodove privlačilo u ta područja.

Šetao sam jednoga dana lukom, kadli mi nenadano pristupi moj gostioničar.

— Ako se ne varam, gospodine Jeorling, vi se pomalo dosađujete? — započe čovjek.

Bio je to snažan, visok Američanin. Već je petnaest godina prošlo, kako se bio nastanio u Božićnoj luci i vodio jedinu gostionicu u naselju.

— Svakako, moram priznati, da mi vrijeme ponešto sporo prolazi, gazdo Atkinsu, samo ako vas moj odgovor ne pozleđuje.

— Oh, nipošto — uvjeravo me čestiti čovjek. — Možete zamisliti da sam za takve tužbalice neosjetljiv, kao i rt François na nasrtaje morskih valova ...

— I pružate isti otpor, kao i on ...

— Naravno! Već onog dana kad ste stigli u Božićnu luku i svratili Fenimoru Atkinsu u »Zeleni Kormoran«, rekao sam sâm sebi: U roku od četrnaest dana, ako ne i prije, bit će mome novom gostu boravak ovdje tako dosadan, da će zažaliti, što mu je ikada palo na pamet, da se ovdje iskrca.

— O, nikako, gazda Atkinsu, nikada se ne kajem na ono što sam jednom učinio.

— Hvalevrijedna navika, dragi gospodine!

— Lutajući ovdašnjim otočjem uspio sam načiniti nekoliko vrlo zanimljivih opažanja. Prošao sam dalekim brdovitim i tresetištima isprekidanim predjelima, prekrivenim tvrdim vrstama mahovine, i sakupio sam rijetkih primjeraka mineraloških i geoloških nalaza. Sudjelovao sam u lovovima na tuljane, a posjetio sam i takve zabačene krajeve, gdje pingvini i albatrosi žive zajedno u dobru prijateljstvu. A sve to ipak nešto vrijedi. Vi ste mi uz to od vremena do vremena vlastoručno spremili po koju burnicu, a i to nije na odmet, uz pretpostavku da je čovjek pri dobru teku. Nadalje, naišao sam u »Zelenom Kormoranu« na najbolji prijem, na čemu vam svakako najljepše zahvaljujem ... Ipak, ako se ne varam u računu, prošla su već dva mjeseca otkako sam se, usred zime, iskrcao sa čilenskog jedrenjaka »Penas« u Božićnoj luci ...

— I sada osjećate čežnju za svojim zavičajem, koji je ujedno i moja domaja, gospodine Jeorling; da se vratite u Connecticut, da ponovo vidite naš glavni grad Providence ...

— Tako je, gazdo Atkinsu! Već gotovo tri godine lutam svijetom. Prije ili kasnije treba tome biti kraj. Treba da negdje pustim korijenje ...

— Eh, eh, kad se već pušta korijenje — sijevnu Amerikanin očima — izbija na kraju i granje!

— U pravu ste, gazdo Atkinsu! No kako ja više nemam porodice, izgleda najvjerojatnije, da će sa mnom završiti niz mojih predaka. Teško je pretpostaviti, da će meni uz mojih četrdeset godina pasti na um, da istjerujem grane, poput vas, dragi moj gospodine gostioničaru. Jer vi ste već stablo, i to lijepo stablo ...

— Hrast, zimzeleni hrast, ako dopustite, gospodine Jeorling!

— O, vi ste vrlo dobro postupili, pokorivši se zakonima prirode. A budući da nam je priroda dala noge za hodanje...

— Dala nam je i priliku, da negdje čvrsto stanemo — dopuni rečenicu Fenimore Atkins. — Zato sam se ja i zaustavio prije petnaest godina u Božićnoj luci i oženio se. Moja žena Betsey poklonila mi je desetoro djece, koja će me obdariti unucima, što će mi se verati po nogama poput mačića...

— I vi se nikad ne mislite vratiti u domovinu?

— A po što gospodine Jeorling? Što sam tamo imao? Samo bijedu! Ovdje na Obali Pustoši, gdje se nikada ne osjećam zapušten, ovdje cvjeta sreća za me i za moje.

— Naravno, gazdo Atkinsu, i ja vam čestitam, što se osjećate sretnim! Ipak, nije isključeno da jednog dana požalite...

— Da se presadim na drugo tlo, gospodine Jeorling? O, kakve misli! Ta rekao sam vam, da sam ja hrast! A pokušajte vi presaditi do pola izraslo stablo hrasta, koje je pustilo korijenje u kremeno stijenje Kerguelena!

Bilo je pravo zadovoljstvo slušati čestitog Američanina, čovjeka, koji se bio tako srodio s ovim arhipelagom i očeličio protiv surove nepravde ovdašnje klime. Živio je sa svojom porodicom poput pingvina u svojim pećinama... Majka, krepka matrona, sinovi što pucaju od zdravlja i koji nikad nisu znali za prehlade i trbobolje. Sve je dobro napredovalo. »Zeleni Kormoran« dobivao je mušterije sa svih lađa, kitarica i ostalih, koje su posjećivale arhipelag. Dobavljao im je sapun, mast, smolu, paklinu, začine, šećer, čaj, konzerve, viski, džin i rakiju. Fenimorovi sinovi posluživali su u radnji, šili jedra i ribarili, a za toplijeg vremena godine lovili tuljane. Ukratko, bili su vrijedni momci i obavljali su svoje dužnosti bez mrmljanja.

— U jednu riječ, gazdo Atkinsu — rekoh mu ja — upravo sam oduševljen, što sam svratio amo, i uvijek ću vas se rado sjećati. Ipak, naravno, ne bih se naljutio, kada bih mogao sada otploviti...

— Oho, malo strpljenja, gospodine Jeorling! — prekinu me ovaj filozof. — Čas rastanka nikad nije dobro ni priželjkivati, ni odlagati! Ne zaboravite uostalom, da uskoro dolazi ljepše vrijeme; za pet do šest sedmica...

— Dakako — odvratih — a dotle ostaje sve pod snijegom, a sunce nema ni toliko snage, da rastjera magle na horizontu...

— Ali oprostite, gospodine Jeorling! Već se mogu vidjeti stručci trave kako izbijaju kroz bijele pukotine. Pogledajte samo...

— Dakako, povećalom!... No, šalu na stranu, Atkinsu, zar se vi usuđujete tvrditi, da ovdje u augustu, koji odgovara februaru sjeverne polutke, zaljevi i zatoni nisu više zaleđeni?

— Još jednom malo strpljenja, gospodine Jeorling! Ne zaboravite, da je ovogodišnja zima bila izuzetno blaga. Uskoro će se pojaviti brodovi i s istoka i sa zapada, jer se vrijeme lova približava.

— Kamo sreće da je tako i da se brod, koji više ne može dugo izostati, škuna »Halbrane«, uskoro sretno pojavi u luci...

— »Halbrane«, kapetan Len Guy — nadoveže gostioničar. — To je pravi pomorac, ma da je Englez — posvuda ima valjanih ljudi — koji svoje zalihe nadopunjuje kod »Zelenog Kormorana«.

— Vi dakle vjerujete, da će se »Halbrane«...?

— U roku od osam dana pojaviti iza rta François. Ne bude li tako, onda ne postoji više kapetan Len Guy, onda... je i »Halbrane« potonula negdje između Rta Dobre Nade i Kerguelena! — I značajno mahnuvši rukom Fenimore Atkins se udalji.

Uostalom i ja sam se nadao, da će se predskazivanja moga gostoprimca ispuniti, jer mi je vrijeme već doista bilo dugočasno. Prema njegovim riječima, već su se nazirali znakovi lijepa godišnjeg doba — ali, što li tu nazivaju lijepim godišnjim dobom! Istina je, glavni otok leži na istoj širini kao i Pariz u Evropi i Quebec u Kanadi. Ovdje se međutim radi o južnoj polutci Zemlje, a poznato je, da je uslijed eliptičnosti njene staze, koje je žarište sunce, ova polutka u zimi hladnija od sjeverne, a ljeti toplija. Prosječna temperatura zimske polovice godine iznosi —2° C, a ljetne +7° C.

Razumije se samo po sebi, da u ovo doba godine u Božićnoj luci nema brodova. U vrijeme o kojem pripovijedam, nije bilo mnogo parobroda. Jedrenjaci pak, u strahu da ih

ne zarobi led, tražili su skloništa u lukama Južne Amerike na obalama Čilea, ili u lukama Afrike, ponajviše u Captownu na Rrtu Dobre Nade. Sve što se u Božićnoj luci moglo vidjeti, bilo je tek nekoliko šalupa, jedne čvrsto zaleđene u vodi, a druge ležeći na obali prekrivene ledom i injem do vrha jarbola.

Ma da razlike u temperaturi nisu suviše velike, ipak je klima ovdje vlažna i hladna.

Nakon svog dvomjesečnog zadržavanja na Kerguelenovu otočju, čekao sam dakle prilično nestrpljivo prigodu, da se ukrcam na škunu »Halbrane«, brod, o kojega mi vrijednosti moj oduševljeni gostioničar nikako nije prestajao pjevati slavopojke.

— Niste mogli bolje pogoditi — znao mi je tu i tamo ponavljati. — Od svih kapetana duge plovidbe u engleskoj trgovačkoj mornarici, što se tiče hrabrosti i iskustva, ne može se nijedan mjeriti s mojim prijateljem Lenom Guyjem. Da je još samo malo razgovorljiviji i povjerljiviji, bio bi savršen.

I sâm sam bio odlučio, da se držim Atkinsovih preporuka, a namjeravao sam ostati ovdje samo još tako dugo, dok škuna ne stigne u Božićnu luku. Ona će navodno nakon zadržavanja od šest do sedam dana, otploviti na otok Tristan d'Acunha, kamo treba da dostavi tovar cinkove i bakarne rudače.

Namjeravao sam na tom otoku provesti nekoliko sedmica i potom se vratiti kući u Connecticut. Pri svemu tome nisam bio ispustio iz vida ni one okolnosti, što ih kod ljudskih odluka može odigrati slučaj, jer je, kao što reče Edgar Poe, uvijek mudro »računati s neočekivanim, nepredviđenim i neshvatljivim, i ne zaboraviti, da često sporedne stvari, neslućeni i posve slučajni događaji odigravaju važnu ulogu, koja se kod strogo pažljivog računanja mora uzeti u obzir«.

Kad ovdje navodim našeg velikog američkog pjesnika, činim to stoga — ma da sam vrlo trijezna duha, ozbiljna karaktera i malo fantastične prirode — što se tom duhovitom pjesniku ljudskih osobenosti ipak neobično divim.

Morao sam zato u odnosu na »Halbranu« kao i na priliku da se u Božićnoj luci ponovo ukrcam, računati i s razočaranjima. U godišnje doba, koje se približava, Kerguelenovo otočje posjetit će mnogo brodova i uglavnom se nisam trebao

uznemirivati, da li će mi se pružiti prilika, da otplovim iz Božićne luke i u slučaju da »Halbrane« ne prispije, i da Len Guy ne stigne stisnuti ruku svom prijatelju Atkinsu.

Dane i dane lutao sam okolinom luke. Sunce je pomalo dobivalo na snazi. Brežuljci, zaravanci i vulkanske pećine pomalo su skidali svoju bijelu zimsku odjeću. Na žalu podno strmih bazaltnih obala već je izbijala smeđo-žuta mahovina, a vani u vodi plutali su dugački traci alga. U dnu zaljeva podizale su hrabro svoje zelene vrškove različite vrste trava i jedino zeljasto bilje otoka već spomenuta vrst kupusa, koji je zbog svojih antiškorbutskih osobina, neobično cijenjen.

Što se tiče kopnenih sisavaca — jer od vodenih je sve vrvjelo — nisam opazio ni jednog jedinog, a ni vodozemaca i zmija. Pojavljivao bi se tu i tamo tek pokoji kukac, leptir i slično, ali još bez krila i to stoga, jer bi ih, prije negoli su se mogli njima poslužiti snažne zračne struje odnijele u more.

Nekoliko puta bio sam se povezao jednom od ovih čvrstih šalupa, s kojima ovdašnji ribari mogu prkositi snažnim udarcima vjetra, koji poput katapulta šibaju pećine Kerguelena. Čovjek bi se mogao s ovakvim čamcem odvažiti i na plovidbu do Captowna, iako bi to i podugo trajalo. Usprkos tome nisam nipošto imao namjeru da Božićnu luku napustim u takvoj orahovoj ljusci... ne, sve sam nade polagao u škunu »Halbrane«, a ona je morala uskoro prispjeti.

Koliko li me je puta znala obuzeti nestrpljivost usprkos mudrim savjetima moga gostioničara, koji se tako sretan osjećao u svojoj kući u Božićnoj luci! Pa ipak, koliko malo ima na tom svijetu ljudi, koje je životno iskustvo načinilo filozofima! Kod Fenimora Atkinsa mišićni je sistem odnio prevagu nad živcima. Možda je raspolagao više nekom vrstom instinkta, negoli inteligencijom. Takvi su ljudi protiv nedaća života bolje naoružani, a možda su njihovi izgledi da nađu sreću povoljniji.

— Što li je s »Halbranom«? — pitao sam ga svakog jutra.

— »Halbrane«, gospodine Jeorling?... — odgovarao bi on najpouzdanijim glasom — danas stiže, a ako ne danas, onda sutra!... Prije ili kasnije mora doći dan, kad će zastava Lena Guyja zavijoriti na ulazu u Božićnu luku! —

Ne jednom, lunjajući obalama otoka, znao sam natjerati u bijeg mnoštvo tuljana, koji bi poskakali u vodu. Tupoglavi

i sjetni pingvini nisu se mojim približavanjem uopće dali smetati. Kad ne bi imali svoj karakteristično glupi izgled, čovjek bi doista dobio želju, da s njima porazgovori, pod pretpostavkom naravno, da se njihovim kričavim i zaglušnim govorom može poslužiti. Za razliku od njih, sve ostale ptice bi odlijetale.

Jednom mi je uspjelo da prisustvujem uzlijetanju jednog albatrosa, kojega su ispraćali pingvini glasnim kreštanjem, upravo kao da ih neki prijatelj ostavlja zauvijek. Albatros, koji je ispočetka nepomično sjedio na nekoj pećini na kraju zaljeva, bio se zagledao u pučinu. Iznenada se podigao i raširenih krila, podvijenih nogu i poput brodskog kljuna ispružene glave, glasno kriknuvši poletio, i za nekoliko se minuta u visokom zraku pretvorio u crnu točku, koja je nestajala u maglama Juga.

II

ŠKUNA »HALBRANE«

Brod od tri stotine tona, nagnut ustranu, što mu je dopuštalo da i uz vjetar brzo napreduje, prilično bogato opremljen — toliko očekivana škuna »Halbrane« bila je u Božićnoj luci.

Posada se sastojala od kapetana, jednog oficira, božmana, kuhara i osam mornara, što je za upravljanje brodom bilo potpuno dovoljno. Čvrsto građena, bakrom okovana, opremljena dobrim jedriljem, pokretljiva i prilagođena za plovidbu između četrdesetog i šezdesetog stupnja južne širine, služila je na čast brodogradilištu u Birkenheadu.

Sve te podatke, izmiješane s mnogim pohvalama, dobio sam od gazde Atkinsa.

Kapetan Len Guy bio je sa tri petine udjela vlasnik »Halbrane«, kojim zapovijeda već unazad šest godina. Prokrstario je južna mora Amerike i Afrike, gdje je plovio od otoka do otoka, od jedne obale do druge. Njegova se škuna ograničila na posadu od samih dvanaest ljudi, jer je služila samo u trgovačke svrhe. Za lov na tuljane i ostale životinje bila bi potrebna, osim opreme i pribora, znatno brojnija momčad. Usput primjećujem, da je »Halbrane« u tim pomalo nesigurnim vodama, gdje se pojavljuju i gusari, bila opremljena za slučaj kakvog iznenadnog prepada; četiri mala topa, dovoljna količina tanadi, dobro opskrbljena barutana, puške, pištolji i karabinke, jamčili su za njenu sigurnost; pa ipak su ljudi na brodu spavali tako reći samo jednim okom. Ploviti ovim vodama ne poduzevši te mjere opreza, bila bi neoprostiva glupost.

Ujutro 7. augusta, dok sam još ležao u polusnu, istjerala me iz kreveta glasna krčmarova vika i njegovo silovito kucanje na vrata.

— Jeste li budni, gospodine Jeorling?

— Naravno, a tko i ne bi bio uz toliku galamu?

— Na pučini u daljini od šest milja u pravcu sjeveroistoka brod na vidiku. Plovi prema Božićnoj luci.

— Nije li to »Halbrane«? — povikao sam i počeo se žurno oblačiti.

— Znat ćemo to za koji čas, gospodine Jeorling! Bilo kako mu drago, to je prva lađa ove godine i svakako zaslužuje dobar doček.

Obukao sam se u tren oka i požurio s Fenimorom Atkinsom na ono mjesto na keju, gdje se horizont između oba rta Božićne luke otvara pod najvećim kutom.

Zrak je bio prilično čist, magla nad vodom bila se gotovo razišla, a lagani povjetarac pirkao je nad dalekim morem. Uslijed redovitih vjetrova nebo je iznad ove obale Kerguelena uglavnom bistrije negoli s druge strane otoka.

Dvadesetak mještana, uglavnom ribara, okružilo je Atkinsa, koji je neosporno bio najznačajnija i najuvaženija ličnost otoka i čija se riječ ponajviše cijenila.

Vjetar je bio upravo pogodan za ulaz u luku, ali je najavljeni brod — neka škuna — zbog najniže oseke manevrirao bez žurbe, očekujući vjerojatno nadolazak plime.

Ljudi su iznosili različita gledišta i ja sam radoznalo slušao razgovor ne miješajući se u nj. Mišljenja su bila podijeljena i svaka je strana tvrdoglavo branila svoje.

Moram priznati — a to me je pomalo zabrinjavalo — da je većina stajala na stanovištu, da škuna koja nailazi nije »Halbrane«. Samo dvojica ili trojica, a među njima i vlasnik »Zelenog Kormorana«, bili su uvjereni da je prepoznaju.

— Tà to je »Halbrane«! — ponavljao je Atkins. — Kapetan Len Guy, da ne bude prvi u Kerguelenima!... koješta! On je to, u to sam tako siguran, kao da je već tu i pruža mi ruku pogađajući se sa mnom oko krumpira, koji mu je potreban za obnovu provijanta!

— Oči vam danas nisu baš suviše bistre gospodine Atkinsu — primijeti jedan ribar.

— Svakako bistrije od tvoje pameti! — otrese se Atkins povrijeđen.

— Nije to engleska trupina — izjašnjavao se drugi — po vitkom pramcu i trbušastoj sredini zaključujem, da je američkog podrijetla.

— Ne, engleski je — usprotivio se Atkins — a okladio bih se da znam i gdje je porinut u more... da, to je bilo u brodogradilištima Birkenheada kraj Liverpoola, gdje je sagrađena i »Halbrane«!

— Ni govora — tvrdio je neki stari mornar. — Ta je škuna sagrađena u Baltimoreu kod Nippera i Strongea i njen se kljun prvi put smočio u vodi Chesapeakea.*

— Reci u vodi Merseyja,** neznalico! — odvrati gazda Atkins. — Očisti malo stakla tog svog dogleda i vidi kakvu zastavu podiže na jarbol.

— Englesku! — povikaše sada svi prisutni.

I doista je u tom času zalepršala na brodu crvena zastava Ujedinjenog kraljevstva s britanskim znakom u unutarnjem gornjem kutu.

Nestalo je sada svake sumnje, da se zbilja radi o engleskom brodu, koji se uputio prema Božićnoj luci; no to još uvijek nije značilo da to mora biti škuna Lena Guyja.

Dva sata kasnije o tom se više nije trebalo prepirati. Oko podneva već je »Halbrane« ležala usidrena posred luke.

Gazda Atkins pozdravljao je mahanjem ruku i glasnim povicima kapetana »Halbrane«, koji se pri tom držao mnogo hladnije.

Izgledao mi je kao dobar četrdesetgodišnjak sangviničnog temperamenta, čvrste građe poput njegove škune, malo već prosijede brade, crnih očiju, kojih su zjenice ispod gustih obrva sjale tamnim žarom. Imao je snažne ruke i noge, od sunca potamnjelu kožu, uske oštro rezane usne, između kojih se pokazivao niz snažnih zubi, čvrsto usađenih u moćnu vilicu. Izraz lica bio mu je ponešto tvrd, ili više hladan, kao u zatvorenih ličnosti, koje ne odaju lako svoje tajne. To mi je još istog dana potvrdio čovjek, koji je o tome bio očito bolje obaviješten negoli majstor Atkins, ma da se krčmar volio prikazivati kao prisni kapetanov prijatelj. Zapravo nitko nije mogao sebi polaskati, da je posve prozreo tu ponešto odbojnu, nepokorenu prirodu.

---

* Zaljev na američkoj obali između saveznih država Maryland i Virginija. Op. prev.

** Zaljev na engleskoj obali između Birkenheada i Liverpoola. Op. prev.

Nadodajem odmah, da je taj čovjek bio božman* na »Halbrani«. Ime mu je bilo Hurliguerly, potjecao je s otoka Wighta, star četrdeset i četiri godine, srednjeg rasta, zbijen i krepak, dugačkih ruku i malo povijenih nogu i posve okrugle glave na bikovskoj šiji. Imao je široka prsa, u koja bi stala dvoja pluća i ja sam se pitao, nema li ih doista, jer je tako rasipnički postupao svojim dahom, vječno pušući i brbljajući. Bio je uvijek nasmiješen i lukavo je gledao, uslijed čega je imao ispod očiju čitavu mrežu bora i brazda. Nosio je i naušnicu, jednu jedinu, i to na lijevom uhu. Kakve li razlike između njega i zapovjednika škune! Kako li su dva tako različita bića mogla jedno s drugim izaći na kraj? A plovili su zajedno već petnaest godina, i to najprije na jedrenjaku »Power«, koji je šest godina prije početka ovih naših događaja bio zamijenjen sa škunom »Halbrane«.

Hurliguerly je odmah po dolasku doznao od Fenimora Atkinsa za moju namjeru da otplovim s Lenom Guyjom, ako ovaj na to pristane. Bez okolišanja, a da se nije ni predstavio, pristupio mi je još istog poslijepodneva. Znao je moje ime i počeo je bez ustezanja:

— Dobar dan, gospodine Jeorling!

— Hvala, prijatelju! — odvratio sam. — Što želite?

— Da vam ponudim svoje usluge...

— Usluge?... a zašto?

— Pa, radi se o vašoj namjeri, da se ukrcate na »Halbranu«...

— A tko ste vi?

— Božman Hurliguerly, i kao takav zaveden u spisku posade. Osim toga povjerljivi drug kapetana Lena Guyja, koji njega, to jest mene rado sluša, premda je on upravo po tome poznat, da nikoga ne sluša.

Pomislio sam u taj čas, da ne bi bilo zgorega poslužiti se tim uslužnim čovjekom, koji tvrdi da ima utjecaja na kapetana Guyja. Stoga sam mu odgovorio:

— Vrlo dobro, dragi prijatelju, porazgovorimo se dakle o tome, ako vas to ne ometa u vršenju dužnosti.

— Dva sata sam slobodan, gospodine Jeorling, a danas i onako nemamo mnogo posla. Sutra treba samo da istovarimo nešto robe i ukrcamo nešto provijanta, a to je za posadu više odmor nego posao. U slučaju dakle da ste i vi slobodni... kao ja...

* Podčasnik, koji ima nadzor nad posadom. Op. prev.

Pritom je rukom pokazao prema pozadini luke, u pravcu, koji mu je, čini se, bio vrlo dobro poznat.

— A zar ne bismo mogli odmah ovdje porazgovoriti? — primijetio sam zadržavajući ga.

— Razgovarati, gospodine Jeorling, razgovarati stojećke... i to suha grla, kad se možemo tako udobno smjestiti u nekom kutiću »Zelenog Kormorana« uz nekoliko čaša čaja i viskija?...

— Ja ne pijem viskija, božmanu.

— Nije važno; ja pijem za dvojicu. Oh, nemojte sada pomisliti, da imate posla s pijanicom!... O, nipošto! Nikada ne pijem nimalo više nego je upravo dosta, ali nikada ni nimalo manje!

Pošao sam za tim morskim medvjedom, koji je očito bio naviknut da plovi vodama krčmarskih jazbina; i dok je gazda Atkins na palubi škune vodio trgovačke pregovore, smjestismo se mi u velikoj sobi njegova svratišta. Tu sam se božmanu obratio riječima:

— U početku sam bio računao, da će Atkins biti posrednik između mene i kapetana jer ga, ako se ne varam, vrlo dobro poznaje.

— Koješta! — nadoveže Hurliguerly. Fenimore Atkins je čestit čovjek i kapetan ga doista visoko cijeni. Sa mnom se ipak ne može mjeriti. Prepustite vi samo meni, da ja uredim tu stvar, gospodine Jeorling...

— Zar vam to zaista pričinja takve teškoće? Zar na »Halbrani« nema nikakve raspoložive kabine? Zadovoljit ću se s najskromnijim mjestancem, a platit ću rado...

— Vrlo dobro, gospodine Jeorling! Imamo na palubi jednu slobodnu kabinu, koju dosada nije nitko upotrebljavao. Ako vam nije suviše stalo do cijene — u slučaju ako to bude potrebno... ipak, među nama rečeno, čovjek treba da bude malo lukaviji nego to vi možda mislite i nego što je to moj stari prijatelj Atkins, a da se kapetana Lena Guyja privoli da uzme putnika! Da, da, sve ovisi o umješnosti dobroćudnog momka, koji sada pije u vaše zdravlje i koji samo žali, što mu pritom ne pravite društvo!

Vražji je momak nakon toga izvadio iz džepa kratku crnu lulu, brižljivo je napunio, stavio je u rupu između dva kutnjaka i zapalio. Za čas je bio obavijen, poput nekog parobroda u punoj vožnji, takvim dimom, da mu je glava gotovo nestala u modro-sivom oblaku.

— Gospodine Hurliguerly! ... započeh ja iznova.

— Gospodine Jeorling ...?

— Zašto bi me zapravo vaš kapetan odbio?

— Jer mu nikada nije bilo ni na kraj pameti da uzimlje putnike, i jer je dosada sve pokušaje te vrsti glatko odbijao.

— Iz kojih razloga?

— Jer ne želi da na bilo koji način bude vezan; jer voli da plovi onamo kamo upravo poželi, da iznenada okrene, kad mu se prohtije, da jedri na Sjever ili na Jug ili na Zapad ili na Istok, a da nikoga ne mora obavještavati, zašto to čini. Ipak, gospodine Jeorling, južna mora nikada ne napušta. Tako sam ja s njim preplovio već lijepi broj godina između istočne Australije i zapadne Amerike, od Hobart-Towna do Kerguelena, do Tristana d'Acunhe ili do Falklandskog otočja. Ostajali bismo u pristaništima uvijek samo tako dugo, dok tovar ne bi bio rasprodan. Znali smo kojiput prodrijeti sve do antarktičkog mora ... Sada vam je razumljivo, da pod takvim okolnostima neki putnik može biti samo na smetnju; a tko bi se i ukrcao na »Halbranu«, kad ona nema unaprijed određenog kursa, već zapravo plovi onamo, kamo je vjetar zanese!

U sebi sam se pitao, ne nastoji li božman pomalo da svoju škunu prikaže kao neku vrstu tajanstvenog broda, što besciljno luta morima i jedva dotiče pristaništa, ili mu je pak stalo da je prikaže kao lađu, što pod zapovjedništvom sablasnog kapetana besmisleno vrluda visokim geografskim širinama. Ne spominjući svoja nagađanja upitao sam ga:

— »Halbrane« će ipak otploviti s Kerguelena za četiri, pet dana?

— Tako je ...

— Ovaj put kreće prema zapadu, da prispije na otok Tristan d'Acunha?

— Vjerojatno.

— Eto, dakle, božmanu, već ta vjerojatnost dovoljna mi je, da vas zamolim, kada ste mi već ponudili svoje usluge, da posredujete kod kapetana Lena Guyja, da me primi kao putnika.

— Smatrajte to uređenim.

— Lijepo, Hurliguerly, vjerujte, ne ćete požaliti.

— Oh, gospodine Jeorling — uvjeravao me ovaj čudnovati božman, mašući glavom, kao da je upravo izronio iz vode — dosada nikad nisam ništa požalio i znam, da to ne će biti ni sada, ako vam učinim uslugu. Dopustite mi, da se sada oprostim od vas i da se vratim na svoj brod, ne dočekavši povratak prijatelja Atkinsa.

Pošto je jednim gutljajem ispio posljednju čašu viskija — gotovo sam se bio uplašio, da pri tom ne proguta i čašu — Hurliguerly je, smiješeći mi se pokroviteljski, izišao iz »Zelenog Kormorana« i važući amo tamo svoju golemu trupinu na dvostrukom luku svojih nogu, zakrmanio u sjeveroistočnom pravcu.

Ostao sam sjediti za stolom zabavljen kojekakvim mislima. Kakav li je zapravo čovjek taj Len Guy? Atkins mi ga je prikazao kao valjana pomorca i dobra čovjeka. Nisam imao razloga da posumnjam ni u jedno ni u drugo; pa ipak, prema onome što mi je božman bio ispričao, bio je to osebujan karakter. Nikad nisam bio ni pomislio, da bi moj pokušaj, da otplovim sa »Halbranom«, mogao naići na teškoće nakon moje izjave, da ću za vožnju platiti zatraženu cijenu i podvrći se uobičajenom načinu života na brodu. Kakvog li je dakle razloga imao kapetan Len Guy, da odbije moju ponudu? ... Možda ga je prisutnost putnika vezivala i sprečavala ga, da promijeni pravac plovidbe kadgod to zaželi; no možda je želio iz svojih osobitih razloga izbjeći mogućnost da neki stranac upozna njegov način krstarenja. Ne bavi li se on možda krijumčarenjem ili trgovinom robljem, poslom, koji je u ono doba još cvjetao u južnim morima? Nije ni to bilo nemoguće, ma da je moj gostoprimac tako gorljivo hvalio i »Halbrane« i njena kapetana. Fenimore Atkins jamčio je za valjanost i broda i njegova zapovjednika! ... To je svakako nešto vrijedilo, samo nije li se on možda varao. On je poznavao kapetana Lena Guyja tek toliko, što ga je viđao jednom

na godinu, kada je ovaj svraćao na Kerguelenovo otočje, da obavi neke svoje redovite poslove, koji nisu mogli pobuditi nikakve sumnje.

Sat kasnije susreo sam gostioničara na keju i saopćio mu što sam bio doznao.

— Oh, taj vražji Hurliguerly — počne mi objašnjavati — uvijek je isti. Sudeći po njegovim riječima, čovjek bi mogao povjerovati, da se kapetan ne običava ni useknuti, a da prije njega ne upita za savjet! Velik je šaljivdžija taj božman, gospodine Jeorling! Niti je zao niti glup, ali dozlaboga voli dolare. Padnete li mu šaka, odzvonilo je vašoj novčarki!

— Hvala vam za dobar savjet, Atkinsu! No recite mi, jeste li razgovarali s kapetanom? Jeste li već uredili stvar?

— Nisam još. Bit će za to vremena, gospodine Jeorling! Tà »Halbrane« je tek stigla, i još na sidrištu nije ni okrenula za osekom.

— Možda je tako... ali ipak, treba da shvatite, da bi želio znati, na čemu sam.

— Budite malo strpljivi!

— Htio bih ipak da znam, kako stoji moja stvar!

— Nemate se čega plašiti, gospodine Jeorling!... Sve će se to urediti samo od sebe. Pa kad ne biste mogli otploviti na »Halbrani«, neka vas to ne zbunjuje. Kad počne sezona lova, bit će u Božićnoj luci više brodova, nego što je kuća oko »Zelenog Kormorana«. Oslonite se samo na mene, ja jamčim za vaše ukrcanje.

Sve su to bile lijepe riječi, s jedne strane od božmana, i s druge strane od gazde Atkinsa. Usprkos njihovim obećanjima, ipak sam odlučio da, ako mi se pruži prilika, sam iznesem svoju molbu kapetanu Guyju, ma kako on bio nepristupačan.

Ta mi se prilika pružila tek idućeg dana. Stalno sam šetao kejom, promatrajući škunu, malo upadljivo građenu, ali doista vrlo lijepu lađu. To je i potrebno u ovim vodama, gdje se i na pedesetom stupnju geografske širine može naići na ledenjake.

Bilo je poslije podne. Približavajući se kapetanu Guyju, opazio sam, da bi me vrlo rado bio mimoišao.

Posve je razumljivo, da se žitelji malog ribarskog naselja u Božićnoj luci malo mijenjaju. Pojedinci se tu i tamo zaposle

na nekom od brodova, koji u ovo godišnje doba svraćaju ovamo u velikom broju, da nadomjeste odbjeglu momčad. U cjelini pak, stanovništvo se ne mijenja i kapetan Guy morao ih je sigurno sve poznavati.

Da je to bilo nekoliko sedmica kasnije, kad se posade čitave flotilje ribarskih lađa nađu na obali — gdje onda sve do kraja sezone vlada neobično živahan život i poslovanje — možda bi se mogao prevariti. Danas međutim, u mjesecu kolovozu, ležala je »Halbrane« sama usred luke.

Bilo je stoga nemoguće, da kapetan Guy ne bi u meni prepoznao stranca, čak i onda da mu o meni i mojoj molbi još nisu govorili ni božman ni gostioničar.

Po njegovu držanju bilo mi je jedino odmah jasno, da on o mojoj namjeri još nije bio obaviješten, i to što se od mene odvrnuo, trebalo je pripisati njegovoj slabo pristupačnoj prirodi.

Malo pomalo postao sam već nestrpljiv. Ako me ovaj morski jež odbije, pomirit ću se s tim. Nije mi bilo ni na kraj pameti, da se pokušam ukrcati na »Halbranu« protiv njegove volje. Nisam čak bio ni njegov zemljak, a povrh toga na Kerguelenovu otočju nije bilo nikakvog američkog konzula ili agenta, kojem bih se mogao požaliti. Prije svega želio sam znati na čemu sam, i ako me kapetan Len Guy odbije, onda ... onda ću pričekati dolazak nekog drugog, prijaznijeg broda, što će produžiti moj boravak ovdje za dvije ili tri sedmice.

Upravo kad sam htio prići kapetanu, pristupio mu je prvi oficir škune. On je iskoristio priliku, da se može udaljiti, dao je oficiru znak, da ga slijedi, pošao dalje obalom i uskoro nestao iza jedne pećine, oko koje je vodio put na sjevernu obalu zaljeva.

»Đavola« pomislio sam, »sve mi se čini, da mi ne će biti lako postići cilj... uostalom zasada je stvar samo odgođena. Sutra rano popet ću se na palubu »Halbrane«. Hoće ne će, morat će me saslušati taj Len Guy i odgovoriti da ili ne!«

Nije bilo nemoguće, da kapetan Len Guy svrati u vrijeme jela u »Zeleni Kormoran«, kamo su mornari za svog boravka ovdje običavali zalaziti na doručak i ručak. Nakon višemjesečne plovidbe, svatko tko je tako dugo jeo brodski dvopek i soljeno meso, rado mijenja jelovnik. Nužno je to i iz zdravstvenih razloga; no dok se momčadi svježa hrana sprema na

brodu, oficiri vole da jedu u gostionici. Bio sam siguran, da će ih moj prijatelj Fenimore Atkins dobro pogostiti.

Čekao sam dakle i tek kasno sjeo za stol, ali čekalo me razočaranje.

Niti je Len Guy, ni bilo tko drugi s njegova broda, počastio »Zeleni Kormoran« svojim prisustvom. Kao već dva mjeseca, morao sam i danas jesti sâm.

Nakon završene večere, oko pola osam, bilo je već zamračilo i ja sam pošao da se prohodam naseljenom stranom luke.

Kej je bio prazan. S prozora gostionice dolazilo je nešto svijetla. Od posade »Halbrane« nije bilo nikoga na obali. Čamci su bili izdignuti i ljuljali su se na svojim povlakama od laganih udaraca valova plime, koja je nailazila.

Proboravio sam tu sve do devet sati, šetajući obalom preko puta škune. Kako je padao sve gušći mrak, tako mi je i lađa pomalo nestala iz vida. Još je samo u vodi zaljeva sjao mali tračak svijetla laterne na pramcu.

Vrativši se u gostionicu nađoh Fenimora Atkinsa, gdje sjedi pred vratima pušeći lulu.

— Sve mi se čini, Atkinsu, — počeh ja razgovor — da taj kapetan Len Guy nerado posjećuje vašu gostionicu.

— Doći će u toku nedjelje. Danas je subota, gospodine Jeorling!

— Jeste li razgovarali s njim?

— Pa ... jesam — odvrati gostioničar očito zbunjen.

— Vi ste mu kazali, da se neki vaš znanac želi ukrcati na »Halbrane«!

— Tako je.

— I što je na to odgovorio?

— Nipošto ono što sam ja očekivao i što ste vi željeli — gospodine Jeorling.

— Odbio je dakle?

— Da, ako bi se to moglo kazati za njegove riječi. Rekao mi je: »Atkinsu, moja škuna nije opremljena za prijevoz putnika... Nikada ih dosada nisam uzimao na brod, a mislim da to ni ubuduće ne ću činiti«.

III

KAPETAN LEN GUY

Spavao sam dosta loše. Nekoliko puta sam sanjao, da sanjam. Uostalom već je Edgar Poe bio zapazio, da kad čovjek u snu misli da sanja, uglavnom je već budan.

Probudio sam se dakle prilično neraspoložen prema kapetanu Lenu Guyju. Zamisao da se u odlasku ukrcam na »Halbranu«, bila se u mojoj glavi već nekako učvrstila. Taj mi je brod, koji svake godine prvi stiže u Božićnu luku, gazda Atkins bio osobito preporučio. Koliko li sam puta u duhu zamišljao, kako na palubi te škune brojim sate i dane, dok ona brodi prema američkom kopnu! Moj je gostioničar bio čvrsto uvjeren, da će mi kapetan Len Guy izaći ususret, jer je to bilo i u njegovu interesu. Nije se gotovo nikada događalo, da neki trgovački brod odbije primitak nekog putnika, ako pri tom ne treba da mijenja pravac svog puta, i ako ovaj dobro plati. A tko bi i mislio na neki drugi razlog? ...

Bio sam doista ljut na tog neugodnog čovjeka. Tu mi se prepriječila na putu zapreka, na koju nisam računao. U tom grozničavom raspoloženju prebavio sam vrlo lošu noć. Tek sam se pred jutro malo smirio.

Međutim ostao sam pri odluci, da se lično porazgovorim s kapetanom o njegovu nezgodnom postupku prema meni. Možda i ne postignem ništa, ali ću mu barem iskazati sve, što mi leži na srcu.

Izišao sam oko osam sati. Napolju je bilo gadno, pravo pasje vrijeme, kako se ono obično kaže. Kiša pomiješana sa snijegom rušila se sa zapada kao prava lavina od zraka i vode. Nije bilo vjerojatno, da će kapetan Len Guy upravo sada izaći na kopno.

Na keju nije bilo ni žive duše. Nekoliko ribarskih čamaca vjerojatno se sklonilo još prije nevremena po malim zaklonjenim zatonima, koji su dobro zaštićeni od naleta vjetra i vode. Da se prevezem na »Halbranu«, morao bih dozvati jedan od tih čamaca, a bilo je malo vjerojatno, da će se božman usuditi da mi ga pošalje.

»Uostalom«, razmišljao sam, »na palubi svog broda kapetan je kod kuće, a za ono što bih mu ja mogao izreći, ako ostane pri svom neuljudnom stavu prema meni, daleko je bolje neko neutralno tlo. Bolje će biti, da na svom prozoru udarim izvidnicu, pa ako njegov čamac pristane na keju, ne će mi opet izbjeći!«

Vrativši se u »Zeleni Kormoran« sjeo sam uz jedan prozor, obrisao sam okno s unutarnje strane, i nisam se više brinuo za buru, koja je kroz dimnjak tjerala pepeo iz kamina.

Tu sam sjedio kao prikovan ... nervozan, nestrpljiv i sve više uzbuđen.

Tako sam prosjedio dva sata, i, kao što se to događa pri nestalnosti vjetrova na Kerguelenu, vrijeme se smirilo prije negoli sam to uopće shvatio.

Otvorio sam prozor.

U tom času spušten je s »Halbrane« čamac. Jedan je mornar uskočio u nj i prihvatio oba vesla a drugi je sjeo uz krmu ne prihvaćajući kormilo. Između lađe i obale bio je razmak svega oko stotinu metara. Laki je čamac pristao i čovjek iskoči na kopno.

Bio je to kapetan Len Guy.

Za trenutak sam prešao prag gostionice i našao se pred kapetanom, koji sada nije mogao izbjeći susret sa mnom, ma koliko mu je malo bilo stalo do njega.

— Gospodine kapetane, — počeo sam hladno i ozbiljna glasa.

Kapetan Len Guy premjeri me oštro, ali bio sam iznenađen tužnim izrazom njegovih kao noć crnih očiju. Zatim me upita dubokim i tihim glasom:

— Vi ste stranac?

— Na Kerguelenu ... da — odgovorih.

— Engleske narodnosti?

— Ne, američke.

Pozdravio me je lakim naklonom i ja učinih isto.

— Gospodine kapetane — nastavio sam — imam razloga vjerovati, da vam je Atkins, vlasnik »Zelenog Kormorana«, podnio jedan prijedlog, koji se mene tiče. Taj prijedlog, ili ta molba, po mom mišljenju zaslužuje povoljan prijem kod jednog ...

— Prijedlog, da putujete mojim brodom? ... prekinu me kapetan Len Guy.

— Upravo tako.

— Žao mi je, gospodine, što vašoj želji ne mogu udovoljiti ...

— Možete li mi saopćiti zašto?

— Jer nisam navikao, da imam na brodu putnike — to je prvi razlog.

— A drugi, gospodine kapetane?

— Jer plan plovidbe »Halbrane« nije nikada unaprijed utvrđen. Jedri prema jednoj luci ili pođe prema drugoj, kako ja upravo u onaj čas nađem za shodno. Dopustite mi, moj gospodine, objašnjenje, da nisam ni u čijoj službi. Škuna je većim dijelom moje osobno vlasništvo i za njenu plovidbu ne primam ni od koga upute.

— Ovisi dakle samo o vama, da budem primljen na brod!

— To je jasno; no na moju najveću žalost mogu vam dati samo odrečan odgovor.

— Možda promijenite svoj stav, gospodine kapetane, ako vam kažem da mi je posve svejedno kamo plovi vaša škuna. Jer nekamo ipak plovi ...

— Nekamo ... da, tako je!

U tom mi se času učinilo, kao da se kapetan dugo zagledao prema južnom horizontu.

— Gospodine kapetane — nastavio sam — meni je potpuno svejedno kuda se plovi. Glavno mi je da iskoristim prvu pogodnu priliku, da odem s Kerguelena.

Kapetan Len Guy nije odgovorio ništa, stajao je zaduben u misli, ne pokazujući ipak nikakvu namjeru da se udalji.

— Ako ništa, hoćete li mi barem iskazati čast da me saslušate, gospodine kapetane? — upitao sam prilično živahno.

— A zašto ne, moj gospodine!

— Ako sam pravo obaviješten i ako nije došlo do neke izmjene, vi ste imali namjeru da iz Božićne luke otplovite na otok Tristan d'Acunha?

— Možda na Tristan d'Acunha... možda u Cap... ili na Falklandsko otočje... a možda i nekamo drugamo.

— Lijepo, kapetane Guy, upravo »nekamo drugamo« želio sam i ja poći — odvratio sam ironično, ali morao sam se suspregnuti da svladam uzbuđenje.

Toga časa držanje kapetana Guyja čudnovato se izmijeni. Glas mu je postao tvrđi. Kratkim, jasnim riječima dao mi je na znanje, da je svako daljnje navaljivanje uzaludno, da je naš razgovor ionako predugo trajao, a njemu se žuri, jer ima obaviti neke poslove s lučkim uredom; ukratko, da smo jedan drugome dovoljno jasno rekli, što smo imali reći.

Bio sam ispružio ruku, da ga zadržim — da ga prihvatim, bila bi prava riječ — što bi razgovoru, koji je već od početka tekao nezgodno, dalo nemio završetak, kadli se taj čudnovati čovjek još jednom okrenu i reče mi daleko blažim glasom:

— Vjerujte mi, moj gospodine, da mi je vrlo neugodno, što ne mogu udovoljiti vašoj želji i što moram biti tako neljubezan prema jednom Američaninu. Nažalost ne mogu izmijeniti svoj stav. Za vrijeme plovidbe »Halbrane« mogle bi se tu i tamo pojaviti takve okolnosti, uz koje bi prisutnost putnika — pa ma i tako discipliniranog kao što ste vi — bilo samo na smetnju.

— Već sam vam kazao, a sada ponavljam, gospodine kapetane, da iako namjeravam vratiti se u Connecticut u Americi, potpuno mi je svejedno, da li za tri mjeseca ili šest mjeseci, da li će se to ostvariti ovim ili onim putem, pa ma vaša škuna dopre i do antarktičkog mora...

— Do antarktičkog mora! — uskliknu kapetan gotovo upitnim glasom, a njegov pogled kao da mi je dopro do srca. — Zašto ste spomenuli antarktičko more?

— Oh, posve slučajno, kao što sam mogao spomenuti i sjeverno more ili Sjeverni ili Južni pol...

Kapetan Guy nije odgovorio. Činilo mi se, kao da su mu u očima zablistale suze. Tada, kao da želi da se oslobodi neke tužne uspomene, reče:

— Da, da, Južni pol! Tko bi se onamo usudio...?

— Doprijeti do pola svakako je teško, a i beskorisno — nastavio sam. Pa ipak se povremeno javljaju pustolovne prirode koje se laćaju i takvih pothvata...

— Da... pustolovne prirode!... — mrmljao je kapetan Len Guy.

— Pa ipak su se i Sjedinjene Države upustile u takav pothvat s brodovljem Charlesa Wilkesa. Bili su to »Vancouver«, »Peacock«, »Purpoise«, »Flying Fish« i više brodova pratilaca.

— Sjedinjene Države, gospodine Jeorling?... Vi tvrdite, da je vaša vlada opremila ekspediciju za antarktičko more?

— To je činjenica. Prošle sam godine čuo da je eskpedicija već krenula. Tome je već godina dana i vrlo je lako moguće, da je odvažni Wilkes dosad već prodro dalje nego ostali istraživači.

Kapetan Len Guy gotovo je zanijemio. Nakon izvjesnog vremena prekinuo je svoju neobjašnjivu šutnju:

— Ako Wilkesu stvarno uspije da prijeđe polarnicu i prodre preko ledenog pojasa, ipak ne će doprijeti dalje...

— Od svojih prethodnika — upadoh mu u riječ — Bellingshausena, Forstera, Kendalla, Biscoea, Morella, Kempsa, Belenya...

— I od...? nadoda kapetan Guy.

— Koga ste željeli spomenuti?

— Vi ste rodom iz Connecticuta, zar ne, gospodine?

— Iz Connecticuta.

— Iz kojeg grada?

— Providence.

— Poznajete li otok Nantucket?

— Svakako. Bio sam tamo ne jednom.

— Tada vam je sigurno poznato i to — reče kapetan Len Guy gledajući mi oštro u oči — da junak vašeg pjesnika Edgara Poea, Arthur Gordon Pym* potječe odande.

— Točno, početak toga romana odvija se na Nantucketu.

— Vi kažete, toga romana? Zar ste doista upotrebili riječ roman?

— Nesumnjivo, gospodine kapetane!

— Da, da... i vi govorite kao i sav ostali svijet. Uostalom oprostite, moj gospodine, ne mogu se dulje zadržavati... Doista iskreno žalim... Vjerujte mi, kada bi postojala mo-

* Avanturistički roman Edgara Allana Poea »Narrative of A. Gordon Pym« izišao je u nekoliko navrata u našem prijevodu. Op. prev.

gućnost... Budite uvjereni, da ni nakon dužeg promišljanja ne bih moga promijeniti odluku u pogledu vašeg prijedloga. Osim toga ne ćete trebati dugo čekati. Ovdje sada počinje sezona i u Božićnu luku doplovit će velik broj trgovačkih brodova i kitarica, pa ćete moći birati, i to sa sigurnošću da ćete i dospjeti tamo, kamo ste namjerili. Doista mi je žao... i preporučujem se.

Tim riječima kapetan se udaljio i razgovor je dakle završio — posve drukčije nego što sam bio očekivao — u prilično uljudnom ma da i formalnom tonu.

Kako borba protiv nemogućeg ne vodi ničemu, to sam i ja napustio nadu, da otplovim »Halbranom«, ali je u meni ostao osjećaj negodovanja prema tom nesusretljivom kapetanu. Moram međutim pošteno priznati, da se u meni probudila radoznalost. Naslućivao sam u dnu te mornarske duše neku tajnu, i bio bih je vrlo rado riješio. Neočekivani preokret u toku razgovora pri spomenu imena Arthuha Gordona Pyma pitanja o Nantucketu, djelovanje mog saopćenja o istraživačkom putu u južno ledeno more pod vodstvom Wilkesa, njegova napomena da nikome ne će uspjeti da dopre dalje od... da, od koga? Koga je htio spomenuti kapetan Len Guy...? Sve je to bilo tako neobično, da me je moralo navesti na čudnovate misli.

Istog dana pitao me je gazda Atkins, nije li se kapetan Guy pokazao susretljivijim i možda pristao, da mi dade kabinu na škuni. Objasnio sam mu, da nisam bio ništa bolje sreće od njega, što ga je vrlo iznenadilo. Nikako nije mogao shvatiti kapetanovu upornost i tvrdoglavost... jednostavno ga više nije mogao prepoznati. Kako se samo mogao tako promijeniti? Još ga se više kosnula okolnost, da ni kapetan ni itko od posade ili oficira »Halbrane« nije ni zakoračio u »Zeleni Kormoran«, kamo su prije običavali zalaziti. Izgledalo je tako, kao da se momčad povinovala izričitoj zapovijedi. Jedino je božman svratio dva tri put, i to je bilo sve. Gazda Atkins bio je naravno duboko pozlijeđen.

Opazio sam bio, da ni Hurliguerly, poslije prvih nešto preuranjenih obećanja, nije više pokušavao da mi se približi. Da li je on pokušao razgovarati sa svojim pretpostavljenim u moj prilog nije mi naravno bilo poznato.

U toku iduća tri dana, 10., 11. i 12. kolovoza, brod se snabdijevao zalihama provijanta, a vršili su se na brodu i

neki popravci i prepravci. Na palubi je vladala živost, mornari su se penjali na jarbole, da sve dobro pregledaju, napinjali užad na jedrilju, koja je za posljednje plovidbe bila nešto popustila, premazivali svježom bojom oplatu, oštećena jedra zamjenjivali novima ili ih popravljali, da se za lijepa vremena još mogu upotrebiti, i tu i tamo snažnim udarcima malja šuperili nastale pukotine na trupini i palubi.

Svi ti poslovi odvijali su se vrlo uredno, bez vike, galame i svađa, kao što se to često viđa među mornarima na brodovima mirno usidrenim u luci. »Halbrane« je ne samo u rukama dobra zapovjednika, nego mora da ima isto tako i discipliniranu i šutljivu posadu. Jedino se božman razlikovao od svojih drugova, jer mi se činilo, da je uvijek raspoložen za smijeh, šalu i brbljanje — jedino ako svom jeziku nije davao maha samo dok je na kopnu.

Konačno se razglasilo, da je odlazak škune određen za 15. kolovoza, i još dan prije nisam imao nikakva razloga povjerovati da je kapetan Len Guy odustao od svoje tako čvrste odluke.

Jedva da sam još i mislio na tu stvar; pomirio sam se bio sa činjenicom, te me je čak prošla volja da se ljutim. Kad bismo se sreli na keju, kapetan Len Guy i ja, izgledalo je kao da se nismo nikada poznavali, kao da se nismo nikada ni vidjeli. Prolazili smo jedan kraj drugoga svaki svojom stranom. Moram priznati, da mi se dva, tri put pričinilo kao da pomalo oklijeva, kao da želi, da mi se javi i kao da ga na to nagoni neka potajna sila. Osim toga istog sam dana doznao, da je Fenimore Atkins — protiv moje izričite zabrane — još jednom pokušao govoriti s kapetanom o mojoj stvari, i to ponovo bez uspjeha. Ne, ta je stvar bila, kako se ono kaže, »svršena«, ma da se to nije slagalo s gledištem božmana.

Hurliguerly je naime uvjeravao vlasnika »Zelenog Kormorana«, da stvar još nije potpuno izgubljena.

»Vrlo je lako moguće, da kapetan još nije izrekao svoju posljednju riječ!«

Osvrtati se na ćeretanje toga brbljavca, bilo bi međutim isto kao uvrštenje krivog člana u jednadžbu i ja uvjeravam čitaoca, da me je predstojeći odlazak škune ostavljao potpuno hladnim. Mislio sam samo o tome, kada će se na Kerguelenu pojaviti neki drugi brod.

— Samo još sedmicu ili dvije — uvjeravao me gostioničar — i vi ćete biti bolje sreće nego kod kapetana Lena Guyja, gospodine Jeorling. Naći će se sigurno više njih, koji će sa zadovoljstvom biti spremni...

— Vjerujem vam, Atkinse, ali ne zaboravite da većina brodova dolazi amo u lov, i da neki od njih ostaju ovdje i po pet do šest mjeseci, a tako dugo ja ipak ne bih želio odlagati svoj odlazak.

— Većina, ali ne svi, gospodine Jeorling! Ne svi brodovi! Neki samo pristanu u Božićnoj luci i odmah idu dalje. Naći će se već neka dobra prilika i ne ćete trebati zažaliti, što niste bili primljeni na »Halbranu«.

Ne znam, da li je bilo za čim žaliti ili ne. Tek sigurno je, da je valjda u zvijezdama bilo zapisano, da ću Kerguelenovo otočje napustiti kao putnik na »Halbrani« i da će me ona odvesti u tako čudnovate pustolovine, kakvih dosadašnji pomorski anali ne pamte.

Oko pola osam navečer 14. kolovoza, kada je na otok već padao mrak, pošao sam da se prošećem kejom na sjevernoj strani zaljeva. Vrijeme je bilo suho, nebo je sjalo zvijezdama i bilo je strahovito hladno. Pod tim okolnostima šetnja nije mogla dugo potrajati. Stoga sam se nakon pola sata okrenuo, da se vratim u »Zeleni Kormoran« — kadli mi se ispriječi na putu jedna muška prilika i ostade stajati.

Bilo je suviše tamno, da bih je odmah prepoznao. Sudeći po karakteristično tihom glasu, nije to mogao biti nitko drugi nego kapetan Len Guy.

— Gospodine Jeorling, sutra će škuna razapeti jedra... sutra rano... nastupom oseke...

— Što vas nagoni, da mi to saopćavate, kada ionako nemate namjeru...

— Promislio sam stvar, i ako vi niste promijenili svoju namjeru, tada budite sutra u sedam sati na brodu.

— Doista, gospodine kapetane, nisam vjerovao, da ćete promijeniti odluku.

— Kao što rekoh, još sam jednom dobro promislio i mogu nadodati da »Halbrane« plovi ravno na otok Tristan d'Acunhu, a to, ako se ne varam, odgovara vašim željama.

— Potpuno. Sutra u sedam bit ću na lađi...

— Gdje će vas čekati spremljena kabina.

— Što se tiče cijene...

— Oh, to ćemo urediti kasnije — upadne mi kapetan u riječ — i to vjerujem na vaše zadovoljstvo. Dakle sutra ujutro...

— Do viđenja sutra ujutro!

Bio sam mu pružio ruku, ali je on vjerojatno zbog tame nije vidio, jer je nije prihvatio, već se udaljio brzim koracima k svom čamcu, koji ga je s nekoliko zaveslaja prebacio natrag na škunu.

Bio sam veoma začuđen, a ne manje i gazda Atkins, kad je po mom povratku u »Zeleni Kormoran« čuo, što se dogodilo.

— Jeste li vidjeli? Ona stara lisica Hurliguerly ipak je imao pravo!... To međutim ni najmanje ne mijenja činjenicu, da je taj stari đavo od kapetana ćudljiv poput loše odgojene djevojke. Samo da svoju odluku u posljednji čas još jednom ne izmijeni!

To nije bilo vjerojatno. Razmišljajući malo dulje, stekao sam uvjerenje, da njegov postupak nije diktirala ni mašta ni ćudljivost. Čim je on povukao svoju prvobitnu odluku, morao je postojati neki izvjestan razlog, što me sada želi primiti na brod kao putnika. Po mom mišljenju, do te promjene stava došlo je poslije mojih izjava o Connecticutu i Nantucketu; to sam nekako osjećao. Objašnjenje, u kojoj mjeri je to za njega moglo biti važno, prepustio sam budućnosti.

Svoje sam pripreme brzo završio. Spadam naime u onu vrstu praktičnih putnika, koji se ne preopterećuju prtljagom i koji će se uputiti na put oko svijeta s novčarkom u džepu i kovčežićem u ruci. Glavni dio moje prtljage bila je krznena odjeća, bez koje se plovidba na visokim geografskim širinama ne može ni zamisliti. Već i u južnim dijelovima Atlantskog oceana takve mjere opreznosti nalaže zdrav razum.

Idućeg jutra oprostio sam se još prije zore od poštenjačine Atkinsa. Bio je nestrpljiv, da me što prije vidi na brodu, jer se plašio — kako se izrazio — da kapetan od jučer opet »nije krenuo vjerom«. To mi je stalno ponavljao i napomenuo, kako je noću nekoliko puta prilazio prozoru, da se uvjeri stoji li »Halbrane« još uvijek usidrena u luci. Smirio se tek kad je svanulo.

Gazda Atkins želio je da me otprati na brod, da se pozdravi s kapetanom i božmanom. Na keju je čekao čamac,

koji nas je prebacio do spuštene jakovljice* s »Halbrane«, koja se, od nastupa oseke, već bila okrenula.

Prvi koga sam susreo na palubi, bio je Hurliguerly. Pogledao me trijumfirajući i rekao:

— No, jeste li vidjeli! Naš kapetan, koji je u početku pravio toliko poteškoća, na kraju se ipak predomislio. Kome to imate da zahvalite, ako ne čestitom božmanu, koji nije precijenio svoj utjecaj!

Da li je baš bilo tako? Imao sam dobrih razloga, da u to temeljito sumnjam. No bilo kako mu drago, »Halbrane« je uskoro imala da digne sidro, a ja sam se sretno ukrcao na brod.

Istog trenutka pojavio se na palubi i kapetan Len Guy. Nisam se nimalo začudio, da je moje prisustvo jedva primjećivao.

Počele su pripreme za polazak, s jedara su skinuti pokrovi, platno i užad poravnati. Na provi je poručnik nadzirao okretanje vitla i sidro je uskoro trebalo da se pojavi iz vode.

Tada gazda Atkins pristupi kapetanu i reče mu uljudno:

— Do viđenja iduće godine!

— Ako bog da, gospodine Atkinsu!

Porukovali su se, a zatim je još i božman stegnuo ruku vlasniku »Zelenog Kormorana« i čamac ga je prebacio na kej.

Oko osam sati, kad je oseka bila najsnažnija, razapela je »Halbrane« svoja donja jedra, pustila se natraške i tako manevrirala, da uz laki povjetarac izađe iz Božićne luke. Dohvativši se otvorenog mora okrenula se u pravcu sjeverozapada.

U kasno poslijepodne nestadoše iz vidika bijeli vrhovi Table Mounta i Havergala, dvaju najviših gorskih vrhunaca otoka.

* Ljestve od konopa, što se spuštaju uz bok broda. Op. prev.

IV

OD KERGUELENA DO OTOKA PRINCA EDUARDA

Možda još nikada nije neka plovidba počela sretnije! I usto posve neočekivana okolnost — umjesto da sam zbog nerazumljiva opiranja kapetana Lena Guyja još nekoliko sedmica ostao čekati u Božićnoj luci, povoljan povjetarac vodio me je po jedva namreškanoj pučini daleko od Kerguelenova otočja brzinom od osam do devet milja* na sat.

Unutrašnjost »Halbrane« u svemu je odgovarala njenoj vanjštini; kako na palubi tako i u nastambama za momčad vladala je uzorna čistoća kao na kakvoj holandskoj galiji.

Na prednjem dijelu palubne kućice s lijeve strane nalazila se kapetanova kajita s pomičnim staklenim oknom, kroz koje je mogao nadgledati palubu i u slučaju potrebe izdavati hitne zapovijedi straži između glavnog i prednjeg jarbola. S desne je strane postojao sličan uređaj za poručnika. U obje kajite nalazio se po jedan malen ležaj sa strunjačom, nevelik ugrađeni ormar, po jedan stol pričvršćen o podnice i po jedna viseća svjetiljka, što se ljuljala povrh različitih nautičkih instrumenata, barometra, termometra, kronometra i sekstanta, koji je, u slučaju da kapetan želi sâm vršiti mjerenje širine, trebalo samo izvaditi iz njegova ormarića od hrastovine.

Druge dvije kabine nalazile su se na stražnjoj strani kućice, a u njenoj sredini nalazila se poveća prostorija, koja je služila kao blagovaonica. Jedna od spomenutih kabina bila je uređena za mene. Bila je osvijetljena s dva okna, od kojih je jedno gledalo na stranu, a jedno na stražnji dio lađe, gdje je stajao kormilar za kormilom.

Moja kajita bila je duga osam, a široka šest stopa. Bio sam naviknut na neizbježiva ograničenja na brodovima, pa

* Nautička, morska milja 1853 metra. Op. prev.

mi nije bio ni potreban veći prostor i bogatiji uređaj. Taj se sastojao od jednog stola, stolice s naslonom, ugrađenog ormara, umivaonika na željeznim nogama i jednog uskog ležaja, zbog kojeg bi se manje discipliniran i mršaviji putnik sigurno požalio. Zaposjeo sam dakle malu kabinu, koja će mi biti boravište tek četiri do pet sedmica, dok me »Halbrane« ne iskrca na otoku Tristanu d'Acunha.

Uz prednji jarbol gotovo u sredini broda bila je smještena kuhinja. Još više naprijed nalazio se malo povišen otvor, prekriven velikim pokrovom od navoštena platna, od kojeg su vodile ljestve u međupalubu i nastambu za momčad. Za ružna vremena taj se otvor hermetički zatvarao, da voda, koja preplavljuje brod prilikom razbijanja valova o trupinu, ne bi prodrla u njegovu unutrašnjost.

Imena osmorice članova posade bila su slijedeća: Martin Holt (majstor za jedra), Hardie (tesar), Rogers, Drap, Francis, Gratian, Burry i Stern (sve mornari između dvadeset i pet i trideset i pet godina starosti). Sve sami Englezi s Kanala, bili su vrijedni i iskusni mornari i u željeznoj ruci neobično disciplinirani.

Ovdje budi uzgred spomenuto, da čovjek izvanredne energije, na čiju su se svaku riječ, svaki mig, smjesta odazivali, nije bio kapetan »Halbrane«, već njegov oficir, poručnik Jem West, kojem su tada bile trideset i dvije godine.

Za svojih mnogih putovanja različitim morima nisam nikada bio susreo tako čeličan značaj. Jem West bio je rođen na moru i od malih nogu nije nikada nigdje boravio do na teretnjaku, kojim je zapovijedao njegov otac i na kojem je živjela čitava njegova obitelj. Otkad živi nije udisao drugi zrak, do onaj Kanala, Atlantskog ili Tihog oceana. Ako je brod ležao u luci, izlazio je na kopno, kad je baš bio prisiljen da posvršava neke službene stvari kod lučkih vlasti ili u trgovinama. Kada je prelazio s broda na brod, činio bi to, noseći svoju vreću, bez riječi. Pomorac dušom i tijelom, kojemu je njegovo zvanje bilo sav njegov život. Bio je brodski »mali«, zatim pomoćni mornar, pa mornar, božman i, unatrag šest godina, zauzimao je, pod komandom kapetana Lena Guyja, položaj drugog oficira.

Jem West nije bio častohlepan; nije imao nikakvu želju, da se još više popne. Nije išao ni za tim da skupi imutak i zato nije sudjelovao u kupnji i prodaji tovara. Uredno ga

uskladištiti — to da, jer prikladan razmještaj tovara glavni je uslov za dobru plovidbu jedrenjaka. I u sve ostalo što se tiče navigacije, razumijevao se Jem West bolje nego bilo tko drugi, u postavljanje i raspored snasti*, u najbolje djelovanje i iskorištavanje jedara, u manevriranje pri svakom hodu lađe, u pravila pristajanja i polaženja, u borbu protiv vjetra i nevremena, u izračunavanje geografskih širina i dužina, ukratko u sve što se tiče čudesnog stroja, što se zove jedrenjak.

Po stasu bio je srednje visine, više vitak nego krupan, sam živac i mišić, snažnih udova s pokretljivošću akrobata; k tome ga je služilo oštro mornarsko oko, što vrlo daleko i točno vidi; imao je suncem opaljeno lice, čvrstu, kratko ošišanu kosu, obrijano lice i bradu, pravilne zube, energičan izgled i neustrašivost i tjelesnu snagu, kojoj nije bilo premca.

Jem West govorio je vrlo malo i to uvijek samo onda, kada je bio pitan. Zapovijedi je izdavao jasnim glasom, kratkim riječima, koje nikada nije ponavljao, ali tako, da su morale biti shvaćene od prve ... i bile su.

Posebno upozoravam čitaoca na taj tip oficira trgovačke mornarice, koji je bio dušom i tijelom odan kako kapetanu Lenu Guyju tako i škuni »Halbrane«. Činio je dojam, kao da je jedan od najvažnijih životnih organa svog broda; kao da tom spoju drveta, željeza, platna, bakra i kudjelje udahnjuje život. I da je »Halbrane« imala srce, ono bi sigurno kucalo u grudima Jema Westa.

Da upotpunim opis momčadi, spominjem još i kuhara, crnca s afričke obale po imenu Endicott, kojemu je bilo trideset godina, a služio je pod komandom Lena Guyja kao kuhar već osam godina. Božman i on stajali su u najboljim odnosima i drugarski ćeretali. Hurliguerly je osim toga bio uvjeren, da ima nekoliko odličnih kuharskih recepata, koje je Endicott povremeno nastojao ostvariti, ali bez osobitog uspjeha kod svojih hranjenika.

»Halbrane« je bila isplovila pod neobično povoljnim okolnostima. Vladala je jaka hladnoća, jer je na četrdesetom stupnju južne širine u Tihom oceanu u to doba još prava zima. More je međutim bilo mirno, a duhao je laki ali stalni jugoistočnjak. Ako takvo vrijeme potraje — što se moglo oče-

* Snast — cjelokupna drvena, željezna, kudjeljna i platnena oprema jedrenjaka. Op. prev.

kivati, a bilo je i poželjno — onda ne će trebati uopće mijenjati položaj jedara, pa da dospijemo ravno na otok Tristan d'Acunha.

Život na brodu tekao je jednostavno, uredno i jednolično, ali — što se događa samo na moru — ne bez izvjesnog čara. Boravak na brodu — to je mir u pokretu, ljuljanje u snu, i ja se nisam tužio na svoju osamljenost. Jedino me mučila radoznalost. Zašto je kapetan Len Guy onako naglo promijenio svoju odluku o mom ukrcanju? Pitati o tome poručnika, bio bi uzaludan trud, a vjerojatno mu nisu ni bile poznate tajne njegovog pretpostavljenog. To nije imalo nikakve veze s njegovom službom, a on je slabo mario za sve ono, što je ležalo izvan područja vršenja dužnosti. Iz kratkih odgovora Jema Westa jedva da bih mogao išta doznati. Za vrijeme ručka i večere jedva da smo izmijenili desetak riječi. Često sam međutim znao opaziti, kako me kapetan uporno promatra, kao da bi me htio nešto upitati. Izgledalo je, kao da želi od mene nešto doznati, a zapravo sam ja od njega htio da štošta doznam. Obojica smo međutim ostali nijemi.

Da mi je bilo stalo samo do običnog naklapanja, mogao sam se obratiti božmanu, koji je uvijek bio pripravan da raspreda. No što sam zanimljiva mogao od njega čuti? Uostalom, nikada nije propuštao priliku, a da mi svojom uvijek jednakom opširnošću ne poželi dobar dan i laku noć. Tada bi me pitao, jesam li zadovoljan životom na brodu, kako mi se sviđa hrana, da li možda želim, da on kod tog crnoglavog Endicotta poruči neko osobito jelo, spremljeno po njegovu receptu i t. d.

— Hvala vam, Hurliguerly — bio sam odgovorio jednog dana — zadovoljan sam jednostavnim jelovnikom, obroci su dovoljni, pa ni kod vašeg prijatelja u »Zelenom Kormoranu« nisam bio bolje podvoren.

— Oh, pravi je đavo taj Atkins... a ipak je prava poštenjačina.

— Slažem se.

— Kako li se samo odlučio, on Američanin, da sâm seb sa čitavom porodicom progna na Kerguelenovo otočje?

— A zašto ne?

— Ja se svakako ne bih s njim mijenjao. Mislim naim da nema čovjeka, koji živi ugodnijim životom od mene. I vje

rujte mi, gospodine Jeorling, prilika da se živi na lađi kakva je »Halbrane«, ne pruža se dvaputa u životu. Istina je doduše, da naš kapetan ne govori mnogo, a naš poručnik još manje...

— To sam već opazio.

— No ne mari. Vrijedni su to pomorci, uvjeravam vas! Još ćete požaliti, kada se budete morali iskrcati na Tristanu d'Acunhi...

— Milo mi je, što to od vas čujem, božmanu!

— Ako nas i dalje bude služio ovaj jugoistočnjak i mirno more, ne će to dugo potrajati. Vidjet ćete, da nam ne će trebati ni deset dana, da prevalimo hiljadu trista milja do Otočja princa Eduarda, a najviše petnaestak dana za ostalih dvije tisuće trista milja do Tristana d'Acunhe.

— Nije uputno prorokovati, božmanu! Tko ne želi da bude uhvaćen u laži, neka nikada ne proriče vrijeme! To je stara mornarska poslovica!

Ovog se puta, međutim, prorokovanje ispunilo: vrijeme je ostalo stalno. Poslije podne 18. kolovoza javila je straža, da se vidi kopno. Bili su to gorski vrhunci Crozetske otočne skupine, koji se uzdižu do visine od 1300 metara nad morem.

Idućeg dana prošli smo sjeverno kraj otoka Possession i Schweine, koji su posjećeni samo u sezoni lova. U ovo doba njihovi su jedini stanovnici ogromna jata ptica, osobito pingvina i neke vrste galebova, što lete poput golubova, pa su ih kitolovci nazvali »white pigeons«, bijeli golubovi. S fantastičnih Crozetskih klisura i klanaca natiskivale su se prema moru ogromne naborane mase ledenjaka. Još nekoliko sati pošto smo prošli kraj otočja još su se uvijek na hrizontu razabirali snijegom pokriveni gorski vrhunci.

Ispune li se božmanova proricanja, ne će proći ni tri dana, pa ćemo na sjeverozapadu ugledati gorske vrhunce otokâ Marion i Princ Eduard.

Očekivao sam stoga, da jednoličnost našeg putovanja ne će biti narušena nikakvom upadicom. Međutim, 20. kolovoza ujutro, kada je Jem West, nakon prvog izračunavanja položaja broda, držao stražu, pojavi se na moje iznenađenje na palubi i kapetan Len Guy. Prođe palubom i zaustavi se straga uz kompas i zaviri u nj — više iz navike negoli iz neke potrebe.

Ja sam sjedio na krmi i ne znam, da li me je kapetan opazio ili ne; na mene se nije osvrtao. Odlučio sam, da ni ja na njega ne obraćam pažnju, te sam ostao mirno naslonjen na gredu.

Načinio je nekoliko koračaja, nagnuo se preko rubnjaka i promatrao dugu pjenušavu brazdu, što ju je na vodi ostavljala vitka i brza škuna, poput fine čipkane trake.

Ovdje nas je mogla čuti samo jedna osoba, kormilar za krmilom — sada je to bio mornar Stern — koji je »Halbranu« uvijek vraćao na pravi kurs, kad bi skrenula, što se na debelom moru često dešava. Kapetan Len Guy nije se na to obazirao, već mi se iznenada približio i počeo, kao uvijek, tihim glasom.

— Gospodine Jeorling, želio bih s vama o nečem porazgovoriti.

— Molim, gospodine kapetane, slušam vas.

— Nisam to dosada učinio, otvoreno priznajem, jer... nemam smisla za čavrljanje... A osim toga, ne znam, da li bi vas razgovor sa mnom mogao zanimati?

— Činite mi krivo, ako u to sumnjate — odvratio sam. — Naravno da su me njegove riječi neobično zainteresirale.

— Stojim vam na raspolaganje — dodao sam.

Činilo se, kao da oklijeva, jer je njegovo držanje sada, kada je trebao da počne, pokazivalo, da se pita, ne bi li ipak bilo bolje da šuti.

— Gospodine Jeorling — poče konačno — vi ste sigurno nastojali da odgonetnete, zašto sam ja u pogledu vašeg ukrcanja na brod na kraju izmijenio prvobitnu odluku?

— Naravno da sam pokušao, ali bez uspjeha, gospodine kapetane. Možda vi, kao Englez, niste htjeli nekoga, koji nije vaš zemljak...

— Ne, ne, gospodine Jeorling, upravo zato što ste Amerikančanin promijenio sam odluku i ponudio vam prijevoz »Halbranom«.

— Zato što sam Američanin? — iznenadih se ja.

— A osobito jer ste iz Connecticuta.

— Ja vas ne razumijem.

— Razumjet ćete me, ako nadodam, kako sam mislio, da vi koji ste iz Connecticuta, a posjećivali ste i Nantucket, možda poznajete obitelj Arthura Gordona Pyma.

— Junaka one čudnovate pustolovine, što ju je opisao naš veliki pjesnik Edgar Poe?

— Baš njega, gospodine Jeorling... To je opis, koji je on samo ponovio prema rukopisu, gdje su iznijete sve potankosti onog čudnovatog i nesretnog putovanja kroz antarktičko more.

Nisam znao, što da odgovorim i u sebi sam se pitao, što da mislim o ovom čovjeku.

— Čuli ste moje pitanje — nastavi kapetan ponešto nestrpljivo.

— Da... svakako... gospodine kapetane... samo ne znam, jesam li vas pravo razumio.

— Ponovit ću vam ga dakle jasnijim riječima, gospodine Jeorling, jer bih želio čuti točan odgovor.

— Bit će mi drago, budem li vam mogao udovoljiti.

— Pitam vas dakle, niste li možda u Connecticutu lično poznavali obitelj Pym, koja je stanovala na otoku Nantucketu i bila u rodbinskim vezama s jednom od najuglednijih odvjetničkih porodica Sjedinjenih Država. Otac Arthura Pyma, brodski dobavljač, slovio je kao jedan od najznatnijih trgovaca na otoku. Njegov sin bio je upleten u pustolovinu, koje je čudesni tok opisao Edgar Poe prema mladićevu usmenom prikazu...

— Taj tok mogao je biti još čudesniji, gospodine kapetane, jer čitava pripovijest je samo plod neutrudive mašte našeg velikog pjesnika. Tà sve je to samo čista izmišljotina...

— Samo čista izmišljotina!...

Svaku od ovih triju riječi izgovarao je kapetan sve povišenijim glasom, trgnuvši pri tom svaki put ramenima.

— Zar dakle ni vi, gospodine Jeorling, ne vjerujete...?

— Ni ja ni bilo tko drugi. Tko bi mogao povjerovati, da onaj opis ima za podlogu stvarne događaje. Vi ste, kapetane Guy, prvi čovjek, od kojega čujem tvrdnju, da to nije samo roman...

— Poslušajte dalje, gospodine Jeorling! Ma da je taj, kako ga vi nazivate »roman«, objavljen tek posljednjih godina, on zato nije nipošto manje istinit. Iako je već prošlo jedanaest godina, kako su se zbili opisani događaji, oni ipak počivaju na stvarnim činjenicama, i još se uvijek očekuje rješenje jedne zagonetke, koja možda nikada ne će biti riješena!

Očito je kapetan Guy bio ... pripit, i bio je u duševnoj krizi, koja ga je ošamutila. No ako je on šenuo umom, bio je tu srećom Jem West, da ga zamijeni u upravljanju škunom. Nije me ništa priječilo, da ga i dalje slušam, a kako sam roman Edgara Poea, nakon višekratnog čitanja, temeljito poznavao, bio sam radoznao, što će kapetan o tome još reći.

— Zar je moguće, gospodine Jeorling — nastavi on ponešto nervoznim i uzbuđenim glasom — zar je moguće, da ne poznajete obitelj Pym, da za nju niste čuli ni u Providenceu ni na Nantucketu?

— Ni tamo, ni bilo gdje drugdje — uvjeravao sam ga.

— Može biti. No nemojte ni pokušavati tvrditi, da ova porodica ne postoji, da je Arthur Gordon Pym izmišljena ličnost i da je čitavo njegovo putovanje samo plod mašte! ... Zar može čovjek, pa ma to bio i vaš Edgar Poe, izmisliti tako nešto, stvoriti tako nešto?

Kako se on sve više uzbuđivao, smatrao sam za shodno da respektiram njegovu monomaniju, te mu nisam protuslovio.

— Dakle, dragi moj gospodine — nastavio je on da bulazni — pripazite na činjenice, što ću vam ih navesti ... o njima ne ćemo raspravljati, razmislite o njima sami; izvucite zaključke, kakve vam drago ... Nadam se međutim, da mi ne ćete dopustiti da požalim, što sam vašoj želji da putujete »Halbranom« izišao ususret.

To je bilo dovoljno jasno rečeno i ja sam znakom izrazio, da se slažem s njegovim izlaganjem. Činjenice .... činjenice, što ih iznosi napola pomračen razum? ... to je postajalo sve zanimljivije.

— Kada je godine 1838. objavljen izvještaj Edgara Poea slučajno sam bio baš u New Yorku — nastavio je kapetan Len Guy. — Smjesta sam pohitao u Baltimore, gdje je živjela piščeva porodica. Vjerujem, da dopuštate, da je postojala porodica Poe, kada već poričete postojanje obitelji Pym.

Ostao sam nijem, jer sam odlučio, da mog sugovornika ničim ne prekidam u njegovu čudnovatom izlaganju.

— Bio sam prikupio neka obavještenja o Edgaru Poeu — izvještavo me je dalje kapetan. — Doznao sam za njegovo boravište i uputio se onamo. Prvo razočaranje! U ono vrijeme on je već bio otputovao iz Amerike, i nisam ga našao ...

Morao sam u sebi priznati, da je to doista bio nesretan slučaj, jer uzmemo li u obzir osobito sklonosti Edgara Poea za studij različitih vrsta duševnih poremećenosti, mogao je u našem kapetanu naći savršen primjerak.

— Isto tako — produžio je kapetan Guy — bilo mi je nažalost nemoguće da stupim u vezu s Arthurom Gordonom Pymom i od njega dobijem izvjesna objašnjenja. Taj smioni pionir Antarktika bio je naime već mrtav ... Kao što je američki pjesnik na kraju svog izvještaja saopćio, o Pymovoj smrti bila je javnost obaviještena putem dnevne štampe.

To što je kapetan rekao, odgovaralo je istini; no kao i svi ostali čitaoci, ja sam onu obavijest smatrao umjetničkim zahvatom, pjesnikovim trikom. Po mom mišljenju, pisac — koji to divno djelo svoje umjetničke mašte nije ni znao ni mogao završiti nekim prihvatljivim rješenjem zagonetke — htio je time dati na znanje, da se posljednja tri poglavlja ne temelje na pripovijedanju samog Arthura Pyma, koji je završio život pod neobičnim i jadnim okolnostima, o kojima međutim javnost nije bila obaviještena.

— Kako je dakle Edgar Poe bio odsutan — proslijedio je kapetan, — a Arthur Pym mrtav, nije mi preostajalo ništa drugo, nego da pronađem onog čovjeka, koji je bio Arthurov suputnik, onog Dirka Petersa, koji ga je pratio sve do posljednje ledene prepreke visokih geografskih širina, i odakle su se obojica vratila — kako, to nitko ne zna. Da li su se vratili zajedno, i o tom nažalost šuti izvještaj, u kojem se i na drugim mjestima nailazi na nejasnoće. Ipak je Edgar Poe spomenuo, da Dirk Peters živi u Illinoisu i da bi on mogao dati neka obavještenja o poglavljima, koja nisu sastavljena neposredno prema pripovijedanju. Bio sam dakle odmah otputovao u Illinois i stigao u Springfield. Tamo sam doznao za nekog mješanca indijanske krvi, koji boravi u mjestu Vandalija. Pošao sam onamo ...

— I niste ga našli? — nisam mogao a da ne primijetim smiješeći se.

— Drugo razočaranje, gospodine Jeorling. Nije ga tamo bilo, ili bolje rečeno, v i š e ga tamo nije bilo. Taj je Dirk Peters već unazad nekoliko godina bio otišao iz Illinoisa, pa čak i iz Sjedinjenih Država; kamo, nitko nije znao. Ipak sam u Vandaliji razgovarao s ljudima, koji su ga poznavali, kod

kojih je stanovao prije odlaska, kojima je i pripovijedao o svojim pustolovinama. O njihovu koncu međutim nije govorio ništa; posjednik te tajne bio je samo on.

— Kako... onaj Dirk Peters da je postojao... da još živi?

Umalo da se tako određenim izjavama zapovjednika »Halbrane« nisam dao uhvatiti... Da, još jedan časak i sa mnom ne bi bilo sve u redu.

Kakve li su se lude misli rojile u glavi kapetana Lena Guyja i kako je već bio duboko pao u svojoj duševnoj izgubljenosti!

U svojoj uobrazilji on je čak bio putovao u Illinois i razgovarao s ljudima, koji su poznavali Dirka Petersa! Vrlo mu rado vjerujem, da je taj čovjek iščezao, jer nikada nije ni postojao, doli u pjesnikovoj mašti.

Nisam ni u čemu protuslovio kapetanu, kako ne bih sadašnju njegovu krizu još pogoršao. Pričinjao sam se stoga, kao da sve vjerujem, što je govorio, čak i onda kad je pridodao:

— Nadam se, gospodine Jeorling, da se sjećate, da se u izvještaju govori o jednoj boci; o boci, u kojoj je bilo zapečaćeno pismo, što ga je kapetan broda, na kojem se nalazio Arthur Pym, položio podno jednog gorskog vrhunca na Kerguelenu?...

— Toga se doista sjećam — potvrdio sam.

— No dakle, prilikom jedne od mojih posljednjih vožnja, dao sam se u potragu za tim mjestom, gdje bi se bila mogla nalaziti ta boca... i ja sam je našao isto tako kao i pismo..., a pismo je javljalo, da će kapetan i njegov putnik poduzeti sve, kako bi doprli do krajnjih granica južnog polarnog mora.

— Kako... vi ste pronašli onu bocu?... — upitao sam živo.

— Da.

— I pismo u njoj?

— Da, naravno!

Zagledao sam se u kapetana. Poput izvjesnih monomana ili djelomično ludih osoba, on je očito i sam vjerovao u svoje vlastite izmišljotine i ja sam već htio zatražiti od njega, da mi pokaže pismo... odustao sam međutim, jer je on bio sposoban da takvim nečim i raspolaže.

— Doista je šteta — napomenuo sam — da niste pronašli Dirka Petersa u Vandaliji!... On bi vam svakako objasnio,

kako su se on i Arthur Pym vratili iz one ogromne daljine. Sjećate li se... u pretposljednjem poglavlju... još su obojica tamo. Njihov se čamac ljulja pred gustim bijelim maglenim zidom... posrće usred ždrijela katarakta baš u času, kad se ispred njega pojavila ljudska prilika zavijena mrtvačkim plaštem... i dalje nema ničesa... samo nekoliko točkica...

— Tako je, gospodine Jeorling, i ja neobično žalim, što nisam uspio pronaći Dirka Petersa. Doista bi bilo neobično zanimljivo doznati za konačan ishod one pustolovine. No po mom mišljenju bilo bi mnogo zanimljivije doznati nešto o sudbini ostalih.

— Ostalih? — uzviknuo sam nehotice — tà o kome vi to govorite?

— O kapetanu i momčadi engleske škune, koja je prihvatila Arthura Pyma i Dirka Petersa nakon jezivog brodoloma »Grampusa« i odvezla ih zatim polarnim morem do otoka Tsalala.

— Gospodine kapetane — nadovezah ja, još uvijek prividno uvjeren u istinitost Poeova romana — nisu li svi ti ljudi poginuli, jedni prilikom napadaja na lađu, a drugi prigodom umjetno izazvanog urušenja brijega?

— Tko će to znati, gospodine Jeorling — odgovorio je kapetan prigušena glasa od unutarnjeg uzbuđenja — tko će znati nije li koji od njih preživio i pokolj i urušenje brijega, nije li ih se nekolicina, a možda i više njih, spasilo?

— Bilo kako mu drago — upadoh ja — svakako bi bilo teško povjerovati, da su ti ljudi, možda onda i spašeni, još danas na životu...

— A zašto ne bi bili?

— Zato što su se događaji o kojima govorimo, zbili prije jedanaest godina.

— Moj gospodine Jeorling — odvrati mi kapetan — ako je Arthuru Pymu i Dirku Petersu uspjelo da se probiju s onu stranu otoka Tsalala sve do osamdesetičetvrtog stupnja širine, ako su oni našli sredstva i načina da usred antarktičkog područja sačuvaju živote, zašto se ne bi i njihovim suputnicima, kad su već bili izbjegli sjekirama urođenika, posrećilo, da se dočepaju susjednog otoka, koji su otkrili još za vrijeme plovidbe. Zašto ne bi tim nesretnicima, mojim zemljacima, bilo uspjelo da tamo prožive? Zašto bi bilo nemoguće, da neki od njih još i danas čekaju na svoje spasenje?

— Vaše vas saučešće zavodi, gospodine kapetane — odvratih ja, da ga pokušam umiriti. — Svakako je nemoguće...

— Nemoguće, gospodine!? — uzbuđeno je nastavio kapetan. Kad postoje činjenice, kad vjerodostojni svjedok poziva svijet na akciju spasavanja, kad otkriju opipljivi dokaz o postojanju nesretnika, ostavljenih na granicama zemaljske kugle, onome koji bi se odvažio da im pritekne u pomoć, dobacuje se u lice — nemoguće!?

Ovdje sam bio oslobođen odgovora, a da sam ga i dao, kapetan me ne bi bio čuo, jer se, lako uzdahnuvši, okrenuo prema jugu, kao da želi pogledom prodrijeti kroz daleko obzorje.

Postavljao sam sebi pitanje, kakvi li su događaji u kapetanu Lenu Guyju prouzročili ovu poremećenost uma. Nije li to bila samo do bezumlja izrasla opća ljubav za čovječanstvo, kada se on tako vruće zanima za brodolomce, koji nikada nisu doživjeli brodolom, jer nikada nisu ni postojali.

Tada mi se kapetan Len Guy približi, stavi mi ruku na rame, prošapta mi na uho:

— Ne, gospodine Jeorling, ne! Posljednja riječ o onome, što se odnosi na momčad »Jane« još nije izrečena!

Nakon tih riječi on se okrenuo i otišao.

»Jane« bilo je u romanu ime škune, na koju su prihvaćeni Arthur Pym i Dirk Peters s olupine »Grampusa« i sada je kapetan Len Guy, na kraju našeg razgovora, prvi put spomenuo to ime.

»Aha«, prisjetio sam se, »Guy bilo je ime i kapetanu »Jane«, broda engleske pripadnosti, dakle isto kao i njegovo. No što to dokazuje i kakvi se zaključci mogu odatle povući? Kapetan »Jane« nije nigdje drugdje živio, do u mašti Edgara Poea, dok kapetan »Halbrane« doista postoji. Obojica nemaju ništa zajedničko osim imena, koje je međutim u Velikoj Britaniji vrlo rašireno. Izgleda, da je upravo ta podudarnost ono, što je poremetilo um našem nesretnom kapetanu, koji sebi umišlja, da pripada porodici zapovjednika »Jane«!... Da, da, to ga je dovelo dotle, gdje je sada, i zato on za izmišljene brodolomce osjeća tako duboko saučešće«.

Bilo bi zanimljivo doznati, da li je Jem West bio o tom obaviješten, da li je njegov pretpostavljeni ikada njemu govorio o svojim tlapnjama, kako ih je meni iznio. Bilo je to

škakljivo pitanje, jer se radilo o duševnom stanju kapetana Lena Guyja. Osim toga, s poručnikom je teško zapodjeti razgovor, a u ovom slučaju bilo bi donekle i opasno...

Napustio sam stoga tu misao, jer ću se i onako za nekoliko dana iskrcati na Tristanu d'Acunhi. Nisam se ni u snu nadao, da ću ikada naići na čovjeka, koji bi tvorevine mašte Edgara Poea primao pod gotov groš.

Dva dana kasnije, 22. kolovoza u zoru, pošto smo prošli sjeverno od otoka Marion, ugledasmo prve obrise Otoka princa Eduarda. Taj smo otok prešli s južne strane i dvanaest sati kasnije posljednji njegovi vrhunci nestali su daleko u magli predvečerja.

Idućeg dana udarila je »Halbrane« kurs prema sjeverozapadu, da dosegne za ovog svog putovanja najsjeverniju točku južne polutke.

V

ROMAN EDGARA POEA

Ponovit ćemo ovdje u izvodima sadržaj znamenitog djela našeg američkog romanopisca, koje je izašlo u Richmondu pod naslovom »Pustolovine Arthura Gordona Pyma«. Ne mogu a da ga u ovom poglavlju ukratko ne ispričam, kako bi se čitalac mogao uvjeriti, može li se uopće sumnjati, da su pustolovine junaka romana izmišljene. Među mnogobrojnim čitaocima navedenog djela — izuzev kapetana Guyja — nema sigurno nikoga tko bi ga držao istinitim.

Navedeni je izvještaj Edgar Poe iznio ustima svog glavnog junaka. Već u predgovoru pripovijeda Arthur Pym kako je po povratku s Antarktika, među nekolicinom gospode u Virginiji, koja su se zanimala za geografska otkrića, naišao na Edgara Poea, tada izdavača »Southern Literary Messengera« u Richmondu. Prema njegovu iskazu, on je Edgara Poea bio ovlastio, da u tom listu objelodani prvi dio njegova puta, ali »u vidu čiste izmišljotine«. Pa kako su ta saopćenja posvuda povoljno primljena, slijedio mu je potpun svezak, koji je obuhvaćao čitavo putovanje, a izišao je pod imenom Edgara Poea.

Kao što se već iz mog razgovora s kapetanom Guyjom razabire, Arthur Gordon Pym potjecao je iz Nantucketa, odakle je do svoje šesnaeste godine polazio školu u New Bedfordu.

Nakon prelaska iz te škole na akademiju M. E. Ronalda bio se sprijateljio s dvije godine starijim Augustom Barnardom, sinom nekog kapetana trgovačke mornarice. Taj je mladić jednom već bio pratio svog oca u južna mora na jednoj kitarici, pa je pričanjem o svojoj plovidbi snažno raspalio maštu Arthura Pyma. Prisni odnosi obojice mladića očevidno

su u Arthuru Pymu probudili nesavladivu želju za pustolovnim putovanjima i nesvijesnu sklonost, koja ga je iznad svega mamila u visoke širine Južnog ledenog mora.

Prva obijesna nesmotrenost Augusta Barnarda i Arthura Pyma bio je izlet malom jedrilicom »Arielom«, koja je bila vlasništvo Barnardove obitelji. Jedne prilično hladne oktobarske večeri, njih dvojica, malo pripiti, ukrcaše se u čamac, razapeše jedra i isploviše tjerani svježim jugozapadnjakom.

Pošto se »Ariel«, potpomognut i strujom oseke, našao već daleko na pučini, podigla se žestoka bura. Njih dvojica bili su još uvijek pod utjecajem alkohola; nijedan od njih nije bio za kormilom niti su skraćena jedra. Snažni udarci vjetra pokidali su jedra. Malo zatim pojavio se neki veliki brod i prešao preko »Ariela«, kao što bi »Ariel« prešao preko orahove ljuske.

Arthur Pym potanko opisuje, kako i uz kakve poteškoće su se on i njegov drug spasili. Ukratko, zahvaljujući samo činjenici, da se na mjestu katastrofe našao drugi oficir »Pingvina«, obojica prijatelja izbjegla su sigurnoj smrti.

Tvrdnju, da ova pustolovina nosi doista pečat istinitosti, da se mogla tako odvijati, ne ću poricati. Ona je vješta priprema za iduća poglavlja. Isto tako može se Pymov izvještaj smatrati istinitim i kasnije, sve do dana kada je prešao polarnicu. Iznosi se tu čitav niz činjenica, koje ne prelaze granicu vjerojatnosti. Ali ... s onu stranu polarnice, s onu stranu ledene barijere, tu stvari drukčije stoje, i da to nisu samo čisti plodovi piščeve pjesničke mašte, bilo bi teško povjerovati ... Uostalom, pođimo dalje.

Ova prva pustolovina nije dvojicu mladića nipošto ohladila. Arthur Pym se sve više oduševljavao pomorskim dogodovštinama, što mu ih je pripovijedao August Barnard, ma da je osjećao, da on u mnogočemu pretjeruje.

Osam mjeseci poslije zgode s »Arielom« — juna 1827. — tvrtka Lloyd i Bredenburg opremila je brig* »Grampus« za kitolov u južnim morima. Bila je to stara, malo prepravljena olupina, nad kojom je zapovjedništvo povjereno gospodinu Barnardu, Augustovu ocu. Njegov sin, koji ga je imao pratiti,

* Brig (tal.) jedrenjak s dva jarbola, oba s križnim jedrima. Op. prev.

uporno je nagovarao Arthura Pyma, da i on pođe s njima. On ništa drugo i nije želio, ali se njegova porodica, a osobito majka, tome odlučno protivila.

To međutim nije bila nikakva zapreka za poduzetnog mladog momka, koji je bio vrlo malo sklon tome, da se pokori roditeljskoj volji. Usto ga je i August i suviše nagovarao. Bio je stoga odlučio, da se potajno ukrca na »Grampusa«, jer gospodin Barnard ne bi nikada odobrio nepokoravanje roditeljskoj odluci. Pod izgovorom da ga je neki prijatelj pozvao da provede nekoliko dana kod njega u New Bedfordu, oprostio se od roditelja i otputovao. Četrdeset i osam sati prije polaska briga ušuljao se na brod i sakrio se u nekom skrovištu, što mu ga je bio pripremio August bez znanja i svog oca i cijele posade.

Kabina Augusta Barnarda bila je tajnim preklopnim vratima spojena s »Grampusovim« skladištem, koje je bilo ispunjeno bačvama, svežnjevima i hiljadu drugih stvari brodskog tovara. Kroz ta je vrata i Arthur Pym stigao do svog skrovišta, jedne velike prazne škrinje, koje se jedna strana dala pomicati u stranu. U škrinji se nalazila strunjača, nekoliko gunjeva, krčag za vodu i nešto živežnih namirnica, kao brodski dvopek, kobasice, pečen ovčji but, nekoliko boca likera, pa čak i pribor za pisanje. Opskrbljen svjetiljkom, malom zalihom svijeća i šibica, Arthur Pym je proboravio u svom skrovištu tri dana i tri noći. August mu se mogao javiti tek jednom, onog dana kada je »Grampus« isplovio. Uskoro je osjetio ljuljanje i valjanje broda. Da protegne udove, prohodao se malo u mraku skladištem i vratio se u svoju škrinju, nešto malo založio i bezbrižno zaspao.

Prošlo je više dana, a da se August Barnard nije pojavljivao. Ili nije mogao ili se nije usudio sići u skladište iz straha, da time ne otkrije prisustvo Arthura Pyma, misleći da još nije došlo vrijeme, da ocu sve prizna.

U toplom, vlažnom i pokvarenom zraku Arthur Pym počeo se osjećati vrlo loše. Sve mu se više vrtjelo u glavi i mutila mu se svijest. Uzalud je među brodskim tovarom tražio mjesta, gdje bi mogao slobodnije disati. Jednom je zahvaćen bunilom umišljao, da se nalazi u pandžama pustinjskog lava i u krajnjem užasu umalo da se nije izdao krikom, ali je na sreću izgubio svijest. Zapravo nije sve to bio

samo san. Ono što je bio osjetio na svojim prsima, nisu bile lavlje kandže, već šape »Tigra«, njegovog vlastitog psa, kojega je August uspio neopaženo prokrijumčariti na brod. Sada je vjerna životinja lizala lice i ruke svog ponovo pronađenog prijatelja i time na najočitiji način izražavala svoju radost.

Tako je zarobljenik barem dobio društvo. Nažalost je pas za njegove nesvjestice popio svu vodu. Kako se i svjetiljka ugasila — bio je u nesvijesti više dana — a svijeće i šibice nije nikako mogao naći, odlučio je da stupi u vezu s Augustom Barnardom. Ostavio je svoje skrovište i usprkos slabosti od gladi i nedostatka zraka, dospio gotovo posve do tajnih vratiju. U međuvremenu je zbog jakog valjanja broda pala sa svog mjesta jedna škrinja i zakrčila mu prolaz. S velikim naporom on ju je uklonio, ali nažalost uzalud, jer dospjevši do vratiju u podu Augustove kabine, nije ih mogao otvoriti. Pomoću svog noža, koji je turio kroz jednu pukotinu, ustanovio je, da se na preklopnim vratima nalazi teška gomila željeza, upravo kao da ga je netko htio osuditi na smrt. Morao je napustiti svoju osnovu; s mukom se dovukao do svoje škrinje, gdje je iscrpen klonuo.

I gospodar i pas bili su blizu smrti od žeđi i kad je Arthur Pym jednom pružio ruku, napipao je da Tigar nakostrušene dlake i ispruženih šapa leži poleđuške. Međutim, prilikom dodirivanja psa primijeti uzicu, omotanu oko njegova tijela i komad papira svezan ispod lijeve plećke životinje.

Arthur Pym nalazio se u stanju krajnje iscrpljenosti. Svijest mu je bila već gotovo potpuno zamrla. Nakon mnogih neuspjelih pokušaja da upali svijetlo, pošlo mu je tek za rukom da fosforom jedne žigice premaže papir, na kojem se za djelić sekunde pojavilo slabo osvijetljeno posljednjih osam riječi jedne rečenice: »... krvlju ostani sakriven... radi se o tvom životu...«

Možemo zamisliti položaj Arthura Pyma u utrobi broda, bez svijetla, bez vode, unutar drvenih zidova svoje škrinje, s bocom jakog likera u rukama, kojim istomljuje žeđ. Povrh toga još i ozbiljna opomena, da ostane sakriven, započeta rječju »krv«, tom nadasve značajnom riječi, kraljicom riječi, koja je prožeta tajnama, patnjama i užasom. Vodi li se neka borba na »Grampusu«?... Jesu li brod napali gusari?... Radi li se o pobuni posade?... Kako dugo već sve to traje?...

Arthur Pym, zahvaćen sada nekom vrstom letargije, začuje odjednom neko čudnovato šištanje i osjeti nečiji dah. Bilo je to teško dahtanje psa, čije su oči u tami jezivo svijetlile... koji je škripao zubima... bio je pobjesnio.

U krajnjem užasu smogao je Arthur Pym toliko snage, da izbjegne ugriz psa, koji se bio bacio na njega. Omotavši se debelim gunjem iskočio je iz škrinje i zaklopio poklopac ispred Tigra, koji je sada unutra bjesnio.

Uspjelo mu je da se probije kroz tovar. Tada mu se zavrtjelo u glavi i on padne preko nekog kovčega, pri čem mu je još i nož ispao iz ruke.

Tada kada je već pomislio, da je s njim svršeno, začuje kako netko izgovara njegovo ime. Bocu s vodom, koja se našla na njegovim ustima, ispraznio je...

Nekoliko trenutaka kasnije, u jednom kutu prostorije, uz oskudno svijetlo fenjera, obavijestio je August Barnard svog druga o svemu, što se zbilo na brodu od vremena njegova polaska.

Dovde je, ponavljam, čitava pripovijest vjerojatna; do događaja međutim, »koji su daleko od svake vjerojatnosti« još nismo stigli.

Posada »Grampusa« brojila je, uračunavši i starijeg i mlađeg Barnarda, ukupno trideset i šest ljudi. Iza kako je brig 20. lipnja bio razapeo jedra, August Barnard je u nekoliko navrata uzalud pokušavao da potraži Arthura Pyma u njegovu skrovištu. Tri ili četiri dana kasnije došlo je na brodu do pobune. Kolovođa je bio kuhar, crnac kao i naš Endicott na »Halbrani«, koji, da odmah ovdje spomenem, nije nipošto bio čovjek, što bi se mogao pobuniti.

U romanu su sada opisani mnogi događaji; pokolji, koji su stajali glave većinu posade, koja je ostala vjerna kapetanu, zatim iskrcanje u mali kitolovački čamac u vodama Bermuda kapetana i četvorice njegovih ljudi, o kojima se nikada više nije ništa čulo.

Ni August Barnard ne bi bio pošteđen, da se nije umiješao »Grampusov« brodski užar. Spasio ga je Dirk Peters, indijanski mješanac iz plemena Upsaroka, isti onaj, za kojega je kapetan Len Guy tvrdio, da mu je uspio ući u trag u Illinoisu.

Nakon katastrofe, »Grampus« je plovio u jugozapadnom pravcu, i to pod zapovjedništvom drugog oficira, koji je mislio gusariti u vodama južnih mora.

August Barnard htio je nakon ovih događaja potražiti Arthura Pyma; ali bio je svezanih ruku i nogu zatvoren u nastambi za momčad, a brodski mu je kuhar pri tom rekao, da ne će prije izaći dok »brig ne prestane da bude brig«. Nekoliko dana kasnije uspjelo mu je da se oslobodi spona i da probije pod, koji ga je dijelio od utrobe broda. Uto mu je dotrčao i Tigar, i on je pokušao prodrijeti do svog prijatelja. Ma da mu to nije uspjelo, ipak je Tigar nanjušio svog gospodara, pa je August Barnard došao na misao, da oko vrata životinje sveže cedulju s ovom porukom: »Pišem ove riječi krvlju... ostani sakriven... radi se o tvom životu«.

Kao što znamo, Arthur Pym je primio poruku. Kad se zatim, gotovo umirući od žeđi i gladi, vukao skladištem, ispao mu je nož i od toga je nastala buka, koja je privukla prijateljevu pažnju, kojem je tada konačno i uspjelo da dopre do njega.

Pošto je ispričao Arthuru Pymu sve što se desilo, August Barnard je još spomenuo, kako među pobunjenicima vlada neslaganje. Jedni su željeli da »Grampusom« otplove prema Kap Verdskom otočju, a drugi — među njima i Dirk Peters — uporno su zahtijevali, da se pođe prema otocima Tihog oceana.

Pas Tigar nije bio bijesan, kao što je to njegov gospodar bio pomislio. Bila ga je samo razdražila strašna žeđ, i August Barnard ga je još pravovremeno odveo natrag na kaštel na provi.

Dalje slijedi (u romanu) dug prikaz o načinu uskladištavanja tovara na trgovačkim brodovima o čem uvelike ovisi sigurnost broda. Tovar na »Grampusu« bio je vrlo površno složen, i kako su dijelovi tovara prilikom svakog nagiba broda padali i pomicali se, Arthur Pym nije mogao bez opasnosti ostati u toj prostoriji. Na sreću je, uz Augustovu pomoć, našao neko skrovište u međupalubi blizu nastambe za momčad.

Mješanac se čitavo vrijeme prema sinu kapetana Barnarda odnosio vrlo prijateljski, tako da se mladić u sebi počeo pitati, ne bi li se uz njegovu pomoć moglo ponovo zagospodariti brodom.

Bilo je prošlo trinaest dana, otkako je brod bio isplovio iz Nantucketa, kada je, 4. jula, među pobunjenicima došlo do žestoke prepirke zbog nekog malog briga, što se bio pojavio u daljini. Jedni su htjeli, da se pođe za njim u potjeru, a drugi su tražili, da se plovidba nastavi. Iz toga se razvila tučnjava, koja je stajala života jednog mornara, koji je bio među onima, što su podržavali brodskog kuhara. Toj grupi, koja je bila protiv plana drugog oficira, bio se priključio i Dirk Peters.

Sada je, uračunavši i Arthura Pyma, bilo na brodu svega još trinaest ljudi.

Nastalo je strahovito nevrijeme. U brod je kroz pukotine počela nadirati voda, tako da su brodske crpaljke bile stalno u pogonu, a preko prednjeg dijela trupa bilo je razastrto jedno jedro, da smanji prodiranje vode.

Nevrijeme se sleglo tek 9. jula. Toga je dana Dirk Peters iznio svoju nakanu, da se otarasi drugog oficira.

Idućeg dana umro je od jakih grčeva jedan od mornara odanih kuharu imenom Rogers, i nitko nije sumnjao u to, da ga je otrovao drugi oficir. Na kuharovoj strani bila su sada još samo četiri čovjeka, a među njima i Dirk Peters. Drugi oficir raspolagao je s pet ljudi i očito bi iznio pobjedu nad kuharom. Nije se smjelo gubiti ni trenutka. Mješanac je saopćio i Augustu Barnardu, da je došlo vrijeme, da se udari, a on ga je na to obavijestio o svemu, što se ticalo Arthura Pyma.

Dok su se njih dvojica još dogovarali, kako da opet zagospodare brodom, strahoviti ga udarac vjetra umalo nije prevrnuo. »Grampus« se ponovo ispravio, zahvativši ogromnu količinu vode. Ti udarci vjetra ponovili su se još nekoliko puta.

Prilika je izgledala povoljna za početak borbe, ma da su pobunjenici među sobom do daljnjeg sklopili primirje. Na straži su bili Dirk Peters, August Barnard i mornar Allen. Allena je Peters neprimjetno svladao i bacio u more. Njegovo je mjesto u mraku zauzeo Arthur Pym. Ostalih devet ljudi nalazilo se u prostoriji za momčad.

Arthur Pym, čija prisutnost na brodu nije bila poznata pobunjenicima, predloži, da se pri prepadu posluže lukavštinom. Leš otrovanog mornara još je ležao na palubi, pa je

on mislio, da se preruši i u njegovoj odjeći iznenada pojavi među praznovjernim mornarima, koji bi tada užasnuti bili prepušteni na milost i nemilost Dirku Petersu.

Napolju je bješnjela bura, tako da je bilo gotovo nemoguće izdržati na palubi. U kabini su neki od ljudi spavali, a neki su brbljali i pijančevali. Drugi oficir dade pozvati unutra Dirka Petersa i Augusta Barnarda. Malo zatim pojavio se među njima i Arthur Pym.

Djelovanje njegove pojave bilo je čudesno. Drugi oficir skočio je užasnut i pao mrtav. Dirk Peters potpomognut Augustom Barnardom, Arthurom Pymom i Tigrom bacio se na ostale i za nekoliko trenutaka svi su bili pobijeni osim mornara Richarda Parkera, kojemu su poklonili život.

Sada, pri najjačem zamahu nevremena, postojala su još svega četiri čovjeka za upravljanje brodom, koji je bio ispunjen vodom u visini od sedam stopa. Trebalo je odsjeći glavni jarbol, a idućeg dana i prednji jarbol. Bio je to užasan dan i još užasnija noć! Da se Dirk Peters i njegovi drugovi nisu čvrsto vezali za jednu gredu, bili bi ih povukli za sobom ogromni valovi, koji su pomeli s palube svu nadgradnju.

Dalje se u romanu opisuju događaji, koji su se odigrali od 14. jula do 7. augusta. Uzaludni pokušaji da se iz utrobe broda, koja je bila pod vodom, izvuče nešto namirnica; susret s tajanstvenim brodom punim leševa; muke uslijed gladi i žeđi; žrijeb pomoću slamčica, koji je odlučio da se Richard Parker žrtvuje, kako bi se spasili životi ostalih; smrt nesretnika, kojega je ubio Dirk Peters, a preostali ga pojeli. Na kraju im je uspjelo, da iz skladišta izvuku nešto namirnica: jednu šunku, burence maslina i kasnije jednu malu kornjaču. Uslijed pomjeranja brodskog tovara naginjao se »Grampus« sve više u stranu. Pri strahovitoj vrućini, koja vlada u tim predjelima, trpjeli su od žeđi najužasnije muke, što ih čovjek može izdržati... 1. augusta umro je August Barnard. U noći od 3. na 4. augusta brig se izvrnuo. Arthur Pym i mješanac, koji su uspjeli da se uspužu na trupinu, hranili su se školjkama što su je pokrivale. Konačno, kad ih je struja donijela već do dvadeset i četvrtog stupnja južne širine, pojavila se škuna »Jane« iz Liverpoola, pod zapovjedništvom kapetana Williama Guyja.

Sve te događaje smatrati za činjenice, još se uvijek ne protivi zdravu razumu, ma da je pretjerivanje došlo do

vrhunca — što uostalom za pero američkog pjesnika bujne mašte i nije nikakvo čudo. Čitalac će se međutim uvjeriti, da se odavde pa nadalje nije uopće vodilo računa o vjerojatnosti.

Arthuru Pymu i Dirku Petersu bila je na engleskom jedrenjaku iskazana najveća pažnja. Nakon četrnaest dana, kada su se od svojih patnja potpuno oporavili, nisu ih se više ni sjećali... »jer stupanj zaboravnosti raste u razmjeru sa stupnjem različitosti promjene«.

Praćena naizmjence dobrim i lošim vremenom, stigla je »Jane« 13. oktobra do Otočja princa Eduarda, zatim je uzela pravac prema Crozetskom otočju i poslije prema Kerguelenima. Ondje se zadržala tri sedmice u lovu na tuljane. Za vrijeme tog boravka ostavio je kapetan »Jane« na otoku onu bocu, u kojoj je njegov imenjak s »Halbrane« navodno bio pronašao poruku, gdje William Guy javlja, da odlazi u južna mora.

Škuna je 22. novembra napustila Kerguelene i pošla istim pravcem kao sada mi, na zapad prema Tristanu d'Acunhi. Četrnaest dana kasnije stigla je do otoka, ostala tamo sedam dana i 5. decembra otplovila, da potraži Aurora otočje, koje se navodno nalazi na 53. stupnju i 15. minuti južne širine i 47. stupnju i 38. minuti zapadne dužine, ali ga nije pronašla.

Dvanaesti decembra »Jane« je krenula prema Južnom polu. Dvadeset i šesti decembra, s onu stranu 63. stupnja pojaviše se prvi ploveći ledenjaci i viđene su prve ledene sante.

Od 1. do 14. januara slijedilo je teško manevriranje i probijanje kroz gomile ledenih bregova i santi, te prijelaz preko polarnog kruga i zatim plovidba otvorenim morem — onim znamenitim nezaleđenim morem, što je tamo otkriveno između 81. stupnja južne širine i 42. stupnja zapadne dužine.

Svatko će morati priznati, da se Edgar Poe ovdje već potpuno prepustio svojoj maštи. Nikad nije nijedan pomorac dostigao te širine — pa čak ni kapetan James Wedell, koji 1822. godine nije dospio dalje od 74. stupnja.

Već i taj podatak, o točki, do koje je navodno bila doprla »Jane«, nije nimalo vjerojatan, a kamoli događaji, koji su se kasnije odigrali. Usto o svim tim događajima izvješćuje Arthur Pym — odnosno Edgar Poe — i nehotice krajnje naivno.

Na kraju je na tom izmišljenom moru posve nestalo leda. Posvuda su letjela jata ptica, a ubili su puškom i jednog

nesita. Naišli su i na jednoj santi — dakle ih je ipak bilo — na jednog golemog bijelog medvjeda. Konačno je javljeno, da je kopno na vidiku. Bio je to malen otok, koji su nazvali, u čast suvlasnika »Jane«, Bennetovim otokom.

Što je sada škuna prodirala dalje na jug, otklon magnetske igle u kompasu bio je sve manji, a temperatura vode i zraka sve blaža.

Među posadom je nažalost u to vrijeme zavladao škorbut i da nije bilo upornog navaljivanja Arthura Pyma, kapetan bi se možda odlučio na povratak. Posve je jasno, da je u tim predjelima u mjesecu januaru stalno bio dan i sve u svemu »Jane« je dobro načinila, što je nastavila put, jer je 18. januara, na 83. stupnju i 10. minuti južne širine i 43. stupnju 5. minuti zapadne dužine ponovo otkriveno kopno.

Bio je to otok, koji je pripadao čitavoj otočnoj skupini, što se protezala u pravcu zapada.

Škuna se pred otokom usidrila i spušteni su u vodu čamci s dijelom momčadi, među kojima su bili i Arthur Pym i Dirk Peters. Malo zatim našli su se pred četiri čuna, puna naoružanih muškaraca — urođenika.

Izgledali su čudnovato ti potpuno crni ljudi; bili su ogrnuti crnim životinjskim krznima i instinktivno zazirali od »bijele boje«. No kako je daleko mogla ići ta odvratnost zimi? ... Zar je ovdje možda padao crni snijeg, i zar su i sante leda, ako ih je bilo, bile isto tako crne?... Ništa drugo doli čisti plodovi mašte!

Ne pokazujući nikakve znakove neprijateljstva, urođenici su čitavo vrijeme izvikivali: »Anamoo-moo!« i »Lame-lama«! Kad su čunovi pristali uz škunu, bilo je dopušteno poglavici Too-Witu, da s dvadesetoricom pratilaca dođe na brod. Bili su iskreno zapanjeni, i smatrali su lađu živim bićem. Nježno su gladili i milovali užad, jarbole i oplatu. Vođena od njih, škuna je ušla između hridina u jedan zaljev, kojega je dno bilo pokriveno crnim pijeskom i usidrila se na jednu milju od obale. Zadržavši iz opreza nekoliko talaca na brodu, kapetan Guy iskrcao se na stjenovitu obalu.

Otok Tsalal bio je, kada bismo povjerovali Arthuru Pymu, nadasve neobičan dijelak Zemlje. Drveće nije naličilo ni na jednu od mnogih vrsta, na koje nailazimo u različitim predjelima kugle zemaljske; čak su i stijene pokazivale ne-

obične i nepoznate slojeve. Koritima potoka tekla je neka čudna neprozirna tekućina, koja se, zarezana nožem, nije ponovo sastavljala.

Do glavnog naselja otoka, Klock-Klocka trebalo je prevaliti put od tri milje. Naselje se sastojalo od bijednih nastamba pokrivenih samo crnim kožama. Bilo je tu domaćih životinja, koje su bile nalik na obične svinje, neka vrst ovce crnog runa, nekih dvadesetak vrsti ptica, među njima i pitomih albatrosa i ronaca, te nevjerojatno mnoštvo kornjača. Stanovništvo Klock-Klocka brojilo je, prema procjeni Arthura Pyma, oko deset tisuća duša, što muškaraca, žena i djece. Nakon duljeg zadržavanja u Too-Witovoj kući vratiše se na obalu. Tu je bilo u velikom obilju neke vrste inače rijetkih jestivih mekušaca, koji se neobično cijene u Kini. Bilo ih je toliko, da ih se moglo namaknuti čitav tovar. O tom se trebalo sporazumjeti s Too-Witom. Kapetan Guy dobio je dopuštenje od njega, da na obali sagradi nekoliko suša, kamo će jedan dio posade spremati uhvaćeni plijen, dok će škuna nastaviti put prema Polu. Too-Wit je išao tako daleko, da je odredio izvjestan broj urođenika, koji će pomoći pri lovu na te skupocjene stanovnike mora.

Nakon mjesec dana bile su te jedinstvene građevine zgotovljene i izabrana su tri čovjeka, koji će ostati na Tsalalu. Prije odlaska htio je kapetan Guy još jednom posjetiti selo Klock-Klock. Iz opreznosti ostavio je šestoricu ljudi na lađi, koje su topovi bili nabijeni, a sidra podignuta. Ljudima na brodu bilo je naređeno, da svako približavanje urođenika brodu imaju pod bilo koju cijenu spriječiti.

Praćen stotinom svojih ratnika, Too-Wit je pošao ususret svojim gostima. Put je vodio kroz neki klanac između brežuljaka i nekog masnog stijenja, neke vrsti steatita, kakvog Arthur Pym još nikada nije bio vidio. Bilo je tu tisuće zavoja između klisura, koje nisu ostavljale prolaz širi od jedva četrdeset stopa.

Bez nekog naročitog nepovjerenja, ma da je mjesto bilo kao stvoreno za prepad, stupali su kapetan Guy i njegovi pratioci u gusto zbijenoj povorci.

S desne strane i nešto ispred povorke nalazili su se Arthur Pym, Dirk Peters i mornar Allen. Došavši do neke pukotine među brežuljcima, Arthur Pym je ušao u nju, zaželjevši da ubere nekoliko lješnjaka, koji su u grozdovima visjeli s grmlja. Kad je već htio da se vrati, opazio je, da su za njim pošli i mješanac i Allen. Pri povratku, već na izlasku iz pukotine, baci ih na zemlju iznenadni snažan udarac. Istodobno survaše se u dubinu ogromne gomile sapunasto-masnog stijenja i oni ustanoviše, da su ovdje živi zakopani...

Živi?... Sva trojica?... Ne, Allen je bio tako duboko zatrpan, da je već prestao disati.

Vukući se na koljenima i krčeći put nožem, uspjelo je Arthuru Pymu i Dirku Petersu, da se dočepaju nekog prirodnog zaravanka na kraju šumskog klanca, odakle su mogli vidjeti komadić plavog neba.

Odatle su mogli pregledati čitav okoliš naokolo. Bila je to ogromna urvina, što se survala u klanac,... ali umjetno izazvana sa strane urođenika. Kapetan Guy bio je sa svojih dvadeset i osam pratilaca zatrpan milijunima tona zemlje i stijenja i zauvijek nestao.

Sve je naokolo vrvjelo od urođenika, koji su vjerojatno pristigli i sa susjednih otoka, da opljačkaju »Jane«. Sedamdeset se čunova natiskivalo prema škuni. Šestorica ljudi ostavljenih na brodu opalili su na napadače jednu salvu iz pušaka, ali bez uspjeha. Druga salva iz topova imala je strašno djelovanje. Usprkos tome »Jane« je na juriš zauzeta i zapaljena, posada pobijena. Na kraju je nastala užasna eksplozija, kad je vatra zahvatila prostoriju s barutom — eksplozija, koja je raznijela tisuće urođenika, i isto ih toliko ranila, a ostali su se razbježali vičući: »tekeli-li!... tekeli-li!«

Čitavu narednu sedmicu živjeli su Arthur Pym i Dirk Peters, hraneći se lješnjacima, mekušcima i mesom jednog ulovljenog bukavca. Izbjegavali su susret s urođenicima, koji nisu ni naslućivali njihovo prisustvo. Gotovo čitavo vrijeme držali su se kraja neke duboke provalije bez izlaska, koja se spuštala kroz steatit i lapor prošaran kovinom. S jedne je strane bila spojena s nizom daljnjih izdanaka. O njihovu rasporedu načinio je Arthur Pym nacrt, kojeg je jedan dio po svom obliku naličio na riječ arapskog podrijetla u značenju »biti bijel«, a drugi egipatskog podrijetla u značenju »južna oblast«.

Iz svega se ovog vidi, da je američki pisac nevjerojatnost dotjerao do vrhunca. Uostalom, ja sam usto, što sam nekoliko puta pročitao roman »Arthur Gordon Pym«, poznavao i ostala njegova djela. Bilo mi je vrlo dobro poznato, kako valja gle-

dati na taj više osjećajan nego intelektualan duh. Neki je od njegovih kritičara jednom punim pravom rekao: »Mašta koe njega nadilazi sva druga nagnuća... nagnuće tako reći božansko, koje prodire u najdublju i najtajnovitiju bit stvari, spoznaje njene podudarne i analogne strane...«

Bez svake je sumnje, da u tim djelima dosada nitko i nije gledao ništa drugo doli plodove pjesničke mašte. Kako dakle može čovjek poput kapetana Lena Guyja, ako nije šenuo umom, ove plodove najživahnije uobrazilje smatrati stvarnim činjenicama?

Da nastavim:

Arthur Pym i Dirk Peters nisu, naravno, mogli vječno ostati u svom skrovištu, i tek nakon mnogih pokušaja uspjelo im je, da se spuste niz padinu jednog brijega. Na njih se odmah bacilo pet urođenika. Zahvaljujući pištoljima i izvanrednoj mješančevoj snazi četvoricu su ubili, a petog poveli sa sobom kao zatočenika do obale, gdje su pronašli čamac natovaren s tri velike kornjače. Dvadest otočana uzaludno je pokušavalo da ih zaustavi. Bili su otjerani, a čamac opskrbljen veslima zaplovi morem prema jugu.

Arthur Pym nalazio se sada s onu stranu 84. stupnja južne širine. Bio je početak mjeseca marta, dakle kratko vrijeme prije nastupa antarktičke zime. Na zapadu se pojavilo pet-šest otoka, ali su ih iz opreznosti zaobišli. Na dva uspravljena vesla razapeli su jedro, načinjeno od njihovih košulja. Tako su, tjerani umjerenim sjevernjakom, još uvijek pod danjim svijetlom, plovili po nekom moru bez ledenih santa.

Tako su doprli do nekog čudnog područja. Na horizontu se potezao širok sloj sive, lake magle, iz koje su isijavale zrake poput polarnog svijetla. Osim vjetra tjerala je čamac i prilično jaka struja.

Čun je klizio po vodi mliječnog izgleda. Tada je počeo padati bijeli pepeo.

Deveti marta kiša pepela podvostručila se, a voda je bila tako topla, da se u njoj nije više mogla držati ruka. Ogroman sloj magle, koji se protezao čitavom polovicom horizonta, izgledao je kao beskrajni vodopad, koji se spušta s nebeskih visina...

Dvanaest dana kasnije nastupila je tama, prekidana svijetlim zračenjem u kiši pepela.

Čun se neugodno brzo približavao kataraktu. Usred jezive tame letjela su jata golemih ptica blijedobijele boje, kričeći stalno »tekeli-li«.

Iznenada pojurio je čun, zahvaćen strahovitom brzinom, prema kataraktu, usred kojeg se otvorila provalija, kao da će ih progutati... Upravo u taj čas podigla se ispred čuna ogromna zavijena ljudska prikaza, kože bijele poput snijega...

To je ukratko sadržaj čudnovatog romana najvećeg pjesnika Novog svijeta. Tako, eto, završava... odnosno, zapravo ne završava. Po mom mišljenju je Edgar Poe, u neprilici kako da riješi ovu neobičnu situaciju, čitav izvještaj naprečac prekinuo »iznenadnom i jadnom smrću svog junaka«, ostavljajući ipak tračak nade, da će posljednja dva ili tri poglavlja, koja nedostaju, ukoliko se pronađu, biti naknadno objavljena.

VI

ODAR USRED MORA

»Halbrane« je plovila, tjerana strujom i povoljnim vjetrom. Ostane li pri tome, to će udaljenost od Otoka princa Eduarda do Tristana d'Acunhe — koja iznosi oko tri tisuće i dvije stotine milja — prevaliti za nekih četrnaest dana, ne mijenjajući ni jednom, kao što je to božman prorekao, položaj jedara.

Kapetan Len Guy prepustio je upravljanje brodom potpuno Jemu Westu.

— Našem poručniku nema ravna — uvjeravao me jednog dana Hurliguerly — zaslužuje da upravlja admiralskim brodom!

— Da — odgovorio sam pristajući — vaš gospodin Jem West izgleda kao rođeni pomorac.

— Ali i naša je »Halbrane« brod od oka. Imali ste sreću, gospodine Jeorling, što sam uspio nagovoriti kapetana, da promijeni svoju prvobitnu odluku.

— Ako je to vaša zasluga, ja vam doista zahvaljujem!

— Nije išlo lako. Vraški dugo se skanjivao taj naš kapetan, usprkos navaljivanju gazde Atkinsa. Meni je ipak na kraju uspjelo da ga urazumim . . .

— Ne ću vam to zaboraviti, božmanu, ne ću zaista. Umjesto da se dosađujem na Kerguelenima, zahvaljujući vašem zauzimanju, uskoro ću, eto, stići na Tristana d'Acunhu.

— Za nekoliko dana, gospodine Jeorling. Čuo sam pripovijedati, kako se sada u Americi i Engleskoj zanimaju nekim brodovima, koji u trupini imaju nekakav stroj i kotače, kojima se služe kao patke svojim plovkama! No, vidjet ćemo, što će se iz toga izleći! Uvjeren sam, da se takav brod ne će nikada moći uhvatiti u koštac s dobrom fregatom poleglom pod povoljan vjetar. Vjetar, gospodine Jeorling, vjetar, ako ga uspiješ uhvatiti samo vrškom jedra, dovoljan je. Nisu potrebni nikakvi kotači u trupini!

Na božmanovo mišljenje o primjeni pare u brodarstvu, nisam imao što primijetiti. Sve je to tada još bilo u stadiju ispitivanja, pa ni kotače s lopatama još nisu bili zamijenili propeleri. Tko je mogao znati, što nosi budućnost? . . .

Sjetio sam se tada, da je i »Jane« — ona »Jane«, o kojoj je kapetan Len Guy govorio, kao da ju je vidio vlastitim očima — put od Otoka princa Eduarda do Tristana d'Acunha, prevalila upravo za četrnaest dana. Edgar Poe raspolagao je očito vjetrovima i strujama posve po svojoj volji.

U toku idućih četrnaest dana kapetan Len Guy nije mi više govorio o Arthuru Pymu; izgledalo je, štoviše, kao da o pustolovinama toga junaka Južnog ledenog mora uopće nismo razgovarali. Ako je možda vjerovao, da me je uvjerio u njihovu istinitost, onda je to samo dokaz njegove ispodprosječne inteligencije. Kako je čovjek zdrava razuma uopće mogao ozbiljno govoriti o toj stvari! Ne obazirući se na sve one nevjerojatnosti, što su ih navodno doživjeli Arthur Pym i mješanac, volio bih znati, kako su se konačno spasili i vratili kući? Kad su već na kakvom čamcu prevalili tolik put i prešli ledeni pojas, sigurno bi o tom putem nekom pripovijedali. O, znam, moglo bi mi se prigovoriti da je Arthur Pym umro prije negoli je mogao napisati posljednji dio svog izvještaja; ipak, zar je vjerojatno da izdavača »Southern Literary Messengera« nije o tome barem usmeno izvijestio? I zašto bi o konačnom ishodu pustolovine trebao da šuti Dirk Peters, koji je, navodno, još nekoliko godina živio u Illinoisu? Zar je njemu bilo u interesu, da o tome ne govori? . . .

Kapetan Len Guy potražio je Dirka Petersa u Illinoisu, gdje je — prema romanu — boravio, ali ga nije našao. To mu uostalom rado vjerujem. On je, naime, isto kao i Arthur Pym, živio samo u uzbuđenoj uobrazilji američkog pjesnika. Ne dokazuje li upravo to silnu snagu tog genija, da ono, što je samo izmislio, neki ljudi smatraju živom istinom?

Taj je naš kapetan osebujan zanesenjak! Na svu sreću u svakom drugom pogledu bio je normalan. Njegove sposobnosti kao pomorca ostale su netaknute i moja prvobitna strahovanja u tom pravcu, izgleda da su bila bez temelja.

Ipak me od svega najviše zanimalo to silno saučešće, što ga je kapetan Len Guy osjećao za navodne brodolomce s »Jane«? Da su neki članovi posade »Jane« i preživjeli eksploziju i urušenje brijega, zar bi bilo razumno vjerovati, da su još i danas na životu? Prema svjedočanstvu Arthura Pyma, otada je prošlo punih jedanaest godina, i kako su se nesretnici, ako su i izbjegli pokolju, mogli održati na životu pod onim okolnostima?

Odjednom ulovih sama sebe kako ozbiljno razmatram hipoteze, koje nisu imale baš nikakve podloge. Štoviše, kao da sam i sâm počeo vjerovati u postojanje Arthura Pyma i Dirka Petersa, njihovih drugova i u polarnom ledu izgubljene »Jane«!... Zar je i mene zahvatila kapetanova poremećenost? Zapravo, sâm sam sebe iznenadio pri tome, kako uspoređujem plovidbu »Jane« i naše »Halbrane« na putu prema Tristanu d'Acunhi.

Bio je 3. septembra, i ako ne bude zadržavanja putem, trebalo je da naša škuna za koja tri dana bude na dohvatu luke.

Šetao sam tog dana između deset i jedanaest sati palubom. Na mostu, zaštićen križnim jedrom s dogledom na oku, stajao je Jem West i gledao u zavjetrinu s lijeve strane lađe prema nekom predmetu, što je plutao milju-dvije daleko, i u koji su mornari, nagnuti preko rubnjaka, pokazivali prstima.

Bila je to neka masa, površine oko deset kvadratnih metara, nepravilna oblika s nekim blistavim uzvišenjem u sredini. Dizala se i spuštala s valovima, koji su je nosili u pravcu sjeverozapada.

Pošao sam na provu i počeo predmet živo promatrati.

— Što mislite o tome, Hurliguerly? — upitao sam božmana, kad je prišao i naslonio se uz mene na rubnjak.

— Ono što se vidi na pučini, gospodine Jeorling, odgovorio je božman, po mom mišljenju nije ni kit ni olupina, već posve obična ledena santa...

— Ledena santa? — začudio sam se.

— Hurliguerly se ne vara — nadoveže sada Jem West. — To je samo ledena santa, komad ledenog brijega, što ga je struja zanijela ovamo...

— Kako — upadoh — zar dovde, do četrdeset i petog stupnja širine?

— To se češće dešava — nastavi poručnik. — Tu i tamo znadu ledene sante dolutati čak i do Capa, ako je vjerovati francuskom pomorcu Blossevilleu, koji tvrdi da je 1828. godine opazio jednu na toj širini.

— Znači, da će se i ova vrlo brzo istaliti? — primijetih ja, zapanjen što me poručnik West počastio tako dugim odgovorom.

— Nje je najvećim dijelom već nestalo — uvjeravao me poručnik — ovo što ovdje vidimo, samo je ostatak ledenog brijega, koji je po svoj prilici bio težak mnogo milijuna tona.

U međuvremenu izišao je iz svoje kabine i kapetan. Kada je vidio mornare skupljene oko Jema Westa, prišao mu je i on.

Nakon nekoliko riječi izmijenjenih tihim glasom, poručnik mu je uručio dogled.

Len Guy uperi ga na plutajući predmet, kojem se škuna približila na jednu milju. Nakon što ga je promatrao jednu minutu, reče:

— To je ledena santa i prava je sreća da se »Halbrane« nije noću s njim sukobila.

Iznenadila me je napetost, kojom je kapetan nastavio promatranje. Izgledalo je, kao da mu se oko ne može otkinuti od okulara, koji kao da je postao pupila njegovog vlastitog oka.

Prošlo je nekoliko minuta. »Halbrane« je već bila posve blizu u istoj ravnini sa santom.

— Za jednu četvrtinu ulijevo! — zapovijedio je kapetan ne skidajući durbin s oka.

Pošto je Jem West prenio zapovijed, božman je popustio škote* i škuna se, okrenuta za jednu četvrtinu, približila santi. Kapetan ju je još uvijek pozorno motrio, ma da mu sada nije bio potreban dogled. Postepeno moglo se na ledu zapaziti neko strano tijelo — predmet tamne boje na bijeloj podlozi.

Svi smo bili neobično zapanjeni, kad smo opazili najprije ruku, zatim nogu, pa trup, glavu... ukratko, čovječje tijelo, odjeveno u tamnu odjeću.

Pogledao sam kapetana. Bio je blijed kao krpa.

* Škota, zatega, konop koji drži jedra prema krmi. Op. prev.

Bez oklijevanja bilo je poduzeto sve da se nesretnik prenese na brod... tko zna, ne će li ga se možda moći prizvati životu, a vjerojatno će u njegovim džepovima biti pronađeno nešto, po čemu će se moći utvrditi njegov identitet.

Očima sam pratio čamac, koji je pristao uz santu. Hurliguerly je stupio na santu na mjestu, koje je izgledalo još dosta čvrsto. Za njim je išao i Gratian, dok je Francis ostao u čamcu i pridržavao ga uz santu. Obojica su uspuzala do leša, prihvatiše ga jedan za ruke drugi za noge i uniješe u čamac.

S nekoliko zaveslaja vratiše se do škune. Smrznut od glave do pete, leš je položen uz prednji jarbol. Kapetan mu je smjesta prišao i stao ga oštro motriti, kao da će prepoznati čovjeka.

Mornar je bio odjeven u grubo sukno. Bio je očito mrtav već više mjeseci... možda neposredno poslije toga, kako je stigao na santu. Nije mu moglo biti više od četrdeset godina, ma da je već bio prosijed. Bio je strahovito mršav — pravi skelet, kojem su kosti gotovo probijale kroz kožu. Sigurno je na tom prisilnom putu od preko dvadeset stupnjeva od polarnice, osjetio sve strahote gladi.

Kapetan mu neoštećenu kosu skloni s lica i zagleda se u njega. Odjednom tužno prostenja:

— Patterson!... Patterson!

— Patterson? — izmaklo se i meni. To ime, ma da dosta često, ipak mi se bilo nekako osobito zasjeklo u pamćenju... Gdje li sam ga samo čuo, ili... ili sam o njemu negdje čitao?...

Stojeći mirno kapetan se zagledao u daleko obzorje, i kao da je htio izdati zapovijed, da se krene na jug.

Na Westov znak, božman se dade na pretragu nesretnikovih džepova, iz kojih je izvukao nož, komad užeta, praznu duhankesu i na kraju bilježnicu kožnatih korica i olovku.

Kad je Hurliguerly htio bilježnicu predati Jemu Westu, kapetan se okrenuo i rekao:

— Daj je meni!

Nekoliko ispisanih stranica bilo je uslijed vlage gotovo potpuno izbrisano. Na posljednjoj strani bilo je ipak nekoliko čitljivih riječi. Čitalac može zamisliti moje zaprepaštenje, kad ih je kapetan drhtava glasa čitao:

— »Jane«... na osamdeset i trećem... ondje... već jedanaest godina... kapetan... pet mornara još na životu... požurite u pomoć!...

A ispod tih redaka potpis... Patterson...

Patterson!... Sjetio sam se. Bio je to drugi oficir s »Jane«, onog broda, što je bio spasio Arthura Pyma i Dirka Petersa s olupine »Grampusa«... s »Jane«, koja je dospjela do širine otoka Tsalala, s »Jane« napadnute od urođenika i raznijete eksplozijom...

Sve je dakle ipak bila istina?!... Edgar Poe bio je tu ipak izvjestilac, a ne pjesnik?

Mislio sam, da će mi se glava raspuknuti, mislio sam, da ću poludjeti, ja, koji sam okrivljivao kapetana Lena Guyja, da je lud!... Ne, sigurno nisam dobro čuo, sigurno sam krivo razumio! Sve to mora da je samo utvara!

Ali, kako sam mogao poricati vrijednost takva dokaza, kakav je Pattersonov leš, njegovi podaci, koji se u svemu poklapaju? I posljednje je sumnje moralo nestati, kad je Jemu Westu uspjelo da pročita još nekoliko riječi i rečenica:

»Od 3. juna tjeran na sjever od otoka Tsalal... ondje... još uvijek... kapetan William Guy i pet ljudi s »Jane«... Moja santa prolazi ledenim poljem... uskoro će mi ponestati hrane... Od 13. juna... posljednje zalihe potrošene... danas... 16. juna... umrijet ću...

Dakle već tri mjeseca plovi Pattersonov leš na santi, što smo je sreli na putu od Kerguelena prema Tristanu d'Acunhi. Oh, zašto Pattersona nismo mogli pronaći živa! Objasnio bi nam mnogo štošta, što nam nije bilo poznato, a što možda nikada nitko i ne će doznati — tajnu one jezive pustolovine!

Morao sam se sada pokoriti činjenicama. Kapetan Len Guy, koji je Pattersona poznavao, prepoznao ga je u smrznutom lešu. On je kapetana »Jane« bio ono pratio na Kerguelenima, kada je tamo ostavio bocu s porukom, u koje sam autentičnost ja bio posumnjao! Da! Već jedanaest godina nalaze se preživjeli s »Jane« tamo dolje... bez nade, da će ikada biti spašeni!

Odjednom mi u tom času uzbuđenja ponovo pade napamet podudarnost obaju imena, koja mi je sve jasnije razjašnjavala zanimanje, što ga je naš kapetan pokazivao za sve, što se ticalo Arthura Pyma.

Len Guy se konačno obrati meni i upita me, oštro me gledajući:

— Vjerujete li sada...?

— Svakako... da... — mucao sam. — A kapetan William Guy s »Jane«?...

— I kapetan Len Guy s »Halbrane« rođena su braća — odgovorio je tako glasno, da ga je čula sva momčad.

VII

TRISTAN D'ACUNHA

Četiri dana kasnije »Halbrane« je doplovila do znamenitog otoka Tristana d'Acunhe.

Bio je naravno izvanredno neobičan slučaj, da smo bili naišli na Pattersonov leš. Kapetan »Halbrane« i njegov brat kapetan »Jane« bili su sada, posredstvom tog mrtvog svjedoka puta Arthura Pyma, povezani. No nije samo naš kapetan bio krvnom vezom povezan s tim dramatskim doživljajem. Kao što sam prije kratkog vremena bio doznao, i naš je nadmornar Martin Holt bio s njim u izravnoj vezi. Njegov je naime brat bio član posade »Grampusa«.

Što li je kapetan Len Guy sada namjeravao poduzeti? Nije bilo sumnje, da će pokušati sve, da spasi preživjele s »Jane«... poći će svojim brodom, putem koji je opisao Arthur Pym, sve do otoka Tsalala. Njegov poručnik Jem West poći će u svakom slučaju onamo, kamo mu on zapovjedi. Njegova momčad također ne će oklijevati, da ga slijedi i sve strahote i opasnosti takve ekspedicije nisu je plašile. U posadi je živio duh njihova kapetana, a ruka Jema Westa pokretala je njihove ruke...

To je dakle bio osnovni razlog, zbog kojeg kapetan Len Guy nije na brod uzimao putnike, zbog kojeg je uvijek govorio, da nema točno određenog cilja putovanja, jer je uvijek očekivao pogodnu priliku, da se, s izgledima na uspjeh, uputi prema južnom polarnom moru.

Da, samo da je »Halbrane« u tom času bila za to opremljena, duboko sam uvjeren, da bi on smjesta bio dao zapovijed, da se krene na jug.

Sada je uglavnom bilo važno, da se na Tristanu d'Acunhi obnove zalihe pitke vode; no možda se pruži i mogućnost, da

se »Halbrane« opremi za borbu s ledenim kršem i ledenjacima, kako bi dospjela dalje na jug, negoli su to uspjeli i Cook i Weddell i Biscoe i Kamp, kako bi pokušala ono, što je navodno upravo pokušavao i poručnik američke mornarice Wilkes.

Ja sam, stigavši na otok Tristan d'Acunha, odlučio da ovdje sačekam neku drugu lađu. Kada bi čak i uspjelo »Halbranu« ovdje opremiti za njen opasni pothvat, ovo godišnje doba ne bi dopuštalo da se prijeđe preko polarnice. Bili smo u prvoj sedmici mjeseca septembra i trebalo je čekati najmanje još dva mjeseca, prije no što će južno ljeto smekšati ledeni zid i dovesti do lomljenja ledenjaka. Nije se dakle smjelo gubiti iz vida poduzimanje izvjesnih razumnih mjera opreznosti. U slučaju potrebe »Halbrane« je još uvijek mogla, pošto se opskrbi vodom i hranom, potražiti prikladniju luku na Falklandskom otočju ili američkoj obali, gdje će se moći bolje opremiti za put, negoli na tom otoku izgubljenom usred vodene pustoši južnog Atlantika.

Tristan d'Acunha leži nešto južnije od pojasa stalnog jugozapadnjaka. Njegova blaga i vlažna klima pokazuje izvjesnu stalnost u temperaturi. Živa ovdje nikada ne pada niže od 4°, niti se diže više od 20° C.

Otok je naseljen godine 1811. Američanin Lambert i nekoliko njegovih sunarodnjaka bavili su se ovdje lovom na morske sisavce. Nakon njih stacionirano je ovdje nešto engleske vojske radi nadzora nad morem oko Sv. Helene, koja je tek 1821. godine poslije Napoleonove smrti, napustila otok.

Trideset godina kasnije otok je nastavalo svega stotinjak stanovnika neobično lijepog tipa, potomaka Evropljana, Amerikanaca i Holanđana s Capa; bila je tu prije osnovana neke vrsti republika, kojoj je na čelu bio patrijarh — otac porodice s najviše djece — ali je na kraju otok prisvojila Velika Britanija; godine 1839., kad se ovdje ukotvila »Halbrane«, o svemu tome nije još bilo ni riječi.

Uostalom uskoro sam se i sam uvjerio, da Tristan d'Acunha nije bio baš osobito poželjan posjed, ma da mu je ime u 16. stoljeću glasilo »Zemlja života«.

Bilo je to ujutro 5. septembra, kada smo ugledali vulkan otoka — snijegom pokriveni vrhunac, kojega je ugasli krater danas korito jezera. Pri daljnjem približavanju mogli su se točno razabrati široki potoci ukrućene lave.

Ovdje bih želio napomenuti, da se kapetan Len Guy, nakon susreta s ledenom santom, pokazivao na palubi, samo kada je trebalo izvršiti mjerenje položaja lađe. Odmah zatim vraćao bi se u svoju kabinu, i moglo ga se vidjeti još samo za vrijeme jela. Bilo je nemoguće trgnuti ga iz njegove šutljivosti, koja je već bila nalik na nijemost. Ja sam se također držao strogo povučeno, uvjeren, da će već doći čas, kada će mi Len Guy govoriti o svom bratu Williamu i o svojim daljnjim namjerama. Taj čas nije bio stigao ni onda, kada smo bacili sidro na sjeverozapadnoj strani najvećeg otoka, kod »naselja«, u pozadini zaljeva Falmouth, upravo na mjestu, koje je Arthur Pym opisao u svom izvještaju kao sidrište »Jane«.

Rekao sam »najvećeg otoka«, jer se skupina Tristan d'Acunha sastoji od još dva manje značajna otoka. Prema jugozapadu leži otok Inaccessible, a prema jugoistoku otok Nightingale.

Svi su otoci okruglog oblika. Tristan d'Acunha izgleda točno kao razapeti kišobran, opsega oko petnaest milja, čije žbice predstavljaju pravilno raspoređeni potoci skrućene lave.

Skupinu su otkrili Portugalci i dali joj današnje ime. Godine 1643. došlo je ovamo nešto Holanđana, godine 1767. nešto Francuza, zatim nešto Američana, a za njima, naravno, i nešto neizostavnih Engleza.

U vrijeme kada je ovdje bila »Jane«, nad malom kolonijom od dvadeset i šest osoba »vladao« je neki bivši engleski topnički podoficir. U posjedu male škune, kolonija je podržavala trgovačke veze samo s Capom. Prilikom našeg dolaska isti taj »guverner«, imenom Glass, imao je već oko pedeset »podanika«, i to, kao što je bio primijetio Arthur Pym, »bez svakog upletanja britanske vlade«.

Tome bivšem podoficiru morala se obratiti »Halbrane«. Čovjek se uostalom pokazao vrlo susretljivim. Jem West, kojem je kapetan povjerio nabavku vode i namirnica, bio bi posve zadovoljan njegovim uslugama, da je za njih zahtijevao nešto pristojniju naplatu.

Dan nakon našeg dolaska pošao sam, da se prošećem kraj naselja, lijepim žalom od crnog pijeska. Putem sam susreo ekskaplara Glassa, razgovorljiva čovjeka prilično lukava izraza lica, čiju prštavu živahnost nije moglo oslabiti ni njegovih šezdeset godina. Bez obzira na trgovačke veze s Capom i

Falklandskim otočjem, vodio je još i raširenu trgovinu tuljanskim krznom i ribljim uljem, i poslovi su mu se očito razvijali po vlastitoj želji.

Budući da je bio sklon čavrljanju, uspio sam već kod prvog susreta bez mnogo muke navesti ovog »guvernera« na razgovor, koji se u mnogočemu pokazao vrlo zanimljiv.

— Dolazi li ovamo mnogo brodova? — upitao sam ga.

— O, da, poštovani gospodine, upravo toliko koliko nam treba — odgovorio je trljajući ruke iza leđa, što mu je, izgleda, bila navika.

— Naravno za lijepa godišnjeg doba? — pitao sam dalje.

— Svakako, svakako, ukoliko se uopće može govoriti o ružnom vremenu u ovom području.

— Tada vam čestitam, gospodine Glass! Samo je šteta, što ovdje nemate nikakve prave luke, i kad se neki brod mora usidriti tamo vani na otvorenom moru...

— Na otvorenom moru?... Što želite time reći? — uzbunio se ekskaplar, što je odavalo da je neobično samoljubiv.

— Mislim samo, da kada biste imali ovdje neko pristanište...

— Čemu, gospodine, kada nas je priroda obdarila ovako lijepim zaljevom, gdje je lađa sigurna od svakog nevremena, a u krajnjem se slučaju može kljunom prisloniti o stijenu?... Ne, Tristan doista nema pristaništa, ali mu ga i ne treba!

Nisam mu htio proturiječiti. On se ponosio svojim otokom, kao i knez od Monaka svojim kneževstvom. Promijenih stoga temu, te smo razgovarali o koječemu. Ponudio se, da će pripremiti izlet kroz gustu šumu prema planinskom vrhu. Zahvalio sam mu i ispričao se, što njegovu ponudu moram odbiti, jer će »Halbrane« čim se opskrbi namirnicama, krenuti na put.

— Vašem se kapetanu nekako osobito žuri — primijeti on.

— Mislite li?

— Takva hitnja, da njegov poručnik nije uopće sa mnom razgovarao o krznima i o ulju.

— Potrebna nam je samo pitka voda i živežne namirnice.

— Uostalom, moj gospodine, što ne uzme »Halbrane«, uzet će već druga lađa — rekao je Glass pomalo uvrijeđen i nastavio:

— Kamo plovi »Halbrane« odavde?

— Po svoj prilici na Falklandsko otočje, gdje će na njoj trebati izvršiti neke popravke.

— Vi ste, gospodine, kao što naslućujem na njoj tek putnik?...

— Upravo kao što rekoste, gospodine Glass. Štoviše, bio sam namjeravao da se na Tristanu zadržim nekoliko sedmica, ali sam konačno odustao.

— To mi je doista žao, poštovani gospodine! Osjećali bismo se sretni, da vam možemo ukazati gostoprimstvo, dok ne naiđe neki brod.

— Gostoprimstvo, koje bih ja znao cijeniti, ali nažalost, ne ću se njime moći koristiti...

— Ustvari sam već bio odlučio, da »Halbranu« ni u kom slučaju ne napustim. Poći ću s njom na Falklandsko otočje, gdje će mi se sigurno pružiti prilika za povratak u Ameriku, a kapetan će sigurno pristati, da me povede.

Bivši kaplar nastavi začuđeno:

— Zbilja, od tog vašeg kapetana nema ni traga ni glasa. Niti mu znam boju kose, ni kakve je puti...

— Mislim, da uopće ne će izlaziti na kopno.

— Zar je bolestan?

— Koliko je meni poznato, nije; no to ništa ne mijenja na stvari, jer ga u svemu zamjenjuje poručnik.

— O, s tim se pak uopće ne može razgovarati!... Jedva da mu izvučeš po koju riječ!... Na sreću lakše je izvući pijaster iz njegove kese, negoli riječ iz usta.

— Pa to je zapravo najvažnije, gospodine Glass.

— Zapravo je tako, gospodine...?

— Jeorling, iz Connecticuta.

— Eto, sada barem znam vaše ime, kada već ne znam kapetanovo.

— Ime mu je Guy... Len Guy...

— Englez?

— Da, Englez.

— Ipak mislim, da se trebao malo potruditi, da se nađe sa zemljakom... uostalom, kako ste ono rekli da se zove... Guy... ta ja sam već jednom imao posla s nekim kapetanom Guyjom...

— Da to nije možda bio William Guy? — upitao sam živo.

— Tako je, William Guy.

— Koji je zapovijedao škunom »Jane«?

— »Jane«... točno.

— Engleskom škunom, što se prije jedanaest godina usidrila pred Tristanom d'Acunhom.

— Pred jedanaest godina, da, gospodine Jeorling. Još sedam godina ranije ja sam se bio nastanio na otoku. Sjećam se onog Williama Guyja, kao da ga sada gledam. Bio je valjan čovjek i ja sam mu tada prodao tovar krzna. Izgledao je ponešto otmjeno, pa čak možda i oholo... ali bio je dobroćudan...

— A »Jane«? — upitao sam.

— I nju kao da vidim pred sobom... tamo na istom mjestu, gdje sada leži »Halbrane«... bio je to lijep brodić od stotinu i osamdeset tona, dugačkog kljuna... matična mu je luka bila Liverpool...

— Tako je, sve se slaže! — upao sam iznenađen.

— Plovi li »Jane« još uvijek, gospodine Jeorling?

— Ne.

— Zar ju je možda zadesila nesreća?...

— Izgleda da je tako, a s njom je nestao i veći dio posade.

— Možete li mi reći, kako se to dogodilo, gospodine Jeorling?

— Naravno, gospodine Glass! S Tristana d'Acunhe »Jane« je uzela pravac prema otočju Aurora i drugom, koje je William Guy mislio pronaći, a poslužio se podacima...

— ...koje je dobio od mene! — upade mi ekskaplar u riječ. Pa... da li ih je »Jane« pronašla?

— Nije, ni otočje Aurora ni ono drugo, ma da je više godina krstarila onim vodama.

— Onda mora da je pogriješila pravac. Prema izjavama različitih kitolovaca, koje držim vjerodostojnim, to otočje mora da postoji. Bilo je čak govora i o tome, da se prozove mojim imenom...

— I to s punim pravom — dodao sam udvorno.

— I ako još nisu otkriveni, doista je šteta — uzdahnu samoljubivi »guverner«.

— Kapetan William Guy, — nastavih ja — imao je još neke osnove, na kojih izvršenje ga je nagonio jedan putnik s »Jane«.

— Arthur Gordon Pym — odmah se prisjeti Glass — i njegov drug Dirk Peters... njih je obojicu spasila »Jane«.

— Jeste li ih možda poznavali, gospodine Glass? — upitao sam napeto.

— Da li sam ih poznavao?! Bio je čudan momak taj Arthur Pym... uvijek željan pustolovina, ...neustrašivi Američanin, koji je bio uvijek pripravan, da ode ma i na sam Mjesec!... Na navedeni otok dakle nije dospio?

— Nije; izgleda da je škuna Williama Guyja prešla polarnicu, probila se kroz ledeni zid, i prodrla dalje negoli bilo koji brod prije nje.

— Ah, uspješan pothvat! — začudio se Glass.

— Svakako... samo nažalost »Jane« se više nije vratila.

— Arthur Pym i Dirk Peters — ovaj posljednji neke vrsti mješanac silne tjelesne snage, kojega ni šest ljudi nije moglo oboriti — obojica su dakle zaglavila, gospodine Jeorling?

— Nisu. Arthur Pym i Dirk Peters uspjeli su izbjeći katastrofu, što je zadesila »Jane« i veći dio njene posade. Čak su se vratili u Ameriku... kako, nitko ne zna. Kasnije je Arthur Pym umro pod nerazjašnjenim okolnostima. Mješanac pak, koji se bio nastanio u Illinoisu, jednog je dana nestao i zameo mu se svaki trag.

— A William Guy? — pitao je Glass.

Ispričao sam mu, kako smo našli santu s lešom Pattersona, drugog oficira s »Jane«, i dodao, kako postoji opravdana nada, da kapetan »Jane« još živi duboko dolje na jugu, svega šest stupnjeva daleko od pola.

— Oh, gospodine Jeorling — zapitao je Glass živahno — znači da postoji nada u skori spas tih valjanih ljudi?

— »Halbrane« će svakako pokušati, da ih spasi, čim za to bude osposobljena, jer kapetan Len Guy je rođeni brat onog Williama Guyja...

— Zar doista, gospodine Jeorling! Ma da ne poznam kapetana Lena Guyja, ipak mogu ustvrditi, da nimalo nije nalik na svoga brata... barem što se tiče načina kojim se odnosi prema guverneru Tristana d'Acunhe!

Vidjelo se, da je bivši podoficir nemalo povrijeđen ravnodušnošću Lena Guyja, koji ga nije počastio čak ni jednim posjetom.

Kapetan Len Guy nije ni jednog trenutka pokazivao namjeru da izađe na kopno. To je bilo utoliko čudnije, što je njemu moralo biti itekako poznato, da je tu bila ukotvljena »Jane«, prije negoli je pošla na put u južna mora. Len Guy proboravio je čitavo vrijeme na brodu, ne pojavljujući se čak ni na palubi. Sjedio je u svojoj kabini nagnut nad stolom, na kojem su bile razastrte karte južnog polarnog područja i otvorene knjige, koje su opisivale putovanja antarktičkom pustoši.

Među tim knjigama nalazila se i jedna, prečitavana stotinama puta, iskrzanih listova puna zabilježaka... Na naslovnoj strani mogle su se pročitati riječi kao da su ispisane plamenim slovima: »Pustolovine Arthura Gordona Pyma«.

VIII

NA PUTU ZA FALKLANDSKO OTOČJE

Navečer 8. septembra oprostio sam se od njegove ekscelencije generalnog guvernera arhipelaga Tristan d'Acunha — tako je glasila njegova službena titula — dobrog Glassa, bivšeg kaplara britanske artiljerije. Idućeg dana ujutro »Halbrane« je razapela jedra.

Kapetan Len Guy bio mi je odobrio, da s njim pođem do Falklandskog otočja. Radilo se o udaljenosti od nekih dvije tisuće milja, što smo ih imali prevaliti za nekih četrnaest dana, ako nas vrijeme posluži kao od Kerguelena do Tristana d'Acunhe. Mojim prijedlogom Len Guy nije bio iznenađen, već je izgledalo, kao da ga je očekivao.

Moram iskreno priznati, da sam, usprkos svom trijeznom karakteru i hladnoj prirodi, od pronalaska sante s jadnim Pattersonom, bio neobično uzbuđen. Neka vrsta nervoze nije me ostavljala na miru. Stalno su mi lebdjeli pred očima likovi Arthura Pyma i njegovih drugova, ostavljenih usred pustoši južnog polarnog mora, i u meni se sve više budila živa želja, da sudjelujem u potrazi, koju je pripremao kapetan Len Guy. Neprestano sam mislio o tome. Zapravo me ništa nije zvalo natrag u Ameriku, i ako se zadržim na putu šest mjeseci ili godinu dana dulje, ne znači mnogo. Ipak, morat ću za to ishoditi dopuštenje zapovjednika »Halbrane«. Samo pitanje je, da li će me htjeti zadržati na brodu kao putnika? Ipak sam odlučio, da odložim konačno rješenje tog pitanja, dok mi se ne pruži povoljna prilika, da s njim o tome porazgovorim. Stvar uostalom i nije bila tako hitna.

Nakon povoljnih vremenskih prilika, koje su nas pratile čitavih deset dana od odlaska s Tristana d' Acunhe, nastupilo je najprije potpuno zatišje, a zatim je počeo duhati jak sjeveroistočnjak, koji nas je zanosio na jug, što nam je znatno

kočilo napredovanje. Prevaljivali smo svega stotinjak milja na dan. Pri tom se naša škuna pokazala kao doista sposoban brod, koji je i Jem West vodio sigurno, spretnošću iskusnog pomorca.

Od 22. septembra do 3. oktobra, dakle u dvanaest dana, vrlo smo malo napredovali. Za vrijeme tog razdoblja nepovoljnog vremena bio sam uzalud tražio priliku, da se s kapetanom porazgovorim u četiri oka. Osim za vrijeme jela, zadržavao se neprestano u svojoj kabini.

Ujutro 4. oktobra vrijeme se naglo popravilo, pa su opet razapeta sva jedra. Postojala je nada, da ćemo, ako tako potraje, za deset dana biti nadomak Falklandskom otočju.

Od 5. do 10. oktobra puhao je isti povoljan vjetar.

Pogodna prilika za razgovor s kapetanom pružila mi se 11. oktobra poslije podne. Sjedio sam na palubi u zavjetrini, kadli on iziđe iz svoje kabine, osvrne se i sjedne kraj mene. Bilo je očito, da je želio sa mnom razgovarati o onome, što je najvećma zaokupljalo njegove misli. Počeo je dakle, i to još tiše nego obično:

— Otkako smo napustili otok Tristan d'Acunha, gospodine Jeorling, nisam imao zadovoljstvo, da s vama pročavrljam...

— Što mi je bilo vrlo žao, kapetane — dodao sam ne nastavljajući razgovor u određenom pravcu, koji bi mu olakšao, da kaže, što mu je na srcu.

— Molim vas, da me ispričate — reče. — Glava mi je bila puna svega i svačega... valjalo je stvoriti nekakav plan... predvidjeti sve do u najmanje sitnice... Nadam se, da se zato ne ćete ljutiti?

— Ni najmanje... doista.

— Hvala vam, gospodine Jeorling, i danas, pošto sam vas upoznao, ja vas cijenim i sretan sam, da ste putnik na mom brodu sve do Falklandskog otočja.

— Vrlo ste me zadužili, kapetane, time što ste dosada za mene učinili, i to me ohrabruje...

Trenutak mi se činio pogodan, da mu iznesem svoju želju, ali me je prekinuo:

— Dakle, gospodine Jeorling, jeste li se sada uvjerili da je putovanje »Jane« odgovaralo činjenicama; ili možda još uvijek knjigu Edgara Poea smatrate čistim plodom pjesničke mašte?

— Ne, kapetane!

— Više ne sumnjate u to, da su Arthur Pym i Dirk Peters doista postojali, kao ni u to, da su William Guy, moj brat, i njegovih pet ljudi još živi?...

— Morao bih biti najnepovjerljiviji čovjek, kada bih još sumnjao! Najvruća mi je želja, da vam uspije spasiti brodolomce »Jane«!

— Što se mene tiče, učinit ću sve, što je u ljudskoj moći.

— U to sam potpuno uvjeren, gospodine kapetane, i kada biste vi odobrili...

— Da li ste možda o svemu tome razgovarali s nekim Glassom, koji se smatra nekakvim guvernerom Tristana d'Acunhe? — interesirao se kapetan Len Guy, ne dajući mi nikako priliku, da dovršim rečenicu.

— Svakako; i razgovor s njim raspršio je moje posljednje sumnje...

— Ah, dakle vas je uvjerio?...

— Potpuno. Točno se još sjeća »Jane«, kada je ondje bila prije jedanaest godina.

— »Jane«... a moga brata?...

— Rekao mi je, da je kapetana Williama Guyja osobno poznavao.

— I trgovao je s »Jane«?

— Jest, upravo kao nedavno s našim brodom.

— Da li je i »Jane« bila ukotvljena u onom zaljevu?

— Jest, upravo na istom mjestu, kao i vaša škuna.

— A Arthur Pym i... Dirk Peters?

— S njima se nekoliko puta sastao.

— Da li je pitao, što je s njima?

— Naravno, obavijestio sam ga o smrti Arthura Pyma, koga je on smatrao vrlo hrabrim, upravo neustrašivim i uvijek spremnim, da se baci i u najvratolomniju pustolovinu.

— Recite radije, lùdom, opasnom lùdom, koja je mog jadnog brata nagnala na onaj opasan put.

— Taj Glass — nastavih ja — vrlo je dobro poznavao i drugog oficira »Jane«, Pattersona.

— To je bio valjan pomorac, gospodine Jeorling,... pošten čovjek i hrabar kao rijetko tko!... Imao je samo prijatelja, a mome je bratu bio odan dušom i tijelom.

— Kao i Jem West vama, kapetane!

— Oh, zašto smo morali pronaći Pattersona mrtva na onoj santi — mrtva već više sedmica?!

— Da, njegovo prisustvo mnogo bi vam bilo od pomoći pri vašim budućim istraživanjima! — primijetio sam.

— Svakako. A znade li Glass, gdje se sada nalaze brodolomci s »Jane«?

— Ja sam ga o tome obavijestio, kao i o tome, da ih vi namjeravate spasiti.

Kapetan je iznenada promijenio predmet razgovora:

— Želio bih vas još nešto upitati, gospodine Jeorling. Držite li vi, da se čovjek može osloniti baš na sve ono što Arthur Pym iznosi u svom izvještaju, objelodanjenom od Edgara Poea?

— Mislim, da ima dosta stvari, koje bi trebalo prihvatiti s izvjesnom mjerom opreza — već i s obzirom na osebujnu prirodu samog glavnog junaka pustolovine — osobito što se tiče čudnovatih pojava u vodama otoka Tsalala. Isto tako što se tiče Williama Guyja i više njegovih drugova, vidite i sami, Arthur Pym tvrdi, da su prilikom urušenja brijega u blizini naselja Klock-Klocka svi zaglavili. A ipak se prevario...

— Oh, on to nipošto ne tvrdi, gospodine Jeorling. On samo kaže, kako su on i Dirk Peters, pošto su stigli do onog otvora, pregledali okoliš i utvrdili stanje, koje je prouzrokovao potres. Pošto se čitav jedan zid brežuljka survao u klanac, jedva da su mogli i posumnjati u udes, koji je bio zadesio moga brata i ostale. To ga je navelo na misao, da su on i Dirk Peters jedini bijelci, koji su ostali na otoku Tsalalu. On kaže samo to... i ništa više! On je to samo naslućivao, i to morate priznati, s punim pravom... to, i ništa više nego samo to...

— Priznajem, da je tako, kapetane.

— Sada pak, zahvaljujući Pattersonovoj bilježnici, imamo sigurne dokaze, da je moj brat s petoricom drugova izbjegao uništenju, što su ga bili spremili urođenici.

— To je van svake sumnje, kapetane. Što se međutim dalje događalo s preživjelim s »Jane«, da li su ih urođenici uspjeli i zarobiti ili su ostali slobodni, o tome Pattersonove bilješke ne govore, kao ni o tome, na koji način je on, i to sâm, dospio tako daleko...

— Sve ćemo to doznati, gospodine Jeorling... da, to ćemo još doznati!... Najvažnije od svega je to, da su prije četiri mjeseca moj brat i pet njegovih mornara još uvijek bili živi negdje na otoku Tsalalu. Sada nemamo više posla s romanom Edgara Poea, već s bilješkom, u koju se možemo pouzdati i koja nosi Pattersonov potpis...

— Gospodine kapetane — upadoh mu u riječ — pristajete li, da ostanem na »Halbrani« sve do kraja puta kroz antarktičko more?

Kapetan Len Guy pogledao me zamišljeno. Izgledalo je, da ga moj prijedlog nije osobito iznenadio... možda ga je čak očekivao... jer njegov je odgovor glasio jednostavno:

— Vrlo rado!

IX

OPREMA »HALBRANE«

Zamislimo pravokutnik dug od istoka prema zapadu pedeset i šest milja, a od sjevera prema jugu širok četrdeset milja, ispunimo ga s dva veća i oko stotinu malih otoka, razasutih između 60° 10' zapadne dužine i 51°—52° 45' južne širine i imat ćemo otočnu skupinu poznatu u geografiji pod oznakom Falklandsko ili Malouinen otočje. Udaljeno je oko tri stotine milja od Magellanova puta, i predstavlja neku vrstu isturene straže između Atlantskog i Tihog oceana. Tu je skupinu otkrio godine 1592. John Davis; godine 1593. posjetio ju je gusar Hawkins, a godine 1689. Strong — Englez kao i prije spomenuta dvojica — koji mu je nadjenuo ime.

Kada je naša škuna stigla 16. oktobra u Port Egmont, otočje je već unazad šest godina bilo britanski posjed u južnom Atlantiku.

Oba velika otoka nazvana su prema svom položaju Istočni Falkland ili Soledad i Zapadni Falkland; na sjevernoj strani ovoga leži Port Egmont.

Kada je »Halbrane« u toj luci bacila sidro, kapetan Len Guy dao je čitavoj posadi dvanaestsatni dopust. Idućeg dana trebalo je — s obzirom na predstojeći put u polarno more — izvršiti najbrižljiviji pregled brodskog trupa i snasti.

Istog dana pošao je Len Guy na kopno, da pregovara s guvernerom otočja — kojega imenuje kraljica — radi opremanja škune.

Ja sam pošao na obalu tek idućeg dana. Naše zadržavanje u luci dalo mi je dovoljno vremena, da se upoznam s okolicom Port Egmonta i da se zabavim svojim geološkim i mineraloškim istraživanjima. To je dalo pogodnu priliku brbljavom Hurliguerlyju, da sa mnom pročavrlja, što je on i iskoristio.

— Izručujem vam svoje najiskrenije i najtoplije čestitke, gospodine Jeorling — poče on pristupivši mi.

— Na čemu, božmanu?

— Na onom što sam netom čuo, da ćete nam praviti društvo sve do najudaljenijih obala Antarktika.

— Oh, ja ne mislim, da će biti tako daleko. Ne će trebati ići dalje od osamdesetčetvrtog stupnja...

— Tko zna? A ne plaši li vas to, gospodine Jeorling?

— Ni najmanje.

— Vjerujte, ni nas! A ovaj naš kapetan, mnogo ne govori, ali ima i svojih dobrih strana. Eto, spočetka vas nije htio primiti ni do Tristana d'Acunhe, a sada vas vodi sa sobom na Pol.

— O Polu nema ni govora, božmanu!

— Možda; ali nekog će lijepog dana netko ipak stići onamo.

— To međutim sada nije važno, i ja ne idem za slavom otkrivača Pola. U svakom slučaju radi se samo o otoku Tsalalu...

— O otoku Tsalalu, slažem se! Ipak mislite na to, da je naš kapetan bio osobito susretljiv prema vama.

— I ja sam mu za to zahvalan... a također i vama — brzo sam nadodao — jer da nije bilo vašeg zagovora, ne bih mogao sudjelovati na ovom putovanju...

— I na drugim, koja su u izgledu...

— I ja se nadam, božmanu!

Lako je moguće, da je Hurliguerly — u biti valjan čovjek, to sam kasnije još jasnije utvrdio — u mom odgovoru osjetio malo ironije. Usprkos tome on to ničim nije pokazivao, već se trudio, da u odnosu na mene igra ulogu pokrovitelja. Časkanje s njim moglo mi je međutim biti samo od koristi, jer je vrlo dobro poznavao kako Falklandsko otočje, tako i sve druge otoke južnog Atlantika, kuda je plovio već čitav niz godina.

U tri dana, 17., 18., i 19. decembra Jem West je upravo savršenom brižljivošću dao pregledati trup naše lađe. Pri tom se pokazalo, da je u izvrsnom stanju. Kobilica je izgledala

dovoljno čvrsta za razbijanje tankih santi leda na početku ledenih polja; pojačan je samo njen stražnji dio, kako bi se osigurala pokretljivost kormila i kormilo zaštitilo od udaraca leda. Oplate na lijevom i desnom boku bile su pojačane novim trenicama i brižno ošuperene.

Poslije podne 20. oktobra pošao sam na dulju šetnju zapadnom stranom zaljeva. Broj stanovnika otoka nisam mogao ni približno ocijeniti. Bilo ih je vjerojatno dvije do tri stotine, u većini Engleza, zatim Indijanaca, Portugalaca, Španjolaca, gauča s argentinskih pampasa i urođenika s Ognjene zemlje; s druge strane, broj zastupnika različitih pasmina ovaca i goveda, kojih ovdje ima ogroman broj, penjao se na hiljade. Preko pola milijuna ovaca, na primjer, davalo je samo na vuni godišnji prihod od preko četiri stotine hiljada dolara. Sve te životinje žive ovdje na slobodi, divlje.

Stoga brodovi na Falklandskim otocima imaju najbolju priliku, da se opskrbe zalihama svježe hrane, kako oni što prolaze Magellanovim tjesnacem, tako i oni što polaze u lov u južna mora.

Nakon završetka radova na trupini broda dao se naš poručnik, uz pomoć Martina Holta, na posao oko jedrilja i snasti.

— Gospodine Jeorling — rekao mi je toga dana, 21. oktobra, kapetan Len Guy — kao što vidite ništa nije propušteno, da se osigura uspjeh našeg pothvata. Sve što se moglo predvidjeti, predvidjeli smo. Ako »Halbrane« usprkos tome propadne, onda je to sudbina, kojoj nitko ne može izbjeći.

— Oh, gospodine kapetane, ja se nadam najboljem. I vaša škuna, kao i vaša posada, zaslužuju najveće povjerenje.

— Istina je, i mi ćemo pokušati da se probijemo kroz led pod najboljim okolnostima.

— A kako je s namirnicama, ako vožnja potraje dulje vremena?

— Što se toga tiče, naše su zalihe predviđene za dvije godine. Sve naše potrebe Port Egmont je u cijelosti zadovoljio.

— Dopustite mi još jedno pitanje, kapetane. Ne će li vam na »Halbrani« biti potrebna brojnija momčad. Ma da je broj ljudi dovoljan za upravljanje brodom, može se ipak dogoditi, da budemo prisiljeni da nekoga napadnemo ili da se od nekog

branimo. Nemojte zaboraviti da, prema izvještaju Arthura Pyma, otok Tsalal ima nekoliko tisuća stanovnika. I ako su vaš brat William i njegovi drugovi njihovi zarobljenici...

— Nadam se, gospodine Jeorling, da je »Halbrane« svojom artiljerijom bolje zaštićena, negoli je to u svoje vrijeme bila »Jane«. Istina je, sadašnji broj ljudi je nedovoljan za bilo kakve ratničke pothvate, ali ja sam već poduzeo korake za povećanje posade.

— Hoće li vam to pričinjati poteškoća?

— I da i ne; guverner mi je naime obećao, da će mi u tome ići na ruku.

— Sigurno ćete ljudima morati obećati veću nagradu?

— Dvostruku plaću, gospodine Jeorling!

— Vama je poznato, gospodine kapetane, da sam ja u položaju... da, ja bih želio da preuzmem dio troškova puta.

— Toga će se već naći; na svaki način ja vam zasada najsrdačnije zahvaljujem. Sada je najvažnije, da naše pripreme što prije završe. U roku od osam dana mi moramo biti spremni da krenemo.

Vijest da naša lađa polazi na put u južna polarna mora, izazvala je prilično uzbuđenje na Falklandskim otocima, kako u Port Egmontu, tako i u lukama Soledada. Bilo je tu u to vrijeme dosta nezaposlenih mornara, koji su čekali dolazak kitolovaca, da im ponude svoje usluge. Da se radilo samo o ribolovnom pohodu u blizinu polarnice u vodama između Sandwicha i Nove Georgije, postojalo bi za kapetana samo pitanje izbora ljudi. Uputiti se pak s onu stranu ledenog pojasa, prodrijeti dalje na jug od bilo koga dosada, pa ma se radilo o spasavanju brodolomaca, bilo je daleko opasnije. Mnogi su oklijevali da se ukrcaju. A radilo se ne o čemu manjem nego o utrostručenju posade »Halbrane«. Uračunavši kapetana, poručnika, božmana, kuhara i mene, na brodu nas je bilo trinaest ljudi. Bude li nas na lađi trideset i tri ili trideset i četiri čovjeka ne će biti suviše, ako se sjetimo, da je posada »Jane« brojila trideset i osam ljudi.

Kapetan Len Guy ipak se nadao, da će uspjeti naći pogodne ljude, budu li mu pri tom išle na ruku vlasti.

Pošto je guverner doista pomogao kod izbora ljudi i pošto su utvrđene visoke nagrade, bilo je dovoljno ponuda.

Navečer 27. oktobra, na dan, koji je bio određen za polazak, posada je bila potpuna.

Čini mi se suvišno navoditi ovdje ime i osobine svakog pojedinog novonajmljenog mornara. Čitalac će ih u toku čitanja već upoznati. Bilo ih je među njima i dobrih i loših. Zapravo se boljih — ili ako hoćete manje loših — nije moglo naći. Ograničavam se stoga samo na primjedbu, da je među novim ljudima bilo šest rođenih Engleza, a među njima neki izvjesni Hearne iz Glasgowa. Pet ih je potjecalo iz Amerike (iz Sjedinjenih Država), ostalih osam bilo je drugog, poneki i sumnjivog podrijetla. Najmlađemu bilo je devetnaest, a najstarijem četrdeset godina. Većini je mornarsko zvanje bilo poznato, bili su već putovali južnim morima ili na trgovačkim brodovima, ili na kitaricama. Povećanje broja momčadi imalo je i onako samo svrhu, da se osigura obrana škune.

Bilo je dakle na brodu sve u svemu devetnaest novaka. Što se tiče plaće, bila je sigurno dvostruko veća, nego što su je ikada primali.

Ne računajući mene i kapetana, posada se sastojala od trideset i jednog čovjeka, a osim toga još jednog, koji je unajmljen posljednji.

Navečer prije početka putovanja pristupio je u luci kapetanu neki čovjek... očito mornar, kako se to moglo zaključiti po njegovoj odjeći, držanju i načinu govora.

Počeo je grubim, teško razumljivim glasom:

— Kapetane... htio bih vam nešto predložiti.

— A to bi bilo?

— Da, slušajte!... Imate li na brodu još koje mjesto?

— Za mornara?

— Da.

— I da i ne — odvrati mu kapetan Len Guy.

— Mogu li to shvatiti, da imate?

— U slučaju da mi se onaj što se nudi, svidi.

— Što mislite o meni?...

— Jeste li mornar?

— Plovio sam dvadeset godina.

— Kuda?

— Po južnim morima. Daleko... poslušajte me dobro... vrlo daleko!

— Starost?

— Četrdeset godina.

— Kako ste dugo u Port Egmontu?

— Na Božić bit će tri godine.

— Da li ste se htjeli ukrcati na neku kitaricu.

— Ne.

— Pa što ste onda tu radili?

— Zapravo ništa. Bio sam upravo odlučio, da više ne idem na more.

— A zašto se sada želite ukrcati?...

— Pa tako, palo mi je na pamet! Vijest o vašem putu posvuda se raširila. Poželio sam, kako da kažem... poželio sam, da i ja pođem... naravno s vašim odobrenjem...

— Poznaje li vas tko u Port Egmontu?

— Naravno... već sam dugo ovdje, a nitko nema ništa da mi zamjeri.

— U redu, raspitat ću se — reče kapetan.

— Učinite to, i ako kažete »da«, moja je vreća večeras na lađi.

— Kako vam je ime?

— Hunt.

— Odakle ste?

— Iz Amerike.

Taj Hunt bio je čovjek srednje visine, tamnoput poput ispečene opeke. Imao je široka prsa, veliku glavu i jako povijene noge. Veličina njegovih udova odavala je silnu tjelesnu snagu, osobito ruke velikih šaka. Bio je prosijede kose, koja je bila nalik na krzno. Osobit izgled njegovu licu davao je postojan pogled njegovih malih očiju, njegova široka usta tankih usnica i dugih neoštećenih zubi, koje nikad nije bio nagrizao škorbut, što je inače čest slučaj kod pomoraca, koji su mnogo plovili morskim širinama.

Unazad tri godine živio je Hunt na Falklandskim otocima, najprije na Soledadu, a kasnije u Port Egmontu. Slabo društven, živio je osamljen od neke penzije — odakle ju je dobivao nitko nije znao. Nigdje na stalnu poslu, bavio se na vlastitu ruku ribolovom i to mu je bilo dosta za život — bilo da je ribu sam trošio ili je prodavao. Podaci, što ih je kapetan pribavio o njemu, bili su vrlo mršavi, osim o njegovu životu otkako je bio u Port Egmontu. Ni s kim se nije družio, nije pio, nikada nije nikome zadao »udarac«, ali je inače nekoliko puta imao prilike da se iskaže svojom doista herkulskom

snagom. O njegovoj prošlosti znalo se tek toliko, da je dugo godina bio mornar. O tome je najviše sam ispričao kapetanu. O svem ostalom uporno je šutio, kako o porodici, tako i o mjestu rođenja. Uostalom to nije bilo ni važno, ako se pokaže dobrim mornarom.

Prema primljenim obavještenjima, nije bilo razloga da ga se odbije. Hunt je dakle dobio povoljan odgovor i iste se večeri našao na brodu.

Sve je bilo spremno za polazak. »Halbrane« je bila opskrbljena namirnicama za dvije godine. Po nalogu guvernera, bila je snabdjevena i zalihama municije i baruta.

Ujutro 27. oktobra, u prisustvu otočnih vlasti, »Halbrane« je počela pripreme za polazak. Izmijeniše se zadnji pozdravi, dobre želje za sretan put. Dignuto je sidro i »Halbrane« je zaplovila.

X

POČETAK PLOVIDBE

Dvadeset i sedmi septembra 1830. pošli su s Falklandskog otočja i brodovi »Tuba« i »Lively«, pod zapovjedništvom kapetana Biscoea prema Sandwich otočju (koje valja razlikovati od sjevernog Sandwich otočja ili Havaja), kojeg su sjeverni rt dostigli i oplovili 1. januara 1831. Kapetan Len Guy pošao je s iste točke, ali je uzeo drugi pravac. Meni i Jemu Westu pokazivao je na karti pravac puta i tumačio:

— Ne smijemo poći pravcem, kojim je išao Biscoe, već Weddellovim, koji je 1822. pošao na put s brodovima »Beaufoy« i »Jane«... »Jane«, značajno ime, gospodine Jeorling! Samo što je ta »Jane« bila bolje sreće negoli »Jane« moga brata.

— Poći ćemo dakle Weddellovim tragom, tragom tog hrabrog pomorca, koji je dospio dalje od svih svojih prethodnika...

— I toga ćemo se pravca držati, gospodine Jeorling. Weddell je početkom februara stigao do sedamdeset i drugog stupnja i nije našao, kako izvješćuje, ni traga ledu. Dvadeseti februara zaustavio se na sedamdeset i četvrtom stupnju i trideset i šestoj minuti, na najjužnijoj točci, koja je ikada dostignuta. Nijedan brod nije dopro dalje... nijedan osim »Jane«, koja se nije vratila. To znači, da se na toj strani između tridesetog i četrdesetog stupnja na antarktičkom kopnu mora nalaziti duboka usjeklina, jer je William Guy nakon Weddella ovuda prodro na svega deset stupnjeva daleko od Pola.

— Znači zapravo, da ćete se vi, kapetane, držati kursa, kojim je išla »Jane«.

— Upravo tako, kolikogod bude moguće.

— Ipak, vaš je brat William odmah s Tristana d'Acunhe krenuo na jug, kako bi pronašao otočje Aurora, koje međutim nije pronašao, kao ni ono kojim se toliko ponosio eskaplar Glass, da će ponijeti njegovo ime. Tada je htio provesti plan, koji mu je navodno Arthur Pym mnogo puta spominjao, te je 1. januara prešao polarnicu između četrdeset i prvog i četrdeset i drugog stupnja zapadne dužine . . .

— To mi je poznato — upade mi kapetan u riječ — a isto će učiniti »Halbrane«. Ledena barijera je zid, koji se često otvara posve iznenada i isto tako brzo zatvara. Znači, da treba da smo na oprezu i spremni, da odmah uplovimo, ne uznemirujući se zbog povratka.

Zbog povratka! na to u ovom času na »Halbrani« nije nitko ni pomišljao.

»Forward«! Naprijed! bio je sada jedini zov svih učesnika ekspedicije.

Odjednom se umiješa u razgovor Jem West:

— Zahvaljujući izvještaju Arthura Pyma ne trebamo žaliti, što nije s nama njegov drug Dirk Peters!

— Tako je — složio se kapetan. — Budući da je taj mješanac netragom nestao iz Illinoisa, to će nam dobro poslužiti i Pymov dnevnik. Podaci, koje sadrži, moraju nas odvesti do cilja, do otoka Tsalala . . .

— Samo ako ne budemo morali poći u potragu i iznad osamdeset i četvrtog stupnja — pridodah ja.

— Zašto, gospodine Jeorling, kad brodolomci nisu napuštali otok Tsalal? Zar to ne proizlazi posve jasno iz Pattersonovih bilježaka?

Ukratko, svi su bili uvjereni, da će i usprkos tome, što na brodu nema Dirka Petersa, ipak uspjeti, samo budu li se za čitava puta držali triju osnovnih vrlina pomoraca: budnosti, neustrašivosti i izdržljivosti.

Prvih dana plovidbe morali su se novi članovi posade upoznavali sa svojim dužnostima, u čemu su im stari — sve odreda doista valjani momci — zdušno pomagali. Kapetan Len Guy, ma da je imao uzak izbor, izgleda da je ipak imao sreće. Ti mornari različitih narodnosti doista su se trudili. Uostalom znali su, da se Jem West ne šali. Hurliguerly im je već stavio do znanja, da će Jem West svakome, koji ne izvršava sve kako treba, razbiti glavu i da mu u tom pogledu njegov pretpostavljeni daje punu slobodu.

Kapetan Len Guy namjeravao je kao polaznu točku za put prema jugu uzeti Sandwich otočje nakon čega će poći točno tragom »Jane« sve do 84. stupnja južne širine.

Bio je već 6. novembar. Vrijeme je bilo povoljno. Međutim, nismo trebali žuriti. Kao što sam već spomenuo, mi ćemo se već naći na rubu ledenih polja, prije nego se u ledenoj barijeri počnu otvarati prolazi.

Idućih dana bili smo u nekoliko navrata iznenađeni jakim udarcima vjetra, koji su prisiljavali Jema Westa na ubiranje gornjih jedara. Pri manevriranju s jedrima, momčad se pokazala vrlo spretna i umješna, tako da je božman momke nekoliko puta pohvalio. Pritom se Hurliguerly uvjerio, da Hunt, kolikogod izgledao nezgrapan, vrijedi za trojicu.

— To je bio sretan izbor — rekao mi je jednom prilikom.

— Da — odvratih ja — i koji je uslijedio u posljednji čas.

— Imate pravo, gospodine Jeorling! . . . Kakvu li samo glavurdu ima taj Hunt!

— Tamo na Dalekom zapadu naišao sam češće na Amerikane te sorte, i ne bi me nimalo začudilo, kada bih doznao, da u žilama ima indijanske krvi.

— No — uvjeravao me božman — i kod nas u Lancashireu i Kentu našao bi se pokoji, koji bi se mogao mjeriti s njim.

— Vjerujem vam, Hurliguerly . . . pa među ostalima . . . i vi sami.

— Oh . . . možda! Čovjek vrijedi koliko vrijedi!

— Razgovarate li štogod s Huntom? — pitao sam božmana.

— Vrlo malo, gospodine Jeorling. A što možeš i izvući iz morskog ježa, koji se drži po strani i nikom ne progovara ni riječi, ma da se na usta ne može požaliti. Ta mu doista sežu od uha do uha. I tom spravom ne zna vam Hunt složiti ni tri suvisle rečenice. A zatim . . . njegove ručetine. Jeste li ih ikada pogledali? Budite na oprezu, ako dođete u priliku, da se s njim porukujete! Vjerujem, da biste ostali bez polovice prstiju!

— Srećom, izgleda, da Hunt nije kavgadžija . . . Sve ukazuje na to, da je miran čovjek, koji svoju snagu ne zloupotrebljava.

— Ne.... osim kada se prihvati podizače. Tada sam uvijek u strahu, ne će li otkinuti kolotur.

Taj je Hunt bio čudan svat i ja sam ga sve češće ozbiljno promatrao. S druge pak strane činilo mi se, da i on mene motri. Morao sam znati, da sam ja samo putnik i pod kakvim sam se okolnostima podvrgao opasnostima ovog putovanja. Naslućivanje da on, i nakon spasavanja brodolomaca s »Jane«, ima na pameti možda još nekakav cilj s onu stranu otoka Tsalala, bilo je bez temelja, ali me nije ostavljalo.

Deseti novembra oko dva sata javila je straža:

— Kopno na vidiku!

To je mogao biti samo otok Saint Pierre — ili prema britanskom nazivu Nova ili Južna (South) Georgija — koji po svom položaju spada već u polarno područje.

Kapetan je namjeravao, da ovdje u zaljevu Royale ostane dvadeset i četiri sata, kako bi dobavio svježe vode. Kad »Halbrane« jednom uđe u ledeni pojas, pitke će vode biti napretek.

Oko šest sati navečer spušteno je sidro na dubinu od šest hvati, i kako je već padao sumrak, odloženo je sve ostalo za idući dan.

Nova Georgija duga je oko 210 kilometara i široka oko 105 kilometara. Spada u upravno područje Falklandskog otočja. Britansku vladu nema naime na otoku tko zastupati, jer je nenastanjen, makar bi se tu, osobito ljeti, moglo živjeti.

Dvanaesti novembra »Halbrane« je nastavila put u pravcu jug-jugoistok prema Sandwich otočju.

Dosada nismo sreli nijedne ledene sante. Ljetno sunce još ih nije uspjelo odvojiti s obala polarnog kopna. Nešto kasnije struja ih zna odnijeti sve do 50. stupnja širine, što je na sjevernoj polutci širina Pariza.

Kako je padala kiša i vladala prilično gusta magla, nije nam uspjelo da vidimo otok Traversey, što leži na jugozapadu između Nove Georgije i Sandwicha, kao ni manje otoke Welley, Polker i Christmas.

Kiša je prestala 16. novembra. Mornaru Sternu, koji je bio na košu na straži, učinilo se, da u pravcu sjeveroistoka vidi veliki jedrenjak s tri jarbola. Nažalost izgubio nam se iz vida prije nego smo utvrdili njegovu narodnost. Možda je to bio jedan brod iz Wilkesove ekspedicije, a možda i neka kitarica, koja je lovila u ovim vodama.

Dvadeseti novembra ujutro stigli smo do arhipelaga, šta ga je Cook isprva nazvao Južnom Thulom, a kasnije imenom Sandwich otočje, koje se i kasnije zadržalo u pomorskim kartama.

Ovdje se »Halbrane« zadržala četrdeset i osam sati, jer nam se činilo uputno, da sve otoke, na koje putem naiđemo, pretražimo. Patterson je na santi dopro vrlo daleko, pa je slično mogao pokušati još koji od njegovih drugova.

Bilo je dakle potrebno, da se ništa ne propusti, toviše što smo imali dosta vremena na raspolaganju. Zato smo od Nove Georgije i pošli prema Sandwich otočju, a odavle ćemo prema Orkneyskim otocima i onda, nakon prelaska polarnice, ravno na jug, prema ledenim poljima.

Zaštićeni pećinama otoka Bristola uspjeli smo još istog dana pristati u nekoj prirodnoj luci na njegovoj istočnoj obali.

Jem West je dobio zadatak, da s velikim čamcem pođe na otok Thule, a kapetan Len Guy i ja iskrcali smo se na otoku Bristolu.

Svuda naokolo bila je sama pustoš. Nigdje nije bilo nikakva znaka ni traga prisustvu ljudi. Slično je bilo i na otoku Thule, koji je Jem West sa svih strana pretražio. Nekoliko topovskih hitaca sa škune imalo je samo to djelovanje, da je diglo u zrak ogromna jata galebova i burnica.

XI

OD SANDWICHA DO POLARNICE

Šest dana nakon odlaska sa Sandwich otočja »Halbrane« je, držeći se sada jugoistočnog pravca, stigla do Orkneyskog arhipelaga, što su ga godine 1821. i 1822. otkrili Američanin Palmer i Englez Botwel.

Kako je moreuz, koji otočje dijeli na dvije skupine, zakrčen ledenim santama i otočićima, kapetan Len Guy doplovio je najprije do jugoistočnog izdanka otoka Lauria, gdje smo proveli jedan dan, 24. novembra. Tada smo se, oplovivši rt Doundas u blizini južne obale otoka Coronationa, zadržali ondje čitav dan 25. novembra. Rezultati potrage za eventualnim brodolomcima s »Jane« bili su jednaki ništici.

Otoci su vrvjeli hiljadama ptica. Božman i njegovi ljudi nisu mogli odoljeti napasti, da štapovima ne zatuku nekoliko tuceta pingvina. Nisu to učinili ni iz kakve pokudne strasti za ubijanjem, već iz potpuno opravdane želje, da namaknu nešto svježe hrane.

— Takva je ptica teška poput pitane kokoši, gospodine Jeorling — uvjeravao me čestiti Hurliguerly. Niste li je nikada jeli na Kerguelenima?

— Da, svakako, samo tamo ju je pripremao Atkins.

— Ovdje to čini Endicott. Ne bojte se, ne ćete osjetiti nikakve razlike!

Doista, i u prostoriji za momčad i u blagovaonici pojedeni su pingvini slašću, koja je služila na čast našem kuharu.

Ujutro 26. novembra »Halbrane« je zaplovila prema jugu 43. meridijanom, koji je utvrđen točnim mjerenjem. Bio je to isti pravac, koji su slijedili Weddell i kasnije William Guy, a ako naša škuna s njega ne skrene, on će nas morati konačno dovesti ravno na otok Tsalal. Ipak, trebalo je računati i sa zaprekama na putu.

Stalan povoljan istočnjak pogodovao je našem napredovanju i škuna je razapela sva jedra, pa je plovila brzinom od jedanaest do dvanaest milja. Ako tako nastavimo, stići ćemo za vrlo kratko vrijeme do polarnice.

S onu stranu polarnice trebat će ili probiti se kroz led ili — što je bilo praktičnije — potražiti pukotinu u ledenom zidu.

Kada smo kapetan Len Guy i ja jednom o tome razgovarali, primijetio sam:

— Dosada je »Halbrane« plovila pod vrlo povoljnim okolnostima i ako tako potraje, stići ćemo do ledenih polja prije nego se ona budu počela lomiti.

— Možda da, a možda i ne — odvratio je kapetan. — Ove je godine ljeto mnogo ranije nastupilo. Već sam na otoku Coronationu primijetio, da se led počeo otkidati šest sedmica ranije nego obično.

— To je onda sretna okolnost, kapetane. Može se prema tome lako dogoditi, da se probijemo kroz ledena polja još sredinom decembra, što brodovima inače uspijeva tek potkraj januara.

— Svakako je točna vaša primjedba, da nam je vrijeme dosada neobično pogodovalo.

— Znači, gospodine kapetane, da još prije nego prođe mjesec dana . . .

— Da, prije nego prođe mjesec dana, ja se nadam, da ću već biti s onu stranu ledenih polja u otvorenom moru, o kojem i Weddell i Arthur Pym tako pouzdano izvještavaju. Tada ćemo pod posve običnim okolnostima dalje ploviti, najprije do otoka Benneta, a zatim do otoka Tsalala. Kakva bi nas zapreka i mogla zaustaviti ili zakočiti napredovanje na onom otvorenom moru? . . .

— Svakako ni ja ne vidim zapreke, kad smo jednom s onu stranu ledene barijere. Poteškoća je samo u tome, da nju prijeđemo. Ako slučajno prestane duhati sjeveroistočnjak? . . .

— On ovdje ne će izostati, gospodine Jeorling. Svi pomorci, koji su plovili južnim morima, potvrđuju i moje opažanje, da u ovim predjelima stalno duše sjeveroistočnjak.

Uz kapetana, i momčad je gajila nadu, da će se putovanje odvijati pod povoljnim okolnostima. Mislim pri tom na staru posadu, koje je odanost kapetanu bila već iskušana. Što se

tiče novih članova posade, njih je možda stvar vrlo malo ili nikako zanimala, samo ako su uredno primali ugovorenu plaću.

Tako je barem tvrdio božman, spominjući pri tom kao jedini izuzetak Hunta. Po svemu je izgledalo, da se on nije najmio na brod samo zbog plaće i kasnije nagrade. Svakako, on o tome nije ni s kim progovorio ni riječi.

— Držim, da on uopće ne misli na to — govorio je Hurliguerly. — Ipak me ljuti taj momak. Iz njega možeš izvući upravo toliko, kao iz kakve lađe, što je ukotvljena u luci.

— Ako s vama ne razgovara, božmanu, sa mnom to čini još manje.

— Sve mi se čini .... ne mislite li i vi tako ... da taj momak ima nešto na duši?

— A što bi to moglo biti?

— Nekako mi izgleda, da je on već bio u južnim morima ... i to daleko, vrlo daleko, ma da on o tome šuti kao šaran u loncu. Zašto ne govori .... to je na kraju njegova stvar. Ali ako taj morski jež nije već prelazio polarnicu i možda još kojih deset stupnjeva preko nje, neka me prvi val povuče sa sobom preko rubnjaka!

— Po čemu to zaključujete, božmanu?

— Po njegovim očima, gospodine Jeorling, po njegovim očima! ... Može naša škuna ploviti, kojim joj drago pravcem, njegove su oči stalno uprte prema jugu ... oči su to, koje ne zablistaju iznenada, nego uvijek plamte.

Hurliguerly nije pretjerivao; i ja sam to isto već bio opazio.

— Kad nije zaposlen — nastavi božman — vječno je nalakćen preko rubnjaka na pramcu, gdje bi gotovo mogao poslužiti kao pulena* »Halbrane«! ... A da ga samo vidite, kad je za kormilom! Njegove ručetine stišću paoke kotača, kao da su o nj prikovane. Mislim, da sam dobar kormilar, ali se po snazi ne mogu mjeriti s Huntom. Kad je on za kormilom, magnetska igla ne skreće ni za pola zrake, pa bilo more ne znam kako uzburkano! ... Kažem vam ... noću, kad se ugasi svjetiljka, što osvjetljuje kompas, on je ne treba ponovo upaliti; osvijetlit će ploču vatrom svojih zjenica i držati se kursa.

* Drveni kip na kljunu broda. Op. prev.

Ma da je božman u mnogočemu pretjerivao, moram priznati, da je za to obilna povoda davala ta neobična ličnost. Čovjek bi ga stvarno mogao ubrojiti među polufantastična bića, i da ga je poznavao Edgar Poe, vjerojatno je, da bi ga načinio jednim od svojih najneobičnijih junaka.

Mnogo je dana trajala plovidba — jednolična i bez upadica — pod najpovoljnijim okolnostima. Tjerana svježim istočnjakom, »Halbrane« je brzo napredovala, što se moglo opaziti po zapjenjenoj, miljama dugoj brazdi, što ju je ostavljala za sobom.

Oko nas stale su se pojavljivati sve veće grupe kitova. Novo najmljeni mornari — a među njima osobito Američani — nisu mogli, a da ne daju izraza svom negodovanju zbog kapetanove ravnodušnosti prema tim skupocjenim životinjama, kojih nikada nisu viđali u tolikom broju.

Među posadom osobito se isticao Hearne, koji nije prikrivao svoje razočaranje; važio je kao osobito iskusan kitolovac i njegovi su drugovi s uvažavanjem slušali njegove riječi. Svojim brutalnim načinom ophođenja i divljom surovošću, uspio je da nad ostalim mornarima stekne izvjesnu nadmoć. Taj je četrdesetgodišnji mornar bio američkog podrijetla. Mogao sam ga zamisliti spretna i okretna, kakav je bio, kako stoji na provi kitolovačkog čamca s harpunom u ruci. Kako je bio obuzet strašću za tim pozivom, nije nikakvo čudo, što je davao oduška svom nezadovoljstvu.

Jednog dana, oslonjen o rubnjak na provi, promatrao sam igru velikog broja parova tih moćnih životinja. Hearne ih je pokazivao rukom svojim drugovima i neprekidno im objašnjavao.

— Ono ondje ... to je perajar ... a ono tamo ... to su dva, tri momka od oka ... s perajama od pet do šest stopa. Pogledajte onoga kako pliva ... tako lagano ... bez ijednog skoka. Ah, da mi je sad harpun u ruci ... eto moje glave, ako ga ne bih pogodio u onu njegovu žutu mrlju, što je ima na trupini! A što da čovjek počne s ovom kramarskom škrinjom? Dovraga, po ovim se vodama plovi zbog kitolova, a ne zbog ... — i sočno je mornarski opsovao.

— Vidi onoga dalje ... to je ribak i po! — nastavio je začas.

— Zar onaj s grbinom poput deve? — upita jedan mornar.

— Da, da, taj, to je ulješura — nastavi Hearne. — Vidiš li kako je postrance izbrazdan i kakva mu je ogromna repna peraja? Ti su momci opasni i teško ih je loviti, jer zaranjaju vraški duboko i u stanju su da ti izvuku sav mrlin!* Eh, vala smo zaslužili, da nas klepne tom repinom, kad mu nismo smjestili harpun pod rebra.

— Pažnja... pripazi! — povikao je u taj čas božman.

Božmanovo upozorenje nije uslijedilo zbog toga, što bi nam možda prijetila opasnost od kitove repine. Ne! Upravo nam se bio po strani približio jedan golemi kit i svojim štrcalom istresao na čitav prednji dio lađe mlaz smrdljive vode; pri tom se čuo štropot, koji bi se mogao usporediti s dalekom tutnjavom.

— Dobar pogodak — mrmljao je Hearne, dok su njegovi drugovi stresali i čistili, žestoko psujući zbog ovog neočekivanog krštenja.

U taj čas plivao je nedaleko od nas ogroman kit dugačak najmanje šezdeset stopa, što znači, da bi sam dao oko stotinu bačava ulja. Tri takva komada dovoljna su da osrednji brod ispune uljem.

— Da — to je obični kit! Prepoznaje se po širem i nižem mlazu, koji izgleda kao dim. I to nam sve prolazi pred nosom... zauvijek izgubljeno!... Sto mu gromova, to propuštati isto je kao i bacati škude u more!... Kakav je to zlosretni kapetan, koji pušta iz ruku takvo blago, a povrh toga oštećuje svoju momčad...

— Hearne! — odjeknu palubom zapovjednički glas. — Penji se prema košu, odande ćeš lakše prebrojiti kitove!

Bio je to glas Jema Westa.

— Poručniče...

— Ni riječi, ili ostaješ gore do sutra ujutro. Ajde, hitro, penji se!

Znajući da bi se loše proveo, da se usprotivi, Hearne se popeo na jarbol bez riječi. »Halbrane« se nije uputila u visoke širine zbog kitolova, i to je novim ljudima, koji su najmljeni na Falklandskim otocima, bilo saopćeno.

Otkako je ono kapetan Len Guy bio sa mnom razgovarao o romanu Edgara Poea, postao je prema meni manje uzdržljiv.

* Konopac, kojim je preko pokretnih bubnjeva harpuna vezana s kitolovačkim čamcem. Op. prev.

Često smo znali porazgovoriti o koječemu, pa mi se i sada obratio.

— Prisustvo tolikog broja kitova u ovim vodama daje naslutiti, da neka obala ne može biti daleko, i to iz dva razloga. Prvi je razlog taj, što se vrsta račića, koja im služi za hranu, ne zadržava nikada daleko od kopna; drugi je taj, što kitove ženke traže pliću vodu, kad treba da izbace mladunčad.

— Ako je tome tako, gospodine kapetane, zašto onda između Orkneya i polarnice nismo naišli ni na jedan jedini otok.

— Vaš je prigovor na mjestu, ali da smo plovili više zapadno, naišli bismo na Shetlandsko otočje, Bellingshausenovo otočje, na otoke Petar i Aleksandar i na kraju na Grahamovu zemlju, što ju je otkrio Biscoe.

— Pojava kitova — nadovezao sam — ne mora dakle nužno ukazivati i na blizinu kopna?

— Doista sam u nedoumici, gospodine Jeorling, što da vam odgovorim na to. Možda su moja zapažanja, o kojima sam vam govorio, bez temelja. Možda je ispravnije pojavu ovolikog broja kitova tumačiti povoljnim klimatskim uslovima ove godine...

— Ne vidim drugog objašnjenja. Ono se ujedno poklapa i s našim vlastitim opažanjima.

— Dakle, barem ne ćemo propustiti da iz tih povoljnih prilika ne izvučemo koristi — uvjeravao me kapetan.

— Isto tako ne smijemo izgubiti iz vida prigovore jednog dijela momčadi — dodao sam.

— Kakve prigovore oni imaju stavljati — uzbudi se kapetan. Njima je bilo saopćeno i dobro im je poznato, u koju su svrhu najmljeni. Jem West ima potpuno pravo, da svako izražavanje nezadovoljstva uguši u zametku. Moja stara posada ne bi sebi dopustila nešto takva!... Vidite li, kako je to žalosno, da se nisam mogao zadovoljiti sa svojim starim ljudima. Nažalost, s obzirom na urođeničko stanovništvo Tsalala, to je bilo nemoguće.

Trideseti novembra, nakon vrlo točno provedenog mjerenja, utvrđen je naš položaj: nalazili smo se na 60° 23′33″ južne širine.

»Halbrane« je dakle uskoro imala da prijeđe polarnicu.

XII

IZMEĐU POLARNICE I LEDENIH POLJA

Otkako je »Halbrane« prešla krug udaljen od Pola 23 stupnja i 33 minute, kao da je stupila u nov svijet, svijet samoće i šutnje, kao što kaže Edgar Poe, u magičnu tamnicu sjaja i prostora, u koju kao da je pjesnik »Eleonore« želio da bude zatvoren zauvijek; u beskrajni ocean neugasivog svijetla.

Naša je lađa dakle imala da plovi ovom vodenom pustoši po danjem svijetlu. Danjeg svijetla ne će nam nedostajati sve do otoka Tsalala.

Kada je bilo javljeno, da je »Halbrane« prešla 66. stupanj, gruba i opaljena lica i kapetana i poručnika, kao i stare posade, ozarila su se zadovoljstvom. Idućeg dana došao je Hurliguerly na palubu vedra lica i započeo razgovor:

— No, što kažete, gospodine Jeorling, jesmo li ga prekoračili, taj znameniti krug?

— Jesmo, ali još ne dovoljno, božmane. Nego recite mi... uvijek mislim na tog Hunta... da li je i on radostan kao i stara posada, što smo prešli polarnicu?

— Tko bi to znao? — odvrati Hurliguerly. — Taj plovi uvijek zakopčana kaputa i iz njeg ne možeš ništa izvući. Ipak, kao što sam vam već rekao, ako taj već nije imao posla s ledenim santama i bregovima, onda...

— Što vas zapravo navodi na takve misli?

— Pa tako... sve i ništa, gospodine Jeorling!... Takve su stvari nekako ispisane na licu!... Hunt je stari morski vuk, koji je svoju mornarsku vreću vukao po svim zakucima globusa!

Dijelio sam božmanovo mišljenje, i nisam nikako mogao — kao da me gonila neka slutnja — a da Hunta stalno ne promatram...

Prvih dana decembra, od 1. do 4., nakon prethodnog zatišja, vjetar kao da je imao namjeru skrenuti prema sjeverozapadu.

Promjena atmosferskih prilika, koja je bila u izgledu, uznemirila je kapetana. Brzina se broda znatno smanjila. Vjetar je 4. jako oslabio, a 5. sasvim prestao. Toga dana ujutro, jedra su na jarbolima visjela prazna i mlohava.

— More na nešto sluti — reče mi kapetan i pokaže rukom prema zapadu — ondje, s one strane, mora da je vrlo gadno.

— Horizont je sada suviše zamagljen; možda oko podne kad sunce...

— Sunce u ovim širinama, čak i ljeti, nema mnogo snage, gospodine Jeorling... Jem!

Poručnik se približi.

— Što mislite o vremenu, poručniče?

— Izgleda mi vrlo sumnjivo, kapetane. Svakako, moramo biti na sve spremni. Vršna ću jedra dati skinuti, a letna i križna ubrati. Moguće da nas poslijepodne vjetar samo osvježi, ali ako bura pruži svoje kandže, naći će nas spremne za doček.

— Najvažnije od svega poručniče, ostaje, da zadržimo sadašnji kurs.

— Učinit ću sve, što je moguće, kapetane.

Poslije podne toga dana opazili smo led, bjeličaste mase na jugu, kako se lagano kreću. Bili su to pojedinačni ledeni otoci, koji i svojim prostranstvom i svojom visinom nisu bili od osobite veličine. Ledenog krša, naprotiv, plutalo je naokolo u velikim količinama. Bilo je tu svakojakih oblika: onih što ih Englezi nazivaju »packs«, komadi duljine od tri stotine do četiri stotine stopa, kojih se vrhovi dodiruju; »palchs«, ako su okruglog oblika, i »streams«, ako su uski i dugački. Taj ledeni krš nije predstavljao zapreku za »Halbrane« i bilo ga je lako izbjegavati, dok ju je vjetar služio, da se može držati kursa, ali sada je jedva napredovala i, jer je izgubila na brzini, bilo je njome vrlo teško upravljati. Najnezgodnije je pri tome bilo to, što je uslijed nemirnog mora stalno primala snažne udarce o bokove.

Oko dva sata uskomešao se zrak. Puhalo je odjednom sa svih strana. Bili smo bacani amo tamo, tako da je božman sve što je slobodno stajalo na palubi, dao užetima pričvrstiti.

Oko tri sata navališe sa zapada-sjeverozapada neobično snažni udarci bure. Poručnik je odmah skrenuo za dvije zrake u vjetar. Nadao se, da će tako odoljeti jakom vjetru, a da ipak ne bude skrenut s Weddellovog pravca prema istoku. Pri tom je postojala opasnost, da se s jedne strane lađe ne nagomilaju ploveće sante, »drifts«, a nema ništa pogibeljnije za neki brod, negoli se odvažiti ući u jedan takav pomični labirint.

Uslijed jakih udaraca vjetra i jakih valova naša se škuna znatno nagnula na bok. Srećom je njen teret bio brižljivo složen i nije se bilo bojati njegova pomicanja. Nismo se stoga trebali plašiti sudbine »Grampusa«, koji je propao samo uslijed nemarno uskladištenog tovara. Čitalac se sjeća, kako se brod bio prevrnuo, i kako su Arthur Pym i Dirk Peters morali mnogo dana izdržati na njegovoj trupini.

U unutrašnjost broda nije ušla ni kap vode. Na oplati trupa i na palubi nije se za to vrijeme pojavila ni najmanja pukotina, što smo bez sumnje imali zahvaliti brižno provedenim mjerama i popravcima za vrijeme boravka na Falklandskim otocima.

Kako dugo će potrajati to nevrijeme, nitko nije mogao znati. Jedan sat nakon izbijanja bure miješali su se tuča i grâd sa susnježicom i kišom. Temperatura je znatno pala; termometar je pokazivao oko 2 stupnja C, a barometar 721 milimetar.

U devet i po navečer — moram upotrebiti taj izraz, ma da je bio stalno dan — bijes bure se udvostručio. Kapetan i poručnik stajali su na krmi i ozbiljno razgovarali. Uslijed mahnitanja elementa jedva su im se mogle čuti riječi; pomorci su međutim navikli, da se sporazumijevaju migovima i znacima.

Bilo je jasno kao na dlanu, da nas bura tjera u pravcu ledene mase na jugoistoku, i kako se ona kreće sporije nego brod, morali smo na kraju doći do nje. Bila je to dvostruka nezgoda: skretali smo s pravca, a prijetio nam je i strašan sudar. Vidljivost je za vrijeme tuče bila vrlo mala, tako da se nije vidjelo s kraja na kraj broda. Kad bi se povremeno vidljivost povećala, moglo se vidjeti, kako je more bilo strahovito uzburkano i kako, bijesno se pjeneći, udara u podnožje ledenih bregova kao u klisure obale.

Svakako je sada bilo najvažnije držati lađu što više uz vjetar. Čvrsto podvezanim košnim jedrom,* razapetom malom prečkom* i sošnim jedrom* na krmi, »Halbrane« bi ovog trenutka bila u najpovoljnijem položaju, da se suprotstavi buri i tjeranju prema ledu, a pri čem je još uvijek postojala mogućnost smanjenja površine jedara, u slučaju da se nevrijeme još pogorša.

Mornar Drap preuzeo je kormilo, a kraj njega je stao kapetan da nadzire kretanje broda.

Momčad je bila skupljena na prednjoj palubi, čekajući poručnikove zapovijedi, a šest ljudi pod božmanovim vodstvom bilo je zaposleno razapinjanjem olujnog jedra. To je jedro bilo trokutni komad vrlo jakog platna, oblika sošnog jedra, pričvršćenog gornjom stranom za krmeni jarbol, a donjom stranom za poprečnu gredu sošnog jedra.

Da se podveže košno jedro, morala su se četiri čovjeka popeti na košni križ. Prvi koji se počeo uspinjati, bio je Hunt, drugi Martin Holt. Njih su slijedili mornar Burry i jedan od novaka.

Nikad nisam vjerovao, da netko može biti tako spretan i okretan, kao što je to bio ovog časa Hunt. Kao da su mu ruke i noge jedva dodirivale prečage. Prvi je došao u visinu križa i odmah pošao po užetu do njegova kraja i stao popuštati križne povezače. Martin Holt pošao je na drugi kraj, dok su druga dva momka ostala više u sredini. Čim je jedro bilo ubrano, dali su se na to, da ga čvrsto podvežu. Pošto je i to učinjeno, i dva mornara sišla su na palubu, trebalo je košni križ učvrstiti i odozdo.

Božman je bio zaposlen oko postavljanja »olujnog« jedra i samo je čekao poručnikovu uputu, u kojem smjeru da ga postavi.

Oluja je sada izbila u svom pravom bjesnilu. Napete gotovo do rasprsnuća, praće,** zapone** i pripone** treperile su poput struna.

---

* Košno jedro, četvorokutno jedro na glavnom jarbolu; prečka, trokutno jedro razapeto između kosnika i glavnog jarbola; kosnik, kosi jarbol na pramcu; sošno jedro, trokutno jedro na krmnom jarbolu. Op. prev.

** Praće, konopi kojima su križevi vezani na krajevima; zapone, konopi kojima su jarboli nategnuti prema krmi; pripone, ljestve od užeta kojima se mornari penju na jarbole. Op. prev.

Iznenada je strahovit nalet vala preplavio čitavu palubu. Užad, kojom su bile vezane bačve, popucala je, te su se bačve otkotrljale sve do rubnjaka. Brod se tako snažno nagnuo na bok, da je košni križ svojim krajem zaronio u vodu tri do četiri stope duboko, a kroz odušnike ušla je voda u unutrašnjost trupa. Kada je kraj košnog križa izronio iz vode, na njem više nije bilo Martina Holta, bio je odvučen u vodu i sad se otimao zapjenjenim valovima.

Mornari nagrnuše na desnu stranu broda; netko mu je dobacio komad užeta, netko prazno burence, netko pak dasku, ukratko, dobacivali su mu kojekakve predmete, koji plutaju, kako bi se za njih mogao prihvatiti. Baš u času kada sam se bio prihvatio za vitlo na palubi, da zadržim ravnotežu, opazio sam, kako je nešto poletjelo zrakom i nestalo u pjeni valova.

Zar je to bio još jedan nesretni slučaj? ... Ne, nego djelo požrtvovnosti. Pošto je učvrstio posljednje poveze, Hunt se povlačio duž križa i bez oklijevanja skočio za Holtom, da mu pritekne u pomoć.

— Dva čovjeka u moru! — odjeknulo je palubom.

Da, dvojica ... a jedan dobrovoljno, da drugog spasi ... no ne će li obojica zaglaviti?

Poručnik je pojurio kormilu i čitavim okretom broda došao za još jednu četvrtinu više pod vjetar — zbog oluje i zbog opće sigurnosti više je bilo nemoguće. Ono malo jedara bilo je praćano i brod je gotovo stao na istom mjestu.

Hunt je svom snagom plivao i približavao se Holtu, crnoj točki na zapjenjenim valovima, koja je povremeno nestajala pod vodom. Svi su na palubi napeto iščekivali ishod tragedije. Učiniti se više nije dalo ništa. Spustiti čamac po ovom nevremenu, bilo je nemoguće; ili bi se odmah prevrnuo, ili bi se razbio o trup broda.

— Obojica su izgubljena ... obojica! mrmljao je kapetan.

Odjednom poviče poručniku:

— Jem, ... čamac, mali čamac!

— Ako zapovjedite da se spusti čamac, ja ću prvi u njega, makar me to stajalo života. Ali, bez izričite zapovijedi...

Slijedilo je nekoliko minuta napetog iščekivanja. Nitko više nije mislio na položaj »Halbrane«.

Iznenada odjeknuše palubom poklici, kad se Hunt opet pojavio između dva vala. Ponovo je zaronio i zatim se našao uz Holta, odnosno na mjestu, gdje je nesretnik upravo bio nestao pod vodom.

Pošto je Jem West dao još popustiti škote,* nešto smo se približili tom mjestu.

Tada se palubom razliježe poklik, koji je nadvladao huku oluje:

— Hura!... hura!... hura!...

Držeći lijevom rukom onesviještenog Martina Holta, Hunt je desnom rukom snažno plivao i polako se približavao brodu.

— Praćaj**... praćaj! — zapovjedio je Jem West kormilaru.

Brod se okrenuo još više i jedra su gromovito udarala o jarbole. »Halbrane« je poskakivala na valovima poput uzdom pritegnuta konja. Prolazile su beskrajne minute.

Konačno Hunt dopliva do lađe, odakle mu je dobačen konop ...

Na Westovu zapovijed, brod se vratio u prvobitan položaj.

U tren su oka oba mornara izvučena na palubu, i dok su jednoga polegli podno glavnog jarbola, drugi se već opet bio prihvatio posla.

Nakon izvjesnog vremena Holt je došao k sebi i otvorio oči.

— Holte! — reče mu kapetan nagnuvši se — vratio si se izdaleka ...

— Da ... jesam ... kapetane! — reče Holt kružeći očima naokolo, — ali ... tko me je spasio?

— Hunt — reče božman — Hunt, koji je stavio svoj život na kocku, da te spasi!

Holt se pridigne na laktovima i potraži Hunta očima. Kako se Hunt bio zaklonio, turnu ga božman pred Holta, u čijim se očima zrcalila duboka zahvalnost.

— Hunt, ti si me spasio!... Da nije bilo tebe, bio bih izgubljen ... hvala ti!

Hunt nije odgovarao. Umiješao se i kapetan:

— No Hunte, zar ne čuješ?

---

* Škota, zatega, konop koji drži jedro prema krmi. Op. prev.

** Praćati, potezati križeve, da bi jedra došla nad vjetar. Op. prev.

Izgledalo je doista da Hunt ne čuje.

— Hunte! — poče ponovo Martin Holt — priđi bliže... hvala ti... htio bih da ti stisnem ruku.

Pružio mu je pri tom ruku.

Hunt ustuknu nekoliko koračaja i odmahnu glavu kao čovjek, koji ne prima zahvalnosti zbog takve sitnice. Zatim se okrenuo, otišao na prednju palubu i nastavio poslom oko izmjene jedne škote na glavnom jarbolu, koja je bila pukla.

Snaga oluje nije nikako popuštala. Lađa se tako ljuljala i naginjala, te je postojala opasnost, da ćemo se prevrnuti. Košno jedro je potpuno ubrano tako, da smo za plovidbu bili ograničeni samo na dva sošna jedra, na prečku i olujno jedro.

— Jem — reče kapetan Len Guy, a bilo je pet sati ujutro — ne ćemo li se ipak morati odlučiti, da uđemo pod vjetar?

— Ako vi želite, kapetane, u redu, ali uz opasnost da nas proguta more.

Nije bilo ništa opasnije, nego poći niz vjetar, ako se ne napreduje brže, negoli što nadiru valovi. Na taj se pothvat odlučuje tek onda, kada je već nemoguće opirati se buri.

Tri dana, 6., 7. i 8. decembra, bješnjela je oluja, praćena povremeno snježnom mećavom. Temperatura je bila znatno pala. Brod je ipak uspjelo zadržati uz vjetar, pošto je sošno jedro, što ga je razderao jedan jak udar vjetra, zamijenjeno novim, još čvršćim.

Jedva da je potrebno posebno spominjati, kako se kapetan Len Guy pokazao kao pravi morski vuk, kako je Jem West vodio brigu o svemu, kako ga je momčad u svemu pomagala i kako je Hunt uvijek bio prvi ondje, gdje je bilo najteže.

Još uvijek nisam bio načistu s tim, što da mislim o tom čovjeku. Između njega i ostalih novonajmljenih momaka — a među njima osobito Hearnea — postojala je ogromna razlika. Njih je bilo teško pokrenuti na nešto, što su bili dužni činiti. Dakako, nisu mogli uskratiti poslušnost oficiru, kakav je bio Jem West, ali iza njegovih leđa posve su otvoreno prigovarali i pravili zamjerke. Bojao sam se, da to za budućnost ne obećava ništa dobra.

Martin Holt se opet bio prihvatio posla i izvršavao ga bez mrmljanja. Vrlo iskusan u svom poslu, bio je jedini, koji se u maru i umješnosti mogao mjeriti s Huntom.

— No, Holte — upitao sam ga jednog dana, kad je razgovarao s božmanom — što držite o tom vraškom momku Huntu? Jeste li se štogod zbližili odonda, kada vas je spasio?

— Nipošto, gospodine Jeorling, izgleda mi štoviše da me otada izbjegava.

— Da vas izbjegava? — začudih se.

— Da, kao uostalom i prije toga.

— To je ipak čudno...

— Ali ne manje istinito — umiješa se Hurliguerly. — Opazio sam to ne jednom.

— Izbjegava dakle i vas kao i ostale, Holte?

— Mene više nego ostale.

— A zašto?

— To mi doista nije poznato, gospodine Jeorling.

— Ipak, Holte, dužan si mu zahvalnost — objasnio je božman. Ah, nemoj ni pokušavati, da mu se na neki vidljivi način odužiš, jer će ti okrenuti leđa.

Bio sam zaprepašten time, što sam čuo. Ponašanje tog povučenog čovjeka bilo je doista u najmanju ruku neobično.

Oko ponoći od 8. na 9. decembra vjetar se počeo mijenjati u istočnjak. Bili su to povoljni izgledi. Ma da je još more bilo uzburkano, oko dva sata ujutro bilo je već moguće povećati površinu jedara. Pod razapetom košnjačom* i sljemenjačom* te sošnim jedrom i prečkom, plovila je »Halbrane«, okrenuta lijevom stranom prema vjetru, da uhvati pravac, s kojega je uslijed bure bila znatno skrenula.

* Nazivi za pojedina jedra na istom jarbolu. Op. prev.

XIII

DUŽ LEDENOG ZIDA

U toku 10. decembra »Halbrane« je bez teškoća napredovala kroz rijetke i pojedinačno razasute ledene sante, a i pogodan pravac vjetra omogućavao joj je, da plovi ravno, ne morajući krstariti. Stvarne teškoće vjerojatno će se pojaviti tek idućih dana, kada će brod pokušati da se probije kroz ledeni zid.

Idućih pet dana »Halbrane« je plovila bez ikakvih nezgoda. Što smo prodirali više prema jugu, sante leda bile su sve brojnije i prolazi među njima sve uži. Mjerenjem našeg položaja 14. decembra utvrđeno je, da se nalazimo na 72° 37' širine, a dužina nam se stalno kretala između 42. i 43. meridijana. Nalazili smo se dakle na točki iza polarnice, koju je doseglo vrlo malo pomoraca. Bili smo još samo dva stupnja udaljeni od točke, do koje je svojedobno bio stigao James Weddell.

Moram priznati, da je kapetan Len Guy bio isto toliko razborit koliko i hrabar. Nikad nije išao punim jedrima ispred kakvog ledenog brijega, ako naokolo nije bilo dovoljno slobodna prostora, da se — u slučaju iznenadne potrebe — može izvesti bilo kakav manevar. Poznavajući dobro sve slučajnosti, koje se mogu dogoditi, nikada nije oklijevao, da se uputi ravno u ledeni krš.

— Nije to prvi puta, gospodine Jeorling — govorio mi je — što pokušavam prodrijeti u polarno more ... samo nažalost, dosada bez uspjeha. Činio sam to onda, kada sam samo naslućivao sudbinu »Jane«. A pred čim danas da prezam, kad su ona naslućivanja postala izvjesnost?

— Razumijem vas, kapetane, i mislim da vaša iskustva s tog područja znatno uvećavaju izglede na uspjeh našeg pothvata.

— Tako je, gospodine Jeorling! Uza sve to, ono što leži iza ledenog zida, meni je nepoznato isto tako kao i mnogim drugim polarnim istraživačima.

— Nepoznato? ... Nipošto sasvim, gospodine kapetane, pošto imamo pouzdane izvještaje Jamesa Weddella i ... da ... i Arthura Pyma.

— Da ... znam. Oni govore o nekom otvorenom moru.

— Zar možda u to ne vjerujete?

— Oh, vjerujem, naravno. Ono sigurno postoji. To dokazuje više stvari. Posve je jasno, da se ledeni bregovi ne stvaraju na moru. Samo silna snaga valova u mogućnosti je, da ih odlomi s neke zemlje ili otoka najviših širina. Tada ih struje nose u toplije vode.

— To mi mišljenje izgleda prihvatljivim — napomenuo sam.

— Ove ledene mase — nastavio je kapetan Len Guy — ne stvaraju se dakle usred te pokretne ledene barijere. Oni odnekuda dolaze do nje, razbijaju se i probijaju sebi kroz nju put. Ne valja nipošto južno polarno područje u tom pogledu uspoređivati sa sjevernim. Okolnosti se ne poklapaju. I sam Cook izvješćuje, da u grenlandskim vodama nije nikada naišao, pa ni u najvišim širinama, na nešto slično antarktičkim ledenjacima.

— Vrlo zanimljivo opažanje, gospodine Jeorling. I ja dijelim vaše mišljenje u pogledu tog otvorenog mora.

— Da, otvorenog ... i to možda kojih deset stupnjeva iza granice ledenog zida. Kada se probijemo kroza nj, najteže smo prebrodili.

Od 15. decembra povećale su se teškoće s povećanjem broja ledenih santa i bregova, ma da nam je vjetar još uvijek pogodovao. Povremeno je znao biti tako jak, da smo morali skraćivati jedra. U nekoliko navrata Jem West je pomoću kutnih mjerenja izračunavao visinu ledenih bregova, te su njegovi računi pokazivali, da ona iznosi od dvadeset i pet do dvjesta pedeset metara.

Slagao sam se s kapetanovim mišljenjem, da su te ledene gromade mogle nastati samo na nekom kopnu. To naslućivano kopno moralo je očito biti puno zaljeva, podijeljeno morskim rukavima i ispresijecano vodenim stazama, jer je to omogućilo »Jane«, da dopre do otoka Tsalala.

Sada je bilo neobično važno, da se stražarska služba najtočnije vrši. U košu na glavnom jarbolu stalno je bila izvidnica.

Momčad je 16. decembra imala pune ruke posla. Često smo u ledu nailazili na posve uske prolaze i zavoje tako, da smo napredovali prilično polako i zmijolikom putanjom.

Čovjek za kormilom bio je stalno u pokretu, dok su momci stalno morali mijenjati položaj jedara.

»Halbrane« više nije mogla biti daleko od ledenog zida. Bude li napredovala i nadalje ravnim pravcem kao i dosada, uskoro će stići do njega, i onda će samo trebati pronaći prolaz kroza nj. Stražar u košu još uvijek nije preko ledenih polja i ledenog krša ugledao ništa, što bi ukazivalo na neprekinuti lanac ledenog zida.

I trup broda i krma počeli su stradavati od neprekidnih udaraca ledenih santa.

Ujutro 17. decembra straža je najavila, da s desne strane pramca vidi ledeni zid.

Pet do šest milja prema jugu dizao se na horizontu dugačak, nazupčan poput češlja, bijeli zid. Protezao se od sjeverozapada prema jugoistoku.

Pri daljnjem napredovanju prema jugu »Halbrane« je nailazila na sante silne veličine. Trebalo je vrlo oprezno kormilariti uskim prolazima među njima, kako se ne bismo našli uhvaćeni.

Kada se »Halbrane« nalazila još oko tri milje od ledenog zida, našla se odjednom usred velikog jezera slobodnog od leda, gdje se mogla posve slobodno kretati.

Odmah je spušten čamac, u koji su ušli kapetan Guy, božman, četiri mornara za vesla i jedan za kormilo. Čamac je pošao prema ledenom zidu, ne bi li pronašao prolaz, kroz koji bi mogla proći »Halbrane«, ali se nakon kratkog napornog traženja vratio natrag.

Malo zatim spustio se snijeg pomiješan s kišom i potpuno nam zaklonio vidik na ledeni zid. Morali smo zato krenuti prema jugoistoku, probijajući se kroz ledeni krš, uvijek na oprezu, da ne naletimo na ledeni zid, jer bi nam oslobađanje iz tog položaja pričinjalo ozbiljne teškoće. Za vedra vremena to nije bilo teško, ali pri čestim maglama, koje su se spuštale, bilo je to ipak prilično opasno.

Bez obzira na ledene bregove, »Halbrane« je čitavo vrijeme bila izložena udarcima ledenih santa, i tko to nije sam vidio, nikada ne bi povjerovao, koliko su ti udarci snažni.

Upravo smo toga dana promatrali, kako je plutajući brijeg naletio na jedan nepomični, koji je uslijed udarca bio sav raskomadan i gotovo uništen.

Tako su protekla dvadeset i četiri sata; škuna se čitavo to vrijeme držala tri do četiri milje udaljena od ledenog pojasa. Veće približavanje dovodilo bi nas samo u usjekline u ledu, iz kojih bi se bilo teško izvlačiti. Možda bi se kapetan Len Guy bio i na to odvažio, ali se plašio, da bi pri tom mogao proći pokraj nekog prikladnog prolaza, a da ga ne opazi.

— Da imam još jedan brod — govorio mi je — plovio bih posve uz rub leda. Velika je prednost imati na takvu putovanju dvije lađe na raspolaganju. »Halbrane« je međutim sama i šta bi bilo, da je izgubimo? . . .

Ma da se naša škuna držala podalje od leda, ipak je još uvijek bila izložena brojnim opasnostima, te je svakog časa morala mijenjati pravac, da izbjegne sukob s nekom ledenom gromadom. Srećom je duhao stalan vjetar iz pravca od istoka do sjeveroistoka, što joj je dopuštalo da plovi niz vjetar. Da se sada digla oluja, ne znam, što bi bilo od naše lađe . . . ili bolje, znam, da bi bila osuđena na propast.

Nakon dugog uzaludnog traženja prikladnog prolaza kroz ovaj ledeni zid, kapetanu Lenu Guyju nije preostalo ništa drugo, nego ploviti njegovim rubom, do njegova kraja. Time od dostignute širine nismo gubili ništa. Mjerenje 18. decembra pokazalo je, da se nalazimo na 73. stupnju širine.

Još jednom ukazujem na činjenicu, da se rijetko koje putovanje u antarktičke krajeve odvijalo pod tako sretnim okolnostima kao naše. Mnogo je ranije zatoplilo nego inače i duhao je stalan sjevernjak, a prosječna temperatura zraka iznosila je oko 10^0 C. Usto smo se radovali stalnom danjem svijetlu, jer nam je sunce slalo svoje zrake sa svih strana horizonta.

Na ledenim bregovima stvarali su se mnogi kanali i potoci, koji su mu izjedali zidove i rušili se žuboreći u more. Morali smo se stoga čuvati i naglih promjena položaja ledenih bregova, jer se kod njih uslijed naglog podvodnog topljenja, često mijenja težište.

Još dva tri puta prišli smo ledenom zidu na manje od tri milje. Bilo je nemoguće, da se pri takvim klimatskim uslovima ne otvori tu i tamo neka pukotina.

Ti su pokušaji ostali bez uspjeha i opet smo se morali prepustiti struji, koja nas je odvodila sa 43. meridijana, na koji ćemo se opet morati vratiti.

Konačno 19. decembra između dva i tri sata zamnije s koša na glavnom jarbolu poklik.

— Što je? — pitao je Jem West.

— Ledeni zid na jugoistoku ima pukotinu.

— Dokle?

— Ne vidi se.

Poručnik se smjesta uspeo na jarbol.

Dolje su svi nestrpljivo iščekivali. Samo ako se straža nije prevarila!... Uostalom Jem West se ne će prevariti. Nakon desetak minuta promatranja razliježe se čitavom palubom njegov jasan glas:

— Otvorena voda!

Jednoglasni »hura« momčadi bio je odgovor.

Dva sata kasnije bili smo oplovili ledeni zid i pred nama je ležala blistava potpuno ravna morska pučina.

XIV

GLAS U SNU

Potpuno ravna?... bez leda?... Ne, to se ne bi moglo reći. U daljini, prema istoku, svjetlucali su pojedini ledeni bregovi, sante i nešto ledenog krša. Ali more je uglavnom bilo slobodno i moglo se po njemu nesmetano krstariti.

Nema nikakve sumnje, da su i Weddellovi brodovi prošli ovakvim prolazom, kad su stigli do 74. širinskog stupnja, a koji je »Jane« prešla još za daljnjih šest stotina milja.

— Za osam dana možda ćemo biti već na vidiku otoka Benneta — spomenuo sam kapetanu.

— Da, ako ostane povoljan vjetar. Ujedno nemojte zaboraviti, da smo obilazeći ledeni pojas, znatno skrenuli s pravca.

— Pa vjetar je povoljan, gospodine kapetane.

— I znat ćemo ga iskoristiti. Želio bih stići najprije do otoka Benneta, gdje se moj brat William najprije iskrcao, i kad smo jednom ondje, znat ćemo, da smo na pravom putu.

— Možda ondje naiđemo na još neke tragove njihova boravka.

Bilo je jasno da se sada moramo poslužiti jedinim vodičem, koji nam je stajao na raspolaganju. Mislim naime na knjigu Edgara Allana Poea, odnosno na izvještaj Arthura Gordona Pyma.

Pošto sam tu knjigu još jednom pažljivo pročitao, došao sam do ovih zaključaka:

Jezgro svega bilo je istinito. »Jane« je otkrila otok Tsalal — u to se nije moglo posumnjati, kao ni u postojanje šestorice preživjelih brodolomaca, barem u vrijeme kad je Patterson pošao na put na santi. To su bile činjenice, izvjesnost, ono u što se nije moglo sumnjati. Pri nekim drugim stvarima trebalo je računati s pripovjedačevom maštom.

Sada sam imao pred sobom Pymov izvještaj i odlučio sam, da ga korak po korak ispitam i pokušam razlučiti istinito od izmišljenog.

Naša se dakle škuna nalazila 19. decembra već južnije nego »Jane« osamnaest dana kasnije, što dokazuje, da nas je poslužilo sve; uglavnom mirno more, povoljan vjetar i raniji nastup lijepog godišnjeg doba.

Prema Pymovu izvještaju plovidba »Jane« bila je otežana između 1. i 4. januara 1828. Jaka bura izložila ih je jakim udarcima leda i prijetila, da će im uništiti kormilo. Tek 5. februara ona je prebrodila posljednju prepreku i stigla na 73° 15' južne širine. Dok je kod njih u to vrijeme bila prosječna temperatura zraka nešto iznad 0° C, kod nas je iznosila oko +10° C. Otklon magnetske igle držao se u istim granicama: pokazivao je 14° 28' prema istoku.

I još posljednja primjedba — da matematički objasnim razliku položaja obiju lađa u to vrijeme. »Jane« je trebala četrnaest dana, vrijeme od 5. do 19. januara, da prevali put od deset stupnjeva do otoka Tsalala, a »Halbrane« se 19. decembra nalazila od njega udaljena svega sedam stupnjeva. Ostane li vjetar povoljan, treba da smo za sedmicu dana na vidiku otoka Tsalala ili barem Benneta.

Plovili smo i dalje pod povoljnim okolnostima. Jedva da smo uopće trebali skretati s pravca, da bismo zaobišli pojedine ledene sante. Ledenih bregova, kojih je na ovoj širini bio vidio Arthur Pym, mi nismo susretali. Nije bilo ni snijega ni susnježice, kao ni znatnijeg snižavanja temperature, koje je svojedobno posadi »Jane« osobito otežavalo posao.

Idućeg jutra, poslije mirno provedene noći, pristupi mi božman, smiješeći se poput čovjeka, koji se ne plaši nikakvih iznenadnih promjena u životu:

— Dobro jutro, gospodine Jeorling! Uostalom, ovdje, u ovim južnim širinama i ne možeš čovjeku zaželjeti dobro veče, kad ih nema, ni dobrih ni loših! No, što mislite o ovom moru, što leži iza ledenog pojasa?

— Mogao bih ga usporediti s velikim jezerima Švedske i Amerike.

— Da... baš je tako... jezerom okruženim ledenjacima umjesto brežuljcima.

— Bolje nismo mogli ni poželjeti, božmanu! Potraje li tako sve do Tsalala...

— A zašto ne do Pola, gospodine Jeorling?

— Do Pola?... Oh, to je ipak malo predaleko, a i tko zna, kako tamo izgleda.

— Znat će se, ako se tamo ode — primijeti božman — to i jest jedini način, da se to uopće ikada dozna!

— Naravno, Hurliguerly, naravno. Ali »Halbrane« nije pošla na put, da otkrije Južni pol. Uspije li kapetanu Lenu Guyju da spasi svoje zemljake s »Jane«, vjerujem da ne će težiti ni za čim više.

— Nadajmo se, gospodine Jeorling. No, kad budemo tri stotine do četiri stotine milja udaljeni od Pola, ne će li možda zaželjeti da vidi i kraj osovine, na kojoj se Zemlja okreće kao pijetao na ražnju?... — šalio se božman.

— A da li je to vrijedno truda?

— I je i nije. Priznajem da mene kao pomorca draška pomisao na to, da se mogu podičiti, da sam dospio dalje nego bilo koji drugi pomorac.

— Da, da, vi mislite, božmanu, da ništa nije učinjeno, ako nije učinjeno do kraja.

— Upravo tako, gospodine Jeorling; i... kad bi pao prijedlog, da se pođe još jednu, dvije stotine milja dalje... ja ... ja ne bih imao ništa protiv!

— Ne vjerujem, da kapetan Len Guy uopće misli na to...

— Pa ne mislim ni ja — uvjeravao me Hurliguerly — čim naš kapetan pronađe svoga brata i ostale brodolomce s »Jane«, požurit će se, da ih što prije dovede u Englesku!

— To je svakako vjerojatno, a i jedino razumno. Osim toga treba računati s tim, da se novonajmljeni mornari s tim sigurno ne bi složili, jer o tome i nije bilo govora, kad su primljeni u službu.

— Imate pravo, gospodine Jeorling. Da ih čovjek nagovori, da sudjeluju u tom pothvatu, trebao bi im za svaki dostignuti stupanj iza otoka Tsalala obećati posebnu nagradu.

— Pitanje je, da li bi i to bilo dovoljno.

— Možda... jer Hearne i ostali s Falklandskih otoka, kojih je uostalom većina na brodu, bili su uvjereni, da se uopće ne ćemo probiti kroz ledenu barijeru; da će čitavo putovanje

ići jedva nešto preko polarnice. Već sada mrmljaju, što smo dospjeli tako daleko. Ukratko, ja ne znam, kakav će biti kraj pjesme, ali mi je jasno, da na tog Hearnea treba pripaziti i da ću se za tu stvar već ja pobrinuti.

U noći — to znači u vrijeme kada je morala biti noć od 19. na 20. decembra — bio sam usnuo čudnovat san. Da, to je mogao biti samo san!... Ipak, moram ga zabilježiti, da se vidi, kakve su sve slike sve više i više zaokupljale moju maštu.

Bio sam pošao spavati oko devet sati i, kako je bilo prilično hladno, dobro sam se bio pokrio. Obično bih inače tako prespavao sve do pet sati ujutro.

Spavao sam dakle tako, kadli me — moglo je biti oko dva sata poslije ponoći — probudi otegnuto tužno uzdisanje. Otvorio sam oči... ili mi se barem tako činilo. Prozori i vrata na mojoj kabini bili su zatvoreni i u kabini je bio potpun mrak. Kako se uzdisanje ponovilo, zaustavio sam dah i prisluhnuo; tada mi se učini da čujem glas, nepoznat glas, kako šapće:

— Pym... Pym... jadni Pym!

Ne varam li se možda. To bi onda netko morao biti u mojoj kabini, koja uostalom i nije bila zaključana.

— Pym! — začu se jasnije — ne, on ne će, on ne smije biti zaboravljen, jadni Pym!

Što je značila ta opomena, i zašto je meni bilo stavljeno na srce, da ne zaboravim Arthura Pyma? Tä on je, vrativši se u Ameriku, umro... kako, to nitko nije znao.

Tada se istom sasvim razbudih uvjeren, da sam po svoj prilici samo usnio neobično živ san i ništa više. Ipak sam ustao s ležaja i pomaknuo kapak na prozoru kabine.

Pogledao sam napolje.

Na stražnjoj palubi nije bilo nikoga... osim Hunta, koji je stajao za krmilom, pogleda uprta u kompas.

Što da činim?... Legao sam, zaspao i spavao do jutra, ma da mi se učinilo, da sam još nekoliko puta čuo izgovoriti Pymovo ime.

Nakon što sam ujutro ustao, tek sam se mutno i nejasno sjećao noćašnjeg događaja, a uskoro se i to sjećanje izvjetrilo.

Sjeverni povjetarac, koji je bio popustio, nije se više dizao i »Halbranu« je prema jugu nosila samo jaka struja. Zbog tog usporavanja plovidbe bili smo svi neobično nestrpljivi.

Mjerenje obavljeno 21. decembra utvrdilo je konačno naš položaj: 82° 50' južne širine i 42° 20' zapadne dužine.

Ako postoji nekakav otok Bennet, tada nije više mogao biti daleko.

Oko šest sati navečer odjeknuo je povik straže:

— Kopno na vidiku!

XV

OTOK BENNET

Pošto je od polarnice prevalila osam stotina milja, »Halbrane« je sada bila nadomak otoka Benneta! Posadi je bio neophodno potreban odmor, jer je posljednjih sati, po posve mirnom moru »Halbrane« morala biti tegljena čamcem. Stoga je iskrcavanje bilo odgođeno za idući dan.

Idućeg dana oko pet sati ujutro bio sam među prvima na palubi.

Posve je jasno, da je Jem West poduzeo sve mjere opreza, koje su izgledale potrebne u ovim sumnjivim predjelima. Na brodu je vladala najstroža pripravnost. Topovi su bili nabijeni, puške i pištolji spremni, da budu pri ruci. Svi smo se dobro sjećali napada stanovnika Tsalala na »Jane«. Naša je škuna bila sada svega šezdeset milja udaljena od poprišta one katastrofe.

Nigdje nije bilo vidjeti čamca, a ni na obali nije bilo urođenika. Otok je izgledao potpuno pust. Uostalom ni kapetan William Guy nije na njemu bio naišao ni na kakve tragove ljudi.

Otok je bio — točno kako ga je bio opisao i Arthur Pym — stjenovita neravna ploha, obujma oko jedne milje, bez ikakve vegetacije.

Naša škuna bila je ukotvljena jednim sidrom milju daleko od obale.

Kapetan Len Guy nije bio ni časka u sumnji, da je upravo to otok Bennet. Rekao mi je:

— Vidite li onaj brežuljak s istočne strane, gospodine Jeorling?

— Vidim.

— Ne naliči li ona hrpa kamenja na velike bale pamuka?

— Točno tako, a tako je opisano i u izvještaju.

— Tamo ćemo se dakle i iskrcati. Tko zna, ne ćemo li tamo naići na neke tragove ljudi s »Jane«, ako im je možda uspjelo da pobjegnu s otoka Tsalala!

Ovdje treba reći nekoliko riječi o raspoloženju ljudi na »Halbrani«.

Nedaleko od nas nalazio se otok, na koji su se prije jedanaest godina bili iskrcali Arthur Pym i Dirk Peters. Kada je »Jane« stigla ovamo, nije to bilo pod tako povoljnim okolnostima, kakve su nas poslužile. Goriva im je bilo potpuno nestalo, a među posadom bili su se pojavili znakovi škorbuta. Na našem brodu, naprotiv, vladalo je zdravlje, i ma da su novi ljudi ponešto među sobom mrmljali, stari su bili puni nade i oduševljenja, što smo tako blizu cilju.

Kakve su bile misli, želje i čežnje kapetana Lena Guyja, lako je pogoditi... otok Bennet kao da je htio progutati očima.

Bio je međutim među nama jedan čovjek, čije su se oči možda još napetije prikovale za otok — mornar Hunt.

Prije ulaska u čamac kapetan Len Guy opomenuo je poručnika na najveću budnost... preporuka jedva potrebna oficiru, kakav je bio Jem West. Naše izviđanje nije smjelo potrajati dulje od pola dana. Ako se ne vratimo do poslijepodneva, trebao je poći za nama u potragu drugi čamac.

— Prije svega pripazite na novajlije! — upozorio je kapetan Jema Westa.

— Budite bez brige, gospodine kapetane. Uostalom, budući da su vam potrebna četiri veslača, izaberite između njih. Time su četiri nemirnjaka manje na brodu.

Čamac je bio spremljen za polazak. Četvorica od novonajmljenih mornara sjedoše za vesla, a kormilo je na vlastiti zahtjev prihvatio Hunt. Kapetan Len Guy, božman i ja, naoružani do zubi, posjedasmo u stražnji dio čamca. Otisnusmo se prema sjevernom dijelu otočića. Zaobišavši njegov istočni izdanak, opazismo malen zaljev, u kojem su se nekoć iskrcali i čamci s »Jane«.

Hunt je skrenuo ravno u zaljev. Upadljivom sigurnošću vodio je čamac kroz hridine. Moglo se povjerovati, da taj čovjek već otprije ovo mjesto točno pozna...

Pristali smo na kraju zaljeva uz kamenitu obalu prekrivenu suhim lišajevima. Pošto smo se iskrcali na stjenovitu obalu, ostavljena su dva čovjeka da paze na čamac. Ostali pođosmo prema unutrašnjosti otoka.

Hunt je šuteći stupao naprijed, te se doista moglo reći, da nas on vodi. To nam je zapravo bilo svejedno, jer je bilo najvažnije da točno pretražimo čitav otok. Tlo po kojem smo hodali, bilo je potpuno suho i neplodno. Neprikladno za bilo kakvu kulturu, brodolomcima ne bi moglo pružiti nikakve hrane.

Prilikom silaska s brežuljka Hunt je opet stao na čelo naše male grupe, upravo kao da je bilo unaprijed dogovoreno, da nas on vodi. Slijedili smo ga dakle prema južnom izdanku otoka, kamo se bio uputio. Došavši na njegov kraj, Hunt se stao ogledati naokolo, zatim se sagnuo i pokazao među kamenim blokovima na komad istrunula drveta.

— Ah, sjećam se! — povikao sam. — Arthur Pym spominje taj komad drveta, za koji su držali, da je bio dio pramca neke lađe.

— Dio pramca s rezbarijama, za koji je moj brat držao da prikazuje kornjaču — nadopuni me kapetan.

— Tako je — nastavio sam — a Arthur Pym se s tim mišljenjem nije složio. Kako se taj komad drveta još uvijek nalazi ovdje, moralo bi se zaključiti, da otada nitko više nije stupio na otok. Mislim stoga, da je svako daljnje traganje samo uzaludno traćenje vremena. Tek će nam otok Tsalal dati objašnjenje.

— Da... da... otok Tsalal — složio se kapetan.

Vratismo se prema zaljevu idući obalom. Hunt je šuteći stupao dalje, pogleda uprta u zemlju. Pošto smo obišli čitav otok, nije nam preostalo ništa drugo, nego vratiti se na brod i što je moguće prije zaploviti prema Tsalalu.

Uputismo se ponovo prema istočnoj obali, s Huntom još uvijek desetak koračaja ispred nas. Odjednom on iznenada zastade i pozva nas, da mu brzo priđemo.

Ma da Hunt prilikom pređašnjeg nalaza drveta nije bio nimalo začuđen, njegovo se držanje potpuno izmijenilo, kad je kleknuo kraj jedne istrunule grede, što je ležala na obalnom pijesku. Gladio je i opipavao drvo, kao da želi nešto pronaći na njegovoj površini. Pet do šest stopa dugačka i oko

šest palaca debela hrastova trenica morala je potjecati od nekog prilično velikog broda, zapremnine možda i od nekoliko stotina tona. Prvobitno crna boja bila je većim dijelom nestala. Točno promatrana, izgledala je, kao da potječe s izrezbarenog krmenog dijela broda, s tako zvane fare.

Takvo je barem mišljenje iskazivao božman.

— Da, da — potvrdio je kapetan — nekad je bila dio krmenog ukrasa.

Hunt, koji je još uvijek klečao, podiže glavu i kimne potvrdno.

— Ova greda, — umiješah se ja — mogla je dospjeti na otok Bennet samo poslije nekog brodoloma. Ovamo ju je nanijela struja.

— Ako je tomu tako, onda!... trgnuo se kapetan.

Jedna te ista misao obuzela nas je obojicu.

Kakvo li nas je tek zaokupilo zaprepaštenje i uzbuđenje, kad nam je Hunt na gredi pokazao niz slova, što su bila u nju urezana i mogla se osjetiti samo pod prstima.

Posve jasno dala su se razabrati slova raspoređena u dva reda

AN
LI E POL

»Jane« iz Liverpoola! Škuna kapetana Williama Guyja! Što je bio razlog, da su neka slova natpisa izbrisana?... Iz preostalih ipak se razabiralo njeno ime i matična luka: »Jane« iz Liverpoola!

Kapetan Len Guy prihvatio je gredu obim rukama i pritisnuo je na prsa...

Čekali smo bez riječi, da se kapetan smiri.

U Huntovim očima, njegovim blistavim sokolovim očima, nisam nikada prije vidio takav plameni žar kao ovog trenutka, kada se zagledao u južni horizont.

Kapetan Len Guy se uspravio.

Šuteći kao uvijek Hunt je gredu prebacio preko ramena i mi nastavismo put.

Oko pola tri stigli smo na brod.

Polazak je bio određen tek za drugi dan ujutro. Počeo je duhati laki povjetarac i bilo je nade, da ćemo do posljednjeg cilja svoga puta stići bez većeg zakašnjenja.

Oko pola sedam 23. decembra »Halbrane« je napustila sidrište kod otoka Benneta i krenula put juga.

Povjetarac, koji nas je nosio, bio je vrlo slab i jedra su vrlo često visjela prazna. Srećom smo utvrdili, da nas postojana morska struja nosi stalno na jug.

Sjedeći na stražnjoj palubi i čitajući knjigu Edgara Poea, opazio sam kako me Hunt, kadgod bi ga posao doveo u moju blizinu, pozorno i uporno motri.

Bio sam baš pri kraju 17. poglavlja, gdje Arthur Pym počinje osjećati svoju odgovornost »za tužne i krvave događaje, koji su bili posljedica njegova utjecaja«. On je bio taj koji je kapetana Williama Guyja uspio nagovoriti »da iskoristi tako zamamnu priliku, mogućnost rješenja velikog problema u pogledu postojanja antarktičkog kopna«. Pa ma da se smatra odgovornim, ipak je sretan, što je bio »pokretač jednog od najvažnijih otkrića, što su ikada zanimala nauku«.

Napredovali smo vrlo sporo, a povjetarac nije pokazivao namjeru da ojača. Bilo je već pet sati poslije podne, kada su se na obzorju počeli gubiti obrisi otoka Benneta.

Oko šest sati sunce je zaklonio oblak, a vjetra je gotovo potpuno nestalo. Svi smo bili u najvećoj mjeri nestrpljivi. Što onda ako ovo stanje potraje dulje vremena, ili ako čak i vjetar promijeni smjer? More je bilo otvoreno i ako udari protivan vjetar, bila bi to voda na mlin Hearnea i njegovih drugova. Oko ponoći vjetar je ipak malo ojačao, tako da smo prevalili nekih dvanaest milja.

Idućeg dana 4. decembra mjerenje je pokazalo naš položaj: 83° 2′ južne širine i 43° 5′ zapadne dužine. »Halbrane« se nalazila još svega dvadesetak milja od navodnog položaja otoka Tsalal.

Nažalost, oko podne vjetra je opet nestalo. Ipak, zahvaljujući struji, navečer u šest sati četrdeset i pet minuta javljeno je, da je otok Tsalal na vidiku.

Tek što je sidro zahvatilo dno, bila je na brodu određena najstroža pripravnost. »Halbrane« se nije trebala plašiti iznenađenja. Na brodu je bilo i suviše budnih očiju, a osobito su to bile Huntove, koje se nisu skidale s južnog horizonta.

XVI

OTOK TSALAL

Noć je prošla bez smetnje. Nikakav čamac nije se otisnuo s otoka Tsalala. Na obali nije bilo nijednog urođenika. Po tome se moglo zaključiti, da se stanovništvo zadržava više u unutrašnjosti otoka. Iz izvještaja bilo nam je poznato, da je glavno naselje otoka bilo udaljeno od obale tri do četiri sata dobrog hoda.

Izgleda da »Halbranin« dolazak nitko nije primijetio, a to je konačno bila povoljna okolnost.

Sidro smo bacili tri milje od obale na dubini od deset hvati.

Oko šest sati ujutro primakli smo se na pola milje od nekog koraljnog spruda, koji je bio mnogo nalik na otoke Tihog oceana. Odatle se pružao dobar vidik na cio otok. Slika, što ju je pružao otok, bila je nekoliko milja dugačka, stjenovita i teško pristupačna obala, duge zelene ravnice, omeđene nizom prilično visokih brežuljaka. Uz obalu i u zaljevima nije se vidio nijedan čamac, a preko pećina nije se mogao vidjeti nikakav dim, po čemu je izgledalo, da na ovoj strani otoka nema ni žive duše.

Što li se tu zbilo prije jedanaest godina? Možda onaj urođenički poglavica Too-Wit uopće više ne živi? No, gdje je ono razmjerno brojno stanovništvo... gdje je William Guy... gdje su ostali preživjeli s engleske škune?...

— Veliki čamac u more! — zapovjedi kapetan Len Guy nestrpljivo.

Zapovijed je bila smjesta izvršena i kapetan se obrati poručniku riječima:

— Jem, odredite osam ljudi s Martinom Holtom u čamac. Hunt neka preuzme kormilo. Vi ćete ostati ovdje i budno paziti kako na kopno, tako i na more.

— Budite bez brige, kapetane!

— Mi ćemo otići na obalu i pokušati prodrijeti do sela Klock-Klocka. Ako se pojavi kakva opasnost s morske strane, ispalit ćete tri topovska metka . . .

— U redu, tri pucnja u razmacima od jedne minute — odvrati poručnik.

— Ne vratimo li se do večeri, pošaljite nam ususret drugi čamac i deset dobro naoružanih ljudi pod vodstvom božmana. Neka se zaustave nešto podalje od obale i neka nas tamo čekaju . . . Je li sve jasno?

— Potpuno.

— Vi, Jem, ne napuštajte brod ni u kojem slučaju!

— Razumijem.

— Ukoliko se ne vratimo i ako nas ne biste pronašli, vi ćete preuzeti zapovjedništvo nad lađom i vratiti se na Falklandsko otočje.

— Razumijem.

U posljednji čas, prije nego je čamac imao krenuti, stupio sam pred kapetana:

— Ne biste li dopustili i meni da vas pratim, gospodine kapetane?

— Ako vas to veseli, vrlo rado, gospodine Jeorling.

Dvadeset minuta plovio je naš čamac duž spruda. Čim je Hunt ugledao prolaz, okrenuo je čamac prema njemu.

Dva mornara ostadoše u čamcu, a mi se uspnemo na strmu obalu kroz neki mali klanac. S Huntom na čelu naša se mala četa uputila u unutrašnjost otoka.

Putem smo kapetan Len Guy i ja izmijenili nekoliko primjetaba o tom tlu, koje se, po riječima Arthura Pyma, »bitno razlikuje od svih zemalja, što su civilizirani ljudi dosad posjećivali«.

U to smo se uskoro mogli i sami uvjeriti. Svakako je zemlja posvuda bila crna, kao da se sastoji od lave pretvorene u prah, a nigdje nismo ugledali »ništa bijela«.

Odjednom se Hunt zaustavi i stade se okretno poput guštera penjati uz neku strmu liticu. Stigavši na njen vrh,

odakle je imao vidik od nekoliko milja, počeo se na sve strane ogledati.

Izgledao je kao čovjek »koji se ovdje više ne snalazi«.

— Šta li ga je to spopalo? — pitao me kapetan, pozorno motreći Hunta.

— Što smjera, ne znam ni ja, kapetane, — odvratio sam — ali ste valjda i sami zapazili, da su vladanje i postupci tog čovjeka posve čudni i neobjašnjivi. Čovjek bi gotovo povjerovao, da je . . .

— No što? . . . da je? — sa zanimanjem će kapetan.

Ne dovršivši započetu rečenicu uzviknuo sam:

— Jeste li sigurni, kapetane, da pri jučerašnjem mjerenju našeg položaja nije počinjena nikakva pogreška?

— Potpuno siguran!

— Dakle, ne može biti nikakve sumnje, da je ovo doista otok Tsalal?

— Ne, gospodine Jeorling, ukoliko, naravno, otok Tsalal ima onaj položaj, kako ga je označio Arthur Pym.

U to se međutim nije moglo sumnjati. Ako se pak Arthur Pym nije bio prevario u stupnjevima i minutama položaja otoka, nije nam ipak bilo jasno, što da mislimo o istinitosti njegova opisa predjela, kojim smo sada išli pod Huntovim vodstvom. Pym je govorio o čudnovatom drveću, nepoznatom u drugim dijelovima Zemlje, o neobičnim potocima s neprozirnom tekućinom, o stijenama osebujnih slojeva i sastava.

Od svega toga ovdje nije bilo ničesa, ili, više nije bilo ničesa. Nijednog drveta, nijednog grma, nijednog stručka nije bilo na ovom pustom zemljištu. Pošumljenim brežuljcima, među kojima je negdje trebalo da se nalazi i selo Klock-Klock, nije bilo ni traga. Nismo naišli ni na jednu kapljicu bilo obične bilo kakve druge vode. Posvuda samo jeziva, neugodna, potpuna pustoš.

Hunt je međutim bez oklijevanja nastavio put. Izgledalo je, kao da ga vodi neki unutarnji prirodni instinkt. Ne znam zašto, ali svi smo ga, kao po dogovoru, slijedili.

Pym je bio opisao i mnoge vrste životinja. Mi nismo vidjeli ni jedan jedini primjerak. Posvuda samo šutljiva i jednolična pustoš. Kako na obali tako i u unutrašnjosti otoka.

Zar je onda postojala bilo kakva mogućnost, da u ovoj pustoši nađemo Williama Guyja i ostale brodolomce s »Jane«?

Pogledao sam kapetana Lena Guyja. Blijedo lice i smrknuto lice odavali su dovoljno jasno, da je i on počeo gubiti svaku nadu.

Stigosmo i do doline, gdje je prije ležalo selo Klock-Klock. I ovdje kao i posvuda... pustoš.

Odjednom mi sve postade jasno. Bilo je to kao neko otkrivenje. Shvatio sam, što se desilo na otoku. Znao sam, gdje treba tražiti razloga svemu tome.

— Potres! To je morao biti potres! — povikao sam. — Bila su dovoljna dva, tri strahovita udarca, koji su tako užasni u predjelima, gdje more nalazi puta, da prodre u podzemni vulkan. Takvi potresi brišu sve sa površine zemlje! —

— Potres da je opustošio otok Tsalal? — mrmljao je kapetan.

— Da, kapetane, i vjerojatno uništio sve, što je nekoć na tom mjestu bio vidio Arthur Pym.

Hunt, koji nam se bio približio i čuo naš razgovor, klimnuo je svojom ogromnom glavom u znak, da dijeli moje mišljenje.

— Ako je došlo do vulkanske erupcije — primijeti Martin Holt — morali bismo vidjeti skrućene potoke lave.

— Ja ne tvrdim, da je moralo doći do vanjske erupcije — odvratio sam — nego samo to, da je uslijed potresa došlo do snažnog pomicanja tla, koje je sve ispreturalo i uništilo.

Pobliže ispitivanje vjerojatno bi potvrdilo moje mišljenje.

Tada sam se prisjetio, da je prema Pymovim podacima otok Tsalal pripadao otočnoj skupini, što se protezala prema zapadu. Ako tamo nije bilo potresa, postojala je mogućnost, da se stanovništvo Tsalala preselilo na neki od susjednih otoka. Trebalo bi stoga pretražiti čitav arhipelag u potrazi za preživjelima s »Jane«.

Saopćio sam to mišljenje kapetanu.

— Da — uzdahnuo je on i oči mu se napunile suzama. — Da, to je moguće; ali čime su mogli pobjeći?... Zar nije mnogo vjerojatnije, da su svi izginuli?

Hunt nas je znakovima stao dozivati da mu pridemo. Bio je za puškomet prodro u dolinu.

Kakva se slika ukazala našim pogledima!

Ležala je tu hrpa ljudskih kostiju, izblijedjelih kostiju goljenica, kralježnica, rebara i lubanja...

Ta nas je strašna slika ispunila grozom.

Zar je tu ležalo ono, što je preostalo od nekoliko tisuća stanovnika Tsalala? No, ako su od potresa stradali svi stanovnici otoka, kako je moguće, da su njihovi kosturi ostali na površini, a da ih nije zemlja progutala. Zar je bilo vjerojatno da su baš svi ovi muškarci i žene, starci i djeca bili tako iznenađeni potresom, da se nisu mogli spasiti čamcima?...

— Brate moj... jadni brate moj! — zajecao je kapetan, kleknuvši na tlo.

Međutim, pri zrelijem razmišljanju bilo je tu mnogo štošta nejasno. Kako se ova katastrofa mogla dovesti u sklad s Pattersonovim bilješkama?... Tamo on izričito tvrdi, da je svoje drugove prije sedam mjeseci bio ostavio na otoku Tsalalu. Znači dakle, da ovi ljudi nisu mogli nastradati prilikom potresa, koji se morao dogoditi, prema stanju ovih kostiju, mnogo godina ranije, ali ipak poslije odlaska Arthura Pyma i Dirka Petersa, jer Pymov izvještaj o tome ništa ne spominje. Svakako među ovim kostima nije bilo kostura ljudi s »Jane«. Pa ipak... gdje se onda nalaze ti ljudi?

Kako se dolina Klok-Klocka protezala još dalje u unutrašnjost, odlučili smo da se vratimo na obalu.

Jedva da smo prevalili pola milje, kad li se Hunt ponovo zaustavio pred nekoliko već u prah pretvorenih kostiju, koje, kako je izgledalo, nisu potjecale od ljudskog stvorenja.

Jesu li to možda bili ostaci jedne od onih čudnovatih životinja, što ih je bio opisao Arthur Pym, a od kojih nisu ugledali ni jedne jedine.

Krik ili bolje neka vrsta divljeg mumljanja začu se iz Huntovih ustiju. Njegova ručetina, koju je ispružio prema nama, držala je neki metalni predmet.

Da... bakrenu ogrlicu, oksidacijom napola izgriženu pasju ogrlicu, na kojoj se još moglo pročitati nekoliko urezanih riječi.

Tigar — Arthur Pym —

Tigar! Bijeli pas, koji je svome gospodaru spasio život, kad je ono bio sakriven u utrobi »Grampusa«! Tigar, koji je pokazivao znakove bjesnoće! Tigar, koji je Arthuru Pymu, Dirku Petersu i Augustu Barnardu bio pomogao, da svladaju pobunjenike na brodu!...

Vjerna životinja nije dakle bila nastradala prilikom propasti »Grampusa«. Znači da je »Jane« prilikom spasavanja Arthura Pyma i Dirka Petersa spasila i pseto. Pa ipak, izvještaj o tome ništa ne spominje; da od prepada na lađi, nema o psu više ni riječi.

U meni se sukobljavalo mnoštvo proturječnosti. Nikako nisam mogao dovesti u sklad činjenice. Jedno je bilo izvan svake sumnje. Tigar je zajedno s Arthurom Pymom i Dirkom Petersom prilikom brodoloma bio izbjegao smrti, slijedio ih na otok Tsalal, a ni prilikom rušenja brijega kod Klock-Klocka nije bio zaglavio. Isto je tako bilo sigurno, da je uginuo tek uslijed katastrofe, koja je bila uništila i jedan dio tsalalskog stanovništva.

William Guy i njegovih pet mornara nisu se ipak nikako mogli nalaziti među nastradalima uslijed katastrofe, kojih su kosturi pokrivali mnoga mjesta na otoku. Prije sedam mjeseci, prilikom Patersonova odlaska, svi su se još nalazili na Tsalalu, a katastrofa se morala dogoditi više godina unazad, kako se to po stanju kostura moglo sa sigurnošću zaključiti.

Tri sata kasnije bili smo na palubi »Halbrane«.

Kapetan Len Guy zatvorio se u svoju kabinu i nije došao ni na večeru.

Idućeg dana nešto me tjeralo, da još jednom odem na otok i pretražim ga s kraja na kraj, pa sam zamolio poručnika, da me dade prevesti na obalu.

Nakon što je dobio dopuštenje kapetana, koji je odbio da pođe, Jem West mi je stavio na raspolaganje jedan čamac.

Pošli smo preko Hunt, božman, Martin Holt i ja. Iskrcavši se na istom mjestu gdje i jučer, pošli smo za Huntom prema Klock-Klocku.

Stigavši tamo, nastavili smo put prema onom mjestu, gdje su se Arthur Pym, Dirk Peters i mornar Allen odvojili od ostalih i ušli u jednu pukotinu brijega. Svega je toga nestalo. Nije bilo ni bregova ni klanca ni sveg ostalog, što na tom mjestu spominje Arthur Pym. Sve je to bilo sravnjeno sa zemljom.

Nije nam preostalo ništa drugo, nego da se istočnom obalom vratimo do čamca.

Posljednji smo se put zadržali još na mjestu, gdje su se Arthur Pym i Dirk Peters bili dočepali čamca, koji ih je odveo još dalje na jug sve do onog bijelog diva na horizontu...

Prekrstivši ruke na prsima, Hunt se grozničavo zagledao u pučinu.

— Dakle Hunte? — obratio sam mu se.

Nije se ni maknuo, kao da me nije čuo.

— Dakle Hunte, što da počnemo sada? — upitao sam ga, stavivši mu ruku na rame.

Sav se stresao i dobacio mi pogled, koji mi je dopro do srca.

— Naprijed, Hunte — poviče Hurliguerly — ne ćeš valjda ovdje pustiti korijenje. Zar ne vidiš da nas »Halbrane« čeka? Naprijed! Sutra polazimo. Ovdje nemamo više što da tražimo!

Čamac nas je prebacio na brod.

Kapetan se nije pojavljivao iz svoje kabine.

Jem West, koji još nije primio zapovijed, da digne sidro, šetao je amo tamo stražnjom palubom.

Sjeo sam podno glavnog jarbola i promatrao otvoreno more.

U tom trenutku izađe Len Guy iz svoje kabine. Bio je blijed i izmučena izraza lica.

— Gospodine Jeorling — obratio mi se — svijestan sam, da sam poduzeo sve, što je bilo u mojoj moći. Mogu li još uvijek u pogledu na mog brata Williama i njegove drugove gajiti ikakve nade? ... Ne ... moramo se vratiti prije nego nas iznenadi zima ...

Okrenuo se prema otoku Tsalalu i pogledao ga posljednji put.

— Sutra, Jeme — rekao je poručniku — sutra zorom krećemo.

Tada se odjednom začuše dubokim glasom izrečene riječi:

— A Pym ... jadni Pym? ...

Smjesta sam prepoznao glas.

Bio je to isti onaj glas, što sam ga nedavno bio začuo u snu!

DRUGI DIO

I

A PYM...?

Namjera kapetana Lena Guyja, da već sutra napustimo otok Tsalal i opet zaplovimo prema sjeveru, naša bezuspješna potraga za brodolomcima s engleske škune i odustajanje od daljnjeg traganja po ostalim dijelovima Antarktika... sve me je to vrlo uznemirilo.

Zar će »Halbrane« doista prepustiti krutoj sudbini onu šestoricu ljudi, koji su se, prema Pattersonovim zabilješkama, još prije nekoliko mjeseca nalazili u ovom kraju?

Zar ne bi bila naša dužnost, da ispunimo zahtjev čovječnosti, pa da učinimo sve, što je moguće, da pronađemo kopno ili otok, kuda su se sklonili preživjeli s »Jane«, kad su morali napustiti otok Tsalal?

Tâ, bio je tek konac prosinca; nalazili smo se dakle tek na početku povoljnog godišnjeg doba, pa smo mogli još puna dva mjeseca krstariti po južnom polarnom moru, prije negoli nastupi nepovoljno doba godine, i navrijeme se vratiti i prijeći polarnicu.

Usprkos tome »Halbrane« se već spremala da ponovo zaplovi prema sjeveru!

Bilo je, eto, dosta povoljnih okolnosti za nastavak traganja, premda ih je, moram priznati, bilo i nepovoljnih.

Dosada nije »Halbrane« plovila samo onako na sreću. Slijedeći smjer, što ga je bio označio Arthur Pym, plovila je prema točno određenom cilju, prema otoku Tsalalu, gdje bismo imali pronaći kapetana Williama Guyja i petoricu mornara, koji su se, izbjegnuvši zasjedu, vjerojatno bili ovdje sklonili.

Nismo ih međutim pronašli, a isto tako ni bilo koga od urođeničkog stanovništva, koje je uslijed neobjašnjive katastrofe potpuno iščezlo s otoka.

Postojale su svakako dvije mogućnosti:

Ili su ljudi s »Jane«, kao i urođeničko pučanstvo pri spomenutoj katastrofi izgubili živote — u tom slučaju »Halbrane« treba da se bez oklijevanja vrati.

Ili su pak još na životu — u tom slučaju ne bismo ih smjeli napustiti, već smo dužni da nastavimo potragu.

U prvom redu trebalo bi da pretražimo redom sve otoke, koji se, prema spomenutom izvještaju, nalaze nešto prema zapadu. Ali ako i ta grupa otoka više ne postoji, zar ne postoji mogućnost, da su bjegunci s otoka Tsalala ipak našli spas u kojem drugom kraju ogromnog područja Antarktika?

Zar da su nestale sve one grupe otoka, na koje je naišao čamac Arthura Pyma i njegova suputnika mješanca?

Ovdje ponovo primjećujem, kako kraj izvještaja sadrži samo neke čudnovate, nevjerojatne, zbrkane navode, koji su se mogli temeljiti jedino na bulažnjenju nekog polubolesnog mozga.

Ah, od kolike bi nam koristi sada bio Dirk Peters, da je kapetanu Lenu Guyju onda bilo uspjelo da ga pronađe u Illinoisu, te da ga nagovori, da se ukrca s nama na »Halbrane«.

Ipak, da se vratim na glavno pitanje. Ako zaključimo, da nastavimo traganjem, tko nas može posavjetovati, kojim pravcem da isplovimo u ovom tajanstvenom području?

Tome treba pribrojiti još jednu teškoću: hoće li momčad »Halbrane« pristati, da se izloži opasnosti ovakvog putovanja u nepoznato — dalje prema Polu — kada možda naiđemo još na neku neprolaznu ledenu stijenu?

Za nekoliko nedjelja nastupit će antarktička zima, praćena mećavom i strašnom studeni. Sada još otvoreno more, zaledit će se i postati neprohodno. Zar se i u najhrabrijima ne bi porodio strah, da će, opkoljeni debelim ledom, sedam do osam mjeseci morati čekati na mogućnost, da dalje krenu?

Imaju li starješine pravo, da stavljaju na kocku živote momčadi, nadajući se, posve neizvjesno, da će pronaći i spasiti preživjele s »Jane«.

Kapetan Len Guy vjerojatno je o svem tome još od jučer razmišljao. Slomljena srca i bez ikakve nade, da će pronaći svog brata i njegove drugove, zapovjedio je glasom, koji je podrhtavao od uzbuđenja:

— Sutra zorom krećemo!

Moram priznati, da me je razočarao ovako tužan svršetak našeg putovanja. Kad sam bio već toliko srastao sa sudbinom i ciljem »Halbrane«, želio sam, da se traganje nastavi, dok se god za to pruža mogućnost u ovom neobičnom kutku svijeta.

Koliko li bi pomoraca na našem mjestu odlučilo, da ovom prilikom riješi problem Južnog pola! »Halbrane« je prodrla dalje prema jugu, nego je to uspjelo i brodu samog Weddella, jer otok Tsalal nije ni čitavih sedam stupnjeva udaljen od one točke, gdje se ukrštavaju Zemljini meridijani...

Međutim, nitko od naših nije ni pomišljao na Južni pol — ta nije se »Halbrane« izvrgla opasnostima Antarktika radi otkrića Južnog pola!

Uzmimo, da bi kapetan Len Guy za nastavak traganja dobio pristanak božmana, Jem Westa i naše stare momčadi; pitanje je, da li bi za to mogao predobiti onu dvadesetoricu momaka, što smo ih unajmili na Falklandskom otočju, a kod kojih je Hearne neprekidno raspirivao nezadovoljstvo. Ne, na te se ljude kapetan nije mogao osloniti, a oni su bili u većini.

Smatrali smo dakle dovršenim naše krstarenje i pretragu — pa tko će da opiše naše iznenađenje kad začusmo riječi:

— A Pym?... Jadni Pym?...

Obazrijeh se. Bio je to Hunt, koji ih je izgovorio.

Čudnovati ovaj čovjek, stojeći nepomično na palubi, buljio je prema horizontu.

Na škuni se rijetko čuo Huntov glas — to su bile valjda prve riječi, što ih je od časa svog ukrcanja izgovorio u prisustvu sviju. Zato se momčad znatiželjno natisnula oko njega. Pričinilo mi se, kao da iz njega govori neko nenadano nadahnuće.

Jem West jednim migom naredi ljudima, da se povuku prema kaštelu. Ostadoše samo poručnik, božman, naš majstor za jedra Martin Holt i tesar Hardie, koji su se smatrali ovlaštenima, da ostanu uz nas.

— Što si to rekao? — upita kapetan, približivši se Huntu.

— Rekao sam: A Pym?... Jadni Pym?

— Što misliš time postići, kad nas podsjećaš na ime čovjeka, čiji su pogubni savjeti doveli moga brata do ovog otoka, gdje je razorena »Jane«, a veći dio njene posade uništen? Nikoga od njih nismo pronašli, a još su prije sedam mjeseci bili ovdje?

Hunt je šutio.

— Govori... smjesta...! — podviknu kapetan Len Guy, koji se bio toliko uzbudio, te nije mogao sačuvati svoj uobičajeni mir.

— Da... — reče Hunt — ne mogu pravo da kažem... kako da rečem... razumijete li... Govorio sam o Pymu, o jadnome Pymu... zar ne?

— Naravno — reče poručnik odsječeno — pa što imaš da nam kažeš o Arthuru Pymu?

— Ja sam samo mislio... da ga ne bismo smjeli napustiti.

— Ne bismo smjeli napustiti? — uzviknuo sam ja začuđeno.

— Ne... nikada!... objasni Hunt. Zamislite samo... to bi bilo strašno... strašno... Moramo ga potražiti.

— Njega potražiti? — ponovi kapetan Len Guy.

— Molim vas, da me razumijete... to je bio razlog, zašto sam se ukrcao na »Halbrane«... da... njega potražiti... jadnog Pyma... naći ga.

— Pa gdje bi on mogao biti — upitao sam — ako ne na dnu rake, na groblju svog rodnog grada?

— Ne... on je ovdje sâm... ostao je ovdje posve sâm... — odvrati Hunt pokazujući rukom prema jugu — a odonda se sunce već jedanaest puta pojavilo nad horizontom.

— Pa zar ti ne znaš, da je Arthur Pym mrtav? — reče kapetan Len Guy.

— Mrtav! — odvrati Hunt, popravivši tu riječ značajnom kretnjom. Ne... slušajte me... meni je dobro poznato... razumijte me pravo... on nije mrtav!

— Ali Hunte! — umiješah se ja u razgovor — ta zar se ne sjećate... u zadnjem poglavlju »Pustolovina Arthura Pyma« obavještava nas Edgar Poe, da je Pym iznenadno tužno završio život!

Američki pjesnik ne spominje doduše ništa o tome, na koji je način završio ovaj neobični život, i moram naglasiti,

da je to oduvijek pobuđivalo u meni izvjesne sumnje. Zar će tajna te smrti biti konačno ipak objašnjena, jer se Arthur Pym — ako je bilo vjerovati Huntu — uopće nije bio vratio iz polarnog područja?

— Izjasni se točno, Hunte! — zapovjedi kapetan Len Guy, koji je dijelio moje mišljenje. — Razmisli dobro... nemoj se žuriti... kaži nam jasno ono, što želiš da nam kažeš!

I dok je Hunt povlačio ruku preko čela, kao da nastoji sabrati raštrkane misli, obratih se ja kapetanu Lenu Guyju:

— Nešto se neobična krije u nenadanom nastupu ovog čovjeka, i ako nije šenuo umom...

Na ove moje riječi božman kimnu glavom, jer po njegovu mišljenju Hunt nije bio pri zdravoj pameti.

— Ne... nisam lud... — poviče Hunt... — luđaci su tamo dolje u preriji... njih se štedi, ali im se ne vjeruje!... Meni... ta meni se mora vjerovati... Ne! Pym nije mrtav!

— Ali Edgar Poe to tvrdi — spomenuo sam.

— Da, da... znam ja to... Edgar Poe... iz Baltimorea... Ali on... on siromašnog Pyma nije nikad ni vidio... nikad!

— Kako uzviknu kapetan Len Guy — zar se ta dvojica ljudi nisu poznavali?

— Ne!

— Pa zar nije Arthur Pym svoje doživljaje sâm ispričao Edgaru Poeu?

— Ne, kapetane, zaista ne! — tvrdio je Hunt. Onaj... onaj tamo u Baltimoreu... nije ništa drugo vidio osim zapisaka, koje je Pym počeo bilježiti onoga dana, kad se bio sakrio na brodu »Grampusu« i nastavljao ih do zadnjega... razumijete li... do posljednjeg časa!

Hunt je očito smatrao, da ga nismo dobro razumjeli, pa je neprekidno ponavljao svoje tvrdnje. Moram priznati, da su mi se činile prihvatljivima. Prema Huntovu tvrđenju, nije dakle Arthur Pym nikada bio ni u kakvoj ličnoj vezi s Edgarom Poeom? To bi značilo, da američki pjesnik Poe nije imao na raspolaganju nikakve druge podatke do onih kratkih bilježaka, što ih je Pym bilježio svakog dana za vrijeme cijeloga svog neobičnog putovanja!

— Pa tko je onda Poeu dao one zabilješke? — upita kapetan Len Guy, zgrabivši Hunta za ruku.

— Dao mu ih je Pymov pratilac... koji je Pyma volio kao rođenog sina... siromašnog Pyma, onaj mješanac Dirk Peters, koji se jedini odavle vratio.

— Mješanac Dirk Peters? — uzviknuo sam začuđeno.

— Da.

— Sam?

— Posve sam!

— Onda bi Arthur Pym morao da bude još...?

— Ondje! — odgovori sada Hunt snažnim glasom, nagnuvši se prema jugu i bulјeći neprekidno u tom pravcu.

Martin Holt gurnu Hurliguerlyja laktom, te se činilo, da njih obojica Hunta sažaljavaju. Jem West ga je samo promatrao, ne odavajući svoje osjećaje. Činilo se, da ni kapetan Len Guy ne vjeruje, da bismo mogli od ovog jadnika dobiti bilo kakvih korisnih obavještenja. Očevidno je naime bilo, da se njegovo duševno stanje u posljednje vrijeme bilo nekako poremetilo.

Pa ipak se meni činilo, kad sam Hunta ispitivao, da iz njegovih očiju izbija neki izraz istine.

Bio sam stoga odlučio, da ga navedem, da se pobliže izjasni. Pri tom ispitivanju nije se nikad zapletao, ni upadao u protivurječje.

— Je li, dragi prijatelju — počeo sam. — Arthur Pym je na brodu »Jane« zajedno s mješancem Dirkom Petersom stigao na otok Tsalal?

— Da, naravno.

— Zatim, za vrijeme posjeta kapetana Williama Guyja selu Klock-Klock odvojili su se Arthur Pym i mješanac od svojih drugova, a s njima i jedan od mornara?

— Da — odgovori Hunt — mornar Allen, koji je odmah zatim zaglavio zasipan gomilom kamenja.

— Njih su dvojica tada s vrha brežuljka promatrala napadaj urođenika i uništenje škune?

— Tako je.

— Malo iza toga obojica su napustili otok domogavši se jednog od urođeničkih čamaca?

— Da.

— Napokon, nakon dvadeset dana, kad su stigli do maglenog zastora, survali su se obojica u bezdan katarakta?

Ovaj put nije Hunt potvrdno odgovorio... oklijevao je... mrmljao je neke nerazumljive riječi. Kao da je nastojao, da opet raspiri oganj svoga izgubljenog sjećanja. Konačno mi pogleda u oči i zaniječe glavom.

— Ne... ne obojica — reče. — Znate... Dirk Peters mi nije nikada kazao...

— Dirk Peters? — upita kapetan Len Guy živahno. — Zar si ti poznavao Dirka Petersa?

— Dakako.

— Pa gdje?

— U Vandaliji... u državi Illinois.

— I od njega si saznao sve, što znaš o onom putovanju?

— Od njega lično.

— I on se sam vratio u domovinu... sam... odanle... odanle, gdje je bio ostavio Arthura Pyma?

— Ma, govorite čovječe... izjasnite se potpuno! — uzviknuo sam.

U meni je sve kipjelo od nestrpljivosti. Eto! Hunt je dakle doista poznavao Dirka Petersa, od kojega je saznao i takve stvari, o kojima nitko živ ne bi mogao ništa ni naslutiti!... On je jedini znao, kako je svršila ona doista čudesna pustolovina?

Isprekidanim, ali ipak razumljivim rečenicama Hunt je nastavio pričanje:

— Da... tu dolje... jedan magleni zid... jedan zastor... rekao mi je mješanac... razumijete li... Obojica, Arthur Pym i on, nalazili su se u čamcu iz Tsalala. Tada... na njih naiđe... neko ledeno brdo, ledena masa... Prilikom sudara Dirk Peters je pao u more, ali mu je uspjelo da se prihvati za led i uzvere se na onu ledenu grdosiju... i... razumijete li... odatle je gledao, kako je struja nosila čamac s Pymom sve dalje i dalje... predaleko. Uzalud je Pym pokušavao, da se opet približi svom drugu... To mu nije uspjelo... čamac ga je, nošen strujom, sve više udaljavao od Dirka Petersa... sve dalje... onamo... i Pym, jadni dragi Pym... otjeran je vrlo daleko. On... on je bio onaj, koji se nije kući vratio, nego je još uvijek ovdje... ovdje vani skapava!

Doista, kad bi ovaj čovjek bio glavom Dirk Peters, ne bi nam mogao ispripovijedati s više snage, uzbuđenja i sućuti sve to o »jadnom dragom Pymu«!

Na svaki način postojala je sada jedna činjenica — zašto da u nju sumnjamo? — naime, da su Arthur Pym i Dirk Peters onim maglenim zidom bili jedan od drugoga rastavljeni.

Prema tome struja je odnijela Arthura Pyma samog prema krajnjoj južnoj širini. Pa ipak, kako je njegovu drugu Dirku Petersu uspjelo da prispije opet na sjever... da prodre kroz ledeno područje, prijeđe polarnicu i vrati se natrag u Ameriku, ponesavši sa sobom i Pymove bilješke, koje je poslije predao Edgaru Poeu?

O svem tome stavljali smo Huntu pojedinačna pitanja, na koja je on odgovarao točno — kako on reče — onako kako mu je o pojedinim događajima po stotinu puta pričao Dirk Peters.

Prema tim izjavama imao je Dirk Peters, kad se spasio na ledeni brijeg, u svom džepu Pymov dnevnik, koji je tako ostao sačuvan i mogao je biti ustupljen američkom romanopiscu.

— Shvatite me dobro — ponavljao je Hunt neprestano — ja vam pričam o tom svemu samo onako, kako je o tom Dirk Peter meni pričao. Kada ga je struja počela nositi, vikao je iz svega glasa... ali je Pym, siromah Pym, već bio nestao iza maglenog zida. Dirk Peters, koji se hranio sirovim ribama, što ih je putem lovio, bio je protustrujom bačen natrag prema otoku Tsalalu, kamo je konačno polumrtav prispio i iskrcao se.

— Na otok Tsalal! — začudi se kapetan — a koliko je vremena bilo prošlo, otkako su on i Pym napustili otok?

— Tri tjedna... da... najviše tri tjedna, kako mi je rekao Dirk Peters.

— Pa onda je morao tamo zateći posadu »Jane«, moga brata Williama i one, koji su još ostali na životu? — pitao je kapetan Len Guy.

— Ne... — odvrati Hunt. — Oni su svi, kako je mislio Dirk Peters, poginuli. Na otoku nije bilo nikoga!

— Nikoga? — uzviknuo sam ja snebivajući se.

— Nikoga! — ponovi Hunt.

— Pa ipak, stanovnici Tsalala?

— Nijednog čovjeka, kažem vam, ni žive duše!... Samo pustoš... da... napušten otok.

— Dakle pri povratku Dirka Petersa nije više bilo na otoku nijednog stanovnika? — progovori opet kapetan.

— Nikoga — ponovi Hunt. — Nikoga! Dirk Peters nije opazio ni jednog jedinog urođenika.

— Što je onda učinio Dirk Peters? — umiješa se božman.

— Razumijte me dobro — odvrati Hunt. — Ovdje, na obali onog zaljeva — ležao je napušteni čamac, u kojem je bilo suhog mesa i više buradi pitke vode. Mješanac je uskočio u čamac. Južni vjetar... da, jak južnjak, koji je i onaj ledeni brijeg pritjerao protustrujom k otoku Tsalal, nosio ga je tjednima uzduž polarnog leda, dok nije konačno pronašao jedan prolaz. Vjerujte mi — ja ponavljam samo ono, što mi je Dirk Peters po stotinu puta pripovijedao — da... jedan prolaz i tada je on prešao i polarnicu.

— A zatim? — upitah ja.

— Nedaleko odatle našao ga je američki kitolovac »Sandy-Hook«, ukrcao ga i povratio natrag u Ameriku.

Tako je dakle završila ona strašna drama antarktičkog područja — ako uzmemo da su Huntovi podaci točni.

Vrativši se u Sjedinjene Države, došao je mješanac Dirk Peters u vezu s Edgarom Poeom, tadašnjim izdavačem »Južnog književnog vjesnika«, i predao mu bilješke Arthura Pyma. Iz tih bilježaka nastao je tada onaj napeti roman. Nije to dakle bila samo pjesnička mašta, kako se dosada mislilo. No, tom romanu ipak nedostaje rješenje čvora.

Edgar Poe nije se uopće bio lično upoznao s Arthurom Pymom, pa zato drži svoje čitaoce u neizvjesnosti i samo ukratko napominje kako je on umro bijednom, nenadanom smrću.

Ipak, ako je Pym i ostao na životu nakon rastanka sa svojim drugom, pitanje je, da li se i sada, nakon jedanaest godina, još uvijek nalazi na životu.

— Da, da... možda ipak! — tvrdio je Hunt s nekom izvjesnom sigurnošću, koju mu je bio utuvio u glavu Dirk Peters prigodom njihovih čestih razgovora u Vandaliji u državi Illinois.

Ako je sve ovo možda i bilo istina, što je Dirk Peters bio povjerio Huntu, zar smo mogli vjerovati tom čovjeku, kada je upola moleći, a upola zapovijedajući nastavljao:

— Pym nije mrtav!... Pym je tamo!... Ne smijemo napustiti jadnoga Pyma.

Kad sam završio ispitivanje Hunta, kapetan se odjednom trgnu iz svoje zamišljenosti i oštrim glasom izda zapovijedi:

— Sva momčad na stražnju palubu!

Kad se posada škune okupila oko njega otpoče on:

— Hunte, slušaj sada dobro i misli na ozbiljnost pitanja, koja ću ovdje pred svima ponoviti!

Hunt podiže glavu i baci pogled na sakupljene mornare »Halbrane«.

— Ti, Hunte, dakle tvrdiš, da je čista istina sve ono, što si nam čas prije priopćio o Arthuru Pymu?

— Da — odvrati Hunt i potvrdi svoju izjavu značajnom gestom.

— Ti si poznavao Dirka Petersa?

— Jesam.

— Proživio si s njime više godina u Illinoisu?

— Punih devet godina.

— I on ti je ispričao sve ove stvari?

— Kao što sam rekao.

— Jesi li i ti sâm tvrdo osvjedočen, da je on govorio čistu istinu?

— Potpuno!

— On je držao, da su William Guy i njegovi drugovi svi poginuli prigodom urušenja brežuljka kod Klock-Klocka?

— Da... a tako je mislio i Arthur Pym, kao što mi je to priopćio Dirk Peters.

— Gdje si posljednji put vidio Dirka Petersa?

— U Vandaliji.

— Je li od tada prošlo već dugo vremena?

— Dvije godine.

— A tko je od vas dvojice prvi napustio Vandaliju — ti ili on?

Kod ovog pitanja Hunt je nešto oklijevao. Konačno reče:

— Nas smo dvojica zajedno napustili Vandaliju.

— Kamo je tebe vodio put?

— Na Falklandsko otočje.

— A njega?

— Njega!? — zbunjeno će Hunt.

Pogled mu je sada bio uperen na našeg jedrara Martina Holta, kojemu je za vrijeme onog nevremena bio spasio život, stavljajući na kocku svoj vlastiti.

— No — opet će kapetan Len Guy, — razumiješ li, što te pitam?

— Razumijem.

— Pa onda odgovori! Da li je Dirk Peters, kad je otišao iz Illinoisa, napustio Ameriku?

— Da.

— Kamo je krenuo?... Govori!...

— Na Falklandsko otočje.

— A gdje se sada nalazi?

— On stoji pred vama. — Ja sam Dirk Peters!

II

ODLUKA

Dirk Peters!... Hunt je bio Dirk Peters... vjerni drug i supatnik Arthura Pyma — isti onaj Dirk Peters, kojega je kapetan Len Guy tako dugo tražio po Sjedinjenim Državama. Njegova prisutnost mogla bi nam sada pružiti novog podstreka za nastavak plovidbe.

Pažljivi čitatelji mogli su već na prijašnjim stranama naslutiti, da se pod Huntovim imenom krije Dirk Peters.

Kako se moglo dogoditi da kapetanu Lenu Gyju i meni, koji smo mnogo puta pročitali knjigu Edgara Poea, s točnim ličnim opisom Dirka Petersa, nije sinula misao, da se u osobi čovjeka, što smo ga bili ukrcali na Falklandskom otočju, krije onaj mješanac Dirk Peters?

No i to je donekle razumljivo.

Istina je doduše, da je sve na njemu odavalo njegovo indijansko podrijetlo, pa nas je već to moglo dovesti na pravi trag, ali treba imati na umu okolnosti, pod kojima se Hunt bio predstavio kapetanu Lenu Guyju.

Živio je na Falklandskom otočju među mornarima svih mogućih narodnosti, koji su očekivali vrijeme lova, pa da se ukrcaju na kakvu kitaricu.

Od časa ukrcanja na brod bilo je njegovo držanje prema nama vrlo povučeno. Sada je zapravo bilo prvi put, da smo ga čuli kako govori. Dosada se po njegovu vladanju i držanju nije nikako moglo zaključiti, da je bio zatajio svoje pravo ime.

Tà vidjeli smo, da ga je otkrio tek na posljednja uporna kapetanova pitanja.

Sad je bilo izvan svake sumnje, da je Hunt doista Dirk Peters. Premda je sada bio jedanaest godina stariji, ipak je bio onakav, kakvoga nam je Arthur Pym opisao.

Naravno, nije se na njemu više prepoznavao divljački izraz, spomenut u onom izvještaju, no i Arthur Pym kaže, da je to bilo samo »prividno divljaštvo«.

Sve ostalo prikazivalo je onakav lik, kako ga je bio prikazao Arthur Pym — krepak stas, jaka muskulatura, široki i jaki udovi, široke i jake ruke, savinute noge, velika snažna glava, široka usta, iz kojih su stršili jaki zdravi zubi, koje su usnice jedva dospjele pokriti.

Naravno, njegov se divljački izraz godinama ublažio; na to su utjecali udarci sudbine, iskustvo i strašni događaji, kojima je bio svjedokom, događaji — kako kaže Arthur Pym — koji se nalaze toliko izvan granica mogućeg zbivanja, da bi se jedva mogao naći netko, tko bi mogao u njih povjerovati.

Pa zašto je Dirk Peters tada na Falklandskom otočju zatajio svoje pravo ime, zašto je sačuvao svoj inkognito i poslije ukrcanja na »Halbrane« zašto se ni onda nije odao, kada je već saznao, kakve namjere ima kapetan Len Guy?

Zašto?... Bez sumnje iz straha, da bi njegovo ime moglo izazvati odvratnost kod ostalih. Ta on je bio onaj, koji je učestvovao u strahotama na »Grampusu«... koji je usmrtio mornara Parkera... i hranio se njegovim mesom, njegovom krvlju utažio žeđ!

Preživjevši nekoliko godina u Illinoisu, uputio se bio na Falklandsko otočje u nadi, da će mu se pružiti prilika, da opet pođe u najjužnije polarno more.

Prihvativši službu na »Halbrani«, nadao se, da će mu uspjeti skloniti kapetana Lena Guyja, da nakon spasenja svojih sunarodnjaka na otoku Tsalal, krene još dalje na jug u potragu za Arthurom Pymom.

Da bi se kapetan William Guy i njegovi drugovi još mogli tamo nalaziti, bilo je donekle sigurno prema podacima s otoka Tsalala i prema zabilješkama Pattersonovim, ali tko bi živ mogao povjerovati, da je i Arthur Pym, sada, nakon jedanaest godina, još na životu.

Ipak, opetovane žive izjave mješančeve: »Ne, Pym nije mrtav!... Pym je ondje!... jadnog Pyma ne smijemo napustiti!«... načinile su na mene snažan dojam.

Sjetih se tada Edgara Poea i pomislih, što li bi on rekao i kako bi ga se dojmilo, kad bi se »Halbrane« vratila, donoseći na svojoj palubi čovjeka, čiju nam je smrt on objavio?

Osjećao sam, da Dirk Peters tvrdo vjeruje, da ću se ja založiti za njegova »jadnog Pyma«.

To sam bio i odlučio. Zato rekoh:

— Dragi prijatelji, prije nego što stvorimo konačnu odluku, potrebno je da hladnokrvno promotrimo stanje stvari. Ne bi li nas do smrti mučila grižnja savjesti, kad bismo prekinuli našu ekspediciju baš u času, kad nam se pruža neki izgled u njen uspješan svršetak? Promislite o tome, gospodine kapetane, a i vi svi, dragi drugovi. Tek prije sedam mjeseci ostavio je nesretni Patterson vaše sunarodnjake ovdje žive i zdrave. Da su se oni još u to vrijeme nalazili na Tsalalu, dokaz je, da im je taj otok kroz jedanaest godina pružao dovoljno sredstava za život, a da nisu trebali strepiti pred urođenicima, od kojih je jedan dio propao pod nama nepoznatim okolnostima, a drugi se dio vjerojatno sklonio na druge otoke ovog arhipelaga. To je barem jasno kao dan i kakvi bi se drugi zaključci iz toga mogli povući.

Na ove moje riječi nije nitko ništa primijetio — a nije se ni moglo bilo što primijetiti.

— To, što kapetana »Jane« i njegove ljude nismo zatekli ovdje — nastavio sam sve živahnije — to je zato, što su oni nakon Pattersonova odlaska bili prisiljeni da napuste otok Tsalal — po mom mišljenju svakako stoga, što je potres ovaj otok toliko razorio, da je život na njemu postao nemoguć. Pomoću kakvog urođeničkog čamca, a poduprti strujom, koja ih je nosila prema jugu, oni su sigurno mogli doseći neki drugi otok ili neku točku na antarktičkom kopnu. Držim, da ne pretjerujem tvrdeći, da su se događaji tako odvijali. Svakako znam i tvrdim, da nismo gotovo ništa učinili za spas vaših zemljaka, ako u ovom času napustimo daljnje traganje.

Bacih upitan pogled na svoje slušaoce, ali još uvijek ne dobih nikakva odgovora.

Kapetan Len Guy duboko potresen, spustio je glavu. Sigurno je osjećao, da sam imao pravo, da sam ukazao na čovječansku dužnost i na jedini put, kojim treba da krenu srčani i osjećajni muževi.

— O čem se zapravo radi? — nastavih nakon kraće šutnje. — Samo o tome, da prebrodimo još nekoliko širinskih

stupnjeva, i to u vremenu dok je more plovno i dok nam predstoje još dva mjeseca povoljnih klimatskih uslova, ne plašeći se nastupa antarktičke zime. Zar sada da oklijevamo, dok je »Halbrane« krcata provijantom, a njena momčad u punoj snazi u punom broju i u punom zdravlju!... Zar mi da uzmaknemo pred nekim tobožnjim opasnostima!... Zar mi da nemamo hrabrosti da pođemo dalje tamo... tamo!

Pokazao sam rukom prema južnom horizontu isto onako, kao što je maločas, gotovo naređujući, bio pokazao Dirk Peters.

Oči svih prisutnih bile su sada uperene na nas, ali ipak nije bilo nikakva odgovora.

Ja nisam u svom razlaganju ni jednom riječi spomenuo ime Arthura Pyma niti sam neposredno podupro želju Dirka Petersa, jer bi mi u tom slučaju vjerojatno bili odgovorili slijeganjem ramenima, a možda i prijetnjama.

Želio sam znati, jesam li ili nisam uspio pobuditi kod svojih suputnika ono uvjerenje, koje je ispunjalo moju dušu. Konačno uze riječ kapetan Len Guy.

— Dirk Peterse — reče on — možeš li sa sigurnošću ustvrditi, da ste vas dvojica, Arthur Pym i ti, otplovivši s Tsalala, vidjeli na jugu još neko kopno?

— Dakako... Kopno... — objašnjavao je mješanac — vidjeli smo otoke ili kopno... razumijte me dobro... i tamo... ja mislim... uvjeren sam... tamo čeka Pym, siromah Pym, da mu netko pritekne u pomoć...

— Tamo, gdje možda također čekaju William Guy i njegovi supatnici... — povikah ja, da skrenem razgovor na manje klizavo područje.

Ako je tamo doista već jednom bilo viđeno kopno, onda je pred nama ležao cilj, koji nije bio tako nedostižan. »Halbrane« dakle ne bi plovila u nepoznato, nego onamo, kamo su se možda sklonili preživjeli s »Jane«.

— Dirk Peterse — obrati se kapetan opet Huntu — da li je horizont s onu stranu osamdeset i četvrtog stupnja bio doista zasjenjen zastorom pare ili magle, kako se spominje u izvještaju? Da li si ti vlastitim očima vidio zračni katarakt i ponor, u kojem se izgubio čamac Arthura Pyma?

Pogledavši nas jednog za drugim, mješanac zatrese glavom.

— Ne znam... — izusti. — Što me to pitate, kapetane?... Magleni zastor?... Da... možda... i obrise zemlje na jugu.

Tada se po prvi put od početka razgovora začu glas Jema Westa; da li se poručnik priklonio mom mišljenju, da li su ga moja razlaganja osvjedočila, pa se odlučio za nastavak putovanja?... To nisam odmah shvatio.

Upitao je:

— Vaše zapovijedi... kapetane?...

Kapetan se obrati momčadi. Stari i novi ljudi sakupiše se oko njega, dok se mornar Hearne držao postrani, sigurno spreman da istupi, kad nađe za potrebno.

Kapetan baci upitni pogled na božmana i njegove drugove, o čiju se vjernost i pouzdanost već otprije mogao osloniti. Da li je u njihovu držanju otkrio pristanak za nastavak puta, nisam mogao saznati, jer sam samo čuo, kako je prošaptao ove riječi:

— Oh, kada bi sve samo o meni ovisilo! Kad bi me svi htjeli pripomoći u mojim nastojanjima.

Sada se javio Hearne.

— Kapetane — reče on grubim glasom — već su prošla dva mjeseca otkako smo napustili Falklande. A moji su drugovi najmljeni samo za jedno putovanje, koje ih je imalo voditi onkraj polarnog leda samo do otoka Tsalal i nikamo dalje!

— Nije tako — uzviknu kapetan Len Guy, kojega je Hearneova izjava vrlo ozlojedila. — Ne, to ne! Ja sam vas sve unajmio za jedno putovanje, koje mogu nastaviti, kamo god hoću!

— Oprostite, kapetane — odvrati Hearne hladno — mi smo već sada dosegli točku, koju do sada još nijedan pomorac nije dosegao, osim »Jane«. Moji drugovi i ja zahtijevamo, da se vratimo na Falklandsko otočje prije nastupa loših klimatskih prilika. A tada vi možete još jedamput ploviti do otoka Tsalala, pa ako vas je volja i do Južnog pola.

Sa svih strana odjeknulo je mrmljanje kao znak odobravanja. Bez sumnje je Hearne izrekao samo volju većine, koju su sačinjavali ljudi novounajmljene posade. Raditi protiv volje te većine, bila bi ludost, koja bi mogla zlo svršiti.

Tada se umiješa Jem West, koji pristupi k Hearneu i upita ga:

— Tko ti je dopustio da govoriš?

— Kapetan nas je pitao... — odgovori Hearne. — Imao sam pravo da odgovorim.

Ove su riječi bile izrečene s toliko drskosti, da je poručnik — koji se inače znao svladavati — skočio da dade oduška svojem gnjevu, ali ga kapetan Len Guy kretnjom zaustavi i reče:

— Umiri se, Jeme!... Tu se ne da ništa učiniti, ako nismo svi jedne misli!

Tada se okrenuo božmanu:

— Što ti misliš o svemu, Hurliguerly?

— To je vrlo jednostavno, kapetane — odvrati božman. — Ja se pokoravam vašim naređenjima, pa bila ona kakva mu drago! Naša je dužnost, da ne napustimo Williama Guyja i njegove ljude, dok god postoji neka mogućnost, da ih spasimo!

Božman je na čas zašutio, dok su ostali mornari, kao Drap, Rogers, Gratian, Stern i Burry jasno pokazivali svoj pristanak.

— Što se pak tiče Arthura Pyma... — nastavi božman.

— Ovdje se ne radi o Arthuru Pymu — prekinu ga kapetan oštro — nego o mom bratu i njegovim drugovima!

Opazivši da je Dirk Peters htio nešto da kaže, zgrabih ga za ruku i premda je sav drhtao od snažnog uzbuđenja, ipak je šutio.

Ne, sada nije bio pogodan trenutak, da se govori o Arthuru Pymu.

Osim stare momčadi pristupila su na našu stranu još dvojica od novounajmljenih. Većina je ipak još uvijek bila na strani Hearnea. Za njih je putovanje »Halbrane« bilo završeno s otokom Tsalal, pa su zato zahtijevali, da odmah plovimo natrag na sjever, da uzmognemo prekoračiti pojas polarnog leda još za vrijeme povoljnih klimatskih prilika.

Postupiti protiv volje većine, značilo bi izazvati pobunu na brodu.

Zato sam, da pridobijem većinu za daljnje putovanje, odlučio da udarim u drugu žicu.

Jakim glasom, da nitko ne posumnja u ozbiljnost mog prijedloga, rekao sam:

— Slušajte me, ljudi sa »Halbrane«! Kao što su već neke države raspisale nagrade za istraživanja u polarnim krajevima, tako evo i ja sada nudim ljudima naše škune sličnu nagradu. Za svaki prekoračeni širinski stupanj preko osamdeset i četvrtoga, dobit ćete dvije tisuće dolara.

Preko sedamdeset dolara za svakog čovjeka, to je bilo dosta zamamljivo.

Opazio sam, da sam ljude pogodio na pravo mjesto.

— Ovo moje obećanje — nastavio sam — potvrdit ću pismeno kapetanu Lenu Guyju, koji će biti vaš punomoćnik. Spomenuta suma bit će vam isplaćena po povratku.

Na djelovanje mog govora nisam trebao dugo čekati.

— Hura! — povikao je božman, kako bi oduševio svoje drugove, pa se doista gotovo jednoglasno izmiješa njihov »Hura!« s njegovim.

Hearne nije protuslovio — još uvijek je imao prilike, da u danom slučaju istupi.

Ugovor se dakle mogao smatrati zaključenim. Da polučim svoj cilj, bio sam spreman žrtvovati još veću sumu.

Bili smo sada samo sedam stupnjeva udaljeni od Južnog pola, pa kad bi »Halbrane« doprla baš i do te točke, ne bi me to stajalo više od četrnaest tisuća dolara.

III

IŠČEZLO OTOČJE

Zorom 27. decembra »Halbrane« je zaplovila prema jugozapadu.

Služba na brodu tekla je nepomućeno i bez naročitih napora. Vrijeme je i dalje ostalo lijepo i more mirno. Ako tako i dalje ostane, nadao sam se, da klica pobune ne će ponovo oživjeti.

Što se tiče Dirka Petersa, on i poslije priznanja svog identiteta nije promijeno svoje vladanje, te je i dalje ostao šutljiv.

Treba spomenuti, da ga momčad nije susretala s gnušanjem zbog događaja, koji su se zbili prigodom propasti »Grampusa«. Kao što smo bili očekivali, svi su se sjećali, kako je on, izlažući opasnosti svoj život, spasio život Martinu Holtu.

On je i dalje ostao povučen; jeo bi u jednom kutu, a spavao u drugom. Da li je za to imao kakav nepoznat razlog, za koji ćemo tek poslije saznati?

Sjeverni vjetrovi, koji su nekoć nosili »Jane« do otoka Tsalal, a čamac Arthura Pyma još za nekoliko stupnjeva dalje, poslužili su sada i nama. Jem West mogao je razviti sva jedra. Naš je pramac hitro rezao — ne mliječnu — vodu, u kojoj je naša lađa ostavljala iza sebe dugu bijelu brazdu.

Nakon jučerašnjih događaja kapetan Len Guy priuštio je sebi malo odmora.

Kad sam ga idućeg jutra sreo na palubi, dok je poručnik stupao gore dolje po stražnjoj palubi, pozvao nas je obojicu k sebi.

— Gospodine Jeorling — otpoče on — teško sam se odlučio da ne uputim našu škunu opet na sjever. Osjećao

sam, doduše, da nisam učinio sve za spas naših sunarodnjaka, ali sam shvatio, da se ne mogu osloniti na većinu momčadi za daljnji put prema jugu...

— Imate pravo, kapetane, na brodu su se već zapažali znakovi neposlušnosti, koja bi se na kraju mogla pretvoriti u pobunu...

— U pobunu, koju bismo mi brzo ugušili — primijeti hladno Jem West — pa makar bih ja morao razlupati glavu tom Hearneu, koji uvijek podbada nezadovoljnike...

— I s pravom — reče kapetan Len Guy. — Ali onda bi nestalo jedinstva, koje nam je sada toliko potrebno.

— Priznajem, kapetane, da je bolje da se stvar razvija bez grube sile. Ali u budućnosti neka se Hearne čuva!

— Njegove drugove sada privlači obećana nagrada. Pohlepa za dobitkom učinit će ih izdržljivijima i poslušnijima. Tamo gdje nisu mogle ništa učiniti naše molbe, pobijedila je darežljivost gospodina Jeorlinga. Ja mu se zato zahvaljujem.

— Gospodine kapetane — odvratih ja — već sam vam na Falklandskom otočju izjavio želju, da u vašem pothvatu sudjelujem s izvjesnom svotom. Sada mi se za to pružila prilika i ja sam je prihvatio, pa za to ne zaslužujem nikakve zahvalnosti. Čeznem samo za jednim ciljem, a to je, da spasimo vašeg brata i onu petoricu mornara s »Jane«.

Kapetan Len Guy pruži mi ruku, koju sam srdačno stisnuo.

— Bit će da ste primijetili, gospodine Jeorling — nastavi on — da mi ne brodimo točno prema jugu, jer zemlja ili tragovi zemlje, što ih je vidio Dirk Peters, leže baš u tom pravcu.

— To sam opazio, gospodine kapetane.

— Osim toga — upade West — treba se sjetiti, da se u izvještaju Arthura Pyma ne spominje nikakvo kopno na jugu i da se u tom pogledu moramo osloniti samo na mješančeve izjave.

— Znam, gospodine poručniče, a imamo li razloga, da ne vjerujemo Dirku Petersu? Možete li štogod prigovoriti njegovom vladanju od časa njegova ukrcanja do sada.

— Službeno nema šta da mu se prigovori — tvrdio je Jem West.

— A ne možemo posumnjati ni u njegovu odvažnost kao ni u poštenje — dometnu kapetan Len Guy. — Njegovo držanje na brodu »Halbrane« kao i na brodu »Grampus« opravdavaju dobro mišljenje.

— Koje on i zaslužuje — dometnuh ja.

— Ne znam ni sâm, što me je bilo nagnalo, te sam se tako zagrijao za obranu mješanca. Možda je to bilo zato, što mi je neka slutnja govorila, da će on biti važna ličnost u toku ovog našeg putovanja; možda zato što je s tolikom sigurnošću vjerovao, da ćemo naći Arthura Pyma, što je i mene samog silno zanimalo.

Ipak moram priznati, da sam uglavnom mišljenje Dirka Petersa o pronalasku Arthura Pyma smatrao pukom besmislicom, pa je i kapetan Len Guy opetovano na to ukazao.

— Ne smijemo zaboraviti, gospodine Jeorling — govorio je on — da mješanac gaji nadu, da je Arthur Pym, pošto je bio potisnut duboko na jug, uspio doseći neki komad zemlje, gdje još uvijek živi.

— Još živi... nakon jedanaest godina? Ovdje u polarnoj pustinji? — uskliknu Jem West.

— Rado priznajem, da se u to jedva može vjerovati, ali ipak — promislimo dobro — zar ne bi bilo moguće, da je Arthur Pym tamo dalje na jugu dospio do nekog otoka sličnog Tsalalu, na kojem su ipak William Guy i njegovi drugovi isto toliko vremena nekako proživotarili?

— Nemoguće... ne, gospodine Jeorling, zaista... u to ne vjerujem!

— Pa kad se već upuštamo u nagađanje — primijetih ja — zar bi bilo nemoguće, da su vaši zemljaci, kad su napustili Tsalal, tjerani istom strujom, naišli na Arthura Pyma, gdje možda sada...

Kapetan Len Guy vrati se na početak našeg razgovora i na svoju prvu temu.

— Zato sam rekao, da baš s toga razloga i nisam krenuo ravno prema jugu, jer mi je namjera, da ustanovim položaj onih otoka, koji su u susjedstvu otoka Tsalala, a leže zapadno od njega.

— Vrlo mudra odluka — suglasio sam se. — Možda ćemo posjetom tim otocima dobiti dokaze, da se potres desio tek u najnovije vrijeme.

— U to se ne može posumnjati — tvrdio je kapetan Len Guy — i to poslije odlaska Pattersonova, jer je taj čovjek, drugi oficir »Jane«, ostavio na otoku svoje zemljake.

— Ne spominje li izvještaj Arthura Pyma, da ima osam tih otoka?

— Da, osam — potvrdih ja — tako je barem kazao Dirku Petersu onaj urođenik, koji se nalazio u čamcu zajedno s njim i Arthurom Pymom. Taj Nu-Nu je čak tvrdio, da to otočje ima neku vrst poglavice, kralja imenom Tsalemon, koji ima sjedište na najmanjem od tih otoka.

— Budući da postoji mogućnost — nastavi kapetan Len Guy — da se potres nije protegnuo do te grupe otoka i da su ti otoci nastanjeni, moramo biti na oprezu, kad im se približimo.

— Ti otoci moraju biti negdje u blizini — primijetio sam. — Uostalom možda su se vaš brat i njegovi mornari sklonili na koji od tih otoka.

— Jeme, budite na oprezu — reče kapetan Len Guy — sada plovimo brzinom od osam do devet milja i za koji sat možemo ugledati kopno.

— Budite bez brige, kapetane!

— Je li postavljen čovjek u košu na glavnom jarbolu?

— Glavom Dirk Peters, koji se sam ponudio da vrši tu dužnost.

— Dobro, Jeme, u njegovu se budnost možemo pouzdati.

— I u njegove oči — rekoh ja — on ima osobito oštar vid!

Do poprilici deset sati plovila je naša škuna prema zapadu, a da mješanac nije dao od sebe ni glasa. Razmišljao sam, nije li se s tim otocima dogodilo isto što i sa otocima »Aurora« i »Staklenim otocima«, koje smo uzalud tražili između Falklanda i Nove Georgije.

U istom pravcu plovila je »Halbrane« još dva sata s osam morskih milja brzine, a na horizontu se još nije ništa pokazalo.

— Upravo je nevjerojatno, što još nismo dosegli pravo mjesto — reče kapetan Len Guy. — Naime, prema izvještaju Arthura Pyma otok Tsalal pripada nekoj vrlo proširenoj otočnoj skupini. Evo, mi smo, po mom mišljenju, od jutros prešli najmanje pedeset milja, a na horizontu se još uvijek ništa ne pojavljuje.

— Po tom se mora zaključiti, i to s prilično sigurnošću, da je grupa otoka, kojoj je pripadao Tsalal, prilikom potresa potpuno propala...

U taj čas začuje se glas Dirka Petersa: »S desne strane kopno na vidiku!«

Svi upriješe poglede na tu stranu, ali se nije moglo ništa razabrati. Naravno, da je mješanac s visine mogao vidjeti više nego mi, koji smo se nalazili dolje na palubi. S obzirom na njegov oštar vid i na njegovu sposobnost opažanja na morskoj površini, nisam ni pomislio, da bi se on mogao prevariti.

Doista, nakon kojih četvrt sata mogli smo i mi sa svojim dogledima razabrati na zapadu nekoliko raštrkanih otočića, udaljenih od nas dvije do tri milje. Kose sunčane zrake padale su na njih.

Kakva li se ovdje promjena dogodila! Ondje, gdje bi prema izvještaju Arthura Pyma trebali ležati prostrani otoci, našli smo samo oko pola tuceta sitnih otočića, koji su provirivali iz vode samo za nekoliko desetaka metara.

— No, Dirk Peterse — upita kapetan — prepoznaješ li grupu?

— Grupu? — odgovori mješanac odmahujući niječno glavom. — Ne, ja vidim samo pet do šest vrhova otočića... samo nekoliko kamenčića... ali nijednoga otoka.

Doista od cijelog otočja, barem od njegovog zapadnog dijela, ostalo je samo nekoliko šiljaka, zapravo malih zaokruženih vrhunaca. Nije međutim isključeno, da je potres od cijele grupe uništio samo najbliže otoke, koji leže od nas na zapadu.

Pošto smo se približili na nekoliko stotina metara najvećem od ovih otoka, kojih površina nije iznosila više od pedeset do šezdeset kvadratnih hvati, naredi kapetan Len Guy da se izvrši sondiranje. Na dubini od dvadeset hvati naišli smo na dno, sigurno tlo potopljenog otoka, kojeg je srednji dio stršao iz mora u visinu od ciglih desetak metara.

Škuna se još više približila, te je u udaljenosti od pedesetak metara od obale spustila sidro. Jem West je odlučio, da se ovdje usidrimo za vrijeme pretraživanja otoka, jer bi inače jaka struja mogla lađu odvući dalje prema jugu.

Tek što smo se usidrili, uđosmo u čamac kapetan Len Guy, božman, Dirk Peters, Martin Holt, dva mornara i ja.

Čamac se oprezno provlačio između grebenova, koji su svakog časa izvirivali ispod površine vode, pa opet nestajali.

Kroz prozirnu vodu nije se razabiralo dno prikriveno školjkama, nego blokovi stijenja pokriveni kopnenim biljkama, grmići, koji nisu pripadali vodenoj flori. Neki od njih plovili su na površini.

Već je to bio dokaz, da je tlo, na kojem su te biljke izrasle, tek nedavno potonulo.

Doveslavši do obale, izašli smo svi bez poteškoća na kopno.

Na tom je dakle mjestu ležao jedan od najvećih otoka arhipelaga. Sve što je od njega ostalo, bio je nejednaki oval, kojega je opseg iznosio oko dvije stotine i pedeset metara, a izdizao se iznad morske površine dvadeset i pet do trideset stopa.

— Dosegne li kada plima ovu visinu? — upitao sam kapetana Lena Guyja.

— Nikada — odvrati mi on. — Možda ćemo u sredini otoka naići na ostatke njegovog biljnog svijeta, ili ruševine nastambi.

— Sad bi bilo najbolje — javi se božman — da se požurimo za Dirkom Petersom, koji je odmakao ispred nas već dobar komad puta. Taj đavolji mješanac u stanju je da vidi i ono, što je nama na prvi pogled skriveno!

Za nekoliko minuta bili smo svi sakupljeni na najvišoj točki otočića.

Tu smo pronašli dosta različitih ostataka — vjerojatno od domaćih životinja, kakve opisuje Arthur Pym u svom dnevniku — različite peradi, neke vrsti pataka, pa od svinja, kojih je tvrda koža pokrivena svilastim čekinjama. Ovdje treba istaći, da se vidjela jasna razlika između ovih životinjskih ostataka i onih s otoka Tsalal, to jest, da su ovi ostaci ležali ovdje tek nekoliko mjeseci, što je potvrđivalo našu tezu, da je potres, koji je uništio ovaj otok, bio novijeg datuma.

Ovdje ondje bilo je još nešto zelenog povrća i svježeg cvijeća.

— Ovo potječe još od ove godine — upozorio sam ja. — Preko ovoga još nije prešla južna zima.

— To i ja mislim, gospodine Jeorling — potvrdi Hurliguerly.

Na nekim mjestima dizali su se još oskudni grmovi, neka vrst ljeskovine. S jednog takvog grma otrgnuo je Dirk Peters jednu, još sočnu granu.

Na toj grani visjeli su oraščići, slični onima što su ih on i njegov drug obilno jeli, dok su bili zatvoreni u klancima brda kraj Klock-Klocka i u špilji s hijeroglifima, koju mi nismo pronašli.

Dirk Peters skine s nekoliko oraščića zelenu ljusku i razmrska ih svojim moćnim zubima, kojima ni željezo ne bi moglo odoljeti.

Ovi očigledni dokazi oborili su svaku sumnju i potvrdili činjenicu, da se potres morao zbiti tek poslije Pattersonova odlaska.

Nije dakle taj potres morao biti uzrok propasti jednog dijela tsalalskih stanovnika, kojih smo kosti našli, kako se bijele u blizini negdašnjeg sela.

Taj nam je nalaz nadalje potvrđivao, da su William Guy i petorica mornara s »Jane!« još navrijeme mogli pobjeći, jer nijednu od njihovih lešina nismo pronašli na otoku.

Ali kamo su mogli pobjeći, kad su napustili otok Tsalal?

To nam se pitanje stalno nametalo, a da na nj nismo mogli odgovoriti.

Prema onom, što smo dosada sve doživjeli na ovom putovanju, nije, po mom mišljenju, ni to bilo najzamršenije pitanje.

Ne ću da opisujem daljnu pretragu ove otočne grupe. Pretraživali smo je trideset i šest sati. Škuna ju je posvema oplovila. Na pojedinim otočićima pronađeni su jednaki tragovi bilja i životinja, koji su dopuštali isti zaključak. Svi mi, kapetan Len Guy, poručnik božman i ja, složili smo se u tome, da je cijelo stanovništvo ovog područja propalo prigodom spomenutog pustošenja. »Halbrane« se nije trebala bojati nikakvog napadaja urođenika.

Ipak, trebamo li iz svega toga zaključiti, da su William Guy i njegovih pet mornara, dosegavši jedan od otoka, također zaglavili prigodom potonuća otočja?

Objašnjavao sam:

— Po mom je mišljenju — rekoh — umjetno izazvano urušenje brdašca od Klock-Klocka, poštedjelo od propasti izvjestan broj ljudi s »Jane« — uz Pattersona njih najmanje sedmoricu — a osim toga psa Tigra, kojeg smo ostatke našli

u blizini sela. Nakon izvjesnog vremena, kad je jedan dio tsalalskog pučanstva uslijed neobjašnjive katastrofe propao, ostali su napustili Tsalal i pobjegli na druge otoke arhipelaga. Ostavši sami i u punoj sigurnosti, mogli su se kapetan William Guy i njegovi drugovi lako prehranjivati ondje, gdje je prije živjelo na tisuće divljaka. Tako je proteklo dugo vremena — deset do jedanaest godina — a da se nisu uspjeli osloboditi zatočenja, premda su to bez sumnje pokušavali. Konačno, pred kojih sedam mjeseci, a nakon odlaska Pattersonova, potres je uzdrmao otok Tsalal i progutao susjedne otoke. Tada su se vjerojatno William Guy i njegovi ljudi osvjedočili, da je daljnji život na otoku nemoguć. Stoga su se ukrcali na neki uređenički čamac, koji su pronašli, ili na neko plovno sredstvo, koje su sami sastavili, te pokušali otploviti natrag prema polarnom pojasu. To im međutim nije uspjelo, pa su, tjerani strujom prema jugu, konačno dospjeli u kopneno područje, što su ga onkraj osamdeset i četvrtoga širinskog stupnja vidjeli Arthur Pym i Dirk Peters. U tom pravcu, gospodine kapetane, treba da upravimo našu »Halbranu«. Još dva ili tri širinska stupnja prema jugu, pa će nam se pružiti mogućnost, da pronađemo izgubljene. Cilj leži pred nama... Zar ne bismo bili u stanju, pa ma stavili i živote na kocku, da ga dostignemo.

— Volio bih, da ste u pravu, gospodine Jeorling, — rekao je kapetan Len Guy.

Kad sam zatim ostao nasamu s božmanom, reče mi on:

— Pažljivo sam vas slušao, gospodine Jeorling, i moram priznati, da ste me gotovo uvjerili...

— Vi ćete se još potpuno uvjeriti, Hurliguerly!

— Ali kada?

— Možda prije nego što i mislite!

Idućeg dana, 29. decembra, zaplovila je naša škuna ravno prema jugu, nošena strujom i laganim sjevernim vjetrom.

IV

OD 29. DECEMBRA DO 9. JANUARA

U toku prijepodneva iščezli su iza horizonta i zadnji otočići. More je pružalo istu sliku, koja nam je bila poznata od otoka Bennet — ni jednog jedinog komada leda. Temperatura vode iznosila je oko 6° C. Prilično brza struja — četiri do pet milja na sat — tekla je nepromijenjeno od sjevera prema jugu.

Zrakom su lepršala jata ptica sve istih vrsta kao što su pelikani, kapski golubovi, burnice i albatrosi. Naravno, albatrosi nisu bili onako krupni, kako to navodi Arthur Pym u svom dnevniku i nijedan nije davao od sebe glas »tekeli-li«, što u tsalalskom jeziku predstavlja često upotrebljavani uzvik.

Dva dana puta protekla su bez naročitih događaja; ni traga nikakvom kopnu! Ljudi na brodu uživali su u obilnom ribolovu. Bilo je izobilja bakalara, morskih jegulja i svakojakih drugih vrsta ribe.

Udruženi talenti Hurliguerlyja i Endicotta snabdjeli su naše stolove ugodnom promjenom jela.

Idućeg dana, 1. januara 1840. od ranog jutra zastirala je sunce lagana magla, pa smo zaključili, da bi to mogao biti nagovještaj promjene vremena.

Sada je prošlo četiri mjeseca i sedamnaest dana, otkako sam napustio Kerguelene, a dva mjeseca i pet dana, kako je »Halbrane« napustila Falklandsko otočje.

Manje sam vodio brige o tom, kako ćemo još dugo putovati, nego o tome, kako ćemo još duboko prodrijeti u antarktičko područje.

Naša škuna plovila je 2., 3. i 4. januara stalno prema jugu, a da se nije pokazalo nikakvo kopno.

Zar da prestanemo vjerovati Dirku Petersu, koji je tvrdio, da je onda bio vidio kopno? Tâ u krajnjim južnim vodama često se javljaju optičke varke.

— Naravno — rekoh kapetanu Lenu Guyju — nije Arthur Pym, kad je napustio otok Tsalal, imao uza se nikakvih instrumenata.

— Znam ja to, gospodine Jeorling, pa je zato lako moguće, da se spomenute zemlje nalaze zapadno ili istočno od našeg kursa. Najžalosnije je to, što Arthur Pym i Dirk Peters, nisu stupili ni na jednu od tih zemalja, jer tada ne bismo sumnjali u njihovo postojanje, a ovako je to postojanje problematično...

— Mi ćemo ih pronaći, gospodine kapetane, ako budemo plovili još nekoliko stupnjeva prema jugu...

— Razmišljam, gospodine Jeorling, ne bi li bilo pametno, da pretražimo područje između četrdesetoga i četrdeset i petoga meridijana.

— Naše je vrijeme odmjereno — odgovorio sam odsječeno; — time bismo izgubili više dana, a još nismo dostigli ni onu širinu, gdje su se rastali Pym i Dirk Peters...

— A da li nam je poznata ta širina, gospodine Jeorling? ... U izvještaju se o tom ništa ne spominje, naravno, jer je bez instrumenata bilo nemoguće izračunati položaj.

— To znam, gospodine kapetane, ali znam i to, da je čamac bio sigurno odnesen vrlo daleko od Tsalala, što se može zaključiti iz jednog stava zadnjeg poglavlja, koje glasi:

»Naša vožnja tekla je dalje bez ikakvih upadica sedam do osam dana. U tom vremenu prevalili smo sigurno vrlo dugačak put, jer nam je vjetar duvao s leđa, a jaka nas je struja nosila u istom pravcu, što je bilo baš po našoj želji«.

Kapetanu Lenu Guyju bio je poznat taj stavak, jer ga je i on, kao i ja, mnogo puta pročitao.

Zato sam nastavio:

— Izričito stoji: »vrlo dugačak put«, a to je rečeno dana 1. marta. Vožnja je trajala do 22. istog mjeseca i — kako Arthur Pym kasnije primjećuje — njegov je »čamac tjeran neprekidno prema jugu pod utjecajem jake i vrlo brze struje«. To su njegove vlastite riječi. Gospodine kapetane, zar iz toga nije lako zaključiti...

— Da je on prodro sve do Pola, gospodine Jeorling?

— Da, pa zar je to nemoguće, ako je otok Tsalal udaljen od Pola samo četiri stotine morskih milja?...

— Sve to nije važno! — objašnjavao je kapetan Len Guy. — »Halbrane« nije u potrazi za Arthurom Pymom, nego za mojim bratom i njegovim drugovima. Mi smo samo dužni, da se osvjedočimo, da li su oni uspjeli da se negdje u ovom kraju sklone na kakvo kopno.

Naravno, da je kapetan Len Guy imao potpuno pravo. Još sam se uvijek bojao, ne će li on izdati zapovijed, da se zaplovi na istok ili zapad.

Ali budući da nas je mješanac uvjeravao, kako je njegov čamac bio tjeran stalno prema jugu, i da se zemlje, o kojima je govorio, nalaze u tom pravcu, kurs škune nije bio mijenjan. Bio bih vrlo razočaran, da je skrenula s puta Arthura Pyma.

Bio sam čvrsto uvjeren, da spomenuto kopno doista postoji i da ćemo ga dalje na jugu naći.

Dani 5. i 6. januara protekli su bez ikakvih osobitosti, kakve je bio zapazio Arthur Pym. Nismo primijetili nikakav »magleni zid«, nije padao nikakav »bijeli pepeo«, voda nije postala »mliječne boje« i nije bila tako vruća, »da se nije mogla držati u ruci«, ali joj je temperatura ipak iznosila oko 10^0 C, što je za ove krajeve Antarktika neobično napadno.

Nismo opazili ni moćnih bijelih životinja, koje su stanovnike Tsalala ispunjavale strahom i trepetom, a ni ogromnih ptica.

Unatoč svemu tome Dirk Peters je neprekidno opetovao: »Ako je to Pym kazao, to mora da je istina«.

Konačno smo 7. januara — po ocjeni Dirka Petersa, koja se temeljila samo na proteklom vremenu — stigli na ono mjesto, gdje je izdahnuo zarobljeni divljak Nu Nu ležeći u Pymovu čamcu.

Prema Pymovim bilješkama, tada su ovdje okolo lebdile guste magle, a na horizontu se bio ispriječio bijeli magleni zid.

S »Halbrane« se nije moglo zapaziti ništa tako neobično, i sunce je uvijek osvjetljavalo daleki horizont, što je bila naša sreća, jer se moglo vršiti mjerenje položaja.

Dana 9. januara brižljivo obavljeno mjerenje pokazalo je, da se nalazimo na širini od 86^0 33', i još uvijek između 42. i 43. meridijana.

Ovdje bi imalo biti — po sjećanju mješanca — ono mjesto, gdje su se oba bjegunca rastala, nakon što im se čamac bio sukobio s ledenom santom.

Ovom prilikom nametnulo nam se pitanje, da li je santa, koja je nosila Dirka Petersa natrag na sjever, bila pod utjecajem protustruje?

Bit će doista, da je to bio slučaj, jer i naša škuna već dva dana nije bila nošena strujom, koja ju je bila tjerala prema jugu sve do otoka Tsalala. To međutim nije ni čudo, jer je u polarnim krajevima sve promjenljivo.

Srećom, puhao je svjež sjeverni vjetar, pa nas je nosio punih jedara dalje prema najjužnijim predjelima. »Halbrane« je pritom nadmašila Weddellove lađe za trinaest stupanja, a škunu »Jane« za dva stupnja.

Međutim, još se uvijek nije pojavljivalo nikakvo kopno.

Osjećao sam, da je kapetan sve više gubio pouzdanje, dok sam ja još uvijek bio ispunjen željom da spasimo, kako Arthura Pyma, tako i preživjele s »Jane«.

Da ljudi ne bi klonuli duhom, trebalo ih je malo obodriti, pa je stoga kapetan, po mom savjetu, sazvao svu posadu na palubu i uputio joj ove riječi:

— Ljudi s »Halbrane«! Od našeg odlaska s otoka Tsalala prodrla je naša škuna za dva stupnja dalje prema jugu. Ja vam ovim objavljujem — u suglasnosti s ugovorom, što ga je potpisao gospodin Jeorling — da vam pripadaju četiri tisuće dolara, za svaki stupanj po dvije tisuće. Ova će vam suma biti isplaćena po svršetku našeg puta.

Na ove kapetanove riječi čulo se doduše neko mrmljanje kao znak zadovoljstva, ali nijedan »hura!«, osim iz ustiju božmana Hurliguerlyja i kuhara Endicotta. No njihovi povici nisu našli odjeka kod drugih...

V

MALO ZASTRANJENJE

Struja, koja je kroz nekoliko dana bila jenjala, sada je opet ojačala, što je uz povoljan sjevernjak pospješilo našu plovidbu prema jugu. Očito u ovim morskim predjelima — kako mi je rastumačio kapetan Len Guy — struja biva kojiput oslabljena protustrujom, te se u kartama jedva može zabilježiti stalno stanje.

Tako smo, nošeni obim prirodnim silama, proveli bez ikakvih naročitih događaja dane 10., 11. i 12. januara. Jedino je temperatura nešto pala, i to na oko 8^0 C.

Temperatura vode pala je na 1^0 C, što je pokazivalo veliku razliku od navoda Arthura Pyma, prema kojima je voda bila tako vruća, da se u njoj nije mogla držati ruka.

Dana 13. januara zemlji još uvijek ni traga. Božman mi je izrazio svoju zabrinutost u pogledu držanja momčadi.

— Sve se jače zapažaju znaci nezadovoljstva — govorio je — oduševljenje za obećanih nekoliko stotina dolara prilično je oslabilo. Ovaj prokleti Hearne toliko podbada svoje drugove, te se bojim, da bi mogli pokušati da silom promijene naš kurs.

— Možda novo unajmljeni ljudi, ali stari...

— Hm, i od njih se dvojica ili trojica već kolebaju... gledaju na našu plovidbu s izvjesnom zabrinutošću...

— Nadam se, da će kapetan Len Guy i njegov poručnik znati pribaviti poslušnost posade...

— To je pitanje, gospodine Jeorling. Recimo, da i sâm kapetan izgubi hrabrost... da ga prevlada osjećaj odgovornosti, pa da odustane od nastavka puta?

Toga sam se doista i sâm bojao.

— Što se tiče moga prijatelja Edincotta — nastavi božman — za njega jamčim kao i za sebe. Nas ćemo dvojica poći i na kraj svijeta, ako to kapetan želi. Naravno, nas obojica, pa Dirk Peters i vi, ali nas je ipak premalo, da druge dozovemo k pameti.

— A što drži momčad o mješancu?

— O mješancu! Ta njemu baš i pripisuju svu krivnju za nastavak putovanja! Što se vas tiče, gospodine Jeorling... vas poštuju — vi plaćate i plaćate dobro... ali onaj vrtoglavi Dirk Peters sa svojom tvrdnjom, da njegov »siromašni Arthur Pym« još živi, dok je zapravo već odavna morao nekako zaglaviti...

To je bilo i moje mišljenje.

— Znate, gospodine Jeorling — nastavi božman — ispočetka je Dirk Peters pobuđivao kod ljudi neku pažnju, osobito odonda, otkako je spasio život Martinu Holtu... Sad ljudi znadu, tko je on, i to doista nije povećalo njihove simpatije prema njemu... Njegove tvrdnje, da se južno od otoka Tsalala nalazi zemlja, sklonile su našeg kapetana, da nastavi putovanje u tom pravcu, i to mu zamjeravaju... jer samo njemu imamo da zahvalimo, što je škuna prekoračila osamdeset i šesti širinski stupanj...

— To priznajem, Hurliguerly.

— Bojim se, da će ljudi iskaliti na njemu svoj gnjev...

— I Dirk Peters će se znati braniti. Teško onome, tko digne ruku na njega!

— Dakako, gospodine Jeorling, dakako! On je momak, koji može rukom gužvati željezni lim poput papira!... ali ako svi na njega odjednom navale, ipak će ga savladati i po svoj prilici zatvoriti u skladište!

— Moramo nastojati, da spriječimo svako nasilje protiv Dirka Petersa, Hurliguerly! U vas imam povjerenja. Urazumijte ljude!... Poučite ih, dokažite im, da imamo još dovoljno vremena, da se u povoljno vrijeme vratimo na Falklandsko otočje. Ne dopustite, da njihovi prigovori utječu na našeg kapetana, da odustane od svog krajnjeg cilja.

— Oslonite se na mene, gospodine Jeorling, slijepo ću izvršiti svaku vašu želju!

— I ne ćete se kajati za to, božmane! Ništa nije lakše, nego za božmana »Halbrane« pripisati još jednu nulu k onih četiri stotine dolara, koje pripadaju svakome od ljudi!

Time sam pogodio Hurliguerlyja u njegovu slabu stranu i bio sam siguran u njegovu potporu. Sada će on sigurno učiniti sve što može, da stiša gnjev ljudi protiv Dirka Petersa, da im utjera hrabrosti i da spriječi pobunu na brodu.

No hoće li mu to uspjeti?...

Dana 13. i 14. nije zabilježeno ništa novo, osim daljnjeg pada temperature. Kapetan me je sam na to upozorio i skrenuo mi pažnju na brojna jata ptica, koje su letjela u pravcu sjevera.

Opazio sam, da su se njegove posljednje nade počele gasiti. Zar se tome trebalo čuditi? Zemlje, o kojima je govorio mješanac, ostale su još uvijek nevidljive, a već smo se nalazili na stotinu osamdeset milja udaljenosti od otoka Tsalala. Na sve strane sterala se samo bezgranična pučina. Sunce se već od 21. decembra počelo vraćati prema horizontu, koji će dostići 21. marta, a zatim će sve zapasti u dugu polarnu noć.

Da li se zbilja moglo vjerovati u to, da su William Guy i njegovih pet drugova prevalili ovako dugačak put u nekom krhkom čamcu?

Na dan 15. januara pokazalo je mjerenje 43° 18' dužine i 88° 17' širine. »Halbrane« se nalazila za manje od dva stupnja, manje od stotinu i dvadeset morskih milja udaljena od Južnog pola.

Kapetan Len Guy nije ni pokušao da to ljudima zataji; oni su dovoljno poznavali navigaciona mjerenja. Ako bi im trebalo o tom što objasniti, imali su pri ruci nadmornare Martina Holta i Hardija, a uz to bio je tu i Hearne, da ih do kraja razdraži.

U toku poslijepodneva uvjerio sam se, da je Hearne doista učinio sve, što je mogao, da duhove što više uzbudi. Sakupljeni oko prednjeg jarbola mornari su nešto potajno raspravljali, dobacujući nam zlobne poglede. Očevidno su se dogovarali o tome, što treba da učine. Dvojica ili trojica njih, okrenuta prema prednjoj palubi, već su činili prijeteće kretnje. Konačno je izbilo tako jako mrmljanje, da je Jem West izgubio strpljivost.

— Mir! — povikao je i pristupio im.

— Prvi koji izusti riječ — reče odsječeno i strogo — imat će sa mnom posla!

Kapetan Len Guy bio je u svojoj kabini. Svakog časa očekivao sam, da će izaći i bacivši posljednji pogled na more izdati zapovijed za povratak.

Ipak, idućeg jutra plovila je škuna još uvijek u istom pravcu — prema jugu. Nažalost pojavili su se na dalekom horizontu neki oblaci pare — što je za nas moglo biti od ozbiljnih posljedica.

Rado priznajem, da me je to potpuno izbacilo iz ravnoteže. Moja je bojazan sve više rasla.

Očevidno je poručnik čekao samo na zapovijed, da dade lađi protivan pravac i bilo mi je jasno, da bi kapetan, premda teška srca, jedva oklijevao, da izda takvu zapovijed.

Već nekoliko dana nisam vidio mješanca niti sam s njim govorio. Kao da je momčad proglasila nad njim karantenu. Čim bi se pojavio na palubi, svi su od njega plašljivo uzmicali. Ako bi se on oslonio o rubnjak s lijeve stane lađe, drugi bi pošli na desnu stranu. Samo je božman činio izuzetak i uputio mu katkada po nekoliko riječi, na koje, naravno, većinom nije dobio odgovora. Dirk Peters kao da ga nije ni opazio.

Budući da je mene očito izbjegavao, razmišljao sam, nije li to bilo zato, da me još više ne kompromitira.

Poslije podne 17. januara pokazao je mješanac jasno želju, da sa mnom govori. Nikad nisam ni izdaleka naslućivao, što sam tom prilikom imao da čujem.

Bilo je oko tri sata.

Ponešto smalaksao i neraspoložen povukao sam se u svoju kabinu.

Tada netko lagano pokuca na moja vrata.

— Tko je ?— upitao sam.

— Dirk Peters.

— Želite li sa mnom govoriti?

— Da.

— Odmah ću izaći.

— Ne... molim vas... bilo bi mi draže... da li bih smio ući u vašu kabinu?

— Onda uđite!

Mješanac uđe i pažljivo za sobom zatvori vrata.

Ne dižući se sa svog ležaja, dao sam mu rukom znak, da sjedne.

On ostade stojeći.

Smeten kao obično, nije se usudio da progovori.

Stoga sam ga upitao:

— Dakle, što želite?

— Želio bih da vam nešto priopćim... razumijte me dobro, gospodine Jeorling, čini mi se, da je bolje, da vi to saznate... Ali, vi ćete biti jedini, koji će to saznati. Momčad ne smije o tom ništa ni naslutiti.

— Ako je stvar tako ozbiljna i vi se bojite indiskrecije, zašto želite da to meni povjerite.

— Da,... tako mora da bude... mora! Ne mogu da čuvam tu tajnu. Ona me tišti... pritište me ovdje... ovdje, pritište me kao kamena stijena!

Pritom se Dirk Peters rukom udario u grudi.

Tada nastavi:

— Oh, uvijek se bojim, da tu tajnu ne odam u snu... da drugi o njoj ne saznaju... jer, ja često o tom sanjam... pa u snu...

— Vi sanjate — prekinuh ga ja — a o kome?

— O njemu... o njemu... Zato i spavam uvijek po osamljenim kutovima... posve sam... iz straha da bi drugi mogli saznati njegovo pravo ime.

Tada mi se učini, kao da je mješanac spreman, da mi odgovori na neko pitanje, koje još nisam ni postavio... na pitanje o stvari, koja mi još uvijek nije bila jasna, zašto je on, naime, nakon svog odlaska iz Illinoisa živio na Falklandskim otocima pod imenom Hunt.

Kada sam mu sada to pitanje postavio, odgovori on:

— O ne, o tom se ne radi... nisam o tome želio da govorim...

— Ali ja to želim, Dirk Peterse. U prvom redu hoću da znam, zašto niste ostali u Americi, nego ste se uputili na Falklande.

— Zašto, gospodine Jeorling?... Jer sam želio da budem bliže Pymu, jer sam se nadao, da će mi se na Falklandima pružiti prilika, da se ukrcam na kakav brod, koji će ploviti u južna mora...

— Ali ipak, ime Hunt?...

— Svog vlastitog imena nisam mogao više trpjeti... zamrzio sam ga zbog događaja na »Grampusu«!

Mješanac je pritom očito mislio na ono vučenje slamke na američkom brigu, kada je između Augusta Barnarda, Arthura Pyma, Dirka Petersa i mornara Parkera bilo odlučeno, da jedan od njih četvorice bude žrtvovan, da posluži kao hrana ostalima. Sjećao sam se, kako se Arthur Pym opirao, pa kako se je konačno ipak morao pokoriti, pristati na žrijebanje za život ili smrt, na tako strašan čin, te će i samo sjećanje na njega vječno trovati život onih, koji će ostati na životu...

Da... ono vučenje slamke... biranje između drvaca nejednake dužine, koje je Arthur Pym držao u ruci. Tko izvuče najkraće drvce, bit će ubijen. Pym pritom opisuje, kako ga je obuzelo nehotično divljaštvo, da prevari svoje sudrugove da — »upotrebi jedan trik«, tako glase njegove riječi. Ali on to nije učinio, pa moli da mu se oprosti, što ga je bila spopala takva misao. Tko želi da ga zbog toga osudi, neka se postavi u njegov tadašnji položaj!

Ipak... on se odlučio... pružio je zatvorenu ruku sa četiri drvca u njoj...

Dirk Peters vuče prvi... sreća mu se nasmijala... on ne treba više da se boji.

Arthur Pym je izračunao, da su mu se sada izgledi pogoršali.

Tada je vukao August Barnard... spašen... on je također spašen!

Arthur Pym govori sâm sebi, da sada on i Parker imaju jednake izglede.

U tom trenutku ispunilo mu je dušu potpuno divljaštvo zvijeri. Osjetio je prema svom bijednom i jadnom drugu, prema čovjeku, strašnu, đavolsku mržnju...

Prošlo je bilo punih pet minuta, prije nego što se Parker odvažio da vuče. Konačno je Arthur Pym, zatvorenih očiju i ne znajući, da li je sudba odlučila za njega ili protiv njega, osjetio kako je nečija ruka ščepala njegovu ruku...

Bila je to ruka Dirka Petersa!... Arthur Pym je također izbjegao smrti.

Odmah zatim bacio se mješanac na Parkera i udarcem s leđa oborio ga na tlo. Tada je slijedio — i to odmah — grozni ručak i »riječima se ne bi moglo izraziti, kakva je jeza spopala svakoga od učesnika«.

Da... ja sam je poznavao, tu strahovitu povijest, koja nije izmišljena, nego je stvarna činjenica. Zbila se dana 16. jula 1827. na brodu »Grampus«.

Sada sam se, međutim, uzalud trudio da saznam, zašto me Dirk Peters na nju podsjeća.

Nisam dugo čekao na razjašnjenje.

— Pa dobro, Dirk Peterse, zašto ste uopće odali svoje pravo ime, onda kad je »Halbrane« bila usidrena pred otokom Tsalalom... zašto niste i nadalje zadržali ime Hunt.

— Da... znate... gospodine Jeorling... oklijevali su dalje ploviti i htjeli su, da se vratimo... vidjelo se to na svima... i tada sam pomislio... da, ako kažem tko sam bio... Dirk Peters... užarski majstor s »Grampusa«... suputnik Arthura Pyma... poslušat će me... povjerovat će, kao i ja što vjerujem, da on još živi... pokušat će da ga pronađu... Pa ipak... bila je to odsudna stvar... jer priznati, da sam ja Dirk Peters, da sam ja bio onaj, koji je ubio Parkera... ipak glad... glad koja razdire...

— Molim vas, Dirk Peterse — prekinuh ga ja — vi pretjerujete. Da je kocka pala na vas, vi biste doživjeli istu sudbinu, koju je doživio Parker. Ne, vas ne tereti nikakav zločin!

— Gospodine Jeorling,... razumijte me dobro... da li bi porodica Parkerova govorila isto tako kao vi?

— Njegova porodica? Pa zar je on imao rodbine?

— Dakako da je imao... i zato je Arthur Pym u svom izvještaju promijenio ime... Parker se uopće nije zvao Parker... nego

— To je Arthur Pym pravo učinio — odgovorio sam — i što se mene tiče, ni ja ne treba da znam pravo Parkerovo ime. Tu tajnu možete sačuvati...

— Ne, ja je moram vama odati... Ona će mi inače skršiti srce... i bit će mi mnogo lakše, gospodine Jeorling, ako vam kažem to ime...

— Ne, Dirk Peterse,... ne!

— On se zvao Holt... Ned Holt...

— Holt, uzviknem zaprepašten... Holt... isto kao i naš jedrar?

— Koji mu je rođeni brat gospodine...

— Martin Holt... brat Nedov?

— Da... razumijte me dobro... njegov brat.

— Ali on misli, da je Ned Holt zaglavio prilikom brodoloma, zajedno s drugima...

— To je zabluda... pa kad bi on znao, da sam ja...

U tom času baci me s ležaja neobično jak udarac.

Škuna se tako jako nagnula na desnu stranu, da je postojala opasnost, da se prevrne.

— Koji je to pasji sin za kormilom?

Bio je to glas Jema Westa, a onaj, kome su bile upućene ove riječi, bio je Hearne.

— Ti si ispustio kormilo? — grmio je Jem West ščepavši Hearnea za jaku.

— Poručniče... ja zbilja ne znam...

— Umukni, kažem ti! Sigurno si ga ispustio... Malo je nedostajalo, pa bi škuna ležala sa svim jedrima u vodi!

Očito se Hearne iz bilo kojeg razloga na čas udaljio od kormila.

— Gratiane — pozvao je Jem West jednog od mornara — ti preuzmi kormilo, a ti Hearne, dolje pod pramac.

U to iznenada odjeknu povik »Zemlja!« i svi upere pogleđe prema jugu.

VI

ZEMLJA?

To je jedina riječ, kojom Edgar Poe označuje 17. poglavlje svoje knjige. Ja pak, označujući šesto poglavlje svog izvještaja, upotrebit ću istu riječ, ali držim, da je pravilnije, ako iza nje stavim znak pitanja.

Da li je ta riječ, odjeknuvši s našeg glavnog jarbola, označavala otok ili kopno? Ne ćemo li opet doživjeti kakvo razočaranje? Da li se ovdje nalaze oni, koje tražimo u tako visokim širinama? Da li je Arthur Pym, koji je sada — unatoč tvrdnji Dirka Petersa — već mrtav, ikada stupio nogom na tu zemlju?

U prvom redu treba spomenuti, da je onaj povik izazvao na brodu izvjesno uzbuđenje. Ja nisam više ni mislio na ono, što mi je Dirk Peters povjerio, a valjda je i on sam na to zaboravio, jer je pojurio na pramac i stao buljiti u horizont.

Jem West, kojega ništa nije moglo odvratiti od njegove dužnosti, ponavljao je svoje zapovijedi. Gratian je preuzeo kormilo, a Hearne je zatvoren u potpalublju.

To je bila zaslužena kazna, koju su odobravali svi ljudi od stare posade, jer je njegova nemarnost dovela u opasnost sigurnost broda. Samo su petorica ili šestorica sa Falklanda nešto promrmljali.

No kretnja poručnikova smirila ih je, te su se odmah vratili na svoja službena mjesta.

Razumljivo je, da je i kapetan Len Guy na onaj povik istrčao iz svoje kabine i oštrim pogledom stao promatrati zemlju, koja je bila od nas udaljena još deset do dvanaest milja.

Kao što sam rekao, ja više nisam ni mislio na priznanje Dirka Petersa. Ako ta tajna ostane među nama dvojicom, ne

treba se ničega bojati. Ali što će biti, ako kojim slučajem Martin Holt sazna, da je ime njegova brata promijenjeno na ime Parker; da je nesretnik bio zaklan i da ga je svojom rukom ubio Dirk Peters!... onaj isti, koji je njemu — Martinu Holtu — spasio život...? Sad sam razumio, zašto je mješanac uporno odbijao Holtove izraze zahvalnosti... zašto je izbjegavao Martina Holta... brata onog čovjeka, čijim se mesom bio nasitio!

Bila su tri sata. »Halbrane« je oprezno jedrila u ovim nepoznatim vodama.

Kapetan Len Guy naredio je, da se izvrši mjerenje dubine; pokazalo je stotinu i dvadeset hvati. Daljnjim sondiranjem moglo se naslutiti, da obala, koja je ležala pred nama, vjerojatno pada strmo u dubinu. Ipak smo i dalje plovili sa sondom u rukama.

Vrijeme je ostalo lijepo, iako je horizont od jugoistoka do jugozapada bio zastrt laganom izmaglicom. To nam je doduše donekle otežavalo raspoznavanje profila zemlje, koja se načas pokazivala, pa opet nestajala iza maglenog zastora. ipak smo cijenili, da visina te zemlje na najvišim vrhuncima iznosi oko pedeset do šezdeset metara.

Temperatura je sve više padala. Momčad je morala opet obući vunena odijela, što ih je pred mjesec dana bila odložila.

»Halbrane« je polagano klizila po bistroj vodi. Okolo je sve vrvjelo od riba svake vrste. Morske ptice letjele su u još većim jatima nego prije. Nisu pokazivale nikakvog straha, lepršale su oko jarbola i odmarale se na križevima. Izvukli smo na palubu nekoliko bjeličastih nizova od pet do šest stopa duljine — bila su to čisla, koja su brojila na milijune blještavih zrnaca — pripadala su nekoj koloniji najmanjih mekušaca.

U nekoj udaljenosti pokazali su se kitovi štrcajući iz glava vodene mlazove. Opazio sam, da su plivali prema jugu. Iz toga se moglo zaključiti, da se otvoreno more u tom pravcu nastavlja.

Škuna je plovila brzinom od dvije do tri milje na sat, a da nismo ni pokušavali da joj povećamo brzinu.

Obala, koju smo ugledali, protezala se pravcem od sjeverozapada prema jugoistoku. To doduše nismo mogli nepobitno utvrditi, ni za daljnja tri sata, pa ni dalekozorom.

Posada, sakupljena na kaštelu na provi, gledala je na sve strane ne dajući izraza svojim osjećajima.

Jem West popeo se na glavni jarbol, gdje je ostao desetak minuta promatrajući okolinu. Sišavši na palubu, nije nam donio nikakvih točnih obavještenja.

Ja sam stajao s lijeve strane lađe nalakćen o rubnjak i motrio liniju između neba i vode. Samo na istoku nije bila ničim prekinuta.

Tada mi priđe božman i bez ikakva uvoda reče:

— Gospodine Jeorling, dopuštate li, da vam priopćim svoje misli?

— Razumije se, božmanu, ali ja ih ne ću usvojiti, ako mi se ukažu bez temelja.

— Ipak, vi ih usvajate, tä čovjek bi morao biti slijep, kad to ne bi primijetio, što se više približavamo.

— No, pa odajte mi te vaše misli.

— Ja mislim, gospodine Jeorling, da ovo što gledamo pred sobom, nije nikakva zemlja.

— Što to kažete, božmane?

— Gledajte samo dobro i držite pred očima ispružen prst...

Učinio sam kako mi reče Hurliguerly.

— Vidite li sada? — nastavi on... Odričem se za svagda svoje čašice viskija, ako se one mase ne kreću, ne u odnosu prema škuni, nego u odnosu prema sebi samima.

— I po tom zaključujete?...

— Da su to ledeni bregovi, koji se kreću.

— Ledeni bregovi?...

— Tako je, gospodine Jeorling!

Nije li se božman nalazio u zabludi? Očekuje li nas opet razočaranje? Da li su tamo doista namjesto obale samo pokretni ledeni bregovi?

Uskoro je nestalo o tome svake sumnje i za nekoliko minuta nije više netko od posade vjerovao, da u tom smjeru leži neka zemlja.

Deset minuta kasnije najavi čovjek iz koša, da se sa sjeverozapada, koso prema kursu »Halbrane«, kreće više ledenih bregova.

Kakav li je žalostan učinak proizvela ta vijest na našem brodu! Naša posljednja nada morala je tako žalosno propasti!

Kojeg li udarca za kapetana Lena Guyja!... Onu zemlju na jugu treba da tražimo u još daljoj geografskoj širini bez sigurne nade, da ćemo je naći!...

Odjednom odjeknu na »Halbrani« gotovo jednoglasan povik.

»Okreni!... Smjesta okreni!... Povratak!«

Mornari najmljeni na Falklandskom otočju dali su maha svojoj želji, zahtijevajući bezodložan povratak, premda među njima nije bilo Hearnea, da ih potiče na neposlušnost. Moram priznati, da se činilo, da se s njima slaže i većina stare posade.

Jem West nije se sada usudio da zapovjedi šutnju. Čekao je zapovijedi svoga starješine.

Gratian na kormilu bio je već spreman da zaokrene, dok su se njegovi drugovi spremali da ispale nekoliko metaka u pozdrav povratku...

Dirk Peters stajao je nepomično oslonjen o glavni jarbol, oborene glave, pognuta tijela i grčevito stisnutih usnica... ne izustivši ni riječi.

Tada se okrenu k meni i dobaci mi pogled... pogled pun preklinjanja i bijesa!...

Ne znam kakva me je neodoljiva sila nagnala da lično istupim, da još jednom dignem svoj glas. Padne mi na um posljednji argumenat..., koji nitko nije mogao pobijati.

Progovorim dakle s takvim osvjedočenjem, da se nitko nije usudio da me prekida.

Rekao sam uglavnom ovo:

— Ne... ne smijemo napustiti svaku nadu!... Zemlja mora da je blizu!... Ovo su ledeni bregovi, koji su se svakako odvojili od čvrste podloge... od kopna ili otoka, i to prije kratkog vremena. Iza njih naići ćemo na obalu, od koje su se i otkinuli, jer se sad, u ovo godišnje doba, ovdje led tali... Još dvadeset i četiri, a najviše četrdeset i osam sati, i ako se tada ne pokaže zemlja, izdat će kapetan Len Guy zapovijed za povratak na sjever!

Tada mi priskoči u pomoć božman, koji veselo raspoložen uskliknu:

— To je prava riječ i što se mene tiče, priključujem se mišljenju gospodina Jeorlinga... Bez sumnje je neka zemlja u blizini! Naći ćemo je bez muke i opasnosti iza ovih ledenih bregova. Jedan stupanj više prema jugu i nekoliko stotina

dolara više u džepu!... Ugodno je, kad se oni odšetaju u džep, a ugodno je i kad izlaze iz njega!...

Iza tih riječi priključi se i kuhar Endicott svome prijatelju božmanu.

— Da... krasno... dolari! — uzviknuo je, pokazujući pri tom dva reda svijetlih bijelih zuba.

Ali se ipak nije moglo znati, da li posada pristaje na nagovaranje Hurliguerlyja, ili će se oprijeti tome da »Halbrane« nastavi put u pravcu ledenih bregova.

Kapetan Len Guy motrio je pažljivo dogledom ledene mase, a zatim reče odlučnim glasom:

— Na jugozapad!

Jem West izda zapovijed, da se taj manevar izvrši.

Mornari su načas zastali, ali tada — kao po urođenom osjećaju dužnosti — prionuše na posao, te »Halbrane« zaplovi većom brzinom.

Kad je sve bilo svršeno, približih se Hurliguerlyju.

— Hvala vam, božmanu! — rekoh.

— O, gospodine Jeorling, ovaj put je još dobro prošlo — odgovori on sliježući ramenima. — Ali ne smijemo žice suviše napinjati, jer će inače cijeli svijet biti protiv mene, pa čak i Endicott...

— Pa ja nisam rekao ništa, što se ne bi moglo ispuniti.

— To rado priznajem, sve bi moglo biti tako, kako vi kažete.

— Naravno, Hurliguerly, naravno... ja sam samo dao oduška svom osvjedočenju, a to je, da ćemo iza ovih ledenih bregova naići na zemlju.

— Možda, gospodine Jeorling, ali tu zemlju moramo naći u roku od dva dana, poštenja mi, jer inače se vraćamo!

Iduća dvadeset i četiri sata plovila je »Halbrane« oprezno prema jugozapadu. Jem West nije ni časka ostavljao palubu izbjegavajući grozničavo mogućnost svakog sudara.

Kapetan Len Guy mogao se još uvijek oslanjati na kompas. Magnetski pol bio je od nas udaljen još nekoliko stotina morskih milja, pa još nije imao utjecaja na busolu.

Uzalud sam pokušavao da kroz slobodne prostore između ledenih bregova ugledam obrise kakve zemlje.

Što su više prolazili sati, to više je momčad gubila hrabrost i pokazivala sklonost neposlušnosti.

Još dan i po, pa će proći uglavljenih četrdeset i osam sati, i nitko više ne će moći da suzbije opći otpor; brod će morati krenuti na sjever.

Usprkos opreznom provlačenju, »Halbrane« se čestoput okrznula o komade leda, na kojima su ostajali znakovi katrana. To je i među najhrabrijim izazivalo strah pred ozbiljnim oštećenjem broda.

Nestalo je i pingvina, kojih smo dosada susretali na tisuće.

Žalosna pustoš izazivala je tjeskobu, kojoj se nitko nije mogao oteti. Tko bi se mogao nadati, da bi ljudi s »Jane« u ovoj bezutješnoj ledenoj pustinji mogli naći utočišta i opstanka.

Od jučer, otkako je »Halbrane« napustila svoj direktan kurs prema jugu, da bi se provukla kroz ledene bregove, nastupila je i kod mješanca promjena — nije više radio onim marom i brzinom kao prije. Sigurno je instinktivno osjećao, da ploveći u ovom promijenjenom smjeru, ne ćemo naići na tragove njegova »jadnoga Pyma«.

Sutra se svršava rok od četrdeset i osam sati, taj posljednji milodar, što mi ga je momčad na moju molbu bila odobrila.

Ležeći zamišljen u svojoj kabini zapao sam u polusan. Odjednom mi se pričini, kao da je na škuni nastupila neka promjena, kao da se nagnula na desni bok. Da... osjećao sam, kao da me nešto diže uvis, kao da se nalazim u gondoli balona. Iznenada me neka sila izbaci iz mog ležaja. Iščezoše svi tragovi sna. Zidovi moje kabine izgubiše vertikalan položaj, kao da se »Halbrane« nagnula jako ustranu. Dignuh se iz kuta, kamo sam bio odbačen i otpuzih do vrata, upro sam se o njih svom silom, te mi je konačno uspjelo da ih otvorim. Tada osjetih lomljavu i kršenje na ogradi i opazih, kako se drobi oplata na lijevom boku lađe.

Zar se ipak škuna sukobila s ogromnom masom leda, kojoj Jem West nasred magle nije uspio izmaći?

Iznenada odjeknuše brodom divlji krikovi i zapomaganje...

Začu se još jedan udarac i na »Halbrani« nastade tišina.

VII

LEDENI BRIJEG SE IZVRNUO

Puzeći na rukama i nogama uspio sam, da dođem na palubu.

Kapetan Len Guy također je napustio svoju kabinu. Puzao je četvoronoške, jer se lađa jako nagnula prema lijevom boku.

Na prednjoj palubi između kaštela i glavnog jarbola virilo je nekoliko ljudskih glava ispod nabora jedra, koje ih je poklopilo kao srušeni šator.

Na desnoj strani lađe visjeli su o zategama Dirk Peters, Hardie, Martin Holt i Endicott izobličenih lica.

U ovom času svi bi se rado odrekli polovice obećane nagrade, samo da se oslobode iz tog položaja.

Tada dopuzi do mene četvoronoške jedan čovjek. Uspravno nije mogao ići, jer se lađa nagnula za pedeset stupanja. Bio je to Hurliguerly.

— Što se to dogodilo? — upitah ga.

— Stigli smo u pristanište, gospodine Jeorling.

— Kako? U pristanište? Znači, da smo naišli na zemlju?

— Pristali jesmo, ali što se tiče zemlje, ona postoji samo u ludoj glavi Dirka Petersa.

— No, pa što se dogodilo?

— Usred magle približili smo se ledenom brijegu od kojega se nismo mogli otrgnuti...

— Ledeni brijeg, božmanu?

— Da... ledeni brijeg, koji je izabrao baš taj trenutak, da se okrene na drugu stranu!... Prevrćući se povukao je sa sobom i »Halbrane« kao kakvu igračku i sada smo prikovani dobrih stotinu stopa iznad površine antarktičkog mora.

Tko bi mogao i pomisliti, da će našu lađu na njenu pustolovnom putu zadesiti ovako čudnovat udes?!

Sivi magleni zastor pokrivao je cijeli brijeg, tako da nismo vidjeli ništa od njegove mase, osim malene uvale, u kojoj je sada »Halbrane« čvrsto ležala. A nismo mogli ni razabrati, kakav je položaj zauzimao taj brijeg među flotiljom ostalih bregova, koja se kretala prema jugoistoku.

Za nekoliko minuta cijela je posada napustila brod. Kose sunčane zrake nisu uspijevale da prodru kroz gustu maglu. Ljudi su se mogli raspoznavati tek na udaljenost od nekoliko koraka, a »Halbrane« se, kao neka tamna bezoblična masa, isticala prema bjelo ći leda.

Na zapovijed kapetana Lena Guyja svi smo se sakupili na jednom mjestu, a Jem West je po redu prozivao naša imena.

Pet se ljudi nije odazvalo: mornar Drap (od stare posade) i četvorica od novo unajmljenih.

Katastrofa je dakle oduzela život petorici od nas — to su bile prve žrtve nakon odlaska sa Kerguelena. Hoće li biti i posljednje? . . .

Kad se magla digla, izvršili smo svestranu potragu za nestalima, ali bez uspjeha. Time je bio konačno utvrđen nestanak ove petorice. Svi smo zapali u očaj.

— A Hearne? . . . — prekinu nečiji glas opću tišinu. Bio je to glas Martina Holta.

Jem West se uzverao na brod.

Svi smo u dubokom muku očekivali objašnjenje sudbine Hearneove, premda taj zloduh nije zasluživao sućuti momčadi.

Konačno se na prednjoj palubi pojavi poručnik, a slijedio ga je Hearne, koji se odmah priključio svojim drugovima, ne izustivši ni jedne riječi. Dalje se nismo o njemu brinuli.

Sada, kad je nestalo magle, mogli smo procijeniti veličinu ledene mase, na kojoj smo izgledali kao mušice na glavi šećera. Gledajući odozdo, činilo nam se, da naša škuna nije veća od malog čamca kakve trgovačke lađe.

Opseg ledenog brda mjerio je oko sedam stotina metara, a visina mu je bila oko četiri stotine stopa. Prema tome dosizao je pet puta toliko ispod površine mora, pa smo cijenili, da mu težina mora iznositi na milijune tona.

Naša je škuna ležala u nekoj udubini na zapadnoj strani brijega s nešto uzdignutim stražnjim dijelom. Prednji joj se dio naginjao daleko preko lijevog boka. To nas je navelo na pomisao, da bi je i najmanji udarac mogao nagnati da niz strminu opet klizne u more.

Sve je na njoj bilo u ruševinama, među kojima je ležala burad i sanduci sa hranom, krletke sa živadi i t. d.

Jedan od čamaca bio je razmrskan, ali je drugi — na sreću onaj veći — ostao neoštećen.

Prva nam je briga bila, da to jedino sredstvo spasa dovedemo u sigurnost.

Našavši se nasamo s kapetanom Lenom Guyjom, poručnikom i božmanom nabacio sam pitanje, ne bi li se moglo pokušati, da naš brod oslobodimo ledenih pandži i predamo ga opet njegovu naravnom elementu, moru — poput porinuća u more novog broda.

— Takav je pokušaj svakako skopčan s velikom opasnošću — odgovori Jem West — ali budući da je neizbježan, mi ćemo ga poduzeti. Mislim da moramo izdupsti u ledu neku vrst korita . . .

— I to ne časeći ni časa — dodade kapetan.

— Jeste li čuli, božmane? — nastavi Jem West — odmah na posao!

— Razumijem, i svi će rado pomoći — odgovori Hurliguerly — ali dopustite, da prije stavim jednu primjedbu, kapetane . . .!

— A ta bi bila?

— Da najprije točno pregledamo trupinu broda, da ustanovimo, nisu li nastala takva oštećenja, uslijed kojih bi brod mogao odmah potonuti, čim ga spustimo u more. Takva se oštećenja, ako ih ima, moraju prije popraviti.

Svi smo odmah priznali, da je ta opaska bila ispravna.

Činilo se, da je ledeni brijeg u svom novom položaju posve siguran. Pošto mu je sada težište ispod plovne linije, nije se trebalo bojati ponovnog izvrtanja.

Kapetan Len Guy, poručnik, božman, te nadmornari, brodski majstori Martin Holt i Hardie brižno su dva sata pregledavali lađu. Utvrdili su, da se sva oštećenja mogu

popraviti. Naša lađa, koja je bila građena za polarnu plovidbu izdržala je ondje, gdje bi lađa manje jake konstrukcije bila razbijena na komade.

Poslije ručka bilo je zaključeno, da momčad izdube u ledu koso korito, po kojem će se »Halbrane« moći spustiti do podnožja brijega. Ako nam to ne pođe sretno za rukom, zateći će nas ovdje južna zima. Bit ćemo šest mjeseci izloženi strašnoj studeni ploveći na ovoj ledenoj santi i svi ćemo sigurno poginuti strašnom smrću.

Odjednom poviče Dirk Peters, koji je stajao udaljen od nas oko stotinu koraka, motreći južni i istočni horizont:

— Zapeli smo!

— Zapeli? Što je htio time da kaže, ako ne to, da se ledena masa iznenada zaustavila, da ne plovi više. Sada nije bilo vrijeme, da razmišljamo o uzroku ove pojave.

— Doista — reče božman — naš se ledeni brijeg više ne kreće, a možda stoji ovdje na istom mjestu otkako se prevrnuo.

— Kako — povikao sam — više se ne kreće? . . .

— Ne — odvrati mi poručnik — a dokaz tomu je činjenica, da se, evo, ostali bregovi kreću i nas ostavljaju iza sebe.

Naš je brijeg uistinu stajao na mjestu, dok su se drugi bregovi, njih pet do šest na broju, udaljavali prema jugu.

Najjednostavnije tumačenje za ovu pojavu bilo je, da donji slojevi brijega dopiru do dna mora, gdje su zapeli.

Time je naravno nastala neželjena komplikacija. Jer ploveći dalje prema jugu, mogli smo se nadati, da ćemo naići na kakvu zemlju ili otok ili čak — ako struja zadrži svoj dosadašnji pravac i more ostane otvoreno — da ćemo preploviti i granice južnog polarnog područja.

U kakav li smo čudan položaj zapali nakon tri mjeseca ove strašne plovidbe! Sada nije bilo ni govora o Williamu Guyju, o njegovim drugovima s »Jane« i o Arthuru Pymu. Sva sredstva, kojima smo raspolagali, morala su biti upotrebljena za spas naših vlastitih života . . . .

Nije bilo nikakvo čudo, da je momčad povjerovala Hearneovu došaptavanju, pa da je svu krivnju za ovo zlo svaljivala na svoje starješine, a poglavito na mene.

Nastala je bojazan, da će se i stara momčad prikloniti Hearneovoj strani. Tko bi znao, nisu li oni u svom očaju namislili, da se domognu jedinog čamca, koji nam je bio preostao, pa da s njim otplove na sjever, a nas da ostave na ledenom brijegu?

To nas je prisililo, da čamac stavimo na sigurno mjesto i na nj budno pazimo.

Na zapovijed kapetana, sakupila se momčad nešto podalje od »Halbrane«.

Kapetan Len Guy, bacivši oštar pogled na momčad, otpoče vidljivo uzbuđenim glasom:

— Mornari s »Halbrane«. Moje prve riječi upravljene su vašim drugovima, koji su nestali. Petorica od naših izgubili su svoje živote pri ovoj katastrofi . . .

— Dok i nas ostale čeka ista sudbina: da zaglavimo u ovim vodama, kamo smo bili zavedeni unatoč . . .

— Šuti Hearne! — poviče Jem West sav problijedivši od bijesa. — Šuti, jer inače . . .

— Hearne je rekao, što je imao da kaže — umiješa se kapetan hladno. To je sada svršeno, ali molim, da me dalje ne prekida!

Možda bi Hearne bio još štogod odgovorio, jer je znao, da ima uza se većinu momčadi, ali je Martin Holt brzo priskočio i gurnuo ga natrag, pa je zašutio.

Tada kapetan Len Guy u uzbuđenju, koje se dojmilo svih nas, dade izražaj svojim osjećajima:

— Naša je dužnost, da najprije odamo počast onima, koji su položili svoje živote na ovom opásnom putovanju, koje je poduzeto u ime čovječnosti. Neka bude slava onima, što su se žrtvovali za sebi ravne.

— A sada — nastavi on — govorim onima, koji su još na životu. Izjavljujem vam, da se vi svi i u ovim prilikama, u kojima se sada nalazimo, imate bez pogovora meni pokoravati i izvršavati sve moje zapovijedi. Ne ću trpjeti nikakvog otpora, nikakvog oklijevanja. Meni pripada odgovornost za dobrobit svih vas, i ja je ne ću nikome ustupiti. Ovdje na brodu ja zapovijedam . . .

— Na brodu . . . gdje više nema nikakvog broda — usudi se primijetiti Hearne.

— Ti se varaš, Hearne, lađa je ovdje i mi ćemo je opet porinuti u more. Pa ipak, kad bi nam preostao samo još naš čamac, i njegov sam ja kapetan!... Teško onome, tko bi na to zaboravio!

Toga dana obavio je kapetan mjerenje spravama, koje su na sreću ostale neoštećene.

Naš je položaj bio ovaj:

južna širina: 88° 55′

zapadna dužina: 39° 12′

»Halbrane« je dakle bila udaljena od Južnog pola ne više od jednog stupnja i pet minuta — to jest šezdeset i pet morskih milja.

VIII

POSLJEDNJI UDARAC

— Na posao! — izdao je kapetan Len Guy zapovijed, i od poslijepodneva toga dana svi su se marljivo predali radu.

Svi su znali, da se ne smije gubiti ni jedan trenutak.

Što se tiče živežnih namirnica, škuna je njima bila bogato opskrbljena za vrijeme od osamnaest mjeseci. Gladi se dakle nismo trebali bojati.... jedino možda žeđi, jer se burad s vodom pri sudaru razbila i voda iscurila.

Na sreću ostala je neoštećena burad s viskijem, pivom i vinom, jer je bila spremljena u onom dijelu broda, koji je najmanje stradao.

Vodu nam je zasada mogao pružiti sam ledeni brijeg. Poznato je naime, da led ne sadrži soli, nastao on od smrzavanja slatke ili slane vode.

Kapetan Len Guy i Jem West zaključili su, da se prije svega škuna ima olakšati time, što će se sve što se na njoj nalazi istovariti. Jarboli, užad, snast, sanduci i burad, suho meso i povrće, brašno, dvopek, čaj, kava, džin, viski, vino i pivo; sve to ima da se snese na prikladna mjesta na ledu.

Isto tako bilo je važno, da se i čamac smjesti na što sigurnije mjesto, kako Hearneu i njegovim ljudima ne bi uspjelo, da ga se domognu i s njim odbjegnu.

Smjestili smo ga sa cijelom njegovom opremom u jednu udubinu na trideset koraka od broda.

Za vrijeme rada nije bilo teško na nj paziti, ali u satima spavanja imali su božman i oba nadmornara držati stražu u njegovoj blizini.

Dani 19., 20. i 21. januara protekli su u prenošenju tovara s »Halbrane« na određena mjesta.

Na obližnjoj čistini sagradili smo neku vrst logora. Od jedara smo napravili šatore i u njih smjestili posteljinu iz kabina i momčadskih nastamba.

Kuhinju Endicottovu smjestili smo u stražnjem dijelu čistine, odakle se u neznatnom usponu moglo lako popeti na najvišu točku ledenog brijega.

Moram priznati, da se u toku ta tri dana nije moglo ništa prigovoriti Hearneovu vladanju. On je znao, da se na njega pazi, i da se s kapetanom Lenom Guyjom nije bilo šaliti.

Mješanac je radio neumorno, odmarao se samo za vrijeme obroka, a spavao samo po nekoliko sati na dan, udaljen od ostalih.

Majstor tesar Hardie bacio se na popravak trupine broda. Kroz grobnu tišinu ledene pustinje odjekivali su udarci njegova čekića pomiješani često zaglušnom drekom galebova, albatrosa i burnica, koji su oblijetali oko vrha ledenog brijega.

Različiti radovi trajali su do 24. januara. Atmosfera je bila mirna, a temperatura se nije snižavala. Živa u toplomjeru stajala je kao i dosada dva do tri stupnja iznad ledišta.

Broj ledenih bregova, koji su ploveći dolazili sa sjeverozapada, kao da se povećao.... vidjeli smo ih oko stotinu. Sudar s kojim od njih, mogao bi za nas biti od ozbiljnih posljedica.

Hurliguerly je običavao nakon svršena posla dolaziti k meni, pa smo razgovarali o uspomenama s ovog našeg putovanja, o sadašnjem našem položaju i o budućnosti.

Kad smo tako jednog dana sjedili na vrhu ledenog brijega promatrajući varavi horizont, upitam ga:

— Kako se drži momčad, Hurliguerly?

— Ovako i onako — odgovori on — znam, da su pojedini ljudi vrlo nezadovoljni.

— Da li je Hearne opet počeo da huška?

— Otvoreno ne, koliko sam dosada mogao opaziti. On zna, što ga čeka, pa je uvukao čaporke. Radi bez prigovora. Njemu se ne čudim, ali se čudim našem majstoru jadraru, Martinu Holtu.

— Što hoćete time da kažete, božmane?

— Da se njih dvojica sada vrlo dobro slažu. Pazite samo: Hearne se nameće Martinu Holtu, često s njim ćaska, i Martin Holt je dosta ljubazan prema njemu.

— Martin Holt nije čovjek, koji bi poslušao Hearneova nagovaranja, ako bi ovaj pokušao da izazove pobunu.

— Ne, zaista ne, gospodine Jeorling, ali mi se ne sviđa drugovanje te dvojice. Hearne je opasan i besavjestan čovjek, pa bi mu Martin Holt mogao nasjesti.

— To bi krivo učinio!

— Da, a znate li o čemu su razgovarali, kad sam nedavno čuo odlomke njihova razgovora?

— Ne znam, dok mi vi ne kažete.

— Razgovarali su o Dirku Petersu. Hearne je upravo bio rekao: »Vi ne biste smjeli zamjerati mješancu, što izbjegava da primi izraze vaše zahvalnosti. Iako je on surov klipan, ipak ima odvažnosti. To je dokazao, kad je vas spasio iz najveće opasnosti, zalažući svoj vlastiti život. Uostalom nemojte zaboraviti, da je on pripadao momčadi »Grampusa«, kojoj je, ako se ne varam, pripadao i vaš brat Ned...«

— Zar je to govorio, božmane? — uzviknuo sam nehotično. — Govorio je o »Grampusu«?

— Da o »Grampusu«.

— I o Nedu Holtu?

— Da, gospodine Jeorling!

— Pa što je odgovorio Martin Holt?

— Pa rekao je: »Ah, jadni moj brat! Ne znam ni na koji je način zaglavio! Ako je to bilo prigodom pobune na brodu, znam sigurno, da je bio na strani svog kapetana....«

— Da li je Hearne i dalje nastavio, božmane?

— Da, dodao je: »To je za vas velik udarac, Holte!... Kapetan »Grampusa«, koliko mi je poznato, bio je izložen u jednom čamcu i s njime dva ili tri čovjeka. Tko zna nije li vaš brat bio među njima.

— I dalje... dalje...?

— Dalje, gospodine Jeorling, rekao je: »Zašto ne pitate Dirka Petersa, kako je to bilo?« — »Da, odgovorio je Martin Holt, jedamput sam ga upitao, ali se on strašno uzbudio. Pokrio je lice obim rukama i gotovo nečujnim glasom odgovorio: »Ja ne znam ništa... ni o čem ne znam ništa«.

— Je li to sve, što ste čuli od tog razgovora, božmane?

— Sve, gospodine Jeorling.

— Pa što iz svega toga zaključujete?

— Samo to, da je Hearne lopov prvog reda, koji bi mogao biti sposoban da potajno nešto sprema, pri čem bi mu Martin Holt mogao poslužiti kao pomagač.

— Da, čemu pripisati ovo promijenjeno držanje Hearneovo?... Da li je Hearne znao o Dirku Petersu i Nedu Holtu više nego ostali?

Neizvjesnost o tome ozbiljno me je uznemiravala.

Uostalom naš položaj trebao je doskora da se promijeni, barem što se tiče škune.

Dva dana kasnije bili su radovi dovršeni. Trupina lađe bila je popravljena i korito za porinuće lađe do podnožja brijega izdubljeno.

Poslije podne 28. januara poduzete su posljednje mjere. Tada je u četiri sata podijeljen svima uistinu zasluženi odmor. Kapetan Len Guy odobrio je ljudima dvostruke obroke hrane uz dodatak viskija i džina, što im je osobito prijalo, jer su cijeli tjedan naporno radili.

Činilo se, da je svaka klica neposlušnosti ugušena, otkad je Hearne prestao s huškanjem.

Cijela je momčad bila obuzeta važnom zadaćom porinuća broda niz ledeni brijeg.

»Halbrane« na moru... to je značilo odlazak... povratak!...

Za Dirka Petersa i za me značilo je to, naravno, odustajanje od spasavanja Arthura Pyma.

Vrlo sam slabo spavao ove noći, i bio sam uvjeren da i Dirku Petersu nije dolazio san na oči pri tužnoj pomisli na povratak.

Spuštanje broda imalo je početi u deset sati. Kapetan Len Guy se nadao, da će posao biti uspješno dovršen.

Nitko nije sumnjao u to, da će škuna do pod konac dana biti spuštena barem do podnožja brijega.

Naravno, da smo kod ovog važnog manevra morali svi sudjelovati. Svaki od nas dobio je svoj poseban zadatak, koji je imao točno izvršiti.

Doručak smo imali u devet sati pod šatorima. Mornari, veseli i puni nade, nisu se mogli uzdržati, a da ne piju u slavu i za sretan uspjeh našeg djela. Njihovim veselim povi-

cima pridružili su se i naši. Kapetan Len Guy i poručnik sve su tako spretno i brižljivo udesili, da se mogao očekivati potpuno siguran uspjeh spuštanja broda.

Konačno napustismo logor i zauzesmo svoja mjesta — kadli odjednom odjeknuše povici čuđenja i strave.

Užasnog li prizora! Iako je kratko trajao, ostavio je u nama neizbrisivi utisak jeze i užasa!

Jedan od blokova, o koje se »Halbrane« upirala iskliznuo se, jer mu se rastalila podloga i skotrljao se nizbrdo preko ostalih blokova uz strahovitu lomljavu.

Časak iza toga zakolebala se i »Halbrane« i izgubivši uporište, survala se niz strminu.

Na brodu su se nalazila dva čovjeka, Rogers i Gratian. Obojica nesretnika uzalud su pokušali da iskoče sa strane... nisu to dospjeli učiniti, lađa ih je sa sobom povukla.

Da, ja sam to gledao. Vidio sam, vidio sam, kako se »Halbrane« najprije izvrnula na lijevu stranu smrskavši jednoga od novounajmljenih, koji nije dospio umaknuti, i kako se zatim, skačući od bloka do bloka, survala u prazninu...

Razbijena, razvaljenih bokova, polomljenih rebara, potonula je »Halbrane« izazvavši golem vrtlog na podnožju ledenog brijega!...

IX

ŠTO SADA?

Osjećali smo se kao gromom ošinuti, kad je lađa nestala u bezdanu, kao stijena neke lavine. Strmoglavo rušenje s visine od stotinu stopa trajalo je samo jedan trenutak... i sada ona leži na dnu mora možda u dubini od pet stotina stopa!

Kolike nas opasnosti čekaju u budućnosti, na to nismo sada mogli ni misliti. Stajali smo ukočeni i bez riječi, kao ljudi, štono se kaže, koji ne mogu vjerovati svojim očima.

Ovo je stanje, prirodno, izazvalo potpunu klonulost. Ni glasa nije bilo čuti...

Vidio sam kako su Jemu Westu navrle na oči teške suze. »Halbrane«, koju je toliko volio, nestala je tako nenadano. Da, čovjek tako čvrsta karaktera... plakao je kao malo dijete!...

Trojica od naših poginula su... i na kako užasan način! Rogers i Gratian, dvojica od naših najpouzdanijih mornara... još ih sada vidim, kako uzalud dižu uvis ruke tražeći pomoć. I Andre, Američanin, zdrobljen, razmrskan. Ništa od njega nije ostalo, nego neka bezoblična masa mesa i krvi.

Konačno prekinuše šutnju povici očaja. Mnogi su izjavljivali, da bi bilo bolje, da su potonuli zajedno s »Halbranom« kao Rogers i Gratian... tako bi sada barem bilo sve svršeno! Tà ovo je jedini svršetak, koji je mogao zadesiti ovako besmislenu ekspediciju!

Hearne je stajao postrani šuteći, ali su zato njegovi drugovi digli galamu vičući:

— U čamac!... U čamac!

Jadnici izgubili su razum: strah ih je smeo. Svi nasrnuše prema udubini, u kojoj je ležao naš jedini čamac, koji uostalom nije imao ni dovoljno prostora za sve njih.

Kapetan Len Guy i Jem West dotrčaše iz logora, a pridružismo im se i ja i božman. Svi smo bili oboružani i spremni da oružje i upotrebimo. Nikako nismo smjeli dopustiti, da se ovi razbješnjeli ljudi domognu čamca. On nije bio svojina pojedinaca, nego je pripadao svima nama.

— Ovamo ljudi! — naredio je kapetan Len Guy.

— Natrag! — uzviknuo je Jem West — ili ću ubiti svakoga, koji učini samo još jedan korak!

Obojica su držala spremne pištolje. Božman je već nišanio puškom na ljude, a ja sam držao svoj karabin pripravan da nastupim, ako bude potrebno.

Uzalud! Zaslijepljeni ljudi nisu poslušali i jedan od njih, koji je već došao u blizinu čamca, sruši se pogođen poručnikovim metkom. Rukama se nije imao za što uhvatiti, nego se odsklizao po glatkoj ledenoj površini i nestao u ponoru.

Da li je to značilo početak okršaja?... Hoće li se i drugi dati ustrijeliti?... Hoće li se ljudi od stare posade pridružiti novima?

Opazio sam, da su Hardie, Martin Holt, Francis, Burry i Stern oklijevali, da li da priđu na našu stranu, dok je Hearne mirno stajao postrani.

Čamac im nikako nismo smjeli prepustiti. Ali oni ipak kao nagnani furijama straha, ne prezajući pred nikakvom opasnosti, gluhi prema svim prijetnjama, htjedoše da ga se dočepaju. Tada odjeknu božmanov hitac i jedan od mornara pade mrtav s tanetom u grudima.

Odjednom se pojavi kod čamca jedna ljudska prilika.

Bio je to Dirk Peters, koji se s druge strane približio čamcu.

On položi jednu ruku na čamac, a drugom dade znak razbješnjelim ljudima, da se udalje.

Sad, kad je Dirk Peters uzeo stvar u svoje ruke, nije više trebalo našeg oružja; on je sam bio kadar da brani čamac.

I doista, kad se pet ili šest mornara još više približilo čamcu, skoči on k njima, ščepa jednoga od njih za remen, izdigne ga uvis i baci ga deset stopa daleko. Budući da taj siromašak nije imao za što da se uhvati, survao bi se i on u more, da nije Hearne priskočio i u zadnjem ga trenutku zadržao.

Dosta je bilo, da su već dvojica pala pogođena metkom.

Nakon ovog istupa mješančeva pobuna se smjesta stišala. A i mi smo već došli u blizinu čamca, a s nama i oni naši ljudi, kojih krzmanje nije dugo trajalo.

Ipak su oni drugi bili u većini — trinaest prema deset.

Kapetan Len Guy, premda mu je srdžba izbijala iz očiju, pokazao se posve hladnokrvan kao i Jem West. Isprva je šutio, ali su mu pogledi kazivali ono, što nije prešlo preko njegovih usana. Konačno progovori gromkim glasom:

— Ja bih zapravo morao s vama postupati kao sa zločincima, ali smatram da ste zavedeni. Čamac nije svojina nijednog pojedinca, nego svih nas zajedno! On nam je jedino sredstvo za spasavanje, a vi ste ga htjeli ukrasti, prosto ukrasti! Pazite dobro, što ću vam posljednji put kazati. Ovaj čamac je sama »Halbrane«! Ja sam kapetan, i teško onome, tko mi se ne bude pokoravao!

Kod posljednjih riječi dobaci kapetan mrk pogled Hearneu, koji je dobro znao, da su te riječi ciljale na njega.

On doduše nije sudjelovao u ovom divljačkom napadaju, ali ipak nitko nije sumnjao u to, da je on svoje drugove potaknuo, da se domognu čamca i da je uvijek spreman, da ih i dalje huška.

— U logor — zapovijedi kapetan Len Guy — a ti Dirk Peterse ostaješ tu kod čamca!

Kao odgovor mješanac zaklima glavom gore-dolje i zauzme opet svoje mjesto.

Momčad se poslušno povukla u logor. Jedni se ispružiše na svoje ležaje, a drugi se raziđoše po najbližoj okolici šatora. Hearne nije pokazivao namjere, da im se pridruži ili da se približi Martinu Holtu.

Sad, kad je momčad ostala bez posla, stanje se pogoršalo; trebalo je dobro promisliti, što da se poduzme.

Kapetan Len Guy, poručnik i božman sastadoše se na savjetovanje, a priključih im se i ja.

Kapetan Len Guy otvori savjetovanje riječima:

— Branili smo svoj čamac, pa ćemo ga i dalje braniti.

— Do smrti! — reče Jem West.

— Tko zna — rekoh ja — ne ćemo li doskora biti prisiljeni, da se ukrcamo na nj?

— U tom slučaju — reče kapetan — budući da u njemu nema mjesta za sve nas, trebat će da učinimo izbor. Kocka će imati da odluči, koji će od nas otputovati i ja zahtijevam, da kod toga imam potpuno ista prava kao i ostali.

— Ah, dovraga — reče božman — nismo još dotle došli. Ledeni brijeg čvrsto stoji i nema opasnosti, da će se preko zime rastaliti!

— Ne — potvrdi Jem West — toga se zasada doista ne trebamo bojati. U prvom je redu potrebno, da, kako na čamac, isto toliko pazimo i na živežne namirnice.

— I prava je sreća — dodade Hurliguerly — da smo svoj provijant spremili na sigurno mjesto... A ti jadna, draga »Halbrano«!... Svršila si na dnu mora kao i »Jane«... tvoja starija sestra!

Pravo imate Jeme — nastavi kapetan. — Moramo ljude zadržati od pljačke. Hrane imamo za dulje od godinu dana, a da ne govorimo o onoj, koju će nam pružiti ribolov.

— Zato, kapetane, treba da dobro pazimo — upade božman — jer sam opazio, kako se već neki ljudi šuljaju oko buradi s viskijem i džinom.

— I što bi sve ti nesretnici mogli počiniti, ako bi im alkohol oduzeo i ono malo razuma, što ga još imaju.

— S te strane ću ja već poduzeti potrebne mjere — reče poručnik.

— A ako budemo prisiljeni, da na ovom ledu prezimimo?

— Neka nas nebo sačuva od tako strašne sudbine — reče kapetan Len Guy.

— A ako tomu i ne budemo mogli izbjeći, gospodine Jeorling, već ćemo se nekako snaći. Izdupst ćemo u ledu skloništa, da se zaštitimo od polarne studeni; glavno je, da ne trpimo od gladi.

Učinilo mi se ipak, da bi bilo bolje, kada bismo napustili ovaj brijeg, nego da poduzmemo težak posao oko izgradnje ledenog skloništa, u kojem bismo trebali da stanujemo sedam do osam mjeseci.

Upozorio sam na to kapetana Lena Guyja i Jema Westa.

Teško je bilo odgovoriti na to pitanje, pa zato svi zamuknuše.

Konačno progovori kapetan:

— Da... to bi, naravno, bilo najbolje, pa kada bismo svi mogli stati u čamac, s provijantom za tri do četiri tjedna, ja ne bih ni časka oklijevao, da odmah krenemo na sjever.

— Ali tada bismo se — primijetih ja — morali boriti i s vjetrom i sa strujom, što bi nam jedva pošlo za rukom u ovom našem čamcu... Ali, zato, kad bismo pošli prema jugu...

— Prema jugu? — reče kapetan Len Guy uz prodiran pogled, kojim kao da je želio da prodre do dna moje duše.

— Zašto ne? — odvratio sam. — Da naš ledeni brijeg nije na svom putu zaustavljen i on bi krenuo u tom pravcu, možda prema nekoj zemlji. Pa zašto ne bi mogao naš čamac učiniti to isto?

Kapetan Len Guy samo je zakimao glavom. Jem West nije ništa odgovorio.

— Oh, i naš će ledeni brijeg ipak jednom dignuti sidro! — upadne Hurliguerly. — Ta nije valjda prirastao za dno kao Falklandi i Kergueleni! Najsigurnije je dakle, da pričekamo, jer čamac i onako ne može primiti sve nas; dvadeset i trojicu.

— Nije ni potrebno da se svi ukrcamo — rečem ja. — Dovoljno je, da pet do šest ljudi pođe na izviđanje prema jugu — možda u daljinu od kakvih dvanaest do petnaest milja.

— Prema jugu? — prekinu me kapetan Len Guy.

— Naravno, kapetane — nastavio sam — ta poznato vam je, da svi geografi jednoglasno tvrde, da antarktičko područje pokriva kopnena kapa.

— Ali geografi ne znaju o tom ništa i ne mogu ništa sigurno tvrditi.

— Stoga bi baš i bilo žalosno, kada mi, koji smo tako blizu tom području, ne bismo pokušali riješiti to pitanje!

Na to primijeti Hurliguerly:

— Na kraju krajeva, ja ne znam, da li bi bolje prošli oni, koji bi se ukrcali u čamac, ili mi, koji bismo ostali na ovoj ledenoj grdosiji. Što se mene lično tiče, ja rado ustupam svoje mjesto u čamcu svakome, tkogod to zaželi.

Možda je božman bio u pravu. Pa i ja sâm odlučio sam se za upotrebu čamca samo zato, jer me je morila želja, da istražimo, što se nalazi s onu stranu ledenog brijega.

Konačno je zaključeno, da se pripremimo, da prezimimo na ledenom brijegu, pa i u onom slučaju, ako bi on opet dalje krenuo.

— Ljudi baš ne će s oduševljenjem primiti ovaj naš zaključak — reče božman.

— Neka bude, što biti mora — odvrati poručnik. — Još danas ćemo krenuti na posao!

Žalostan je to dan bio, kad smo počeli izvoditi pripremne radove.

Otvoreno govoreći, opazio sam, da je samo kuhar Endicott bez protivljenja na sve pristajao. Kao crnac, nije se brinuo za budućnost, nego se kao svi pripadnici njegove rase, odao bez premišljanja sudbini. Možda to i jest prava filozofija. Ako se radilo o tome, da pripravlja jela, bilo mu je svejedno, da li ih pripravlja ovdje ili ondje. Glavno je, da ima peć i sve drugo što k tome spada.

Zato je rekao svom prijatelju božmanu, smijući se dobrodušno:

— Sreća je, što moja kuhinja nije propala sa škunom, i vi ćete vidjeti, Hurliguerly, da ću vam ja ovdje spremati isto tako ukusna jela kao i na »Halbrani«. Naravno, budem li imao pri ruci sve ono, što mi bude trebalo.

— No, o tom se ne morate starati, meštre Endicott, gladi se ne trebamo bojati, ali zato studeni... studeni, od koje čovjeku koža puca, a lubanja škripi.

Naravno, kad bismo imali nekoliko stotina tona ugljena, bilo bi dobro! Ali nažalost naša cijela zaliha jedva će nam doteći, da dotjeramo do vrijenja naše lonce...

— I ta je zaliha svetinja! — složi se Endicott. — Nju ne smije nitko da dirne. Kuhinja je prije svega!

— Aha, mudra crnačka glavo, zato se ti ništa ne tužiš! Ti dobro znaš, da ćeš moći grijati svoje ruke i ušesa na kuharskoj vatri!

— Tja... pa što ćete, božmane? Ili je čovjek kuhar ili nije! A ako jest, onda uživa sve prednosti toga zvanja. Ali ja ću se već pobrinuti, da se i za vas nađe mjestance pokraj kuharske peći.

— Neka, neka, Endicott... Svaki od nas mora doći na red; tu ni sam božman nema nikakve prednosti! Ti si jedini izuzetak, jer umiješ da nam spremaš čorbu. Sve u svemu,

glavno je da se čovjek ne treba bojati gladi. Studen ćemo već nekako podnijeti i branit ćemo se od nje. Izdupst ćemo rupe u ledu i u njih se uvući. Čuo sam kako ljudi govore, da led zadržava toplinu. Lijepo, pa može i našu sačuvati, drugo od njega i ne zahtijevamo.

Međutim, došao je čas, da se povučemo u šatore i da se izvalimo na svoje ležaje.

Jedini je Dirk Peters ostao i dalje na straži kod čamca, odbio je svaku smjenu i svi su na to pristali.

Kapetan Len Guy i Jem West nisu se povukli pod šatore, dok se nisu osvjedočili, da su Hearne i njegovi drugovi otišli u svoje nastambe.

Ja sam također otišao »kući« i legao. Ne znam, kako sam dugo spavao i ne bih mogao reći, koliko je sati bilo, kad sam se uslijed strašnog udarca zakotrljao po podu.

Što li se to moglo dogoditi? Zar se možda ledeni brijeg opet okrenuo?

Začas smo svi bili na nogama i izišli pred šatore u vedru polarnu noć.

Neka druga ledena masa golemog opsega doplovila je i sudarila se s našim ledenim brijegom, koji je uslijed toga odmah — kao što pomorci kažu — »digao sidro«, pa ponovo zaplovio prema jugu.

X

OBMANE

Naš se položaj nenadano promijenio. S točke gdje se baš gotovo sijeku 39. meridijan i 89. širinski stupanj, krenuli smo prema jugu. Kakve li će posljedice imati za nas ta promjena? Za trenutak obuzela nas je neka radost, ali je iza nje odmah nadošao strah — strah pred nepoznatim.

Jedini je Drk Peters i dalje ostao vedar i zadovoljan, jer se opet nalazio na putu, gdje se nadao naići na trag svoga »jadnoga Pyma«.

Kapetan Len Guy izgubio je stvarno svaku nadu u spas svojih sunarodnjaka. Sve ako su oni i dospjeli do polarnog kopna, ipak nismo mogli znati, u kojem dijelu toga kopna bi se imali nalaziti. Ako pak južni kraj zemaljske osovine prekriva more, a ne kopno, onda oni sigurno već leže na njegovu dnu.

Promatranje, koje je kapetan Len Guy bio izvršio tečajem prijepodneva, pokazalo je, da se naš ledeni brijeg kreće prema jugoistoku. Pravac se struje dakle nije promijenio. I onaj ledeni brijeg, koji se sudario s našim brijegom, plovio je također istim pravcem, tako da su sada oba brijega sačinjavala jedan.

Plovili smo brzinom od dvije morske milje na sat. Prema tome smo, po mom računu, imali za nekih trideset sati dosegnuti aksijalnu točku zemaljske kugle, to jest onu točku, u kojoj se sijeku svi meridijani.

Bilo je, naravno, veliko pitanje, da li ova struja teče preko Pola, ili se tamo nalazi zemlja, uz koju ćemo moći pristati.

U toku istoga dana prenesen je veći dio našeg tereta u veliku udubinu, koju je božman otkrio na istočnom dijelu

brijega. Tu će naša burad i sanduci ostati zaštićeni u slučaju, ako bismo se opet sukobili s kakvim novim ledenim brijegom.

Tada su naši ljudi pomogli Endicottu, da čvrsto smjesti kuharsku peć među dva bloka. U blizinu su prenijeli i nekoliko tona ugljena.

Svi ti različiti radovi izvršeni su bez ikakvog protivljenja ili gunđanja. Ljudi su, bez prigovora, zdušno izvršavali zapovijedi kapetana i poručnika.

Ipak, hoće li to i dalje tako ostati?

Na svaki način treba na sve paziti budnim okom.

Poslije podne, za vrijeme odmora, razgovarao sam opet s Dirkom Petersom.

Baš sam bio zauzeo svoje uobičajeno mjesto na vrhuncu brijega, odakle sam motrio horizont, dok su kapetan Len Guy i Jem West na podnožju ispitivali izvjesne znakove plovne linije brijega. Ti su se znakovi naime morali ispitivati po dva puta u roku od četrdeset i osam sati, da se ustanovi, da li je utonuće brijega poraslo ili se smanjilo, to jest, ne prijeti li opasnost, da se brijeg opet izvrne.

Sjedio sam s dogledom u ruci, kad odjednom opazih, kako se mješanac brzim korakom uspinje k meni.

Da li je i on došao ovamo da promatra horizont, u nadi, da će ugledati zemlju, ili mi je, što je bilo vjerojatnije, želio opet priopćiti neki plan o Arthuru Pymu?

Došavši do mene zaustavi se i baci pogled na horizont, tražeći ono što sam i ja tražio. Ali nije našao ništa, kao ni ja.

Prošle su dvije do tri minute prije nego što je progovorio. Bio je toliko zauzet svojim mislima, te se činilo, kao da me uopće nije ni opazio.

Konačno se osloni na ledeni blok i ja pomislih, da će mi govoriti o onome, o čem je uvijek govorio ... ali sam se prevario.

— Gospodine Jeorling! — otpoče on — vi se sjećate ... u vašoj kabini na »Halbrani« ... ja sam vam ispričao stvar ... stvar o »Grampusu«.

Da li sam se sjećao! Kako da zaboravim priču o onim užasnim događajima na »Grampusu«.

— Ja sam vam pričao — nastavi on — da se Parker nije zvao Parker ... zvao se je Ned Holt ... On je bio brat Martina Holta ...

— Da, da, znam, Dirk Peterse — odgovorih — zašto opet spominjete tu tužnu priču?

— Zašto, gospodine Jeorling? ... Zar ne, vi niste o tom nikome ništa odali?

— Ni živom stvoru! Kako bih mogao biti tako neoprezan, da otkrijem vašu tajnu ... tajnu, koja nikad ne smije izaći preko naših usana ... koja leži pokopana među nama?

— Pokopana ... da ... pokopana! — mrmljao je mješanac. — Pa ipak ... razumijte me dobro ... čini mi se, da među momčadi ... da je o tom nešto poznato ...

Odmah se sjetih onoga, što mi je božman pričao o razgovoru, što ga je on bio prisluškivao, prilikom kojega je Hearne pokušao potaknuti Martina Holta, da ispita mješanca, pod kakvim je uvjetima bio zaglavio njegov brat na »Grampusu«.

Nije li se ipak jedan dio tajne, da tako rečem, »provukao«, ili je to naslućivanje Dirka Petersa samo obmana.

— Izjasnite se potanje — rekao sam.

— Razumijte me dobro, gospodine Jeorling ... ne mogu pravo da se izrazim ... Da ... jučer me je Martin Holt pozvao ustranu ... daleko od ostalih — i rekao mi, da bi htio sa mnom govoriti ...

— O »Grampusu«?

— O »Grampusu« ... da ... i o svom bratu Nedu Holtu. Po prvi put ... spomenuo je preda mnom to ime ... ime onog čovjeka, kojega sam ja ... pa ipak, mi plovimo zajedno već puna tri mjeseca ...

Mješančev se glas tako izmijenio, te sam ga jedva čuo.

— Razumijte me dobro — nastavi on — čini mi se, da se je ... ne, ja se ne varam ... u Martinu Holtu porodila neka sumnja ...

— Pa recite mi sve, Dirk Peterse! — hrabrio sam ga — Što vas je pitao Martin Holt?

— Što me je pitao, gospodine Jeorling? Pitao me je, sjećam li se s »Grampusa« Neda Holta ... da li je on poginuo u borbi protiv pobunjenika ili prilikom brodoloma ... je li on bio među onima, koji su s kapetanom Barnardom bili izloženi na more ... ukratko, da li bih mu mogao reći, kako je njegov brat izgubio život ... Ah ... kako ... kako ...

Mješanac je te riječi izgovorio glasom punim užasa, koji je jasno pokazivao odvratnost prema sebi samome.

— Pa što ste vi, Dirk Peterse, odgovorili Martinu Holtu?

— Ništa... baš ništa.

— Mogli ste mu reći, da je Ned Holt propao prigodom brodoloma briga.

— Nisam mogao — razumijte me dobro — nisam mogao!... mislio sam, da u Martinu Holtu prepoznajem Neda Holta!... Bojao sam se... pobjegao sam od njega...

Mješanac se tada uspravio naglom kretnjom, a ja sam, pokrivši lice rukama, stao razmišljati o toj stvari.

Kad sam ustao, Dirka Petersa nije bilo pored mene. Nestao je, a da to nisam ni primijetio. Kazao mi je, što je htio kazati i osvjedočio se, da ja nisam izdao njegovu tajnu.

Pošto je vrijeme već poodmaklo, bacio sam još posljednji pogled na horizont i sišao u logor, duboko uzbuđen.

Čim je nastalo veče, poduzete su uobičajene mjere opreznosti. Nitko nije smio ostati izvan šatora izuzevši Dirka Petersa, kojemu je bilo povjereno čuvanje čamca.

Bio sam toliko duševno i tjelesno klonuo, da sam odmah zapao u san kao i kapetan Len Guy, dok je poručnik napolju držao stražu. Kasnije ga je kapetan smijenio, a ja sam i dalje spavao.

Idućeg dana, 31. januara, odgrnuo sam zastor našeg šatora.

Kakvog li ružnog iznenađenja!

Na sve strane debele maglene mase, a osim toga osjetio se i znatan pad temperature.

Možda su to glasnici južne zime?

— Baš nas prati zla sreća — reče mi Hurliguerly — ako se sada približimo kakvoj zemlji, ne ćemo je ni vidjeti!...

— A kako plovimo? — upitah.

— Još brže nego jučer, gospodine Jeorling. Kapetan je vršio mjerenje, pa cijeni, da brzina nije manja od tri do četiri milje.

— Pa što iz toga zaključujete, Hurliguerly?

— Ja mislim, da je more ovdje postalo uže, pa da je time struja postala jača. Ne bi bilo nikakvo čudo, kad bi se zdesna i slijeva nalazila nekakva zemlja u udaljenosti od kojih deset ili dvanaest milja.

— Onda dakle neki široki vodeni put presijeca arktičko kopno?

— Da... tako barem misli naš kapetan.

— Pa ipak on ne će, da se iskrcamo na jednoj ili na drugoj strani?

— A kako da se iskrcamo?

— Pa čamcem.

— Čamac da stavimo na kocku... ovdje u ovoj magli?! — poviče božman skrstivši ruke. — Mislite li vi to ozbiljno, gospodine Jeorling? Možemo li se mi zaustaviti, da sačekamo povratak čamca? Ne možemo... zar ne? Jedini su izgledi, da bismo ga izgubili, da ga ne bismo više nikad vidjeli. O, da nam je sada naša »Halbrane«!

Unatoč teškoćama, koje je izazvala polukondenzirana magla, popeo sam se na vrhunac brijega u nadi, da će doći, barem na trenutak, do slučajnog kidanja maglene zavjese, pa da ću na istoku ili zapadu ugledati kopno.

Ali sam se prevario. Uzalud sam čekao, držeći na jakom sjeveroistočnom vjetru. Uslijed sve jačeg djelovanja vjetra i struje odmicali smo sve brže.

Osjećao sam, kao da je brijeg podrhtavao. Obuzela me je neka obmana... jedna od onih čudnovatih halucinacija, koje su sigurno nekoć pomutile duh Arthura Pyma. Učini mi se, da sam se stopio s njegovom neobičnom ličnošću, pa sam vjerovao da vidim ono, što je on tvrdio, da je vidio. Ta neprodirna magla činila se mom pomućenom duhu kao spušteni zastor. Zapao sam u sanjarenje... vidio sam — mislio sam, da vidim sve ono, što je nekoć vidio Arthur Pym...

Konačno malo po malo iščeznu vizionarsko uzbuđenje i krajnja duševna smućenost, te mi se povrati svijest. Sišao sam u logor.

Cijeli je dan protekao u istom stanju. Ni za trenutak nije se digla zavjesa ispred naših očiju.

Da li je naš brijeg, koji je od jučer prevalio najmanje četrdeset morskih milja, pritom prešao preko vrška Zemljine osovine, to sigurno ne ćemo nikad doznati.

XI

USRED MAGLE

— No, gospodine Jeorling — otpoče božman, kad smo se slijedećeg dana sreli — sad možemo obući žalobne haljine.

— Žalobne haljine?, Hurliguerly. Zašto?

— Jer zbog ove magle nismo vidjeli vršak Južnog pola.

— Da, i sada se on nalazi iza nas, sigurno kojih dvadeset morskih milja.

— Ovo je bilo baš beskorisno putovanje, kod kojeg nije nitko našao ono, što je tražio; niti kapetan Len Guy svog brata, niti mi svoje sunarodnjake, niti Dirk Peters svog siromašnog Pyma.

Sve je to bila istina. Da i ne govorimo o gubitku »Halbrane«, imali smo već i devet ljudskih žrtava. Od trideset i dva čovjeka, koji su se ukrcali na škunu, preostala su još dvadeset i trojica i tko zna, ne će li se taj broj još smanjiti.

Do Pola smo plovili u južnom pravcu, a sada, prešavši Pol, postalo je to putovanje prema sjeveru.

Bilo nam je zapravo svejedno, da li je more, ka kojem nas vodi naš ledeni brijeg, južni Atlantski ili Tihi ocean i da li su nam najbliže zemlje Falklandsko otočje i Kap Horn ili pak Australija i Novi Zeeland.

— Uostalom, gospodine Jeorling — ponavljao je češće Hurliguerly, ima i u Australiji i na Novom Zeelandu dobrih gostionica, na primjer u Hobart-Townu i Dunedinu. Glavno je, da sretno stignemo u koju luku!

Budući da nas je u dane 2., 3. i 4. februara još uvijek prekrivala gusta magla, nismo mogli ocijeniti položaj našeg ledenog brijega poslije prelaska Pola. Kapetan Len Guy i poručnik Jem West cijenili su međutim, da smo od njega već udaljeni oko dvije stotine morskih milja.

Činilo se doista, da je struja zadržala isti pravac i brzinu.

U ta tri maglena dana nisam vidio Dirka Petersa. On nije pokušao da mi se približi, nego je uporno ostao na svom mjestu kod čamca. Pitanja Martina Holta o njegovu bratu Nedu dala su naslućivati, da je mješančeva tajna barem djelomično poznata. On se još više povukao u samoću.

Jednog poslijepodneva dopre do nas zaglušna dreka. Hurliguerly odmah je primijetio, da je to drečanje pingvina. Dosada se ti stanovnici visokih geografskih širina nisu udostojali približiti našem ledenom brijegu, a sada evo ih na stotine, a možda i na hiljade, kako se moglo suditi po jačini ovog strašnog koncerta.

Ove ptice nastavaju obično obale zemalja ili otoke visokih širina, ili ledene bregove, koji se nalaze u njihovoj blizini.

Po prisutnosti, dakle, tih ptica, moglo se naslutiti, da se nalazimo u blizini nekog kopna...

Dana 4. februara u 8 sati uveče postala je magla toliko gusta, da je otežavala i hodanje, kao da se i zrak promijenio, te prešao u neko zgusnuto stanje.

U 9 sati pokrila je cijelu okolicu duboka tmina, premda sunce u to godišnje doba još nije zašlo ispod horizonta.

Kapetan, želeći se osvjedočiti, da li se sva momčad povratila u šatore, naredi prozivanje.

Svi su se na proziv odazvali, osim jednoga. Uzalud je božman jakim glasom po više puta prozvao njegovo ime; on se nije javio. Bio je to Dirk Peters.

Božman je čekao nekoliko minuta, ali se Dirk Peters nije pojavljivao.

Da li je ostao kod čamca, premda to nije bilo potrebno, jer nikom ne bi palo ni na kraj pameti, da u ovoj tami ukrade čamac?

— Zar nitko danas nije vidio Dirka Petersa? — upita kapetan Len Guy.

— Nitko — odgovori božman.

— Ni kod ručka?

— Ni kod ručka, kapetane.

— Da mu se nije dogodila kakva nesreća?

— Ne uznemirujte se! — odvrati božman. — Ovdje je Dirk Peters u svom elementu. Njemu ne smeta magla kao ni polarnom medvjedu. On se već nalazio u još gorem položaju, pa se izvukao. Izvući će se i ovaj put.

Noć je protekla bez smetnje. U šest sati svi su već ustali i izišli iz šatora.

Doskora zaduva nešto jači južni vjetar, koji smo na putu do Pola nazivali sjevernim. Atmosfera se, poslije toliko dana tišine, počela dakle opet kretati, što je za nas bio dobar znak, jer je taj vjetar mogao rastjerati maglu.

I doista u 9 sati magle nestade.

Nastade čudesna promjena krajobraza, koju ni neka čarobna palica ne bi mogla brže dočarati.

Za nekoliko minuta postalo je nebo bistro do skrajnjih granica horizonta, a more je blistalo pod kosim zrakama sunca i ispljuskivalo podnožje našeg ledenog brijega, koji se i dalje kretao istim pravcem, ali sada u sjeveroistočnom smjeru.

— Zemlja! Zemlja!

Taj je povik odjeknuo s vrhunca našeg brijega i naše oči ugledaše Dirka Petersa, kako stoji na najvišem ledenom bloku, pokazujući rukom prema sjeveru.

Mješanac se nije prevario. Ovaj put bila je to zemlja... da... zemlja, udaljena od nas ne više od tri do četiri morske milje.

Dvokratno mjerenje, obavljeno u 10 sati i u podne, pokazalo je naš položaj:

južna širina: 86° 12'

istočna dužina: 114° 17'

Ledeni brijeg nalazi se gotovo četiri stupnja onkraj antarktičkog pola i iz zapadne dužine prešli smo sada u područje stupnjeva istočne dužine.

XII

PRISTALI SMO UZ OBALU

Baš pred podne bilo je kopno udaljeno od nas još samo jednu milju.

Hoće li nas struja baš tamo odnijeti?

Kad bi me netko pitao, da li bih volio, da se iskrcamo na ovoj obali ili da plovimo dalje, moram priznati, da bih se teško odlučio.

Kad sam to svoje raspoloženje izrazio kapetanu Lenu Guyju, prekinuo me poručnik:

— Čemu to pitanje, gospodine Jeorling, koja nam korist od toga?

— Zaista, jer mi tu ne možemo ništa pomoći — nadoda kapetan Len Guy. — Isto je tako moguće, da se ledeni brijeg zaustavi na ovoj obali, kao što je moguće, da je i zaobiđe.

— Naravno, to ne poričem — nadovezao sam — ali zato ipak nije moje pitanje bez temelja. Da li je bolje da se iskrcamo na to kopno ili da ostanemo ovdje?

— Da izdržimo ovdje! — ispravi me Jem West.

Poslije jela uputi se čijela posada prema najvišem ledenom bloku, gdje je još uvijek stajao Dirk Peters. Videći nas, kako mu se približavamo, mješanac se udaljio s onu stranu bloka i kada sam stigao na vrh, više ga nisam vidio.

Zemlja, koju smo vidjeli na sjeveru, zauzimala je desetinu horizonta. Imala je nisku obalu s više uvala. Straga u daljini, jasno se je prema nebu isticala planina.

Pred nama je dakle ležalo neko kopno ili barem dosta prostran otok.

Ta se zemlja širila prema istoku u nedogled, kao da joj je tamo krajnja granica.

Prema zapadu bio je oštar rt s brežuljkom, a iza njega širilo se otvoreno more.

Opazili smo, da nas struja nosi k sjeveroistočnoj strani kopna.

Čini se, da ova zemlja nije napučena, jer nikakvih ljudi nije bilo na obali.

— Ne smijete zaboraviti, kapetane, da ledeni brijeg ne pobuđuje takvu pozornost, kao što bi je pobudila naša škuna — primijetih.

— Priznajem, gospodine Jeorling, »Halbrane« bi već privukla urođenike — kad bi ih ovdje bilo.

— Po tome, što ih ne vidimo, kapetane, ne smijemo zaključiti...

— Ne, doista ne — prekinu me kapetan Len Guy. — Morate ipak priznati, gospodine Jeorling, da se ova zemlja ne može usporediti s otokom Tsalalom, kad je »Jane« na njemu pristala. Tamo je bilo zelenih brežuljaka, gustih šuma, cvjetnih grmova, prostranih pašnjaka, a ovdje vidimo samo pustoš i neplodnost.

— To ne poričem. Zemlja pokazuje samo pustoš i neplodnost, drugo ništa. Ipak bih vas želio zapitati, kapetane, imate li namjeru da se prebacite na obalu?

— Možda čamcem?

— Da čamcem, ako bi struja naš brijeg dalje nosila.

— Ne smijemo ni časa izgubiti, gospodine Jeorling. Nekoliko dana zatezanja, moglo bi nas prisiliti, da ovdje provedemo strašnu zimu. Ako bismo zakasnili da prođemo kroz polarni ledeni obruč, koji je na nekim mjestima još otvoren...

— Dopuštam, da je tako, kapetane, ali zamislite, da se udaljimo od ove zemlje, a da ne stupimo na nju; da se ne osvjedočimo, ima li tu tragova kakvog logora; ako je vaš brat... ako su njegovi drugovi...

Kapetan Len Guy odmahnu niječno glavom. Slika ove puste, jalove obale, ovih neplodnih ravnica i golih brežuljaka nije mu ulijevala nade... Kako bi brodolomci mogli ovdje i samo nekoliko mjeseci živjeti?

Uostalom mi smo na najvišem vrhuncu svog ledenog brijega istaknuli britansku zastavu, koja je lepršala na vjetru. Kapetan William Guy prepoznao bi je, da bi pohrlio na obalu.

Ali nitko... nitko se nije pojavljivao.

— Budimo strpljivi — reče Jem West — najkasnije za jedan sat sve će nam biti jasno. Naše se kretanje usporuje; možda nas kakav vrtlog tjera koso k obali.

— To i ja mislim — primijeti božman. — Možda naš ledeni brijeg već miruje, a ako ne miruje uskoro će se smiriti. Moglo bi se reći, da se okreće sam oko sebe.

Jem West i Hurliguerly imali su pravo. Iz nepoznatog uzroka činilo se, da je ledeni brijeg skrenuo iz dosadašnjeg smjera plovljenja. Umjesto kretanja ravnim smjerom naprijed nastalo je neko spiralno kretanje, vjerojatno uslijed nekog vrtloga, koji je vukao prema obali.

Već je nekoliko drugih bregova prispjelo k obali prije nas.

Bilo je dakle beskorisno raspravljati o tome, da li bismo porinuli čamac u more ili ne.

Što smo se više primicali obali sve jasnije se otkrivala bijeda ove zemlje. Već sama pomisao, da bismo ovdje morali ostati šest mjeseci, ledila nam je krv u žilama.

U pet sati poslije podne utisnuo se naš brijeg u jednu uvalu obale i oslonio se čvrsto o jednu izbočinu.

— Na obalu!... Izađimo na obalu!

Bio je to zajednički uzvik sviju; i već su se ljudi počeli spuštati niz padinu ledenog brijega.

Stojte! — zapovjedi Jem West — čekajte kapetanovu zapovijed!

Među ljudima se moglo zapaziti kao neko krzmanje — osobito kod Hearnea i njegovih drugova. Ali tada je ipak pobijedio instinkt discipline, pa se konačno svi ljudi skupiše oko kapetana Lena Guyja.

Sad nije bilo potrebno, da se spusti čamac, jer je ledeni brijeg čvrsto prionuo uz izbočinu obale.

Kapetan Len Guy, božman i ja išli smo ispred ostalih i stupili prvi na ovu novu zemlju, na koju bez sumnje još nikad nije stupila ljudska noga.

Vulkansko tlo bilo je prekriveno komadićima skrućene lave, obsidijana i vapnenca. Iza ove pjeskovite plohe tlo se blago uspinjalo k podnožju brda, koje je od obale bilo udaljeno oko pola milje.

Odlučili smo, da se uspnemo na vrh tog brda, koje se dizalo u visinu od tisuću i dvije stotine stopa, odakle ćemo na sve strane moći promotriti zemlju i more.

Uspinjali smo se dvadeset minuta po pustom tlu. Nigdje nije bilo ni traga biljkama. Ništa nije podsjećalo na plodna polja otoka Tsalala, u vrijeme prije nego što ga je uništio potres; nigdje ni traga gustim šumama, o kojima priča Arthur Pym; ni traga potocima s čudesnom vodom. Posvuda samo stijene plutonskoga podrijetla, otvrdnula lava i u prah zdrobljeni vapnenac.

Kapetan Len Guy, božman i ja jedva smo se uzverali na vrhunac. Premda se već veče primaklo, ipak se nije smrkavalo, jer sunce uopće nije zalazilo ispod horizonta polarnog područja.

S vrha brda mogli smo promotriti okolicu na daljinu od trideset do trideset i pet morskih milja.

U zaleđu prostiralo se otvoreno more pokriveno mnogim plovećim bregovima, od kojih su neki čvrsto pristali uz obalu, koja je time postala gotovo nepristupačna.

Prema zapadu širila se u daljinu valovita zemlja, a na istoku naziralo se bezgranično more.

Da li se nalazimo na nekom velikom otoku ili na antarktičkom kopnu, zasada nismo mogli ustanoviti.

Točnijim motrenjem s pomoću dogleda učinilo se kapetanu Lenu Guyju, da daleko na istoku nazire neke nejasne linije, kako prodiru kroz laku maglu.

— Evo pogledajte i sami! — reče on pružajući nam dogled.

Božman i ja, jedan za drugim, promatrali smo pažljivo.

— Čini mi se — reče Hurliguerly — da se tamo na istoku nazire obala nekog kopna.

— To je i moje mišljenje — potvrdih.

— Prema tome bi dakle bio ovo neki morski tjesnac, kroz koji nas je nosila struja — primijeti kapetan Len Guy.

— Da, morski tjesnac, kroz koji protječe struja djelomično od sjevera na jug, a djelomično od juga na sjever — reče božman.

— Prema tome ovaj bi moreuz dijelio polarno kopno na dva dijela? — upitao sam.

— O tom nema nikakve sumnje — odgovori kapetan Len Guy.

— Oh, da nam je sada naša »Halbrane« — javi se Hurliguerly.

— Da... na palubi škune, pa čak i na ledenom brijegu, da se nije zaustavio, mogli bismo otploviti još za nekoliko milja dalje, pa čak možda prijeći i polarni krug ili, štoviše, doseći i kakvu susjednu zemlju.

Imali smo samo jedan čamac, u kojem ima mjesta za svega tucet osoba, a nas smo dvadeset i trojica!

Nije nam dakle drugo preostalo, nego da se povratimo u svoj logor na ledenom brijegu, da dignemo šatore, prenesemo ih na ovu zemlju i da izvršimo sve pripreme za dugo zimovanje.

Da na ovoj zemlji nije nikad bilo ljudi, vidjelo se po vladanju životinja, koje pred nama nisu imale nikakva straha, nisu bježale ispred nas. Tuljani, burnice, kormorani i druge životinje, dolazili su u našu najbližu blizinu, kao domaće životinje. Pingvini su i dalje sjedili u dugim redovima i gledali bezazleno u nas, kao u neku novu vrstu ptica. Da... ovo je bilo prvi puta, da se pred njima pojavio čovjek. Ovo je bio i dokaz, da oni ovu zemlju nisu nikad napuštali, da bi pošli prema nižim širinama.

Božman je — s izvjesnim zadovoljstvom — otkrio u granitnim stijenama nekoliko špilja, koje su bile dovoljno prostrane, da nam posluže za stanovanje i za smještaj svega onoga, što nam je još od zaliha s »Halbrane« bilo ostalo.

Bilo kakav drukčiji zaključak mi u budućnosti stvorili, zasada je svakako bilo najpametnije, da se sve naše zalihe ovamo smjeste.

Kad smo se vratili na ledeni brijeg i uspeli se do našeg logora, sazvao je kapetan Len Guy svu momčad. Svi su se odazvali — osim Dirka Petersa, koji se posve odijelio od ostale posade. Njegovo nam držanje nije zadavalo brige, jer smo dobro znali, da će za slučaj pobune biti uz nas.

Kad su se svi skupili, progovorio je kapetan Len Guy, ne pokazujući nikakve malodušnosti. On je momčadi u tančine prikazao sadašnji naš položaj. Zatim je obrazložio, da prije svega treba sav naš tovar prenijeti na zemlju i sigurno ga smjestiti u jednu od špilja. Što se tiče životnih namirnica, kao što je brašno, konzervirano meso, suho povrće i t. d., tih

smo imali u izobilju za cijelu zimu, pa trajala ona koliko mu drago, pa bila i najoštrija. Gorivog materijala, u prvom redu ugljena, nije nam također nedostajalo, premda ga je trebalo razumno trošiti, kako bi se olakšao opstanak ljudima, koji namjeravaju provesti strašnu zimu pod pokrovom leda i snijega u polarnom području, koju dosada nije preživjelo nijedno ljudsko biće.

Ostalo je još jedno vrlo važno pitanje, što ga je nabacio Hearne, a koje je moglo unijeti nemir i zavist među momčad.

Bilo je to pitanje čamca. Što da učinimo s njim, da li da ga za vrijeme zimovanja upotrebljavamo, ili da ga izašaljemo do ledenog obruča.

Kapetan Len Guy nije zasad htio o tome raspravljati, nego je zahtjevao, da se odluka o tom pitanju odloži za dvadeset i četiri ili četrdeset i osam sati.

Budući da je u čamcu bilo mjesta samo za dvanaest ljudi, trebalo bi kockom odlučiti, koji će se od nas ukrcati u njega.

Oba naša nadmornara, Martin Holt i Hardie bili su sposobni da čamac dovedu do ribolovnog područja, koje kitolovci u ovo godišnje doba još nisu napustili.

Naravno, oni od nas, koji bi tako bili otpremljeni na put, ne bi smjeli zaboraviti na one svoje drugove, koji bi ostali na zimovanju ispod 86. širinskog stupnja, nego bi morali, čim opet nastupi ljeto, poslati ovamo neki brod, da ih ukrca i preveze u domovinu.

Na govor kapetanov nije pala nijedna primjedba.

Kad je nastupio čas počinka, svi su se povratili u logor, uzeli hranu, što im ju je priredio Endicott, i legli po posljednji puta na počinak pod šatorima na ledenom brijegu.

Dirk Peters nije se još uvijek pojavljivao i ja sam ga uzalud tražio pogledom.

Idućeg dana, 7. februara, krenuli smo marljivo na posao. Vrijeme je bilo lijepo, vjetar slab, nebo zastrto tankom maglom, a temperatura je iznosila oko 7° C.

Najprije je čamac s najvećom opreznošću spušten na podnožje brijega. Tada su ga ljudi izvukli na pjeskovitu obalu, gdje je bio zaštićen od morskih valova. Bio je dobro uščuvan, pa nam je u slučaju nužde mogao dobro poslužiti.

Božman se odmah zatim bacio na posao oko prijenosa tovara i ostalog materijala, koji nam je ostao od »Halbrane«,

pokućstva, posteljine, jedara, odjevnih predmeta, instrumenata i oruđa. Sanduci s konzervama, vreće s brašnom i povrćem i burad s vinom, džinom, viskijem i pivom spušteni su na obalu s pomoću vitla.

Kod svega toga pomagao sam i ja, kao i kapetan Len Guy i poručnik Jem West, jer posao ovog prvog sata nije trpio nikakvog odlaganja.

Moram spomenuti, da se toga dana pojavio među nama i Dirk Peters radeći marljivo i predano. Ali ni s kim nije progovorio ni jedne riječi.

Dana 8., 9. i 10. februara bili smo zaposleni oko smještaja i uređivanja zimovališta. Tovar smo smjestili u široku spilju, koja je imala samo jedan uski otvor.

Susjedna spilja bila je određena za stanovanje, a u nju je po božmanovu savjetu Endicott smjestio i svoju kuharsku peć, koja će nam poslužiti za kuhanje hrane, a ujedno će nas grijati za vrijeme duge zimske noći južnog polarnog područja.

Već uveče 10. februara bili smo potpuno smješteni u toj spilji, u koju je kroz otvor sprijeda dopiralo nešto svijetla.

Za vrijeme svih ovih radova nije se u vladanju Hearnea i njegovih falklandskih mornara moglo primijetiti ništa sumnjiva. Svi su se podvrgavali disciplini i radili marljivo.

Ipak je mješanac morao i dalje ostati na straži kod čamca, koji se vrlo lako mogao porinuti s obale u more.

Činilo se, da je Hurliguerly, koji je držao na oku jedrara Hearnea i njegove drugove, u pogledu njihova ponašanja bio nešto smireniji.

Ipak je trebalo bez odlaganja stvoriti odluku, da li ćemo jedan dio posade poslati čamcem na put. Ako zaključimo, da ih šaljemo, trebalo je kockom odlučiti, koji će to ljudi biti.

Već je bio 10. februara. Još najviše šest nedjelja, pa će se završiti kitolov u blizini polarnice. A naš čamac, kad bi mu i pošlo za rukom, da prodre kroz ledeni obruč i prijeđe preko polarnice, ako ne sretne nijednu kitaricu, ne bi se mogao usuditi da produži Tihim oceanom do obala Australije ili Novog Zeelanda.

Uveče istog dana izjavio je kapetan Len Guy na sastanku, da ovo pitanje treba da bude riješeno sutradan, pa ako padne odluka, da se čamac izašalje, trebat će odmah zatim izvršiti i žrijeb.

Bilo je već kasno i napolju je vladala polutama, jer je toga datuma sunce noću već dodirivalo horizont, iza kojega će doskora potpuno iščeznuti.

Ja sam se bacio na ležaj potpuno odjeven. Spavao sam već nekoliko sati, kadli me oda sna trgnuše neki povici, koji su dolazili iz nevelike udaljenosti.

Jednim skokom bio sam na nogama i pojavio se pred ulazom spilje, zajedno s poručnikom i kapetanom Lenom Guyjem, koji su isto kao i ja bili zatečeni pri spavanju.

— Čamac!... Čamac!... povikao je iznenada Jem West.

Čamca više nije bilo na onom mjestu, gdje je Dirk Peters običavao na njega paziti.

Bio je spušten u more, natovaren buradi i sanducima. U njemu su bila tri čovjeka, dok je ostalih deset pokušavalo da savlada mješanca.

Hearne je bio s njima, a Martin Holt stajao je postrani neodlučan.

Bijednici su dakle odlučili, da nam otmu čamac i da izbjegnu žrijebanju. Namislili su, da nas jednostavno napuste!

Doista im je uspjelo savladati Dirka Petersa i bili bi ga sigurno usmrtili, da se nije lavovskom snagom branio.

Bili smo u manjini, pa nismo znali, možemo li se pouzdati čak i u našu staru momčad.

Kapetan Len Guy i poručnik pohrliše natrag u spilju da uzmu oružje i da se silom suprotstave Hearneu i njegovim pristalicama.

I ja sam bio potrčao za njima, kadli me na mjestu zadrža prizor, koji se odvijao na obali.

Protivnici su bili savladali mješanca i oborili ga na tle. Tada, kad je Martin Holt htio da pritekne u pomoć čovjeku, koji mu je bio spasio život, poviče Hearne:

— Prepusti ga njegovoj sudbini i pođi s nama!

Martin Holt je oklijevao...

— Da... pusti ga — ponovi Hearne — neka leži Dirk Peters... on je ubio tvog brata Neda!

— Ubio moga brata? — poviče Holt užasnut.

— Ubio je tvoga brata na »Grampusu«...

— Ubio... Dirk Peters?...

— Da... da, ubio ga i pojeo! — ponovi Hearne, više urlajući nego govoreći.

Na njegov mig dvojica od njegovih ljudi ščepaše Martina Holta i odvukoše ga u čamac, koji je bio spreman, da se otisne.

Za njima odmah uskoči Hearne sa ostalima, koje je uspio predobiti za ovo sramotno djelo.

U istom času podigne se Dirk Peters, jednim skokom dohvati jednog od Falklađana baš u času, kad je stupio jednom nogom u čamac, trgnu ga unatrag, zavrti ga oko svoje glave i smrska mu lubanju o obližnju stijenu.

Tada odjekne hitac iz pištolje. Pogođen Hearneovim zrnom u plećku svali se Dirk Peters na obalu, čamac zaplovi tjeran snažnim udarcima vesala.

Kapetan Len Guy i Jem West izađoše iz spilje — cijeli ovaj događaj trajao je jedva četrdeset sekundi — i potrčaše zajedno s božmanom, tesarom Hardijem, te mornarima, Francisom i Sternom prema izbočini obale.

Nošen strujom, čamac je već plovio u priličnoj udaljenosti od obale.

Jem West nanišani pušku, opali i jedan se od mornara svali iz čamca.

Drugi metak, što ga je ispalio kapetan Len Guy, ranio je Hearnea u prsa, a zatim udario u stijenu baš u času, kad je čamac nestao iza ledenog brijega.

Sad smo potrčali na drugu stranu izbočine, kamo će struja vjerojatno približiti bjegunce obali, prije nego što ih povuće dalje na sjever. Ako nam dođu na domet metka, pa ako nam uspije da kolovođu Hearnea smrtno ili barem teže ranimo, možda će se ostali dati nagovoriti, da se vrate.

Prošlo je četvrt sata...

Kad se čamac pojavio s druge strane izbočine, već je bio tako daleko, da mu naša tanad ne bi mogla ništa nauditi.

Hearne je podigao jedro i nošen strujom i vjetrom, čamac je brzo odmicao. U daljini nam se pričinjao samo kao neka bijela točka, koja je začas imala potpuno nestati.

XIII

DIRK PETERS U MORU

Pitanje zimovanja silom je riješeno. Od dvadeset i tri čovjeka, koliko nas se bilo iskrcalo ovdje na obalu, nestalo ih je trinaest, u namjeri da onkraj ledenog zida stignu do kitolovnog područja.

Nisu čekali, da ih kocka za to odredi... Pobjegli su, da izbjegnu strahotama zimovanja!

Nažalost nije Hearne poveo sa sobom samo svoje bliže drugove. Pridružili su mu se i dvojica od naših, mornar Burry i nadmornar Martin Holt... Martin Holt, koji je pod utiskom strašnog otkrića o sudbini svoga brata, jedva bio svijestan onoga, što je učinio.

Ostalo nas je na okupu samo još devetorica: kapetan Len Guy, poručnik Jem West, božman Hurliguerly, tesar Hardie, kuhar Endicott, mornari Francis i Stern, Dirk Peters i ja.

Kakvu li ćemo kušnju morati izdržati, gdje nam se, evo, primiče polarna zima! Kakvu ćemo li užasnu studen morati da podnesemo, studen jaču nego na ikojoj točki kugle zemaljske, i to usred tamne noći, koja će potrajati punih šest mjeseci!

Ali, ako sve dobro promislimo, položaj onih, koji su nas napustili, nije bio ništa bolji od našega. Hoće li im uspjeti da prijeđu polarni krug i namjere se na koju od posljednjih ribarskih lađa! Hoće li im na putu od tisuću milja ponestati hrane? Ta koliko je hrane mogao da ponese čamac, koji je ionako bio pretovaren trinaestoricom ljudi?

Da, tko je bio izložen većoj opasnosti, oni ili mi? Na to pitanje mogla je odgovoriti samo budućnost.

Kad je čamac nestao iz vida, vratili smo se svi u spilju, u kojoj je već vladala neprodirna tama.

Pomislio sam na Dirka Petersa. Pogođen Hearneovim metkom, on je zaostao iza nas, dok smo se mi požurili na drugu stranu izbočine.

Povrativši se u spilju, nisam ga zapazio. Da li je bio teško ranjen? Hoćemo li morati da oplakujemo smrt toga čovjeka, koji nam je ostao toliko vjeran, kao i svome jadnom Pymu?

Nadao sam se — svi smo se nadali — da njegova rana nije teže naravi. U svakom slučaju trebao je njege, a on je, evo, nestao.

— Hajdemo, da ga potražimo, gospodine Jeorling — predložio je božman.

— Hajdemo! — pristao sam.

— Stojte, poći ćemo svi zajedno — reče kapetan Len Guy. — Dirk Peters pripadao je našima; nikad nas nije napuštao, pa ne ćemo ni mi njega napustiti.

Ali hoće li se on htjeti vratiti sada, kad svi znadu za njegovu tajnu, koja je dosada bila poznata samo njemu i meni?

Objasnio sam svojim pratiocima, zašto je u izvještaju Arthura Pyma ime Neda Holta zamijenjeno imenom Parker. Ispripovijedao sam im, pod kojim je uslovima mješanac to meni saopćio. Naravno, da sam pritom nastojao da istaknem sve ono, što bi mješanca moglo odteretiti.

— Hearne je rekao — objašnjavao sam ja — da je Dirk Peters ubio Neda Holta. Da... to je istina! Ned Holt je bio na »Grampusu«, pa je Martin Holt mogao smatrati, da je on poginuo prigodom pobune na brodu, ili prilikom propasti broda. No, te se nije tako dogodilo. Bio je ostao zajedno s Augustom Barnardom, Arthurom Pymom i mješancem, ali ih je stala mučiti strahovita glad. Jedan je od njih, kojega kocka bude odredila, morao pasti žrtvom. Ned Holt je izvukao smrtnu kocku! Pao je pod nožem Dirka Petersa. Ali da je kocka pala na mješanca, pao bi on drugima kao žrtva!

Tada upita kapetan Len Guy:

— Tu je tajnu mješanac povjerio samo vama, gospodine Jeorling?

— Meni jedinome, kapetane!

— I vi ste tu tajnu čuvali?

— Nepokolebljivo!

— Onda mi nije jasno, kako je Hearne za nju saznao...

— Ispočetka sam mislio, da je Dirk Peters možda u snu govorio, pa da je tako Hearne slučajno saznao za tu tajnu, ali razmišljajući dublje, sjetio sam se ovih činjenica: kad mi je mješanac opisivao događaje na »Grampusu«, nalazio se u mojoj kabini kod zatvorenih vrata. Premda smo tiho razgovarali, ipak je naš razgovor mogao čuti čovjek, koji je tada bio za kormilom. Taj je čovjek bio Hearne. On je napustio kormilo vjerojatno zato, da bi nas mogao bolje čuti. Zato je »Halbrane« ono bila skrenula s kursa.

— Toga se sjećam — reče Jem West. Ja sam Hearnea, radi kršenja dužnosti, strogo ukorio i za kaznu ga poslao pod pramac.

— No, kapetane, od onoga dana naturivao se Hearne Martinu Holtu. Na to me je božman odmah upozorio.

— Tako je — potvrdi Hurliguerly — Hearne je trebao takvog iskusnog pomorca kakav je Martin Holt, jer je znao, da on sam ne bi bio sposoban da vodi čamac, što ga je namislio prisvojiti.

Možda se Dirk Peters poslije otkrića njegove tajne namjerice pred nama sakrivao. Da li će pristati, da opet zauzme svoje mjesto među nama?

Svi smo napustili spilju i nakon traženja od pola sata našli smo mješanca.

Čim nas je opazio, dao se u bijeg, ali su ga Hurliguerly i Francis konačno uhvatili i on im nije pružao nikakvog otpora. Ja sam ga oslovio... a to su i drugi učinili... kapetan Len Guy pružio mu je ruku. On ju je oklijevajući prihvatio i zatim se bez riječi vratio s nama na obalu.

Od toga dana nismo nas dvojica izmijenili više ni jedne riječi o događajima na »Grampusu«.

Rana Dirka Petersa nije nam zadavala nikakve brige. Zrno mu je prodrlo u lijevu nadlakticu i njemu je uspjelo, da ga sam izvadi istiskujući ga rukom. Zavili smo mu ranu komadom jedrenog platna i on je na to odmah obukao jaku i idućeg dana, očigledno bez smetnje, krenuo na svoj redovni posao.

Međutim su s juga u sve većem broju nadolazili ledeni bregovi i sante. Neki su se od njih zaustavili na našoj obali, koja je već bila prilično zatrpana ledom, ali većina ih je plovila dalje prema sjeveroistoku.

— Sve ove ledene gromade — reče mi božman — idu dalje, da pomognu izgraditi veliki ledeni obruč. Ako lopov Hearne ne stigne tamo prije njih, bojim se, da će vrata naći zatvorena, a budući da mu nedostaje ključ, da ih otključa...

— Vi, Hurliguerly dakle mislite, da smo mi ovdje na obali u manjoj opasnosti, nego oni u čamcu?

— Tako sam oduvijek mislio, gospodine Jeorling! — odgovori božman. — A osim toga, znate li još nešto?

— A što bi to bilo, Hurliguerly?

— No, oni što sjede u čamcu, još su u daleko većem škripcu nego mi, koji smo ovdje ostali. I ja opet kažem, da mi je kocka bila odredila mjesto u čamcu, ja bih ga drage volje ustupio svakome, koji bi to zaželio. Ipak mnogo vrijedi imati čvrsto tlo pod nogama! Uostalom, ja nikome ne želim smrt, premda smo na lopovski način ostavljeni na cjedilu. Ako Hearneu i njegovoj družini ne pođe za rukom da navrijeme prodru kroz ledeni pojas, zamislite što ih čeka; provesti zimu okruženi ledom, a namirnica imaju samo za nekoliko nedjelja.

— Da, čeka ih gora sudbina nego nas.

— Nadalje — nastavi božman — nije dovoljno samo doći do polarnog kruga, nego treba zateći kitolovce. A ako su kitolovci već napustili ribarsko područje, jedan pretovareni čamac nije kadar da poduzme dugu plovidbu preko oceana do australskih obala.

To je bilo i moje mišljenje, a tako su mislili također kapetan Len Guy i poručnik Jem West.

Možda bi čamac i mogao prevaliti takav dugi put, kad bi mu pomogli dobri uslovi u pogledu morske struje i pravca vjetra, kad bi bio normalno opterećen i snabdjeven namirnicama za više mjeseci.

A da li je tako bilo u njihovu slučaju?... Naravno nije! Idućih dana, 14., 15., 16. i 17. februara, uređivali smo svoje kućanstvo.

Poduzimali smo također izlete po okolici. Tlo je svagdje pokazivalo jednaku pustoš i neplodnost. Jedino je neka vrst trnovitog grmlja pokrivala obalu.

Prema sjeveru i zapadu vidjeli smo niz golih brežuljaka sa čudnovato oblikovanim vrhuncima. Kad oni budu pokriveni snijegom, bit je ih teško razlikovati od ledenih bregova, koji su se uslijed studeni zaustavili na moru.

Jednoga dana predloži kapetan, da ovaj otok ili zemlja, na koju nas je doveo naš ledeni brijeg, geografski označimo. Kao spomen na našu škunu prozvali smo je »Halbranina zemlja«. A da tu uspomenu povežemo s drugom, dali smo ovom morskom tjesnacu ime »Janin tjesnac«.

Tada smo se bacili na lov. Na obali je sve vrvjelo pingvinima, a bilo je i nekoliko vrsta morskih sisavaca. Malo pomalo pojavila se naime u nama želja za promjenom hrane, za svježim mesom. Meso tuljana i morskih krava pokazalo se vrlo ukusnim i Endicott ga je odlično pripremao. Osim toga mogla nam je mast ovih životinja poslužiti kao gorivi materijal za grijanje naše spilje i za priređivanje hrane. A nismo znali, ne će li se ove životinje doskora, pred zimom, koja se približavala, povući prema nižim geografskim širinama.

Na sreću bilo je ovdje i mnogo drugih životinja, koje će našu družinu štititi od gladi, a po potrebi i od žeđi. Po obali je puzalo mnoštvo galapagos kornjača, koje su dobile ime po poznatoj otočnoj grupi u Tihom oceanu. To su bile iste onakve kornjače kakve spominje Arthur Pym, i koje su bile glavna hrana otočana. Jednu od njih bili su našli on i Dirk Peters u čamcu, kad su odlazili s otoka Tsalala.

To su velike životinje pokrivene tvrdim oklopom. Kreću se laganim, teškim i odmjerenim korakom. Imaju dvije stope dugačak i vitak vrat i trouglastu glavu, sličnu zmijinoj. Mogu više godina izdržati bez hrane. Ovdje su se hranile nekom vrstom mahovine, koja je rasla među kamenjem na obali.

S pravom je Arthur Pym ove kornjače usporedio s dromedarima, jer one nose ispod vrata vrećicu koja sadrži dva do tri galona slatke vode. Ove, koje smo ulovili, težile su svaka po sedam do osam stotina funti, a meso im je bilo hranjivo i ukusno.

Premda smo dakle bili prisiljeni da prezimimo na mjestu, koje je bilo manje od pet stupnjeva udaljeno od Južnog pola, nismo se trebali bojati oskudice.

Postojalo je jedino ozbiljno pitanje, a to je naš povratak, kad prebrodimo zimsko doba. Da se to pitanje sretno riješi, potrebno je bilo: 1. da se naši odbjegli drugovi sretno vrate u domovinu, i 2. da im bude prva briga, da pošalju po nas neku lađu. U tom pogledu mogli smo se donekle nadati samo u Martina Holta, koji nas možda ne će zaboraviti.

Često smo razgovarali o našim dobrim i lošim izgledima. Kapetan Len Guy i poručnik obično su dijelili isto mišljenje.

Tako su nam prolazili dani, jedan kao drugi, bez ikakvih promjena, kadli se dana 19. februara dogodi nešto, što bi bilo u stanju uzbuditi i najokorjeliju ljudsku dušu.

Bilo je osam sati ujutro. Vrijeme je bilo mirno, nebo prilično bistro, a temperatura je iznosila oko 0° C.

Svi, osim božmana, bili smo u spilji očekujući da nam Endicott donese ručak. Već smo se spremali da posjedamo za sto, kad se izvana začu neki glas.

To je mogao biti samo glas Hurliguerlyja, a budući da njegovi povici nisu prestajali, istrčasmo svi napolje.

Hurliguerly je stajao na nekoj stijeni u podnožju brežuljka na kraju oštre izbočine »Halbranine zemlje« pokazajući rukom na more.

— Što ste tamo primijetili? — upita kapetan Len Guy.

— Čamac!

— Čamac? — začudih se ja.

— Nije li to kojim slučajem naš čamac s »Halbrane«, koji se opet vraća — upita kapetan Len Guy.

— Ne nije! — reče Jem West odlučno.

Doista se na pučini ljuljao neki čamac. Po obliku i veličini nije se nikako mogao usporediti s našim odbjeglim čamcem. Bio je bez vesala.

Činilo se da ga samo struja nosi.

Svi smo imali istu misao. Željeli smo pod svaku cijenu, da se domognemo toga čamca, o kojem je možda ovisio naš spas. Ali kako da dođemo do njega, kako da ga privučemo do obale?

Plovio je udaljen od nas oko jednu morsku milju. Za manje od dvadeset minuta morao je doći u istu ravninu s nama, ali će tada ploviti dalje, i za daljnih dvadeset minuta naše ga oči više ne će vidjeti.

Stajali smo na mjestu kao skamenjeni, buljeći u čamac, koji se i dalje kretao, a da se nije nimalo približio obali. Štoviše, činilo se, da ga struja tjera sve dalje od obale.

Tada iznenada opazismo kako je na podnožju brežuljka nešto zapljusnulo, kao da je neko teško tijelo palo u more.

Bio je to Dirk Peters, koji je brzo zbacio sa sebe odjeću i sa stijene skočio u more. Kad smo ga primijetili, bio je već dvadesetak metara udaljen od obale plivajući prema čamcu.

Glasno »hura!« ote se s usana svih nas.

Mješanac se samo na čas obazro, a tada je skakao — da, to je pravi izraz — upravo je skakao kroz pjenušave talase poput kakvog delfina. Nikad nisam vidio ništa slično. Što li sve čovjek može očekivati od ovakve tjelesne snage?

Ali hoće li on uspjeti da stigne do čamca, prije nego što ga struja odnese na sjever?

Pa ako ga i dosegne, hoće li mu uspjeti, da ga bez vesala dotjera do obale.

Stajali smo nepomično, a srca su nam podrhtavala. Samo je božman od časa na čas podvikivao:

— Naprijed, Dirk . . . naprijed!

Za nekoliko minuta prevalio je mješanac više stotina metara, plivajući u kosoj liniji prema čamcu. Usred valova raspoznavala se njegova glava samo kao neka crna točka. Ništa nije odavalo, da li je već bio umoran. Obje njegove ruke i obje noge metodički su radile i, oslanjajući se na ta četiri motora, njegova se brzina nije mijenjala.

Da, odlanulo nam je . . . Dirk Peters će stići do čamca . . . ali što će biti dalje? Kako će ga plivajući dovući do obale?

— Oh, zašto u čamcu nema vesala? — reče božman, a malo zatim veselo uskliknu:

— Stigao je . . . Stigao je! . . . hura, Dirk, hura!

Endicott je ove povike ponavljao jakim glasom.

Kad je mješanac došao do cilja, izdignuo se malo iz vode uz bok čamca. Njegova moćna ruka dohvati čamac i on uz opasnost, da se čamac izvrne, skoči u njega, te za trenutak sjedne, da dobije daha.

U isti čas dopre do nas glasan krik mješanca.

Što li je našao u čamcu?

Bilo je par vesala u čamcu, jer smo vidjeli, kako je sjeo na njegov prednji dio i zaveslao novom snagom u smjeru obale, da izbjegne struji.

— Svi za mnom! — reče kapetan Len Guy.

Uputismo se na podnožje brijega, gdje će čamac vjerojatno pristati.

Bio je udaljen od nas svega još stotinjak metara. Sada ga je već i struja nosila k obali. Odjednom Dirk Peters odloži vesla, sagne se prema stražnjem dijelu čamca. Kad se digao, vidjeli smo, da drži u rukama tijelo nekog klonulog čovjeka.

Zamnije krik, koji nam je stegao srce!

Kapetan Len Guy prepoznao je u tijelu, što ga je držao mješanac . . . svoga brata Williama Guyja.

— On još živi! . . . živ je još! — poviče mješanac.

Minutu iza toga pristao je čamac uz obalu i kapetan Len Guy stisnuo je u naručaj svoga brata.

Tri njegova pratioca ležala su na dnu čamca, kako se činilo, bez života.

Ova četvorica ljudi, . . . to je bilo sve, što je ostalo od posade »Jane«.

XIV

JEDANAEST GODINA

Vrativši se u spilju uspjelo nam je povratiti životnu snagu Williamu Guyju i trojici njegovih ljudi, mornarima Trinkleu, Robertsu i Covinu. Glad je iscrpla ove nesretnike gotovo do smrti. Uzimajući hranu u malenim obrocima uz dodatak čaja i nešto viskija, oni su se doskora potpuno oporavili.

Ne ću opisivati dirljiv prizor, koji nas je duboko uzbudio, kad je William prepoznao svoga brata Lena. Suze su nam navrle na oči. U veselju sadašnjosti prestali smo misliti na budućnost.

Tko zna, ne će li se naš položaj promijeniti dolaskom ovoga čamca u Halbraninu zemlju.

Najprije smo mi ukratko ispričali Williamu Guyju, što smo sve proživjeli na ovom putu. Saznao je, kako je pronađena Pattersonova lešina, kako je naša škuna prispjela na otok Tsalal, kako je prodrla do najviših geografskih širina i kako je na podnožju ledenog brijega pretrpjela brodolom. Saznao je, kako nas je jedan dio naše momčadi izdao i napustio.

O Arthuru Pymu on je znao sve što i Dirk Peters, a znao je i to, koliko je jalova nada mješančeva, da će pronaći svoga jadnog druga.

Saslušavši naš izvještaj, ispripovjedio nam je William Guy, kako je proživio jedanaest godina na otoku Tsalal.

Čitalac se sjeća, da momčad s »Jane« već 28. februara 1828. nije imala nikakvog razloga da se plaši nekog neprijateljstva od strane stanovnika Tsalala i njegovog poglavice Too-Wita. Ljudi su se iskrcali na obalu u namjeri da pođu u selo Klock-Klock. Ostavili su bili na škuni samo šest ljudi u strogoj pripravnosti.

Iskrcalo se svega njih trideset i dva, a među njima su bili kapetan William Guy, drugi oficir Patterson, Arthur Pym i Dirk Peters. Bili su oboružani puškama, pištoljima i noževima. Pratio ih je pas Tigar.

U pratnji mnogobrojnih Too-Witovih ratnika došli su do uskog klanca, koji je vodio k selu. Tu su se od njih odijelili Arthur Pym, Dirk Peters i mornar Allen, zašavši u neku pokrajnju pukotinu brežuljka.

Od toga časa nisu ih njihovi drugovi više vidjeli.

Čas iza toga, naime, uslijedio je silan potres. Cijela jedna strana brda srušila se i zatrpala Willima Guyja i njegovih dvadeset i osam pratilaca.

Od tih nesretnika njih su dvadeset i dvojica odmah zasuti i njihove lešine nisu više pronađene pod masom zemlje.

Ostala sedmorica, koje je zaštitila neka udubina u pozadini brda, izbjegli su nekim čudom ovoj katastrofi. To su bili: William Guy, Patterson, Roberts, Covin, Trinkle, Forbes i Lexton. Posljednja dvojica poslije su umrla. Da li je pri odronu brijega poginuo pas Tigar, nitko nije znao.

William Guy i njegovih šest pratilaca nisu mogli ostati u toj uskoj i tamnoj udubini, gdje im je već ponestajalo i zraka.

Pipajući, naišli su na neke labirintske hodnike, te su konačno našli neki otvor, koji im je pružio dovoljno svijetla i zraka.

Odatle su gledali, kako je šezdeset urođeničkih čamaca navalilo na škunu i kako se ona očajno branila. Vidjeli su, kako je na brodu nastala eksplozija, koja je usmrtila oko tisuću urođenika, ali je i lađu potpuno razorila.

Too-Wit i njegovi podanici morali su pomisliti, da je cijela posada broda poginula, jedni od eksplozije, a drugi od potresa. Tako su Arthur Pym, sa svoja dva druga, i kapetan William Guy, sa svojom pratnjom, mogli živjeti nesmetano u labirintu kod Klock-Klocka. Hranili su se mesom bukavaca, koji su se mogli lako i rukama hvatati, i nekom vrsti lješnjaka, koji su rasli na grmovima. Vatru su napravili tarući suho drvo jedno o drugo.

Williamu Guyju i njegovim drugovima nije uspjelo da se kao Arthur Pym dočepaju urođeničkog čamca i da pobjegnu, nego su morali ostati i dalje u labirintu.

Nakon tri tjedna počela se pokazivati oskudica u hrani, jer je ptičâ, kojima su se hranili, bivalo sve manje.

Vidjeli su, kako po obali pužu velike kornjače, ali se nisu usudili sići dolje i hvatati ih, jer je tamo bilo na stotine otočana, koji su obavljali svoje dnevne poslove, podvikujući svojim uobičajenim poklicima »tekeli-li«.

Jednoga jutra, bilo je to 22. februara, opazili su, kako je među otočanima nastalo neko gibanje. Ljudi, žene i djeca rastrčali su se na sve strane. Neki su pojurili u čamce, kao da im prijeti neka strašna pogibelj.

Što je to moglo biti?

Stvar se doskora razjasnila.

Nenadano se pojavila neka četvoronožna životinja, koja je napala urođenike, grizući ih i hvatajući ih zubima za vrat.

Životinja je imala bijelo krzno, pa je William Guyju i njegovim ljudima odmah bilo jasno, zašto se napadnuti urođenici nisu branili, nego su u velikom strahu bježali na sve strane. Znali su naime, da urođenici osjećaju strašnu odvratnost i strah pred bijelom bojom.

U životinji su odmah prepoznali svoga psa Tigra. On je slučajno izbjegao katastrofi i povukao se u unutrašnjost otoka. Pošto se neko vrijeme skitao u blizini Klock-Klocka, sada se povratio i izazvao među urođenicima strah i trepet.

Obolio je bio od bjesnoće, te je sada svojim zaraznim ugrizima zaprijetio uništenjem cijelog izbezumljenog stanovništva otoka.

To je bio razlog, zašto se većina stanovnika Tsalala brzo dala u bijeg, a među njima i njihov poglavica Too-Wit. Ostavili su ne samo Kloc-Klock, nego i cijeli otok, i više se nisu povratili.

Oni koji su ostajali poginuli su strašnom smrću od bjesnoće. William Guy i njegovi pratioci promatrali su jezive prizore, kako su pobješnjeli divljaci napadali jedni druge, grizući se i ujedajući.

Konačno je uginuo i pas Tigar.

To su bile njihove kosti, što smo ih bili pronašli u blizini nekadašnjeg sela Kloc-Klocka.

Jadni Tigar uginuo je u blizini obale, gdje je ono Dirk Peters pronašao njegov kostur, na kojem je još visjela ogrlica s urezanim imenom Arthura Pyma.

Zbog te katastrofe, koje bi svu strahotu mogao opisati samo genije Edgara Poea, ostao je otok Tsalal bez svog stanovništva. Oni, koji su na vrijeme pobjegli, nikad se više nisu povratili na mjesto, gdje je »bijela životinja« unijela među njih užas i smrt.

Kad je tako nestalo stanovništva otoka i kad je prestala opasnost od zaraze, izišli su William Guy i njegovi pratioci iz svog skrovišta, gdje im je bila već ozbiljno zaprijetila opasnost, da umru od gladi.

Njih sedmorica živjeli su na otoku bez oskudice, jer je otok bio plodan i pun divljači svake vrste, a more je vrvjelo ribom.

Jedina im je želja bila, da nađu kakvo sredstvo, s pomoću kojega bi mogli napustiti otok i dospjeti do polarnice.

Da sami sagrade takovo sredstvo, bilo im je nemoguće, jer nisu za to imali ni materijala ni oruđa! Imali su samo svoje oružje, puške, pištolje i velike noževe.

Na savjet kapetana i drugog oficira preselili su se na sjeverozapadnu obalu otoka, odakle su mogli gledati more, što im iz sela Klock-Klock nije bilo moguće, jer je ono bilo udaljeno od obale oko tri morske milje.

Na obali su pronašli spilju sličnu našoj u Halbraninoj zemlji, i tu su se nastanili.

Život im je tekao jednolično, a što je dalje odmicao, sve više su gubili nadu u spas.

Ispočetka su se nadali, da će nastupom lijepog vremena naići koja lađa i spasiti ih, ali kad je tako u očekivanju prošlo četiri do pet godina, izgubili su potpuno svaku nadu.

Jednoga dana jedan od njih sedmorice nije se vratio u spilju. Uzalud su ga svagdje tražili i izvikivali njegovo ime; on se nije vraćao.

Bio je to Patterson, drugi oficir s »Jane«.

Držali su, da je pao žrtvom kakve nezgode, da se vjerojatno utopio.

William Guy saznao je od nas, kako smo našli Pattersonovu lešinu na nekoj ledenoj santi, na kojoj je umro od gladi. Kako je dospio na tu santu, ostalo je neobjašnjeno.

Kad mu je kapetan Len Guy objasnio, da smo u Pattersonovu džepu našli bilješke, na temelju kojih se »Halbrane«

mogla uputiti na put u Antarktik s nekim izgledom na uspjeh, potekle su Williamu Guyju suze iz očiju.

Poslije Pattersonova nestanka zadesila je preživjele s »Jane«, kojih je sada bilo samo šest na broju, druga nesreća.

Prošlo je tek šest mjeseci od Pattersonova nestanka, kadli u oktobru nastane jak potres, koji je otok Tsalal sav potresao i ujedno uništio grupu otoka na jugozapadu, kamo su bili pobjegli stanovnici Tsalala sa svojim poglavicom Too-Witom.

Jačina ovoga potresa ne da se opisati riječima.

Da se Williamu Guyju s njegovih pet drugova nije pružila prilika, da tada napuste otok, koji ih više nije mogao opskrbljivati hranom, sigurno bi bili propali.

Naime, deset dana iza potresa dognala je struja na obalu u blizini njihove spilje jedan čamac, koji je sigurno doplovio s otočne grupe na jugozapadu.

William Guy, Roberts, Covin, Trinkle, Forbes i Lexton ne časeći časa napunili su čamac provijantom, koliko su god mogli i potom se ukrcali, te krenuli na more.

Nažalost jaka struja vjetra, kao posljedica seizmičkih pojava, koje su potresle ne samo tlo nego i slojeve zraka, otjerala je čamac prema jugu. Čamac je dospio u istu struju, koja je i naš ledeni brijeg dovela do Halbranine zemlje.

Dva i po mjeseca nošeni su nesretnici po otvorenom moru, a da nisu mogli promijeniti pravac plovidbe.

Istom 2. januara te godine 1840. ugledali su zemlju na istočnoj strani Janinog tjesnaca.

Ta je zemlja ležala najviše pedeset morskih milja udaljena od Halbranine zemlje.

Struja je donijela čamac do obale, pa su se njih šestorica iskrcali. Ali, koliko li se ta zemlja razlikovala od otoka Tsalala, pa čak i od Halbranine zemlje!

Tlo je bilo nesposobno za bilo kakvu kulturu. Sve sam pijesak i stijene, nikakvog drveća ni grmlja ni bilo kakvog bilja!

Zalihe provijanta ubrzo su bile iscrpljene, pa su William Guy i njegovi drugovi bili izloženi najvećoj bijedi. Nastupila je glad, od koje su za kratko vrijeme umrli Forbes i Lexton.

Ostala četvorica, William Guy, Roberts, Covin i Trinkle, nisu htjeli ni dana dulje ostati na toj obali, gdje bi morali poginuti od gladi.

Ukrcali su se u čamac i povjerili se struji s oskudnom zalihom namirnica i bez ikakvih instrumenata, s pomoću kojih bi mogli ustanoviti, gdje se nalaze.

Putujući u takvom stanju dvadeset i pet dana, potrošili su sve namirnice i četrdeset osam sati iza toga potpuno su klonuli; gotovo umirući pali su na dno čamca.

Tada su ljudi s Halbranine zemlje ugledali čamac, izvukli ga na obalu i spasili ove nesretnike.

Oba su se brata opet sastala u ovom napuštenom kutu zemlje.

XV

LEDENA SFINGA

Dva dana iza toga nitko se od nas nije više nalazio na toj točki antarktičke obale.

Bilo je to dana 21. februara u šest sati ujutro, kad je čamac sa trinaestoricom ljudi napustio maleni zaljev i zakrenuo iza rta Halbranine zemlje.

Dva smo dana vodili duge razgovore i rasprave, da li da ostanemo ovdje ili da krenemo prema sjeveru. Ako padne zaključak, da krenemo na put, onda nismo smjeli odlagati, jer nam se još samo mjesec dana pružala mogućnost, da se u sretnom slučaju probijemo kroz ledeni obruč između 76. i 77. širinskog stupnja. Ako nam to uspije, imali smo još izgleda, da zateknemo neku kitaricu, koja još nije zaključila svoj period ribarenja — ili možda koju francusku, englesku ili američku lađu na povratku s istraživačke ekspedicije.

Poslije polovice marta moraju ovi dijelovi mora biti napušteni.

Ako nam se na putu ispriječe kakve zapreke, morat ćemo se čamcem vratiti natrag na ovo mjesto, da ovdje prezimimo.

Zato nije bilo mjesta nikakvom odlaganju. Morali smo odmah krenuti na put.

Stoga smo već 21. februara bili potpuno spremni. Pomogli su nam i struja i povoljan vjetar, te smo već u sedam sati ujutro toga dana bili pet morskih milja udaljeni od Halbranine zemlje.

Naš čamac bio je jedno od onih prometala, kojima se stanovništvo Tsalala služilo u saobraćaju između pojedinih otoka. Mjerio je u duljinu četrdeset stopa, a u širinu šest. Njegov prednji i stražnji dio imali su isti oblik.

Osobito treba istaći da za gradnju toga čamca nije upotrebljen ni jedan komadić željeza, jer stanovnici Tsalala nisu uopće poznavali željezo; liko neke vrste povijuša vezalo je pojedine dijelove čvršće nego bakrene žice, a pukotine između dasaka bile su začepljene mahovinom, koja je bila premazana smolom i u dodiru s vodom dobila metalnu čvrstoću.

Čamcu smo dali ime »Paracuta«. Tako se zove jedna vrst ribe, koja živi u ovom moru.

Na »Paracutu« smo natovarili toliko stvari, koliko je god mogla nositi, a da ipak u njoj ostane dovoljno mjesta i za nas trinaestoricu.

Veći dio tovara morali smo naravno ostaviti u spilji, gdje je ostao zaštićen od vremenskih nepogoda.

Evo imena osoba, koje su se ukrcale na »Paracutu«: kapetan Len Guy, poručnik Jem West, božman Hurliguerly, nadmornar tesar Hardie, mornari Francis i Stern, kuhar Endicot, mješanac Dirk Peters i ja — svi s »Halbrane«, nadalje kapetan William Guy i mornari Roberts, Covin i Trinkle s »Jane«. Svih zajedno trinaest — nesretan broj.

Jem West i božman pričvrstili su u blizini prednje trećine našeg čamca jedan jarbol, koji je mogao nositi prilično veliko jedro, koje smo izrezali od košnog jedra s naše škune.

Budući da je »Paracuta« u svom srednjem dijelu bila široka šest stopa, moglo se ovo naše za nuždu napravljeno jedro okretati po potrebi na sve strane.

Osim toga imali smo četiri para vesala, kojima je bilo zaposleno osam ljudi, pa ako bi nas vjetar iznevjerio, mogli smo još uvijek zadržati neku brzinu.

U prvom tjednu našeg putovanja nismo imali nikakvih smetnja. Vjetar je puhao uvijek prema jugu i nikakva protustruja nije se pojavila u Janinom tjesnacu.

Oba kapetana sporazumjela su se u tome, da se prigodom plovidbe ne udaljujemo suviše od obale, na kojoj ćemo moći naći utočište za slučaj, ako bi se našem čamcu desila kakva nezgoda.

Izgled se zemlje nije mijenjao. Uvijek iste neplodne pustoši, mrke stijene, pjeskoviti žal s nešto mahovine.

Tjesnacom su plovile sante leda i poneki ledeni brijeg, koje je naš čamac lako pretjecao.

Uznemiravalo nas je samo to, što su sve te ledene mase plovile u pravcu ledenog zida, u pravcu njegovih prolaza — koji bi u ovo godišnje doba morali biti još otvoreni — prijeteći da ih začepe.

Među trinaestoricom putnika »Paracute« vladala je nepomućena sloga. Nismo se trebali bojati Hearneova huškanja, a pritom smo nagađali, s kakvim je uspjehom teklo njegovo i njegovih drugova putovanje. Njihov je pretovareni čamac bio izložen velikoj opasnosti, jer ga je svaki jači udarac valova mogao prevrnuti. Pa ipak, tko bi znao, kakva sudbina čeka nas, koji smo se deset dana kasnije uputili na more.

Usput ću spomenuti, da je Dirk Peters bivao sve povučeniji, što smo se više udaljavali od onih krajeva, gdje se on nadao naći svog »jadnoga Pyma«. Postao je još šutljiviji, pa čak ni meni nije odgovarao, ako bih ga štogod zapitao.

Godina 1840. bila je prestupna, pa moram u svojim izlaganjima spomenuti 29. februara. Toga je dana baš bio rođendan našeg božmana Hurliguerlyja, pa smo pili u njegovo zdravlje. Taj čestiti čovjek bio je toga dana dobro raspoložen, pa ga ni u ovakvim našim nevoljnim prilikama nije ostavljao njegov poznati zdravi humor.

Izvršeno mjerenje dalo je ovaj naš položaj:

Širina 79° 17', a dužina 118° 37'.

Odatle je vidljivo, da se obje obale Janinog tjesnaca pružaju između 118. i 119. meridijana, i da je »Paracuta« udaljena od polarnice samo tucet širinskih stupnjeva.

Ne smijemo zaboraviti, da smo, nakon što je naš ledeni brijeg prošao pokraj Južnog pola, prešli u zonu istočne dužine.

Kapetan Len Guy primijetio je:

— Ako se tjesnac i dalje proteže između stotinu osamnaestoga i stotinu devetnaestog dužinskog stupnja, onda će »Paracuta« na svom putu proći u blizini one točke, u kojoj se sjedinjuju svi magnetski meridijani, to jest u blizini magnetskog pola.

To nas uostalom nije toliko zanimalo. Ali je veći interes kod nas pobudila činjenica, da se Janin tjesnac sve više suživao. Sada je bio širok svega deset do dvanaest morskih milja, pa smo mogli jasno raspoznavati obale jedne i druge strane.

— Nadajmo se — primijetio je božman — da će tjesnac na kraju biti barem toliko širok, da se naš čamac uspije nekako provući.

— U tom pogledu ne moramo biti zabrinuti — odgovori kapetan Len Guy. — Budući da struja i dalje teče jednakom snagom, morao bi na sjeveru biti neki prolaz. Po mom mišljenju, mi treba samo da je slijedimo.

To se nije moglo poreći. Struja nam je bila najbolji vodič.

Tako smo plovili deset dana pod jednakim uvjetima. Čamac je bio dobar. Oba kapetana, kao i Jem West, priznavali su njegovu solidnu gradnju, iako pritom nije bio upotrebljen ni komadić željeza, kao što smo već prije spomenuli.

Dana 10. ožujka nalazili smo se na istoj geografskoj dužini, a širina je iznosila 76° 13'.

Budući da je »Paracuta« za dvadest dana prevalila oko šest stotina morskih milja, izračunali smo, da joj je srednja brzina trideset morskih milja u dvadeset i četiri sata.

Sunčana kugla lebdjela je gotovo paralelno s linijom horizonta i približavalo se vrijeme, kad će antarktičko područje utonuti u tminu polarne noći. Ali srećom, budući da smo plovili prema sjeveru, primicali smo se krajevima, gdje ima svijetla.

Temperatura se spustila na 5° C.

Nakon četrdeset i osam sati, dana 12. marta, pokazalo je mjerenje: južna širina 75° 17', istočna dužina 118° 3'.

Prema tome bila je »Paracuta« toga dana udaljena od polarnog kruga svega četiri stotine morskih milja.

Prekoračivši 77. stupanj širine, opazili smo, da se tjesnac opet sve više proširuje. Čak ni dalekozorom nije se na istoku mogla vidjeti zemlja. Pobojali smo se, da će zbog toga struja izgubiti na brzini.

U noći od 12. na 13. ožujka pala je prilično gusta magla, što je povećalo opasnost, da se sudarimo s kakvom ledenom masom.

U 10 sati ujutro 13. ožujka magla se razišla pa smo opet ugledali zapadnu obalu.

Na četvrt milje udaljenosti ukazala nam se neka masa, koja se iznad ravne obale dizala u visinu od poprilici stotinu metara, a opseg joj je mjerio četiri do pet stotina metara.

Čudnovat oblik te mase bio je nalik na golemu sfingu. Izdigavši prednji dio tijela i ispruživši naprijed obje šape, bila je to slika i prilika onih nemani, kakve nam prikazuje grčka mitologija.

U tom času svratiše na sebe našu pozornost još čudnovatije pojave, koje izazvaše u nama i silno čuđenje i strah.

Primijetili smo da »Paracuta« već nekoliko sati plovi sve većom brzinom. Sada je pretjecala čak i samu struju.

Odjednom izleti samo od sebe iz čamca naše sidro i vučeno neodoljivom snagom poleti prema obali. Uže, kojim je sidro bilo pričvršćeno za pramac, toliko se nateglo, da je gotovo prepuklo. To sidro, koje je letjelo nad vodom, vuklo nas je prema obali.

— Što ovo znači? — poviče kapetan William Guy.

— Presijeci uže, božmane, brzo, brzo! — zapovjedi Jem West — jer ćemo se inače razmrskati o obalu.

Hurliguerly skoči na prednji dio »Paracute« da presiječe uže. Veliki nož, kojim je to htio učiniti, izleti mu iz ruke. Prenapeto uže puče, a sidro silnom brzinom, kao tane iz topa, odleti prema stijeni.

I — vidi čuda! — u isti čas poletješe istim putem svi željezni predmeti iz našeg čamca; kuhinjsko posuđe, oružje, Endicottova peć i noževi iz naših džepova. A čamac je velikom brzinom jurio prema obali.

— Što je to bilo? Zar smo se nalazili u zemlji čudesa, za koju sam držao, da se nalazi samo u pomućenoj glavi Arthura Pyma?

Ne, nisu to bila nikakva čudesa, nego stvarne činjenice.

No nismo dospijeli da sada o tom razmišljamo, jer čim smo stigli na obalu, ugledasmo neki čamac, koji je tu ležao.

— Ovo je čamac s »Halbrane« — uskliknu Hurliguerly.

Doista je to bio čamac, što nam ga je Hearne ugrabio. Strane su mu bile razlupane, rebra istrgnuta iz trupa... jednom riječi bezlična hrpa ruševina.

Odmah smo opazili, da su iz ovih ruševina iščezli svi željezni predmeti, sve do zadnjeg čavla.

Stajali smo čudeći se, kad nas poziv Jema Westa privuče na uski komad obale desno od čamca.

Tu su ležale tri lešine — Hearneova, Martina Holta i jednoga od Falklanđinina. Od njih trinaest ostala su samo ova trojica, koji su izgubili živote pred nekoliko dana.

A gdje su bili ostali?

Da li je more izbacilo njihove leševe? Pretražili smo cijelu obalu, ali ih nismo našli.

— Sigurno se njihov čamac sudario na moru s kakvim ledenim brijegom, pa su se svi utopili. More je izbacilo na obalu samo ova tri trupla — reče kapetan William Guy.

— Ali kako da tumačimo izgled ovog čamca? — upita božman.

— S kojega su iščeznuli svi željezni predmeti — nadoda Jem West.

— Doista — primijetih ja — kao da su silom iščupani.

Ostavili smo »Paracutu« pod paskom dvojice ljudi i uputili se u unutrašnjost, da izvršimo opsežniju pretragu.

Približili smo se kamenitoj masi. Njezin oblik ličio je, kao što sam već spomenuo, nekoj sfingi... sfingi, koja je imala boju rđe, kao da je tvar, od koje je sazdana, bila dugo izložena djelovanju polarne klime, pa je oksidirala.

Tada mi odjednom sinu misao... hipoteza, koja objašnjava sve ove pojave.

— Ah, povikao sam — magnet... Ondje... Ondje leži magnet neizmjerne privlačne snage!

Svi su me odmah razumjeli. Svima nam se u duhu ukaže slika strašne katastrofe, kojoj su pali žrtvom Hearne i njegovi pratioci. Taj brijeg bio je golemi magnet, koji je svojom snagom privukao sve željezne sastavne dijelove »Halbraninog« čamca i sve željezne predmete s »Paracute«.

I nas bi stigla sudbina Hearnea i njegovih drugova, da je pri gradnji »Paracute« bio upotrebljen koji željezni komad.

Da li je možda blizina magnetskog pola izazvala ovo djelovanje?

To smo isprva pomislili, ali dublje razmišljajući, odbacili smo tu misao.

Na mjestu, gdje se sijeku magnetski meridijani, nema nikakvih drugih pojava, osim što magnetska igla dobiva vertikalan položaj, i to na dvjema suprotnim točkama Zemljine kugle. Ta je činjenica dokazana pokusima, koji su izvršeni na Sjevernom polu, pa je tako sigurno i na Južnom polu.

Ja tumačim stvar ovako:

Pasatni vjetrovi nose neprekidno prema krajevima Zemljine osovine mnoge oblake i pare, koje sadrže goleme količine električne energije, koje nisu grmljavinom iscrpljene. Uslijed toga se na polovima nagomilavaju silne količine toga fluida, koji neprekidno otječe prema zemlji.

To je i uzrok sjevernog i južnog polarnog svijetla, koja u dugoj polarnoj noći pružaju svoju blistavu raskoš nad horizontom, a kad dostignu vrhunac razvoja, mogu se vidjeti i u umjerenim zonama.

Ove struje, koje su neprekidno usmjerene prema Polovima, moraju naravno imati izvanredno jak utjecaj, i dovoljno je, da njihovom djelovanju bude izložena neka velika željezna masa, koja bi onda mogla lako postati moćan magnet, ako struja kruži oko nje.

Prostorni sadržaj sfinge iznosio je sigurno više tisuća kubičnih metara. Zar nije bilo moguće, da oko te mase kruži struja. Nije li postojala neka metalna žila, koja je u utrobi zemlje svojim bezbrojnim zavojima obuhvatila bazu ove mase?

Moje je također mišljenje, da je ova masa kao neka vrst rudnog stupa sačinjavala produžetak Zemljine magnetske osovine iz koje izvire imponderabilni* fluid, iz kojega struje pune neiscrpni akumulator na granici Zemlje.**

Tok ovih mojih misli razložio sam ostalima, pa se svima činilo, da se tako mogu tumačiti fizičke pojave, kojih smo bili svjedoci.

— Ja mislim, da se bez opasnosti možemo približiti brijegu — reče kapetan Len Guy.

— Bez ikakve opasnosti — odgovorio sam.

— Ondje... da... ondje!

Te je riječi izrekao Dirk Peters i njegovo se tijelo bilo ispružilo prema sfingi, kao da se i on pretvorio u željezo, pa ga je magnet privlačio.

Smjesta je pojurio u tom pravcu, a mi ostali slijedili smo ga, stupajući po tlu, koje je bilo prekrito mrkim kamenjem i vulkanskim otpacima svake ruke.

---

* Bez težine, koji se ne može vagati. Op. prev.

** Jasno je da ovo Jules Verneovo objašnjenje uzroka pojave polarnog svijetla nije naučno, kao, uostalom, i neke druge postavke ovog pisca avanturističkih romana. Op. prev.

Kad smo stigli do podnožja ovog čudesnog brijega ili stijene, opazili smo, da na njoj vise različiti željezni predmeti. Oružje, oruđe, sidro s »Paracute«, sve je to bilo kao prilijepljeno za stijenu. Vidjeli smo ovdje i neke predmete s »Halbraninog« čamca.

Sad nam je postao jasan uzrok propasti čamca, koji je nosio Hearnea i njegove drugove.

Naravno, da smo se morali zauvijek odreći našeg oruđa, oružja i ostalih predmeta, jer su oni isuviše čvrsto bili prilijepljeni o stijenu. Hurliguerly je gotovo pobjesnio od ljutine, gledajući bespomoćno svoj nož, koji će morati ostati vječno pribijen uz ovu stijenu.

Stisnuvši šake poviknuo je:

— Prokleta, lopovska sfingo!

Međutim, podsjeti nas Jem West, da nije pametno, da se i dalje beskorisno zadržavamo u ovoj »Sfinginoj zemlji«, jer dragocjeno vrijeme odmiče.

Požurismo dakle natrag prema obali, kadli se opet začu glas mješanca. Dirk Peters izusti opet one tri riječi:

— Ondje... da... ondje!

Privučeni tim poklikom pohrlismo svi na drugu stranu desne šape sfingine, gdje zatekosmo Dirka Petersa, kako ispruženih ruku kleči pred nekim gotovo golim ljudskim tijelom, tijelom, koje je studen ovoga kraja poštedjela od raspadanja, i koje je zadobilo gotovo metalnu čvrstoću.

Glava tog čovjeka bila je ispružena naprijed, imao je gotovo do pojasa dugu bijelu bradu, a nokti na rukama i nogama produžili su mu se u pandže.

Ali, kako je došlo do toga, da tijelo ovog čovjeka lebdi kao obješeno na ovoj stijeni u visini od poprilici dva metra.

Oko trupa mrtvaca savila se puščana cijev, pričvršćena o kožnati remen. Cijev je bila napola izjedena od rđe.

— Pym... moj jadni Pym! — jadikovao je Dirk Peters.

Tada se podiže, da pristupi bliže lešini... da poljubi smrtne ostatke...

Odjednom zatetura... jecaj mu je stegao grlo, iznenadni grč oslabi kucanje njegova srca i on se sruši mrtav na tle.

Kroz ove iste predjele polarnog područja pošao je dakle i Arthur Pym. Baš kao i mi odnesen je i on preko južnog pola i dospio u privlačnu zonu ove nemani. Budući da nije dospio odložiti pušku, koja mu je bila obješena preko ramena o trup, bio je privučen i prikovan o stijenu.

Sada počiva vjerni mješanac na tlu Sfingine zemlje uz bok svoga »jadnoga Pyma«, čije su rijetke pustolovine u velikom američkom pjesniku našle dostojnog pripovjedača.

XVI

DVANAESTORICA OD SEDAMDESET

Toga dana poslije podne »Paracuta« je napustila obalu Sfingine zemlje, koja nam je još 21. februara bila stalno na vidiku.

Do granice antarktičkog područja, trebalo je još prevaliti oko četiri stotine milja. Ponavljam, nadali smo se, ako nas sreća posluži kad stignemo do Tihog oceana, da će nas preuzeti kakva zakašnjela kitarica, ili da ćemo možda naići na neki istraživački brod.

Spominjanje ove posljednje mogućnosti nije bilo bez svake osnove. Još za vrijeme, dok je naša škuna bila usidrena kod Falklandskog otočja, govorilo se o ekspediciji poručnika Wilkesa od američke mornarice. Njegova eskadra, koja se sastojala od četiri broda »Vincennesa«, »Peacocka«, »Pourpoisea« i »Flying Fisha«, te više pratilačkih brodova, imala je februara 1839. krenuti iz Ognjene zemlje na istraživačko krstarenje najudaljenijim vodama južnog polarnog mora.

Nama, naravno, nije bilo poznato, što se zbivalo u međuvremenu; ali ako je Wilkes uzaludno pokušavao prodrijeti prema jugu na dužinama zapadnih meridijana, zašto ne bi mogao doći na pomisao, da se pokuša probiti na dužinama istočnih? U tom slučaju moglo bi se desiti, da »Paracuta« naiđe na neki od njegovih brodova.

Za nas je još uvijek bilo najvažnije i najteže, da pravodobno izbjegnemo zimu ovog područja i poslužimo se slobodnim morem; još malo pa će svaka plovidba po njemu biti nemoguća.

Smrt Dirka Petersa smanjila je broj putnika »Paracute« na dvanaest. To je dakle bilo sve, što je preostalo od posada obih škuna.

Da završimo. Ma da je posljednji dio našeg puta bio pun napora i odricanja, povezanih sa strahom i nemirom, putovanje je ipak završilo sretno.

Pritom valja spomenuti, da je nekoliko dana nakon našeg napuštanja Sfingine zemlje sunca potpuno nestalo s horizonta, gdje se čitave zime ne će pojavljivati.

Usred polutame južne zime »Paracuta« je nastavila svoju jednoličnu plovidbu. Među putnicima »Paracute« samo su božman i Endicott bili neosjetljivi za dosadu i u svakoj su opasnosti zadržavali svoj prirođeni smisao za humor. Jem West bio je uvijek spreman, da se opre svakoj opasnosti. Braća Guy, sretni što su se ponovno našli, često su zaboravljali sve teškoće, koje su ih još čekale na putu.

Osam dana plovili smo bez skretanja, bilo na zapad, bilo na istok, i tek 21. marta »Paracuta« je izgubila iz vidika Halbraninu zemlju.

Za to kopno upotrebljavam još uvijek ovo ime, jer se njegova obala sve dotada neprekinuto nastavljala, i nije bilo nikakve sumnje, da je ono bilo antarktički kontinent.

Razlog, zbog kojeg smo je izgubili iz vida, bio je taj, što nas je struja nosila dalje prema sjeveru, a obala kopna blagim je zavojem skretala i protezala se dalje prema sjeveroistoku.

Iako je more bilo još slobodno i plovno, bilo je ipak puno ledenih bregova, ledenog krša i santa, tako da smo u onom sumraku i magli morali itekako dobro pripaziti, da nam lađa ne bude smrvljena kao zrno žita među mlinskim kamenjem.

Naš položaj kapetan više uopće nije izračunavao, jer sunca uopće nije bilo i jer je izračunavanje pomoću zvijezda bilo povezano s velikim teškoćama. Prepustili smo se stoga potpuno struji, koja nas je, kako se to moglo vidjeti na kompasu, nosila neprekidno prema sjeveru.

Računajući prema prosječnoj brzini naše lađe, mogli smo se 27. marta nalaziti negdje između 69. i 68 stupnja južne širine, što znači oko sedamdeset milja daleko od polarnice.

Kad bi između unutarnjeg mora i polarnice bio prolaz potpuno slobodan, mogli bismo za nekoliko dana biti na južnoj granici Tihog oceana. Nakon nekih sto milja naići ćemo na ledeni zid, i ako ne naiđemo na prikladan prolaz, morat ćemo ga oploviti, ili sa zapada ili s istoka. Tek kada ledeni zid bude za nama, onda . . .

Da, onda . . . onda ćemo se naći u krhkoj lađici usred strašnog Tihog oceana, i to u godišnje doba, kada se bijes nevremena udvostručuje, kojem se ni jaki i dobri brodovi ne mogu nekažnjeno suprotstaviti. Uostalom bolje je i ne misliti na to.

U međuvremenu počela se površina mora već zamrzavati, te smo tu i tamo morali razbijati poneku veću santu, kako bismo se mogli probiti. Termometar je već pokazivao oko 15° C ispod ništice. Na našoj lađi bez palube jako smo trpjeli od hladnoće i surovog vjetra, iako smo bili opskrbljeni dovoljnim brojem toplih gunjeva.

Na svu sreću imali smo još prilično količinu konzerviranog mesa, tri vreće brodskog dvopeka i dva puna burenceta džina. Pitku vodu dobivali smo topljenjem leda.

Šest dana kasnije, 2. aprila, »Paracuta« je malo pomalo stigla do ledenog zida, kojega su se nazubljeni vrhovi dizali i do osam stotina stopa u visinu. Zahvaljujući samo nadasve sretnom slučaju još smo istoga dana naišli na prikladan prolaz, kroz koji smo se, nakon brojnih neprilika i opasnosti, uspjeli probiti.

Napokon smo se nalazili u vodama južnog Tihog oceana. Za vrijeme dugog i tegobnog putovanja naš je čamac pretrpio znatne štete; pukotine su se raširile i oplata samo što se nije raspala. Na mnogo mjesta u čamac je prodirala voda, tako da je nekoliko ljudi neprekidno bilo zaposleno time, da je izbacuje. Pri tom je bilo i prilično nemirno more, te bi nas svakog časa poneki val zalio vodom.

Usprkos tome more je još uvijek bilo mirnije negoli smo bili očekivali, i pravu opasnost nisu predstavljale okolnosti, pod kojima smo plovili. Ne, prava opasnost bila je u tome, što u ovo doba godine u ovim vodama više nije bilo kitarica. Prvih dana aprila ova su područja bila već potpuno napuštena — stigli smo ovamo nekoliko sedmica prekasno.

I istraživački brodovi američke ekspedicije poručnika Wilkesa i francuske ekspedicije kapetana Dumonta d'Urvillea bili su se u to vrijeme već vratili u Hobart Town na Tasmaniji.

Kada je dakle »Paracuta«, ta orahova ljuska, plutala tako bezgraničnim prostranstvima pučine, morali smo izgubiti

svaku nadu u spas. Bili smo tisuću i pet stotina milja udaljeni od najbližeg kopna, a već je prije mjesec dana nastupila zima!

Šesti aprila bili smo pri kraju zaliha namirnica. Vjetar je ojačao i postojala je opasnost, da nas valovi progutaju. Ali...

— Brod na vidiku! — povikao je božman.

Oko četiri milje u pravcu sjeveroistoka opazismo brod, koji se upravo bio pojavio iz magle. Na svu sreću brod je ugledao naše signale, skrenuo prema nama i poslao nam ususret svoj veliki čamac.

Bio je to veliki američki jedrenjak na tri jarbola »Tasman« iz Charlestowna. Primljeni smo na brod, gdje nam je kapetan ukazao najveću pažnju i njegu, kao da se radi o njegovim zemljacima.

»Tasman« je dolazio s Falklandskog otočja, gdje je bio čuo, da je engleska škuna »Halbrane« pošla prije sedam mjeseci tražiti brodolomce s »Jane«. Kako se dosada nije još bila pojavila, svi su bili uvjereni, da je propala.

Posljednji dio putovanja protekao je brzo i sretno. Četrnaest dana kasnije »Tasman« je pristao u Melbourneu. Preživjelim članovima posada obih škuna isplaćena je plaća i posebna nagrada, koju su itekako bili zaslužili.

Tako je, eto, završilo to nadasve neobično i pustolovno putovanje, koje je platio životom i suviše velik broj ljudi. Spomenimo još jedno, ma da nas je svrha puta, kao i puki slučaj, odvela dalje prema Južnom polu negoli ikojeg od naših prethodnika — mnoga pitanja onog područja još su ostala neriješenima.

Arthur Pym, znameniti junak Edgara Poea, pokazao je onamo put! Na drugima je da pođu tim putem i »ledenoj sfingi« otmu posljednje tajne još uvijek malo poznate južne polarne oblasti!

Kraj

SADRŽAJ

PRVI DIO

I Kerguelenovo otočje 5
II Škuna »Halbrane« 13
III Kapetan Len Guy 23
IV Od Kerguelena do Otoka princa Eduarda . . . 33
V Roman Edgara Poea 46
VI Odar usred mora 60
VII Tristan d'Acunha 67
VIII Falklandsko otočje 75
IX Oprema »Halbrane« 80
X Početak plovidbe 87
XI Od Sandwicha do polarnice 92
XII Između polarnice i ledenih polja 98
XIII Duž ledenog zida 106
XIV Glas u snu 111
XV Otok Bennet 116
XVI Otok Tsalal 121

DRUGI DIO

I A Pym...? 129
II Odluka 140
III Iščezlo otočje 147
IV Od 29. decembra do 9. januara 155
V Malo zastranjenje 159
VI Zemlja? 167

VII Ledeni brijeg se izvrnuo 173
VIII Posljednji udarac 179
IX Što sada? 184
X Obmane 191
XI Usred magle 196
XII Pristali smo uz obalu 199
XIII Dirk Peters u moru 208
XIV Jedanaest godina 216
XV Ledena sfinga 222
XVI Dvanaestorica od sedamdeset 231

PRVA KNJIGA

BIBLIOTEKE NAUČNO-FANTASTIČNIH ROMANA

ARTHUR C. CLARKE

OSTAJEM NA MARSU

Autor ove knjige A. C. Clarke nije samo plodan i veoma traženi pisac naučno-popularnih i naučno-fantastičnih romana nego je on i poznati učenjak i predsjednik Astronautičkog društva Engleske. Na osnovu svog širokog poznavanja današnjeg stupnja u razvoju tehnike i koristeći se svojom bogatom stvaralačkom maštom, u romanu »O s t a j e m n a M a r s u« opisao je napore i nastojanja prve generacije ljudi koji su naselili Mars, da se osamostale od svoje matice Zemlje. U knjizi se opisuju letovi svemirskim letalom od Zemlje do Marsa, život u specijalnim nastambama koje ljudima omogućuju boravak na Marsu, oskudnom na kisiku: zatim istraživanja još nepoznatih Marsovih krajeva specijalnim vozilima, otkrivanje i uzgoj nekih Marsovih biljaka i životinja i t. d. U okviru tog zbivanja rađa se ljubav između mladog člana posade jednog svemirskog broda i kćeri glavnog šefa na Marsu, koji usprkos svojoj silnoj energiji i upornosti kojom Mars postepeno pretvara u snošljivo obitavalište za ljude, pada u nemilost svojih zemaljskih gospodara, jer oni ne vide neposredne koristi od golemih investicija koje treba uložiti u ta nastojanja.

DRUGA KNJIGA

BIBLIOTEKE NAUČNO-FANTASTIČNIH ROMANA

ISAAC ASIMOV

ČELIČNE SPILJE

Autor naučno-fantastičnog romana »Čelične spilje« Isaac Asimov jedan je od najpoznatijih modernih pisaca s područja ove grane književnosti. Asimov je po struci biokemičar i nastavnik na Bostonskoj medicinskoj univerzi. Napisao je veći broj naučno-fantastičnih romana, uglavnom sa svemirskim temama, koji su prevedeni na mnoge jezike.

U ovoj knjizi Asimov opisuje život Zemljinih stanovnika nakon nekoliko tisuća godina, kad su se zbog čestih svemirskih ratova nastanili u podzemnim »čeličnim spiljama«. Već su davno prošla razdoblja velikih svemirskih istraživanja i koloniziranja novih svjetova, a njihovi su se daleki preci na tim novim Vanjskim Svjetovima osamostalili i razvili znatno višu kulturu nego što je kultura na Zemlji. To je i dovelo između Zemljinih stanovnika i Vasionaca do velike nesnošljivosti i mržnje, koja se svakoga časa može pretvoriti u novi međugalaktički ratni sukob. U takvoj naelektriziranoj atmosferi ubijen je jedan ugledan Vasionac, a Vasionci pristaju — da bi se spriječile teže posljedice — da detektiv, stanovnik Zemlje, povede istragu o umorstvu, ali uz suradnju njihovog, vasionskog humanoidnog robota.

Široko znanje s područja današnjih nauka i veoma bogata fantazija omogućili su piscu »Čeličnih spilja« da stvori zanimljivu sliku života ljudi nakon nekoliko tisuća godina. Osim opisa njihovih nastamba, saobraćaja, industrije i sl. Asimov ulazi čak u takve detalje, kao što je odjeća tih ljudi, način na koji se hrane i t. d. Stoga, ne samo zbog veoma interesantne radnje koja se odvija u tom neobičnom miljeu, nego i zbog svih tih detalja o životu budućih stanovnika Zemlje, roman se čita s tako velikim interesom da čitalac teško ostavlja knjigu dok je nije do kraja pročitao.